

Волинський національний університет
імені Лесі Українки

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Випуск 16

Видавничий дім
«Гельветика»
2022

УДК 80-027.63(082)
А43

Друкується за рішенням Вченої ради
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 8 від 28 червня 2021 року).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор: **Макарук Л. Л.**, д. філол. н., проф. (Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк)

Відповідальний секретар: **Пасик Л. А.**, к. філол. н., доц. (Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк)

Белсхова Л. І., д. філол. н., проф. (Херсонський державний університет, м. Херсон)

Бехта І. А., д. філол. н., проф. (Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів)

Біскуп І. П., д. філол. н., проф. (Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк)

Кійко Ю. Є., д. філол. н., проф. (Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці)

Коляда Е. К., к. філол. н., проф. (Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк)

Ущина В. А., д. філол. н., проф. (Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк)

Товарес Алла, доктор філософії з лінгвістики, доц. (Університет Говард, США)

Урбанавичене Йолита, старший науковий співробітник Центру досліджень стандартної мови (Інститут литовської мови, м. Вільнюс, Литовська Республіка)

Адреса редакційної колегії: 43025, м. Луцьк, проспект Воли, 13.

E-mail: philology@journals.vnu.volyn.ua. Веб-сайт збірника: <http://journals.vnu.volyn.ua/index.php/philology>

A43 **Актуальні питання іноземної філології. Збірник наукових праць. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Вип. 16. 238 с.**

ISSN 2414-1135 (Print)

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16>

Науковий журнал містить статті, у яких висвітлено актуальні питання сучасної іноземної філології (дискурсознавства, лексичної семантики, лінгвокультурології, літературознавства, термінознавства, лінгвістики тексту, лексикології, когнітивної, комунікативної та прикладної лінгвістики).

Для науковців, викладачів, аспірантів і студентів факультетів іноземних мов закладів вищої освіти та наукових установ.

This journal includes the articles which are related to current issues of modern foreign linguistics (discourse studies, lexical semantics, cultural linguistics, literary studies, terminology, text studies, lexicology, cognitive, communicative and applied linguistics).

The target audience is scientists, teachers, postgraduates and students of the foreign philology faculties of higher educational establishments and academic institutions.

УДК 80-027.63(082)

Науковий журнал «Актуальні питання іноземної філології»
zareestrovano Міністерством юстиції України
(Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 24818-14758ПР від 04.03.2021)

«Актуальні питання іноземної філології» включено до Переліку наукових фахових видань України
категорії Б у галузі філологічних наук (спеціальності 035 – Філологія)
відповідно до Наказу МОН України
від 30.11.2021 № 1290 (додаток 3).

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення
StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

ISSN 2414-1135 (Print)

© Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022

УДК 811.133.1'373.46:53

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-1>

Оксана ГАЛЯН

кандидат філологічних наук, асистент кафедри романської філології, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Україна, 43025

ORCID: 0000-0002-1811-0107

Scopus Author ID: 56605087400

Оксана МАРТИНЮК

кандидат філологічних наук, доцент кафедри романської філології, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Україна, 43025

ORCID: 0000-0003-4592-5309

Ольга ХІРОЧИНСЬКА

старший викладач кафедри романської філології, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Україна, 43025

ORCID: 0000-0002-2441-2654

Бібліографічний опис статті: Галян, О., Мартинюк, О., Хірочинська, О. (2022). Формування та систематизація французької наукової лексики. *Актуальні питання іноземної філології*, 16, 3–9, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-1>

ФОРМУВАННЯ ТА СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ФРАНЦУЗЬКОЇ НАУКОВОЇ ЛЕКСИКИ

Мета роботи. Проаналізувати основні етапи формування французької наукової лексики як відображення процесів соціально-історичного розвитку суспільства. Встановити особливості динаміки нормування та номінації наукових понять у французькій мові.

Методологія. У дослідженні використовувалися загальні та спеціальні лінгвістичні методи: аналіз, синтез, узагальнення, порівняльно-історичний та описово-аналітичний методи.

Основним джерелом поповнення французької наукової лексики стали класичні мови – грецька та латина. Починаючи з XVI століття мовознавці впорядковують норми та правила французької мови. Під впливом гуманізму, реформації, кальвінізму французька народна мова стала загальнонаціональною та в середині XVII століття офіційною на всій території французької держави. Теоретиком у галузі нормування літературної мови Франсуа Малербом було сформувано три вимоги до мови: правильність, ясність, чистота (*correction, clarté, pureté*). В епоху Просвітництва (*le siècle des Lumières*) (XVIII століття) у французькому мовознавстві з'явилися тенденції щодо уточнення семантики слів.

Науково-технічний прогрес (XX століття) започаткував у мові великий пласт, що полягав у потребі означення нових понять в галузі фізики, хімії, техніки та технологій. Крім того, у французькій мові виникає велика кількість англіцизмів, що з'явилися в різних сферах: пресі, телебаченні, торгівлі, економіці, банківській справі, побутовій лексиці та ін.

Висновки. Наукова лексика пройшла тривалий шлях історичного розвитку. Середньовічна епоха сприяла появі неологізмів, перекладам із класичних мов у галузях філософії, медицини, педагогіки, механіки та астрономії. З'явилися слова, які номінували абстрактні поняття, що якісно збагатило лексику французької мови. У XX столітті наукова лексика інтенсивно збагачувалася новими лексичними одиницями, структурувалася в різні термінологічні системи.

Ключові слова: наукова лексика, словотвірна система, нормування французької мови, терміносистема.

Oksana HALYAN

PhD in Philology, Assistant Professor at the Department of Romance Philology, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli Ave, Lutsk, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0002-1811-0107

Scopus Author ID: 56605087400

Oksana MARTYNIUK

PhD in Philology, Associate Professor at the Department of Romance Philology, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli Ave, Lutsk, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0003-4592-5309

Olha KHIROCHYNSKA

Senior Lecturer at the Department of Romance Philology, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli Ave, Lutsk, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0002-2441-2654

To cite this article: Halyan, O., Martyniuk, O, Khirochynska, O. (2022). Formuvannia ta systematyzatsiia frantsuzkoi naukovoї leksyky [Formation and systematization of French scientific vocabulary]. *Current Issues of Foreign Philology*, 16, 3–9, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-1>

FORMATION AND SYSTEMATIZATION OF FRENCH SCIENTIFIC VOCABULARY

The purpose of the work is to analyze the main stages of formation of French scientific vocabulary as a reflection of the processes of socio-historical development of society, to establish the peculiarities of the dynamics of normalisation and nomination of scientific concepts in the French language.

Methodology. The general and special linguistic methods as analysis, synthesis, generalization, comparative-historical and descriptive-analytical methods were used in the study.

The main source of replenishment of French scientific vocabulary were classical languages such as Greek and Latin. Since the 16th century, linguists have been regulating the norms and rules of the French language. Under the influence of humanism, the Reformation, Calvinism, the French vernacular became national language and in the middle of the XVII century official one throughout the French state. François Mahlerb, a theorist in the field of literary language standardization, formulated three requirements for language: correctness, clarity, purity (correction, clarté, pureté). During the Enlightenment (le siècle des Lumières) (18th century), there were tendencies in French linguistics to clarify the semantics of words.

Scientific and technological progress (XX century) has contributed to the formation of a language layer, which was needed to define new concepts in the field of physics, chemistry, engineering and technology. In addition, the French language has a large number of anglicisms, which appeared in various fields: the press, television, trade, economics, banking, household vocabulary, etc.

Conclusions. Scientific vocabulary has come a long way in historical development. The medieval era contributed to the emergence of neologisms, translations from classical languages in the fields of philosophy, medicine, pedagogy, mechanics and astronomy. The emergence of new words that denominated abstract concepts, qualitatively enriched the vocabulary of the French language. In the XX century, scientific vocabulary was intensively enriched with new lexical units and structured in different terminological systems.

Key words: scientific vocabulary, word-forming system, normalisation of French language, terminological system.

Актуальність проблеми та аналіз останніх досліджень. Сучасні терміносистеми у французькій мові мають тривалий шлях розвитку. Їм передував етап зародження та утвердження фахових лексик, які відображали зміни, що відбувались у тогочасному французькому суспільстві. Під впливом лінгвальних та позамовних (соціальних, економічних, політичних і т. ін.) чинників відбувались трансформаційні зміни в утвердженні всієї французької лексики.

Початок формування наукової лексики закладено в середньовісній французькій мові (XIV–XV століття), оскільки старофранцузький період відзначають лише зміни на фонетичному рівні (Volkova, 2000, p. 10). У XIV–XV століттях відбулося розширення сфер уживання письмово-літературної мови. Для цього існувала низка історичних передумов. Розрізнені міжусобицями французькі території на хвилі патріотичного піднесення прагнули до

об'єднання (Katagoshhina, 1963, p. 229). Крім того, в кінці XV століття Людовік XI закінчив об'єднання Франції. Завдяки цьому письмово-літературна мова стала багатофункціональною та загальнопоширеною, також було спостережено тенденцію встановлення відповідних норм вимови, граматики та лексики (Katagoshhina, 1963, p. 230). Численні переклади наукової, філософської та юридичної літератури увели нові поняття, для яких не було відповідників у французькій мові. У такий спосіб на рубежі XIV–XV століть виникла потреба в створенні наукової лексики і, відповідно до фахових лексик, наукової термінології.

Процеси становлення та нормування наукової лексики в різних мовних системах у другій половині XX та на початку XXI століття досліджували Д. Лотте (Lotte, 1979), Н. Катагощина (Katagoshhina, 1963), О. Алексеева (Alekseeva, 1994), О. Суперанська (Superanskaya, 2012) та інші.

Мета дослідження. Проаналізувати основні етапи формування наукової французької лексики як відображення процесів соціально-історичного розвитку суспільства. Встановити особливості динаміки нормування та номінації наукових понять у французькій мові.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основним джерелом поповнення наукової французької лексики стали класичні мови – грецька та латина. Прикладами ранніх запозичень із латини, що пізніше формували фахові терміносистеми, можна вважати такі одиниці: *espace* ‘простір’ ∟ лат. *spatium*, (Dauzat, 1971, p. 276), *statue* ‘статуя’ ∟ лат. *statua*, походить від дієслова *stare* ‘залишатись на місці’ (Dauzat, 1971, p. 712), *crédit* ∟ лат. *créditum* у вузькому розумінні ‘кредит, позика’ (Dauzat, 1971, p. 132). Сучасні фізичні та технічні терміни пройшли адаптацію через старофранцузьку мову і часто теж беруть початок від латини: *fréquence* ‘частота’ ∟ лат. *frequentia* ‘частий, той, що часто відвідує’ (Halyan, 2012), *gravitation* ‘гравітація, сила тяжіння’ ∟ лат. *gravitate* ‘тягар’ (Halyan, 2012), *oscillation* ‘коливання’ ∟ лат. *oscillationem* ‘гойдання’ (Halyan, 2011), вага’. *dispersion* ‘дисперсія’ ∟ лат. *dispersionem* ‘розсіювання’ (Halyan, 2011). Приклади свідчать, що лексика, яка походить від класичної латини, знайшла своє місце у фаховій мові, змінила семантику в напрямку уточ-

нення, звуження та переосмислення семного набору, що утворює нову дефініцію слова. Із грецької мови потік лексичних одиниць набагато менший. Серед слів, які поповнили наукову лексику французької мови, необхідно відзначити такі: *embryon* ∟ гр. *embryon* ‘ембріон, зародок’, *atome* ‘атом’ ∟ гр. *átomos* ‘неподільний’, *hypothèse* ‘гіпотеза’ ∟ гр. *hypothesis* ‘база, напрацювання, фундамент’ та інші.

У XVI столітті пробуджується інтерес до рідної мови, що виражався в розвитку мовної самосвідомості. На той час латина була державною мовою феодальної Франції і мала беззаперечний авторитет у міжнародних відносинах, філософії, науці, а також у вищій школі. Тому революційним кроком стало заснування коледжу (Collège des lecteurs royaux, пізніше Collège de France), в якому викладання велося французькою мовою. Відомі вчені-гуманісти Паре, Рамос, Белон, Бовель писали свої науково-популярні роботи та робили переклади з інших мов французькою. У той час Шарль Бовель опублікував «Практичну геометрію», Форкадель переклав французькою трактати Архімеда, Евкліда та Прокла, Мегре переклав «Трактат про Всесвіт» Арістотеля. Загалом ці роботи дали початок виникненню фізико-математичної та технічної лексики у французькій мові.

Виникла потреба в напрацюванні єдиних обов'язкових мовних норм. Тому 1532 року Ж. Дюбуа написав граматику французької мови, яка складалася з двох частин – фонетики та морфології. У цій роботі здійснено спробу систематизувати та впорядкувати правила, які тоді часто суперечили одне одному. Водночас вплив латини був достатньо значним. Про це свідчать переклади Н. Орема твору “*Le livre du ciel et du monde*” ‘Книга неба і світу’ філософа Арістотеля. Терміни астрономії та астрофізики (*eclipse* ∟ лат. *eclipsis* ‘затемнення’, *sphères célestes* ∟ лат. *sphaera caelestis* ‘небесна сфера’, *lune* ∟ лат. *luna* ‘місяць’) Орема запозичував із латини. Необхідно зазначити, що Н. Орема збагатив французьку мову низкою слів, які пізніше стали термінами: *réflexion* ‘відбивання, рефлексія’, *dégénérer* ‘вироджуватись, дегенерувати’, *démonstration* ‘доведення, вираз, демонстрація’ *mélancolique* ‘меланхолічний, сумний’, *minime* ‘мінімальний, незначний’, *moderne* ‘новий, сучасний’, *politique* ‘політичний’, *récompenser* ‘компенсувати (втрати), відшкодувати

(збитки), нагороджувати’, *symphonique* ‘симфонічний’, *subséquent* ‘наступний’, *supplément* ‘доповнення, заміна’ *vocation* ‘покликання, призначення’ (Katagoshhina, 1963, p. 268).

Розвиток французької мови зумовив появу значної кількості неологізмів. Значний внесок у поповнення французької лексики новими словами зробив перекладач праць Тіта Лівія Берсюрю: *congratuler* ‘вітати’, *convoquer* ‘скликати, запрошувати, викликати’, *décade* ‘декада, десятиліття’, *instance* ‘настійне прохання, інстанція, орган’, *interprète* ‘тлумач, рупор’, *magistrat* ‘магістрат, представник судової адміністрації, суддя’, *plébiscite* ‘плебісцит, всенародне голосування, референдум’, *satellite* ‘супутник, сателіт’, *terreur* ‘жах, страх, терор’. Приклади свідчать, що неологізми мали соціально-політичний або адміністративний характер. Особливо важливою в період XV століття стала поява нових слів з абстрактним значенням (Katagoshhina, 1963, p. 269): *déduction* ‘відрахування, дедукція, висновок’, *intelligent* ‘розумний, кмітливий’, *mental* ‘уявний, ментальний’, *observations* ‘спостереження, результат спостереження’, *philosopher* ‘філософствувати’, *résolution* ‘рішення, резолюція, постанова’. Виникнення таких слів підняло мову на якісно новий рівень, що дозволило розширити межі абстрактного мислення і активніше впроваджувати наукову лексику у франкомовному соціумі.

У кінці XVI століття у Франції з’явилися нові ідеологічні форми: гуманізм, реформація, найпотужніша на той час ідеологія – кальвінізм. Під впливом цих чинників французька народна мова стала загальнонаціональною. У такий спосіб у середині XVII століття французька мова стала офіційною на всій території французької держави. Латину витіснили з державних установ. Необхідно зазначити, що в галузі науки та викладання цей процес тільки набрав ваги і був далекий до завершення. Найбільш консервативною наукою щодо переходу від латини до французької мови була математика. Це пов’язано з необхідністю максимально точно передати значення слів латинського оригіналу.

У XVII столітті в суспільстві виникла потреба в нормуванні літературної французької мови, так щоб письмова і усна її форми були зразковими і загальнообов’язковими на всій території Франції. Видатними теоретиками в галузі нор-

мування літературної мови XVII століття були Франсуа Малерб та Клод Вожа (Katagoshhina, 1963, p. 347–348). Перший сформував три вимоги до мови: правильність, ясність, чистота (*correction, clarté, pureté*). Нормування мови призвело до видалення архаїзмів та відмови від вживання діалектизмів. Так званий принцип чистоти мови далі було реалізовано у Французькій Академії, яку започаткував А. Рішельє (A. Richelieu). В 1694 році Академією видано словник (Katagoshhina, 1963, p. 350). Так було відкинуто не тільки слова, якими користувались «простолюдини», але й лексичні одиниці з галузі науки та мистецтва (Hazan, 2006). Водночас цей період у французькій мовній історії відзначився встановленням точної дефініції слів.

XVIII століття – це епоха Просвітництва (*le siècle des Lumières*). У цей період у французькому мовознавстві з’явилися тенденції щодо уточнення семантики слів. Різноманітні відтінки смислу слова надаються залежно від області їх вживання. Найактивніше цими процесами займався Етьєн Бонно де Кондільяк, французький філософ, який написав праці “*Traité des Systèmes*” (1749), “*Traité des Sensations*” (1754), значною мірою, під впливом емпіризму. Крім того, широке визнання отримав світогляд раціоналізму, що в лінгвістиці виражався принципом раціональної граматики, згідно з яким у мовознавстві сприймали все розумне і логічне. Один із видатних мовознавців XVIII століття Е. Дюмарсе писав (Katagoshhina, 1963, p. 360), що в граматиці потрібно розрізняти два начала: в основі одного лежить неспростовна істина – розум, і явища мови підпорядковані цьому всеохопному началу; в основі другого лежить умовна істина, і явища, що відображають це начало, залежать від низки умов, тому непостійні і відрізняються залежно від конкретної мови. В цей період «раціоналізму» активно збагачувався неологізмами лексичний склад в галузі фізико-математичних та технічних наук: *dispersion de la lumière* ‘дисперсія світла’, *concrétion en cristaux* ‘конкреційні кристали’, *deflection* ‘відхилення, заломлення’, *ellipsoïde* ‘еліпсоїд’, *trigonométrie* ‘тригонометрія’, *le tube électrisé* ‘наелектризована трубка’, *l’intensité de la lumière* ‘інтенсивність світла’, *raffinage de cuivre* ‘рафінування міді’, *poids spécifique* ‘густина, питома вага’ (Le Trésor; Halyan, 2012; Halyan, 2020).

У кінці XVIII століття у Франції відбулися визначні революційні події, розгорнули нову ідеологічну теорію, здійснили значний вплив на лексичний склад французької мови. Зміна лексичного складу відбувалася через уточнення вже наявних термінів і відповідної словотвірної системи. Виникнення неологізмів відбувалося в основному в політичній, соціологічній та адміністративній галузях. Нові слова відображали ті революційні зміни, що відбувались у суспільстві. Наведемо такі лексичні одиниці, які найкраще представляють події революційної доби Франції: *révolution* ‘революція, переворот’, *décret* ‘декрет, постанова, указ’, *parité* ‘паритет, рівність’, *république* ‘республіка’, *commune* ‘комуна, община’, *constitution* ‘конституція’, *matérialisme* ‘матеріалізм’. Після революції норми літературної мови швидко поширилися серед населення. Палкі промови, революційна преса сприяли проникненню літературної мови не тільки в середовище аристократії, але й у низькі прошарки суспільства. Необхідно зауважити, що велика кількість неологізмів, які виникли в часи революційних змін і визначали назви численних партій та ідеологічних напрямків, було втрачено. Незважаючи на це, XVIII століття збагатило лексичний склад науковою лексикою, тому його вважають періодом виникнення та початком становлення політичної термінології французької мови.

У XIX столітті французька мова продовжує стрімко розвиватись і не тільки в самій Франції, але і в інших країнах Європи. Цьому сприяють військові походи та міграції населення. У багатьох європейських країнах, особливо серед аристократії, знання французької мови вважалося вираженням освіченості та приналежності до вищого соціального стану.

Наукова лексика розвивалася протягом усього XIX століття, але справжній бум відбувся в XX столітті. Це викликано тим, що науково-технічний прогрес, який стимулював сфери людської діяльності, започаткував у мові великий пласт, що полягав у потребі означення нових понять із різних галузей знань.

Фізична та хімічна лексика у французькій мові теж збагачувалася неологізмами через публікації наукових статей і монографій. На початку XX століття опубліковано книгу Жана Перрена «Атоми» (*Jean Perrin “Les Atomes”*), яка досі не втратила актуальності, неоднора-

зово перевидавалася і високо оцінена сучасниками: *“Il y a cent ans, Jean Perrin, physicien et chimiste de génie, publiait son ouvrage majeur “Les atomes”. Il y exposait, dans un style rarement égalé associant rigueur scientifique et clarté didactique, les lois atomiques, la structure moléculaire, le mouvement brownien, les problèmes de la lumière et des quanta. Ce livre fit date en France comme à l'étranger car il était le premier à donner une valeur précise au nombre d'Avogadro et à apporter la confirmation de l'existence des atomes”* (Perrin, 2014). ‘Сто років назад, Жан Перрен, фізик і геніальний хімік, опублікував свою головну працю «Атоми». У книзі домінує стиль, в якому рідко поєднуються наукова строгість і дидактична ясність, атомні закони, молекулярна структура, броунівський рух, проблеми світла і кванта. Ця книга була важливою віхою у Франції і за кордоном, вона першою дала точне значення числа Авогадро і надала підтвердження існування атомів’.

Важлива особливість французької мови XX століття – потужний вплив англійської мови. Це виражалось у великій кількості англіцизмів, що з’явилися в різних сферах: пресі, телебаченні, торгівлі, економіці, банківській справі, побутовій лексиці та ін. Не оминуло це явище і наукову лексику, яка протягом усього XX століття структурувалася у вигляді галузевих терміносистем. Серед французьких мовознавців не було однозначного ставлення до запозичень з англійської. Тому 1975 року було створено Французьку термінологічну асоціацію (l’AFTERM), яку через п’ять років перейменували у FRANTERM. Пізніше, 1996 року, створено Генеральну комісію термінології та неології (La Commission générale de terminologie et de néologie), яка пріоритетними напрямками дослідження визначала економічну, правову та науково-технічну термінологію. Основним завданням комісій було сприяння збагаченню французької мови та адаптація неологізмів (особливу увагу приділяли термінологічним пластам лексики). Значний вклад у розвиток французької термінології XX століття належить таким мовознавцям: Ж. Дюбуа (Dubois, 1962; Dubois, 1971), Л. Гільбер (Guilbert, 1975), А. Рей (Rey, 1993) та іншим.

Висновки. Отже, наукова лексика пройшла тривалий шлях історичного розвитку. Середньовічна епоха сприяла появі неологізмів, пере-

кладам із класичних мов у галузях філософії, медицини, педагогіки, механіки та астрономії. Пізніше з'явилися слова, які номінували абстрактні поняття, що якісно збагатили лексику французької мови, оскільки основа для наукового аналізу – це можливість абстрактного мислення відповідним лексемним позначенням. Фізико-математична та технічна наукова лексика набула інтенсивного розвитку в період Просвітництва, коли в мовознавстві поширено принцип розуму, або раціоналізму (XVI сто-

ліття). Крім того, революційні події XVIII століття дали поштовх розвитку політичної, соціальної та адміністративної лексики.

У XX столітті наукова лексика інтенсивно збагачувалася новими лексичними одиницями, структурувалася в різні термінологічні системи. Важливу роль у формуванні фахових терміносистем відіграло створення відповідних термінологічних комісій, які нормували лексичний склад та визначали вживання запозичень із відповідною адаптацією у французькій мові.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алексеева О. Б. Когнитивные аспекты диахронического исследования терминологии строительных материалов : автореф. дис. ... канд. филол. наук: Москва, 1994. 22 с.
2. Гальян О. В. Суфіксальна деривація іменникових фізичних термінів у французькій мові. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія «Філологічні науки. Мовознавство»*. 2011. № 6. Ч. 2. С. 131–133.
3. Гальян О. В. Основні суфіксальні процеси у словотворенні фізичних термінів французької мови. *Вісник Львівського університету. Серія «Іноземні мови»*. 2012. Вип. 19. С. 148–156.
4. Гальян О. В. Утворення та функціонування ініціальних скорочень у фізичній терміносистемі (на матеріалі французької мови). Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. Київ, 2020. Вип. 37. С. 13–26.
5. Катагощина Н. А. История французского языка. Москва : Издательство литературы на иностранных языках, 1963. 446 с.
6. Лотте Д. С. Краткое методическое пособие по разработке и упорядочению научно-технической терминологии. Москва : Наука, 1979. 127 с.
7. Суперанская А. В. Общая терминология: Вопросы теории. Москва : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2012. 248 с.
8. Dauzat A., Dubois J. D., H. Mitterand H. Nouveau dictionnaire étymologique et historique. Paris : Larousse, 1971. 805 p.
9. Dubois J. Étude sur la dérivation suffixale en français moderne et contemporain. Paris : Larousse, 1962. 119 p.
10. Dubois J. Et Cl. Introduction à la lexicographie: le dictionnaire. Paris : Librairie Larousse, 1971. 217 p.
11. Guilbert L. La creativite lexicale. Paris : Larousse Universite, 1975. 285 p.
12. Halyan Oksana. La structure et la sémantique des groupes de mots termes physiques de français. *Romanica Cracoviensia : Uniwersytet Jagielloński w Krakowie*. 2014. Tom 14. Núm. 1. P. 38–48.
13. Hazan E. LQR. La propagande du quotidien. *Raisons d'agir*, 2006. 122 p.
14. Rey A. La terminologie: noms et notions. *Que sais-je*. Paris, 1993. № 1780. 128 p.
15. Volkova Z. N. Histoire de la langue française des origines vers le moyen age. Москва : Издательство УРАО, 2000. 52 с.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ:

16. Jean Perrin “Les Atomes”, 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.amazon.fr/atoms-Jean-Perrin/dp/2271082609>
17. Le Trésor de la Langue Française Informatisé [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://atilf.atilf.fr/>

REFERENCES:

1. Alekseeva, O. B. Kognitivnye aspekty diahronicheskogo issledovaniya terminologii stroitelnyh materialov [Cognitive aspects of the diachronic study of the terminology of building materials] : avtoref. dis. ... kand. filol. Nauk. Moskva, 1994. 22 s.
2. Halyan, O. V. Sufiksalna deryvatsiia imennykovykh fizychnykh terminiv u frantsuzkii movi [Suffix derivation of noun physical terms in French]. *Naukovyi visnyk Volynskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Seriiia “Filolohichni nauky. Movoznavstvo”*. 2011. № 6. Ch. 2. S. 131–133. [in Ukrainian]
3. Halyan, O. V. Osnovni sufiksalni protsesy u slovotvorenni fizychnykh terminiv frantsuzkoi movy [The main suffixal processes in the word formation of physical terms of the French language]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia “Inozemni movy”*. 2012. Vyp. 19. S. 148–156. [in Ukrainian]

4. Halyan, O. V. Utvorennia ta funktsionuvannia initsialnykh skorochen u fizychnii terminosystemi (na materialii frantsuzkoi movy) [Formation and functioning of initial abbreviations in physical terminology (on the material of the French language)]. Problemy semantyky, prahmatyky ta kohnityvnoi linhvistyky. Kyiv, 2020. Vyp. 37. S. 13–26. [in Ukrainian].
5. Katagoshhina, N. A. Istoriya francuzskogo yazyka. [History of the French language]. Moskva : Izdatelstvo literatury na inostrannykh yazykakh, 1963. 446 s.
6. Lotte, D. S. Kratkoe metodicheskoe posobie po razrabotke i uporyadocheniyu nauchno-tehnicheskoy terminologii [A brief guide to the development and streamlining of scientific and technical terminology]. Moskva : Nauka, 1979. 127 s.
7. Superanskaya, A. V. Obshhaya terminologiya: Voprosy teorii [General Terminology: Theory Issues]. Moskva : Knizhnyj dom "LIBROKOM", 2012. 248 s.
8. Dauzat, A., Dubois, J. D., H. Mitterand H. Nouveau dictionnaire étymologique et historique. Paris : Larousse, 1971. 805 p.
9. Dubois, J. Étude sur la dérivation suffixale en français moderne et contemporain. Paris : Larousse, 1962. 119 p.
10. Dubois, J. Et Cl. Introduction à la lexicographie: le dictionnaire. Paris : Librairie Larousse, 1971. 217 p.
11. Guilbert, L. La creativite lexicale. Paris : Larousse Universite, 1975. 285 p.
12. Halyan Oksana. La structure et la sémantique des groupes de mots termes physiques de français. Romanica Cracoviensia: Uniwersytet Jagielloński w Krakowie. 2014. Tom 14. Núm. 1. P. 38–48.
13. Hazan, E. LQR. La propagande du quotidien. Raisons d'agir, 2006. 122 p.
14. Rey, A. La terminologie: noms et notions. Que sais-je. Paris, 1993. № 1780. 128 p.
15. Volkova, Z. N. Histoire de la langue française des origines vers le moyen age. Moskva : Izdatelstvo URAO, 2000. 52 p.

SPYSOK DZHEREL ILIUSTRATYVNOHO MATERIALU:

16. Jean Perrin "Les Atomes", 2014 [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.amazon.fr/atoms-Jean-Perrin/dp/2271082609>
17. Le Trésor de la Langue Française Informatisé [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://atilf.atilf.fr/>

УДК 811.11'44

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-2>

Тетяна ГОРОДІЛОВА

аспірантка другого року навчання, викладач кафедри германської філології, Київський університет імені Бориса Грінченка, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, Україна, 04053

ORCID: 0000-0002-3500-9430

Бібліографічний опис статті: Городілова, Т. (2022). Явище полінегації в історії німецької та англійської мови: випадок надлишковості. *Актуальні питання іноземної філології*, 16, 10–17, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-2>

**ЯВИЩЕ ПОЛІНЕГАЦІЇ В ІСТОРІЇ НІМЕЦЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ:
ВИПАДОК НАДЛИШКОВОСТІ**

У статті розглядається явище полінегації, властиве давньогерманським мовам, як характерне для певних жанрів існуючої на той час літератури. У розрізі полінегації увагу зосереджено на заперечному узгодженні (negative concord), що супроводжується превербальним заперечним маркером і додатковим заперечним прислівником чи займенником. З'ясовано, що реалізація заперечного узгодження передбачає одне семантичне ядро заперечення. Проаналізовано подібності і відмінності засобів реалізації множинного заперечення у трьох періодах розвитку німецької та англійської мови з урахуванням лінгвальних та екстралінгвальних чинників. Циклічний, покроковий розвиток синтаксичного заперечення представлено відповідно до циклу О. Єсперсена, спрямованого на виявлення мотивації заперечних моделей у діахронному аспекті. Особливу увагу приділено феномену граматичної надлишковості. Граматичну надлишковість визначають як внутрішню систематичність і керувану правилами поведінку мови, в якій дві чи більше її ознак виконують одну й ту саму функцію. Окреслений тип надлишковості засвідчено системою реченнєвого заперечення в межах запропонованих часових відрізків, схарактеризовано визначальні риси надлишковості з точки зору діахронної перспективи. Зміни, які мали місце у парадигмі заперечних маркерів давньо-, середньо-, ранньонімецької, давньо-, середньоанглійської та ранньонімецької мов, демонструють процес граматикалізації, ілюструють його матеріалом літературних пам'яток досліджуваних періодів. Встановлено, що структурні зміни у парадигмі реченнєвої негачії мали поступовий, систематичний характер. Важливу роль у трансформації заперечної моделі відіграв принцип граматичної надлишковості у діахронії. Наразі актуальним залишається питання мотиваційних чинників формування заперечних конструкцій у синхронній та діахронній площині, з урахуванням як внутрішньомовних факторів, так і соціальної обумовленості історичного розвитку мови.

Ключові слова: множинне заперечення, надлишковість, заперечне узгодження, граматикалізація, цикл О. Єсперсена, давньонімецька мова, давньоанглійська мова.

Tetiana HORODILOVA

PhD student, Lecturer at the Department of Germanic Philology, Borys Grinchenko Kyiv University, 18/2 Bulvarno-Kudriavska Street, Kyiv, Ukraine, 04053

ORCID: 0000-0002-3500-9430

To cite this article: Horodilova, T. (2022). Yavyshe polinehatsii v istorii nimetskoj ta anhliiskoi movy: vypadok nadlyshkovosti [Polynegation in the history of German and English Language: the case of redundancy]. *Current Issues of Foreign Philology*, 10–17, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-2>

**POLYNEGATION IN THE HISTORY OF GERMAN AND ENGLISH LANGUAGE:
THE CASE OF REDUNDANCY**

The paper discusses the case of polynegation in Old Germanic languages as a feature of certain genres of existing literature at that time. In terms of polynegation attention is focused on the phenomenon of negative concord, which correlates with the presence of a verbal negative marker and another negative element, i. e., adverb or pronoun. It is argued that negative concord results in one semantic core of negation. The similarities and differences of realization means for multiple negation in the three periods of German and English language development have been analyzed, considering linguistic and extralinguistic factors. The cyclical step-by-step development of syntactic negation has been

presented using the mechanism of Jespersen cycle to identify the motivation of negative patterns in the diachronic aspect. Special emphasis has been given to the phenomenon of grammatical redundancy. The outlined type of redundancy has been evidenced by the system of sentence negation within the proposed time periods. The defining features of redundancy from the point of view of diachronic perspective have been characterized. The changes that took place in the negation system of Old, Middle, Early High German, Old, Middle English and Early New English indicate the processes of grammaticalization demonstrated by empirical data from literary monuments of the studied periods. The research has established that structural changes in the system of sentence negation were of gradual and systematic character. The mechanism of grammatical redundancy has played the key role in transformation of negation model in diachrony. At present, the problem of motivating factors in formation of negative constructions in synchronic and diachronic planes remains relevant, taking into consideration both interlinguistic and extralinguistic triggers in the historical development of the language.

Key words: *multiple negation, redundancy, negative concord, grammaticalization, Jespersen cycle, Old High German, Old English.*

Актуальність проблеми. У процесі розвитку заперечне речення німецької та англійської мов зазнало ряд морфологічних і синтаксичних змін, перш ніж набуло монологічності у її сучасному вигляді. Зазначені зміни пояснюються процесами граматикалізації, дією принципу надлишковості, що засвідчено у синтаксисі негативних реченневих утворень. Також проблема мовної надлишковості у лінгвістиці не є новою, але продовжує викликати інтерес учених. У запропонованій розвідці фокус уваги зосереджено на явищі заперечного узгодження (англ. negative concord), що розглядається у контексті граматичної надлишковості на матеріалі пам'яток писемності трьох періодів розвитку німецької та англійської мов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В історичній лінгвістиці явище полінегації неодноразово розглядалося у працях відомих германістів, зокрема Єсперсена О., Klima E., Labov W., де висвітлено процеси подвійного притягування (double attraction), заперечного включення (neg-incorporation), правила подвійного притягування (negative attraction rule) тощо. Феномен множинного заперечення активно представлено у розвідках як у синхронному, так і в діахронному аспектах, пор. Elpav S., Langer N., Aitchinson J., Jäger A., Donhauser K., Breitbarth A., Ebert R., Cheshire J. та ін. Питання переходу реченневих утворень з множинною негачією до монологічності ґрунтовно висвітлено в діахронних студіях, під кутом зору процесу граматикалізації у розвідках Lass R., Lehmann C., Traugott E. C., Haspelmath M., Givón T., Fischer O., Heine B., Diewald G., Hopper R. J., Gelderen van E., Auwera van der J. Феномен граматичної надлишковості досліджується на всіх рівнях мовної системи – фонетичному, морфологічному, синтаксичному – у працях Campbell J., Hunnicutt S.,

Witt E.-J. C., Gillette M. Проте, наразі у дослідженнях з історичного синтаксису германських мов недостатньо розкрито механізми взаємовпливу синхронних vs діахронних чинників на формування реченневої негачії, що зумовлює актуальність нашої розвідки.

Мета дослідження. *Об'єктом* нашого дослідження є заперечне речення у трьох періодах розвитку німецької та англійської мов. *Предмет* розвідки складають структурні характеристики заперечних реченневих утворень в еволюційній перспективі. *Мета* статті полягає у встановленні структурних змін, що відбуваються на шляху граматикалізації заперечних елементів. Досягнення мети наукової розвідки передбачає розв'язання таких завдань: 1) окреслити явище полінегації у синтаксисі німецької та англійської мов; 2) схарактеризувати феномен граматичної надлишковості у лінгвістиці; 3) виокремити структурні зміни заперечного речення протягом трьох досліджуваних періодів; 4) з'ясувати механізми структурних змін у заперечних конструкціях німецької та англійської мов. *Матеріалом* дослідження слугували заперечні конструкції, відібрані методом суцільної вибірки з різножанрових творів трьох періодів історії розвитку німецької та англійської мови.

Виклад основного матеріалу дослідження. Упродовж останніх десятиліть вивчення категорії заперечення посідає одне з ключових місць у формальній лінгвістиці. Йдеться про історично засвідчені варіанти заперечної моделі, їхню взаємодію з іншими реченневими елементами, що дасть змогу виявити причини переходу від полі- до монологічності у відповідний період історії названих мов.

Більшість природних мов послуговуються заперечним маркером для вираження реченневого заперечення. В історичних студіях засвідчено,

що у різні періоди своєї історії мови демонструють розбіжність у реалізації заперечної моделі, насамперед за кількістю маркерів негачії, а також їхньої позиції відносно головного дієслова. У вивченні змін у парадигмі заперечних маркерів актуальним залишається питання заперечного узгодження. В історії германських мов заперечне узгодження (англ. negative concord) представлено двома, трьома структурними елементами, які утворюють семантичне ядро (Buniyatova, 2021, pp. 97–107), (Zeijlstra, 2004, pp. 2–5; Crystal, 2008, p. 98). У цьому разі має сенс говорити про структурну, а не семантичну надлишковість цих елементів.

Німецька та англійська мови мають спільний шлях граматикизації заперечної моделі. В англійській мові він нерозривно пов'язаний з переходом SOV- до SVO-моделі речення, що відбувалося в загальному контексті нівелювання ненаголошеного вокалізму і руйнації флективних підсистем. Зміна типологічного профілю мови з V2 на V3-патерн, сукупність вищезазначених подій спричинило остаточне закріплення структури заперечної конструкції AUX NOT INFINITIVE у ранньоновоанглійський період. Звернімо увагу також на те, що граматикизацію має сенс визначати як однонаправлений рух, результатом якого є збліднення семантики лексичної одиниці і утворення граматичного оператора (Lass, 2000, pp. 207–227; Traugott, 2011).

Розглянемо розвиток явища негачії у германських мовах під кутом зору циклу О. Єсперсена, відповідно до якого розвиток реченнєвого заперечення у природніх мовах починається зі стадії, в якій заперечення виражене лише одним заперечним елементом *Neg1*. Як наслідок фонологічної редукації цього елемента (про що свідчить клітизація) лінгвістична система вимагає додаткового заперечного елемента *Neg2* до *Neg1*. У цьому разі заперечення виражене заперечним маркером разом з прислівником або іменною фразою. Саме на цій стадії співіснують два способи вираження заперечення – поодинокі заперечення *Neg1* і подвійне заперечення *Neg1 ... Neg2*. У наступній фазі розвитку другий елемент перебирає на себе функцію експлікації заперечення, водночас перший заперечний маркер стає надлишковим. З плином часу первісний заперечний елемент *Neg1* зникає, частково з міркувань надлишковості: Stage I :

ne > Stage II : *ne...not* > Stage III : *not* (Fischer et al., 2004, p. 305).

Для вираження заперечення давньоверхньонімецька мова послуговувалася часткою *ni* (*ne*), яка розташовувалася у препозиції до особової форми дієслова, напр.:

(1)двн. *Ioseph tho ira gomman mit thiu her reht man uuas inti ni uuolta sie meldon...* (Tatian) – “Thr Ehegatte Joseph war ein rechtschaffener Mann und wollte sie nicht bloßstellen...”.

(2)двн. ... *wolton si inan irkeren: ni wolta er in es horen* (Lied vom heiligen Georg) – “... Sie wollten ihn vom Glauben abwenden, doch er wollt nicht darauf hören”.

(3)двн. *Dih neminnot nieman, er ne si reht, unte nieman ist reht, er ne minne dih* (Williram) – “Niemand liebt dich, wenn er nicht rechtschaffen ist; aber niemand ist rechtschaffen, wenn er dich nicht liebt”.

На відміну від сучасної німецької мови, де структура речення містить лише один заперечний маркер, у текстах давньоверхньонімецької мови вживалося подвійне або навіть множинне заперечення, яке так само має назву заперечного узгодження, напр.:

(4)двн. ... *daz er in nieth zi erist nigab unte in auh nieth mera nigab* (Wessobruner Gebet) – “...weil er ihnen nicht zuerst und auch nicht mehr gegeben hatte”.

(5)двн. ... *duo ni liez er derda doh ana uuazzer nieth* (Merigarto) – “...lieb er das Land nicht ohne Wasser”.

Приклад (4) демонструє випадок клітизації, де заперечну частку *ni* вжито разом з фінітним дієсловом.

У середньоверхньонімецькій мові заперечну частку *nieht* утворено від займенника *niowih* (“nichts” – нічого), що є його редукованою формою. Первісно цей займенник виконував функцію прономінального комплемента, згодом він слугував формальним засобом підсилення заперечення, далі функціонував в ролі самостійної заперечної частки. Зазначимо, що позиція частки *nieht* (суч. нім. “nicht” – ні/не) у реченні залишилася незмінною (Lewitzkij, 2010, pp. 113–114).

Також зауважимо, що займенник *niht* спорадично трапляється у реченні з часткою *ne* (*en*) з метою емпізи заперечення, але з XII ст. він отримує статус обов'язкового маркера заперечення, напр.:

(6) свн. *Er sprach: nu enist des niht rat* (Hartmann von Aue, Gregorius, 214) – “Er sprach: Nun hilft alles nichts”.

(7) свн. *Nu enmac niht langer hie bi mir bestên mîn vriunt...* (Williram von Ebersberg, Lieder, Lied I) – “Nun kann nicht länger hier bei mir bestehn mein Liebster...”.

Таким чином, у пам’ятках середньовісній німецької мови зафіксовано співіснування форм поодинокого і множинного заперечення. Наприкінці XIII ст. частка *ne* трапляється лише спорадично і поступово зникає: відбувається поступовий перехід від полінегативного оформлення заперечних речень до мононегативного, характерного для сучасної німецької мови.

Подібний шлях розвитку заперечної моделі засвідчено в історії англійської мови. Так, у давньоанглійській мові (VII–XII ст.) домінуючою заперечною конструкцією є просте заперечення. Ключовим елементом заперечення у цей період є заперечна частка *ne*, розміщена у лівосторонній позиції до особової форми дієслова незалежно від позиції цього дієслова в реченні (Fischer et al., 2004, p. 314). У реченнєвому запереченні частка *ne* переважає, напр.:

(8) дв. англ. *He ne andwyrde ðam wīfe æt fruman* (Ælfric’s Catholic Homilies II/8) – “He didn’t answer the woman at first”.

(9) дв. англ. *Ne sende se deofol ða fyr of heofenum* (Ælfric’s Catholic Homilies I, Preface) – “The devil did not send fire from heaven then”.

Зазначимо, що, так само, як і в давньовісній німецькій мові, у давньоанглійській спостерігається явище клітизації преверба *ne* до особової форми дієслова, напр.:

(10) дв. англ. *Ne mihte se deað him genealæcan, gif he sylf nolde*, (Ælfric Catholic Homilies XIV, For Palm Sunday) – “Death could not have approached him, if he himself had not willed it”.

Проте, вже у давньоанглійській мові паралельно із зазначеними вище конструкціями засвідчено явище і подвійного заперечення, а саме заперечне узгодження (König, Auwera, 1994). Заперечними словами є клітизовані неозначені займенники, прислівники, прикметники на зразок *na* “none”, *nalles*, *nafre* “never”, *nawiht* “nothing”, *naht* тощо, які і створюють у реченні заперечне узгодження:

(11) дв. англ. *þe on land Dena ladra nænig mid scipherge sceðþan ne meahte* (Beowulf

242–243) – “so that on Danish land no enemies at all with a navy would not be able to ravage”.

(12) дв. англ. *þær him nænig wæter wihte ne scepede, ne him for hrofsese hrinan ne mehte færgripe flodes* (Beowulf 1513–1516) – “where not any water him oppressed at all, nor him, due to the the hall’s roof, was not able to reach the sudden onrush of the flood”.

Зазначимо, що у разі додавання ще одного заперечного прислівника частка *ne* зберігається у превербальній позиції, напр.:

(13) дв. англ. *heo ne geendad næfre* (Cynewulf, Crist 1640) – “it never ends”.

(14) дв. англ. *Forr mann ne mazz nohht enngell seon* (Ormulum 1316) – “For man not might not angel see”.

(15) дв. англ. ... *and gestabelfæste swa þæt hi næfre ne mihton ne noldon syððan fram his willan gebugan* (Ælfric Catholic Homilies I, On the Beginning of Creation) – “so that they never might or would afterwards swerve from his will”.

Засвідчуємо, що емпатичне заперечення реалізовано часткою *ne* у поєднанні з *na* або *naht*, які походять від займенника *nawiht*.

У середньоанглійській мові (XII–XVI ст.) заперечні реченнєві утворення зазнають поступових змін. Давньоанглійське подвійне заперечення *ne ... naht* представлено здебільшого у першій половині середньоанглійського періоду, тоді як наприкінці лише одна частка (*nat* або *not*) позначає негацію, а *ne* зникає, якщо воно розміщене у препозиції до інших заперечних слів. Подвійна заперечна конструкція втрачає свій емпатичний характер і трансформується у загальну форму заперечення (Crystal, 2019, p. 45). Хоча частка *ne* упродовж певного часу ще зберігає свою позицію зліва від фінітного дієслова, розміщення *naht/noht* поступово фіксується праворуч від фінітного дієслова, напр.:

(16) ср. англ. *Ant þah nis inempnet her nawt of heouenliche luren* (Hali Meidhad 86–87) – “and though there is no mention here of heavenly losses”.

Таким чином, упродовж середньоанглійського періоду та на початку ранньоновоанглійської мови частка *ne* нівелюється, а частки *naht/noht*, видозмінюючись у *not*, виконують функцію заперечення з розташуванням праворуч безпосередньо від фінітного дієслова (Kemenade, 1994, p. 140).

Подвійне заперечення як характерна риса середньовісньонімецького та середньоанглійського періодів є свідченням явища граматичної надлишковості. Феномен надлишковості (англ. *redundancy*) бере початок у теорії інформації (Schanon, Weaver, 1964, p. 13). У традиційній граматиці надлишковість визначають як явище, коли одну й ту ж саму інформацію виражено більше одного разу у реченні або висловлюванні (Trask, 1996, p. 231; Bussman, 1999, p. 988). Елементи надлишковості генеруються незалежно від граматичних правил або ситуативних, контекстуальних чи нелінгвістичних міркувань. Елемент у реченні є надлишковим за умови, що він слугує лише для повторення інформації, вже наданої (реалізованої) іншою реченнєвою ознакою (Witt, Gillette, 1999, p. 4).

Усі давні і сучасні мови демонструють граматичну надлишковість, яка реалізується через двозначність, непрозорість, багатозначність і синонімію (Buniyatova, 2021, pp. 97–107). У природніх мовах надлишковість можна спостерігати на всіх рівнях лінгвістичного опису (морфологічному, у лексичних повторях тощо), а також з риторичною метою. Розрізняють контекстуальну і граматичну надлишковість (Witt, Gillette, 1999). У давніх германських мовах реченнєве заперечення демонструє надлишковість структурних елементів і поступове її усунення, що свідчить на користь еволюційного пояснення змін, що відбувалися в історії германських мов. З погляду граматикизації, «...чим вірогідніша поява одиниці, тим більшим виявляється ступінь її надлишковості (і тим нижчий її інформаційний зміст)» (Лайонз, 1978, с. 68, переклад – наш).

Зауважимо, що структурно заперечні елементи становлять окремий клас слів, кожне з яких має окреме лексико-граматичне значення, як у випадку клітизованих неозначених займенників, прислівників і прикметників. Так, у моделі заперечного узгодження елементи негачії поєднуються. Тоді як у разі давньовісньонімецького та давньоанглійського множинного заперечення маємо справу зі структурною надлишковістю, оскільки всі заперечні елементи поєднані в одне семантичне ядро. Такий тип надлишковості слід розглядати як текстуально зумовлений (Buniyatova, 2021, p. 100–101).

Згодом структуру заперечного речення FINITE VERB NOT було адаптовано ранньово-

верхньонімецькою (XIV–XVII ст.) та ранньовоанглійською (XVI–XVIII ст.) мовами за винятком того, що в англійській наприкінці XVII ст. засвідчено появу AUX NEG INFINITIVE, а саме розташування заперечної частки *not* після допоміжного дієслова, на відміну від німецькомовної конструкції, де *nicht* розміщено після фінітного дієслова. Пор. приклади заперечних конструкцій у авторів початку ранньововерхньонімецького (17), (18), (19) і ранньовоанглійського (20), (21), (22) періодів:

(17) *vndt ich weiß nicht, auf...* (Rexius Johann Baptista, Ilias Homeri) – «І я не знаю, що...».

(18) *Villeicht haben wir im nicht zur rechten zeit geopfert* (Rexius Johann Baptista, Ilias Homeri) «Можливо, ми не принесли його в жертву в потрібний момент».

(19) *Sie achtens nit, vnd kerten sich ganz nicht daran, ...* (Harsch Johannes, Ein Gaistlicher Bremberger) – «Ім байдуже, і вони на це не зважають, ...».

(20) *Thy Father's dreadful thunder didst not spare, Nor stop thy flaming chariot-wheels, ...* (Milton, Paradise Lost) – «Страшний грім Отця твого не пощадив, Не зупинив полум'яні колісниці, ...».

(21) *I do not know the matter: he is rested on the case* (Shakespeare, The Comedy of Errors) – «Я не знаю, в чому справа: він почив на справі».

(22) *He does not rave, he's not horn-mad, George, is he?* (Middleton, The Converted Curtezan) – «Він не марить, він не божевільний, Джордже, чи не так?».

Таким чином, у ранньовісньонімецькому та ранньовоанглійському періодах засвідчено закріплення якісно нової моделі заперечення – мононегачії, але з відмінностями у структурі заперечних конструкцій, де важливу роль відіграє порядок слів у реченні. Незважаючи на одночасну присутність полінегативних реченнєвих утворень у літературних пам'ятках XIV–XVI ст., результатом перебудови системи заперечення у зазначених германських мовах є мононегативні конструкції. Останнє відображено у структурно-формальних засобах реалізації заперечення з урахуванням процесів граматикизації та феномену граматичної надлишковості як пускового механізму мовних змін у діахронії.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, у статті представлено еволюцій-

ний шлях розвитку реченнєвого заперечення у трьох періодах розвитку німецької та англійської мов. Здійснений аналіз емпіричних даних дає змогу дійти висновку, що розвиток англійського та німецького реченнєвого заперечення демонструє явище граматикалізації і розгортається у вигляді комплексу структурних змін, а саме в усуненні надлишкових заперечних елементів у реченнях із заперечним узгодженням. Варто зазначити, що формальні зміни, які відбулися у заперечному реченні, не спричинили семантичних змін, оскільки всі елементи негачії утворюють цілісне семантичне ядро. Еволю-

ційний шлях розвитку реченнєвого заперечення в історії німецької та англійської мов репрезентує послідовність змін, засвідчену скороченням повторюваних заперечних елементів, появою нових категоріальних одиниць завдяки трансформації займенників, прислівників тощо. Провідну роль у трансформації моделі заперечення відіграв принцип надлишковості у діахронній перспективі. У подальших наукових розвідках вважаємо за доцільне дослідити структурні зміни граматичних засобів реалізації заперечення германських мов у генеративній парадигмі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лайонз Дж. Введение в теоретическую лингвистику. М. : Прогресс, 1978, 544 с.
2. Aelfric. The Homilies of the Anglo-Saxon Church I. On the Beginning of Creation. *Project Gutenberg*. URL: <https://www.gutenberg.org/files/38334/38334-h/38334-h.htm#page8> (date accessed: 11.04.2022).
3. Aelfric. The Homilies of the Anglo-Saxon Church XIV. For Palm Sunday. *Project Gutenberg*. URL: <https://www.gutenberg.org/files/38334/38334-h/38334-h.htm#page8> (date accessed: 11.04.2022).
4. Aelfric's Catholic Homilies II/8. *Helsinki Corpus*. URL: <https://www.helsinki Corpus.arts.gla.ac.uk/browse.py?fs=100&text=aelfr2-8&highlight=> (date accessed: 11.04.2022).
5. Aelfric's Catholic Homilies I/Preface. *Helsinki Corpus*. URL: <https://www.helsinki Corpus.arts.gla.ac.uk/browse.py?fs=100&text=prchom1&highlight=> (date accessed: 11.04.2022).
6. Beowulf. URL: <https://heorot.dk/beowulf-rede-text.html> (date accessed: 04.04.2022).
7. Bunyatova I. Elimination of Grammatical Redundancy in the History of English: the Case of Negative Constuctions. *Studies of the Evolution of the English Language*. Berlin : Peter Lang, 2021. P. 97–109.
8. Bussmann H. *Routledge Dictionary of Language and Linguistics*. Routledge, 1999. 1335 p.
9. Crystal D. *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*. Wiley-Blackwell, 2008. 555 p.
10. Crystal D. *The Cambridge Encyclopedia of the English Language*. Cambridge : Cambridge University Press, 2019. 582 p.
11. Cynewulf. *Crist. Bibliothek der Angelsächsischen Poesie / Begründet von Christian W. M. Grein. Dritter Band*. Leipzig : Georg Wigands Verlag, 1898. 2017 p.
12. Fischer Olga, Kemenade Ans, Koopman Willem, Wurff Wim Van. *The Syntax of Early English*. Cambridge : Cambridge University Press, 2004. 360 p.
13. Harsch Johannes. Ein Gaistlicher Bremberger. *Bibliotheca Augustana*. URL: https://www.hs-augsburg.de/~harsch/germanica/Chronologie/16Jh/Harsch/har_klag.html (zugriffsdatum: 04.04.2022).
14. Hartmann von Aue. Gregorius. *Bibliotheca Augustana*. URL: https://www.hs-augsburg.de/~harsch/germanica/Chronologie/12Jh/Hartmann/har_greg.html (zugriffsdatum: 11.04.2022).
15. Jespersen O. *Negation in English and Other Languages*. København : A. F. Høst, 1917. 160 p.
16. Kemenade van A. *Old and Middle English. The Germanic Languages / edited by E. König, J. Auwera*. London. New York : Routledge, 1994. P. 110–142.
17. Lass R. Remarks on (UN)idirectionality. *Pathways of Change. Grammaticalization in English / edited by Olga Fisher, Anette Rosenbach, Dieter Stein*. Amsterdam, Philadelphia : John Benjamins Press, 2000. P. 207–227.
18. Lewizkij V. *Geschichte der deutschen Sprache*. Winnyzja : Nowa Knyha Verlag, 2010. 256 с.
19. Lied vom heiligen Georg. *Althochdeutsche Literatur / Herausgegeben und übertragen von H. J. Gernentz*. Berlin : Union Verlag, 1979. S. 184–188.
20. Meidhad Hali. URL: <https://www.helsinki Corpus.arts.gla.ac.uk/browse.py?text=hmaid> (date accessed: 04.04.2022).
21. Merigarto. *Althochdeutsche Literatur / Herausgegeben und übertragen von H. J. Gernentz*. Berlin : Union Verlag, 1979.
22. Middleton Th. *The Converted Curtezan. Thomas Middleton. The collected works / Edited by G. Taylor, J. Lavagnino*. Oxford, NY : Clarendon Press, 2007.
23. Milton J. *Paradise Lost. The complete poems of John Milton. Volume 4 / edited by C. W. Eliot*. New York : P. F. Collier and Son Corporation, 1909. 686 p.
24. Ormulum. URL: <https://www.helsinki Corpus.arts.gla.ac.uk/browse.py?fs=100&text=orm&highlight=> (date accessed: 04.04.2022).

25. Rexius Johann Baptista. Ilias Homeri. *Bibliotheca Augustana*. URL: https://www.hs-augsburg.de/~harsch/germanica/Chronologie/16Jh/Rexius/rex_il01.html (zugriffsdatum: 04.04.2022).
26. Shakespeare W. The Comedy of Errors. *The annotated Shakespeare: Three volumes in one illustrated: the comedies, the histories, sonnets, and other poems, the tragedies, and romances* / A. L. Rowse. New York : Greenwich House, 1998. 2479 p.
27. Shannon C. E., Weaver W. The Mathematical Theory of Communication. Urbana : University of Illinois Press, 1964. 132 p.
28. Tatian das Leben Christi. *Althochdeutsche Literatur* / Herausgegeben und übertragen von H. J. Gernentz. Berlin : Union Verlag, 1979. S. 58–69.
29. The Germanic Languages / edited by Ekkehard König and Johan van der Auwera. London and New York : Routledge, 1994. 648 p.
30. Trask R. L. Dictionary of Grammatical Terms in Linguistics. Routledge, 1996. 347 p.
31. Traugott E. C. Grammaticalization and mechanisms of change. *The Handbook of Grammaticalization* / Edited by Heiko Narrog, Bernd Heine. Oxford : Oxford University Press, 2011. P. 19–30.
32. Wessobruner Predigt. *Althochdeutsche Literatur* / Herausgegeben und übertragen von H. J. Gernentz. Berlin : Union Verlag, 1979. S. 36–40.
33. Williram von Ebersberg. Paraphrase des hohen Liedes. *Althochdeutsche Literatur* / Herausgegeben und übertragen von H. J. Gernentz. Berlin : Union Verlag, 1979. S. 218–228.
34. Wit E. C., Gillette M. What is Linguistic Redundancy : A Technical Report, March 15, 1999 / University of Chicago. URL: <http://www.math.rug.nl/~ernst/linguistics/redundancy3.pdf> (date accessed: 04.04.2022).
35. Zeijlstra H. H. Sentential Negation and Negative Concord. Utrecht : Academisch Proefschrift, 2004. 329 p.

REFERENCES:

1. Layonz, Dzh. (1978). Vvedenie v teoreticheskuyu lingvistiku. [Introduction into theoretical linguistics]. M. : Progress, 544 s. [in Russian]
2. Aelfric. The Homilies of the Anglo-Saxon Church I. On the Beginning of Creation. *Project Gutenberg*. <https://www.gutenberg.org/files/38334/38334-h/38334-h.htm#page8>
3. Aelfric. The Homilies of the Anglo-Saxon Church XIV. For Palm Sunday. *Project Gutenberg*. <https://www.gutenberg.org/files/38334/38334-h/38334-h.htm#page8>
4. Aelfric's Catholic Homilies II/8. *Helsinki Corpus*. <https://www.helsinki Corpus.arts.gla.ac.uk/browse.py?fs=100&ext=aelfr2-8&highlight=>
5. Aelfric's Catholic Homilies I/Preface. *Helsinki Corpus*. <https://www.helsinki Corpus.arts.gla.ac.uk/browse.py?fs=100&text=prchom1&highlight=>
6. Beowulf. <https://heorot.dk/beowulf-rede-text.html>
7. Bunyatova, I. (2021). Elimination of grammatical redundancy in the history of English: The case of negative constructions. In *Studies in the evolution of the English language, Vol. 32*, 97–109.
8. Bussmann, H. (1999). *Routledge Dictionary of Language and Linguistics*. Routledge.
9. Crystal, D. (2008). *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*. Wiley-Blackwell.
10. Crystal, D. (2019). *The Cambridge Encyclopedia of the English Language*. Cambridge University Press.
11. Cynewulf, Crist (1898). In Grein, Ch. W. M. (Ed.), *Bibliothek der Angelsächsischen Poesie. Dritter Band*. Georg H. Wigand's Verlag.
12. Fischer, O., Koopman, W., & Wim Wan, W. (2004). *The Syntax of Early English*. Cambridge University Press.
13. Harsch Johannes. Ein Gaistlicher Bremberger. *Bibliotheca Augustana*. https://www.hs-augsburg.de/~harsch/germanica/Chronologie/16Jh/Harsch/har_klag.html
14. Hartmann von Aue. Gregorius. *Bibliotheca Augustana*. https://www.hs-augsburg.de/~harsch/germanica/Chronologie/12Jh/Hartmann/har_greg.html
15. Jespersen, O. (1917). *Negation in English and Other Languages*. A. F. Høst.
16. Kemenade van, A. (1994). Old and Middle English. In König, E., Auwera, J. (Eds.), *The Germanic Languages*, 110–142. Routledge.
17. Lass, R. (2000). Remarks on (UN)idirectionality. In Fischer, O., Rosenbach, A., Stein, D. (Eds.), *Pathways of change. Grammaticalization in English*, 207–227. John Benjamins Press.
18. Lewizkij, V. (2010). *Geschichte der deutschen Sprache*. Nowa Knyha Verlag.
19. Lied vom heiligen Georg (1979). In Gernents, H. J. (Ed.), *Althochdeutsche Literatur*, 184–188. Union Verlag.
20. Meidhad Hali. <https://www.helsinki Corpus.arts.gla.ac.uk/browse.py?text=hmaid>
21. Merigarto. *Althochdeutsche Literatur* / Herausgegeben und übertragen von H. J. Gernentz. Berlin : Union Verlag, 1979.

22. Middleton, Th. (2007). The Converted Curtezan. In Taylor, G., Lavagnino, J. (Eds.), *Thomas Middleton. The collected works*. Clarendon Press.
23. Milton, J. (1909). Paradise Lost. In Eliot, C. W. (Ed.), *The complete poems of John Milton. Volume 4*. P. F. Collier and Son Corporation.
24. Ormulum <https://www.helsinki.fi/arts/gla.ac.uk/browse.py?fs=100&text=orm&highlight=>
25. Rexius Johann Baptista. Ilias Homeri. *Bibliotheca Augustana*. https://www.hs-augsburg.de/~harsch/germanica/Chronologie/16Jh/Rexius/rex_il01.html
26. Shakespeare, W. (1998). The Comedy of Errors. In Rowse, A. L. (Ed.), *The annotated Shakespeare: Three volumes in one illustrated: the comedies, the histories, sonnets, and other poems, the tragedies, and romances*. Greenwich House.
27. Shannon, C. E., Weaver, W. (1964). *The Mathematical Theory of Communication*. University of Illinois Press.
28. Tatian das Leben Christi (1979). In Gernents, H. J. (Ed.), *Althochdeutsche Literatur*, 58–69. Union Verlag.
29. The Germanic Languages (1994). König, E., van der Auwera, J. (Eds.). Routledge.
30. Trask, R. L. (1996). *Dictionary of Grammatical Terms in Linguistics*. Routledge.
31. Traugott, E. C. (2011). Grammaticalization and mechanisms of change. In Narrog, H., Heine, B. (Eds.), *The Handbook of Grammaticalization*, 19–30. Oxford University Press.
32. Wessobruner Predigt (1979). In Gernents, H. J. (Ed.), *Althochdeutsche Literatur*, 36–40. Union Verlag.
33. Williram von Ebersberg. Paraphrase des hohen Liedes (1979). In Gernents, H. J. (Ed.), *Althochdeutsche Literatur*, 218–228. Union Verlag.
34. Wit, E. C., Gillette, M. (1999, March 15). *What is Linguistic Redundancy*. <http://www.math.rug.nl/~ernst/linguistics/redundancy3.pdf>
35. Zeijlstra, H. H. (2004). *Sentential Negation and Negative Concord*. Academisch Proefschrift.

УДК 81'25

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-3>

Олексій ДЕЙКУН

аспірант кафедри англійської філології, перекладу і філософії мови імені професора О. М. Мороховського, Київський національний лінгвістичний університет, вул. Велика Васильківська, 73, м. Київ, Україна, 03680

ORCID: 0000-0001-7363-4811

Бібліографічний опис статті: Дейкун, О. П. (2022). Лінгвориторична стратегічна ієрархія перекладу (на матеріалі українських тлумачень заголовків англійськомовних інтернет-новин). *Актуальні питання іноземної філології*, 16, 18–24, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-3>

ЛІНГВОРИТОРИЧНА СТРАТЕГІЧНА ІЄРАРХІЯ ПЕРЕКЛАДУ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКИХ ТЛУМАЧЕНЬ ЗАГОЛОВКІВ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ІНТЕРНЕТ-НОВИН)

Мета розвідки – обґрунтувати доцільність поняття лінгвориторичної стратегічної ієрархії перекладу на матеріалі українських тлумачень англомовних заголовків. Задля цього залучено методологію риторичного аналізу з особливою увагою до канонів текстобудови. У статті вперше визначено лінгвориторичну стратегічну ієрархію українського перекладу заголовків англомовних інтернет-новин як план впливу на читачів з оперттям на риторичні канони: вибір теми перекладу на рівні інвенції з урахуванням базових потреб людини; розподіл змісту в позиціях привертання, утримування та спрямовування уваги на рівні диспозиції; використання низки перекладацьких ходів на рівні елокуції. Застосування запропонованої стратегічної ієрархії до аналізу перекладів на BBC News Україна англійськомовних новинних заголовків із сайту BBC News виявило, що на інвентивному рівні заголовки оригіналу й перекладу активують потреби в різній послідовності залежно від особливостей картини світу аудиторії, тоді як витлумачений заголовок може задіювати від двох до п'яти потреб, відповідно утворюючи кількокомпонентні послідовності. На диспозиційному рівні оригінальний і перекладений заголовки розподіляють зміст по позиціях привертання, утримування та спрямовування уваги. Позиція привертання уваги, розташована на початку заголовка, містить номінативні одиниці, що позначають найважливішу інформацію, звернену до потреб читачів. Позиція утримування уваги, співвідносна з присудком або групою присудка, характеризує сутність, названу в привертанні. Позиція спрямовування уваги закінчує заголовок, спонукаючи читачів до перегляду новинної статті. На елокутивному рівні номінативні одиниці оригінального заголовка, що апелюють до потреб читачів, відтворено в перекладі ходами еквівалентності, додавання, вилучення, зміни перспективації, категоризації та міжмовної метонімії. Хід еквівалентності точно відтворює в перекладі семантику одиниці оригіналу. Ходи додавання та вилучення референційного змісту відповідно доповнюють або випускають інформацію, адаптуючи її до картини світу читачької аудиторії. Хід зміни перспективації полягає в переміщенні одиниць із спрямовувальної позиції в оригіналі до привертальної в перекладі. Хід категоризації уможливорює зміну в перекладі семантики одиниць оригіналу між трьома рівнями: базовим, субординатним і суперординатним. Хід міжмовної метонімії замінює в перекладі номінативні засоби оригіналу на інші одиниці в аспекті суміжності або реального зв'язку, конкретизуючи інформацію для українського читача.

Ключові слова: лінгвориторика, лінгвориторична стратегічна ієрархія перекладу, новинний заголовок, людські потреби, перекладацький хід.

Oleksii DEIKUN

Postgraduate Student, Department of English Philology, Translation and Language Philosophy named after Professor O. M. Morokhovsyi, Kyiv National Linguistic University, 73, Velyka Vasylkivska Street, Kyiv, Ukraine, 03680

ORCID: 0000-0001-7363-4811

To cite this article: Deikun, O. (2022). Lnhvorytorychna stratehichna iierarkhiia perekladu (na materiiali ukrainskykh tлумachen zaholovkiv anhliskomovnykh internet-novyn) [Rhetorical Strategic Hierarchy of Translation (a Case of Ukrainian Equivalents of the Headlines of English Online News Texts)]. *Current Issues of Foreign Philology*, 16, 18–24, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-3>

RHETORICAL STRATEGIC HIERARCHY OF TRANSLATION (A CASE OF UKRAINIAN EQUIVALENTS OF THE HEADLINES OF ENGLISH ONLINE NEWS TEXTS)

The goal of the paper is to substantiate the notion of the rhetorical strategic hierarchy of translation drawing on the Ukrainian variants of English headlines. The goal is achieved by the use of the methodology of rhetorical analysis with a special attention to the canons of text-building. The novelty of the article consists in defining the rhetorical strategic hierarchy of Ukrainian translation of English headlines according to the canons: choice of the topic for translation based on human needs at the invention level; content distribution in the positions of attracting, keeping and nudging the reader's attention at the disposition level; use of a number of translation moves at the elocutionary level.

The application of the suggested strategic hierarchy to the analysis of the translations on BBC News Ukraine of the English headlines from the BBC News has revealed that at the invention level the headlines in the source and target languages evoke human needs in a different order adjusting to the audience's worldview. Moreover, the translated headline usually activates from two up to five human needs forming sequences consisting of several components. At the dispositional level, the original and translated headlines distribute the content according to the attention-attracting, keeping, and nudging positions. The attention-attracting position, placed at the beginning of a headline, includes the naming units denoting the most important information concerning the reader's needs. The units in the attention-keeping position related to the predicate or the predicative group characterize the entity named in the attraction. The nudging position winds up a headline, encouraging the reader to turn to the news text as a whole. At the elocutionary level, the naming units of the source headline that appeal to the reader's needs are translated with the help of moves of equivalence, addition, omission, perspectivation change, categorization, and interlingual metonymy. The equivalence move precisely reproduces the meaning of the units of the source in the target text. The moves of addition and omission of referential content either elaborate on or eliminate bits of information adapting it to the readers' worldview. The move of perspectivation change is meant to foreground the units performing the nudging function in the original to the attention-attracting position in the target headline. The categorization move provides for the transition of the meaning of the original units relative to three levels: basic, subordinate, and superordinate. The move of interlingual metonymy replaces in the target text the units of the original with the counterparts similar in terms of adjacency or real connection specifying information for the Ukrainian readership.

Key words: rhetoric, rhetorical strategic hierarchy of translating, headline, human needs, translation move.

Актуальність проблеми. У сучасній науці поняття стратегії широкоживане і претендує на термінологічність. Її розуміють по-різному, зважаючи на сферу застосування, хоча спільною у всіх визначеннях є ідея планування послідовних дій, що уможливорює ефективне досягнення поставлених цілей (Иссерс, 2009, с. 106–107). У військовій справі, звідки це поняття запозичили в суміжні галузі, стратегією, що виникла з потреби людей перемагати ворогів, вважають чітким планом дій для досягнення цілей війни (Betts, 2004, с. 6), а також наукою застосування військових, економічних і політичних ресурсів (Cohen, 2017). У політиці стратегія – це вміння кандидатів, партій і урядів міркувати, планувати і досягати політичні цілі (Lees-Marshment, 2019, с. 36). В економіці стратегія – це всебічний план досягнення цілей або дії, від яких залежить успішне керування фірмою (Сумець, 2021, с. 22).

У мовознавстві поняття *стратегії* фігурує в значній кількості робіт, а більшість лінгвістичних підходів до її вивчення тлумачать її як цілеспрямований та усвідомлений план дій (Иссерс 2009, с. 106–107), спрямований на досягнення адресантом мети. Перекладознавчі

студії загалом спрямовано на практичне виявлення й опис окремих стратегій і тактик текстотворення, доведення їхніх виявів у процесі вторинної комунікації та ролі у виборі мовних засобів (Волкова, 2010, с. 31).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У перекладознавстві поняття *стратегії* ввели Г. Хеніг та П. Кусмавль (Hönig, 1982). Раніше його некрітично скалькували з англійськомовної тлумачької літератури, куди воно потрапило з побуту, а не з терміносистеми військової справи (Витренко, 2008, с. 11). У перекладознавстві стратегія – план послідовних дій або ментальних операцій, спрямованих на досягнення мети перекладу (Кафискина 2017, с. 7–16). А втім, її тлумачення видозмінюється залежно від діяльнісного, когнітивного або методологічного підходів. Діяльнісний підхід пояснює перекладацьку стратегію через поняття алгоритму та програми (Панькова, 2019, с. 117), що зводяться до дій, виконуваних по порядку для досягнення мети тлумачення (Алексеева, 2004, с. 148). Когнітивний погляд розглядає перекладацьку стратегію як план ментальних операцій з увагою на фундаментальні властивості людини: поведінку (Kautz, 2002, р. 66)

і мислення (Комиссаров, 1990, с. 356). Методологічне тлумачення відтворює комунікативну інтенцію відправника, що передає культурологічні та індивідуальні особливості оратора, базовий рівень і мовні категорії (Иллюхин, 2000, с. 8).

З огляду на вищевказане констатуємо відсутність етапів втілення перекладацької стратегії, чим і пояснюємо наше звернення до лінгвистики, яка формулює чіткі стадії текстопобудови для впливу на аудиторію, уможливаючи вноормування поняття стратегії та віднайдення її рівнів на матеріалі українських тлумачень заголовків новин англійською мовою.

Мета дослідження – довести доцільність поняття лінгвориторичної стратегічної ієрархії перекладу на матеріалі українських тлумачень англомовних заголовків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Традиційна риторика, спрямована на зміну думки адресатів в потрібному напрямі та збільшення або зменшення їхнього бажання досягти чого-небудь (Спанатій, 2008, с. 67), спирається на п'ять канонів побудови будь-яких текстів (Аристотель, 2015, с. 25–26), які пояснюють організацію англомовних новин та їхній переклад українською мовою. *Інвенція* передбачає вибір теми та аргументів; *диспозиція* визначає послідовність розміщення змісту тексту; *елокуція* забезпечує номінативне оформлення змісту (Аристотель, 2015, с. 25–26). Четвертий – *перформативний* – канон об'єднує традиційні етапи запам'ятовування та виголошення (Потепенко, 2012, с. 134).

З урахуванням названих риторичних канонів вважаємо за доцільне виокремити **лінгвориторичну стратегічну ієрархію** творення оригінальних та перекладених текстів, яку тлумачимо як послідовний план впливу на читачів через вибір стратегії на рівні інвенції, розподілу змісту упродовж тексту на рівні диспозиції, застосування низки ходів, пов'язаних із вибором номінативних одиниць на рівні елокуції. Розглянемо застосування лінгвориторичної стратегічної ієрархії перекладу на матеріалі українського тлумачення англомовних заголовків новин. Будучи графічно виділеними частинами тексту, вони точно й лаконічно відтворюють його зміст, цілі (Iwama, 2019, pp. 101–102) і зазвичай слугують за резюме тексту (Mozuraityte 2015).

Перший рівень реалізації лінгвориторичної стратегічної ієрархії перекладу, підпорядкований канону інвенції, передбачає визначення мети діяльності (Подуфалова, 2021, с. 155), орієнтування в ситуації, прогнозування і власне планування (Сдобников, 2011, с. 167).

Мету застосування лінгвориторичної стратегічної ієрархії перекладу медійних текстів загалом і заголовків зокрема визначено пошуками стандартизації аудиторії і прагненням зацікавити її, що зумовлює звернення до базових потреб, спільних для більшості людей (Maslow, 1970, р. 87). Вони виконують дві функції: класифікують різномірну читацьку аудиторію та активують емоції (Potapenko 2021, р. 3).

Відбір медійних текстів та їхніх заголовків для перекладу підпорядкований п'ятьом основним потребам: *фізіологічним*, необхідним для виживання; *безпековим*, пов'язаними із захистом від загроз; *соціальним*, що передбачають належність до суспільних груп; *репутаційним*, важливі для визнання досягнень людини іншими; *самоактуалізаційним*, спрямовані на реалізацію власних здібностей (Maslow, 1970, pp. 146–150). Вищевказані потреби визначають вибір медійних текстів згідно з відповідними стратегічними ієрархіями, які переймають їхні назви, а позаяк в окремому новинному заголовку в різній послідовності активують дві і більше потреб, це дає підстави диференціювати їх від **дво- до п'ятикомпонентних**.

Другий рівень реалізації лінгвориторичної стратегічної ієрархії перекладу заголовка передбачає розподіл референційного змісту відповідно до канону диспозиції, адже назва тексту разом зі вступом утворюють коротке повідомлення, що постає як резюме тексту (Дейк, 2000, с. 130–133). Лінеаризацію референційного змісту в заголовках оригіналу й перекладу здійснено з урахуванням його трьох позицій: привертальної, утримувальної і спрямувальної (Potapenko, 2021, р. 3).

Привертальну позицію розташовано на початку заголовка і заповнено номінативними одиницями, що іменують найважливіші елементи подій (Дейк, 2000, с. 131), пов'язані з потребами людини (Maslow, 1970, р. 87). Наприклад, ергонім *Shell* для позначення корпорації апелює до репутаційної потреби в заголовках, пор.: *Shell defends 'difficult' decision to buy Russian crude oil* (6 Mar 2022) – *Shell*

виправдовується за купівлю російської нафти (6 Mag 2022). Утримувальну позицію заголовка зазвичай співвіднесено з присудком, який характеризує сутність, позначену в попередній позиції. У згаданих заголовках група присудка оригіналу *defends 'difficult' decision* та предикат *виправдовується* в перекладі позначають дії компанії. Спрямовувальна позиція, розміщена в кінці заголовка, заохочує читача звернутися до статті, розвиваючи зміст утримувальної функції. У цій позиції обох заголовків одиниці *to buy Russian crude oil* та *за купівлю російської нафти* пояснюють, за що саме виправдовується західна компанія, спонукаючи читачів звернутися до статті.

Третій рівень реалізації лінгвориторичної стратегічної ієрархії перекладу передбачає відбір мовних засобів для заповнення перерахованих позицій заголовків, що збігається з риторичним каноном елокуції. Семантику мовних одиниць тлумачать із застосуванням ходів. Один із найбільш поширених – це еквівалентність, яка полягає у збереженні в перекладі ергонімів-варваризмів. У згаданому перекладі назву компанії *Shell* не пристосовано до кириличної системи письма української мови, що зумовлено глобалізаційними процесами і полегшує її розрізнення українськими читачами (Potarenko, 2021, p. 2).

Ще один поширений хід перекладу – категоризаційний. Він спирається на три рівні класифікації референтів: базовий, що репрезентує інформацію на рівні сенсомоторного сприйняття; субординатний, розміщений нижче, який вказує на конкретні прояви базового рівня; суперординатний, розташований вище, котрий позначає абстрактне або загальне поняття (Rosch, 1978, pp. 28–40). У тлумаченнях новинних заголовках подекуди зустрічаємо перехід семантики одиниць оригіналу в іншу категорію, пор.: *UAE Hope mission returns first image of Mars* (14 Feb 2021) – *Еміратський зонд «Надія» надіслав своє перше фото Марса* (14 Feb 2021). В оригіналі наведеного прикладу для привернення уваги вжито іменник *mission*, який репрезентує об'єкт на суперординатному рівні категоризації, але витлумачений іменником *зонд*, що активує базовий рівень.

Застосування лінгвориторичної стратегічної ієрархії перекладу через апеляцію до потреб розглянемо на прикладі аналізу тлумачень на

BBC News Україна чотирьох англійськомовних новинних заголовків із сайту *BBC News*.

Відібрані перекладені заголовки апелюють до різних потреб в різній послідовності, а тому складаються з кількох компонентів: *двокомпонентна* стратегія охоплює дві потреби, *трикомпонентна* – три, *чотирикомпонентна* – чотири, а *пятикомпонентна* – п'ять.

Двокомпонентна лінгвориторична стратегічна ієрархія перекладу через апеляцію до потреб активує в українському перекладі репутацію й належність, однак не відтворює третю – безпеку – оригіналу, пор.: *Biden and Putin to talk amid Ukraine invasion fears* (05 Dec 2021) – *Байден та Путін поговорять про Україну. Це буде їхня перша розмова з липня* (05 Dec 2021).

В обох заголовках потреби в репутації й належності, вибрані на рівні інвенції, активовано в позиції привернення уваги, пов'язаній з диспозицією, парами антропонімів, співвідносних з елокуцією, які вказують на політиків двох різних держав: *Biden and Putin* – *Байден та Путін*. Надалі потребу в належності до України задіяно в утриманні перекладеного заголовка групою присудка *поговорять про Україну*. У її складі назву нашої країни перенесено зі спрямовувальної позиції оригіналу, бо Україна ближча читачу сайту. Спрямовувальну позицію в українському заголовку витлумачено ходом темпоральної локалізації уведенням речення *Це буде їхня перша розмова з липня*, котре нагадує про саміт президентів США та росії, де обговорювали статус України. В оригіналі спрямовувальну позицію заповнено обставиною *amid Ukraine invasion fears*, що апелює до належності та безпеки читачів, котру не подано в перекладі, бо нашим читачам відомо про загрозу вторгнення.

Трикомпонентна лінгвориторична стратегічна ієрархія перекладу через апеляцію до потреб активує безпеку, належність і репутацію в обох заголовках про російський напад, пор.: *Ukraine crisis: Russian attack would be 'horrific', US warns* (29 Jan 2022) – *Російське вторгнення в Україну буде жахливим – Пентагон* (29 Jan 2022). Впадає в око наявність двох привертальних позицій в заголовку оригіналу, розділених двокрапкою: першу заповнено конструкцією *Ukraine crisis*, а другу – *Russian attack*.

Апеляція відразу до двох потреб, безпеки та належності, виокремлених на рівні інвен-

ції, відбувається в привертальній позиції перекладеного заголовка. Безпекову потребу оригіналу – *Russian attack* – передано еквівалентним ходом *російське вторгнення*. Потребу в належності активовано в перекладі словосполученням в *Україну*, тоді як в оригіналі – конструкцією *Ukraine crisis*, котра заповнює первинну позицію привернення уваги, правлячи за тематичний маркер усіх статей сайту про російський напад.

В українському варіанті вказаної пари заголовків репутаційну потребу активовано в спрямовувальній позиції ергонімом *Пентагон*, який позначає Міністерство оборони США і співвідноситься з абрєвіатурою *US* з оригіналу. Такий хід розглядаємо як міжмовну метонімію, за якої країну зіставлено з міністерством, тому що українському читачеві більш важлива конкретність.

Чотирикомпонентна лінгвориторична стратегічна ієрархія перекладу через апеляцію до потреб активує належність до країни-агресорки і нашої держави, безпеку, належність і репутацію, пор.: *Russia could launch chemical attack in Ukraine – White House* (10 Mar 2022) – *Росія може застосувати хімічну або біологічну зброю в Україні – Білий дім* (10 Mar 2022).

Першу апеляцію до належності до країни, співвідносну з інвенцією, активовано в позиції привернення уваги обох заголовків еквівалентним ходом, що передбачає вживання топонімів *Russia – Росія*. Наступну еквівалентну апеляцію до належності задіяно в кінці утримувальних позицій обох заголовків топонімами *Україна – Ukraine*.

Звернення до безпеки здійснено в утримуванні українського заголовка додатком *хімічну або біологічну зброю*, якому відповідає *chemical attack* в тій самій позиції оригіналу. Знаково, що український переклад вдається до двох ходів: перший – додавання означення *біологічну*, що вказує на ще один вид зброї, посилюючи ефект загрози та апелюючи до потреби в безпеці; другий – зміни перспективи з дії, позначеної іменником *attack*, на інструмент – *зброю* – на елокутивному рівні тлумачення. Репутаційну потребу активовано в спрямовувальних позиціях обох заголовків еквівалентними ергонімами *Білий дім – White House*. Позначення Білого дому неодмінно спонукає українців прочитати текст новини з огляду на важливість рішень, які там ухвалюють.

П'ятикомпонентна лінгвориторична стратегічна ієрархія перекладу українського заголовка апелює одночасно до двох різних потреб у належності (соціальна роль і територія), а також фізіологічної, безпекової та репутаційної, пор.: *Snake Island: Ukraine says troops who swore at Russian warship are alive* (28 Feb 2022) – *Прикордонники зі Зміїного живі, вони у полоні – ВМС* (28 Feb 2022). Прикметно, що оригінальний заголовок активує шість потреб: спочатку чотири належнісні поспіль одиницями *Snake Island, Ukraine, troops, Russian*, відтак безпекову (*warship*) й фізіологічну (*are alive*).

Апеляцію до належності здійснено в привертальній позиції українського заголовка: до соціальної групи – апелятивом *прикордонники*, а до української держави – топонімом відомого острова *Зміїний*. На цьому рівні розгортання заголовка апелятив *прикордонники* співвіднесено з англійським *troops*, що має ширше значення, із залученням ходу заміни одиниці базового рівня в оригіналі на іменник субординатного рівня в перекладі. Значення останнього узгоджено із семантикою топоніма для позначення острова, іменування якого також має свої особливості. Оригінальний топонім *Snake Island* витлумачено ходом вилучення вказівки на тип суходолу – острів – *зі Зміїного*, позаяк українська аудиторія знає про крайню територію наших територіяльних вод.

В обох заголовках фізіологічну потребу оприявлено еквівалентними одиницями *are alive – живі*, хоча диспозиційно вони заповнюють різні позиції: українське *живі* – привернення, а оригінальне *are alive* – спрямування, адже для української аудиторії це найбільш значна подія, а міжнародну спільноту підштовхне дізнатися про виживання в російському полоні. Безпекову потребу в перекладі активовано підрядним реченням *вони у полоні* в позиції утримування уваги замість відтворення оригінального висловлення *who swore at Russian warship*, що повідомляє інформацію, яку знають усі українці.

Репутаційну потребу в українському заголовку уможливлено ергонімом *ВМС*, що не лише метонімічно позначає прес-службу військово-морських сил, а й заповнює спрямовувальну позицію. Вказана абрєвіатура передає значення топоніма *Ukraine* із вторинної позиції привернення уваги оригіналу ходом

міжмовної метонімії з огляду на особливості сприйняття читачів.

Висновок. Здійснений аналіз дає підстави вести мову про лінгвориторичну стратегічну ієрархію перекладу, яка розгортається на трьох основних рівнях: інвенції, диспозиції та елокуції. На рівні інвенції відбирають заголовки і повідомлення для перекладу, що апелює до різних потреб і може охоплювати від двох до п'яти випадків їхнього поєднання. Потреби оригіналу зазвичай зазнають змін у тлумаченні з огляду на картину світу та обізнаність читацької аудиторії. На рівні диспозиції оригінальний заголовок і його переклад активують потреби в однаковій або різній пос-

лідовності номінативними одиницями в привертальній, утримувальній та спонукальній позиціях залежно від близькості інформації до потреб українського читача. На рівні елокуції заповнення позицій перекладеного заголовка здійснюють мовними одиницями, підпорядкованим ходам еквівалентності, додавання, вилучення, категоризації, зміни перспективи та міжмовної метонімії.

Перспективи подальших досліджень полягають у виокремленні лінгвориторичних стратегічних ієрархій перекладу через апеляцію до ключових національних архетипів і стереотипів під час тлумачення заголовків українською мовою інших новинних видань.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алексеева И. С. Введение в переводоведение. Учеб. пособие для студ. филол. и лингв. фак. высш. учеб. заведений. Москва : Академия, 2004. 352 с.
2. Аристотель. Поэтика. Риторика. СПб. : Азбука, 2015. 320 с.
3. Витренко Г. А. О «стратегии перевода». *Вестник Московского государственного лингвистического университета*. 2008. Вып. 536: Сопоставительная лингвистика и вопросы перевода. С. 3–17.
4. Дейк Т. А. ван. Язык. Познание. Коммуникация. Благовещенск : БГК им. И. А. Бодуэна де Куртенэ, 2000. 312 с.
5. Илюхин В. М. Стратегии в синхронном переводе: на материале англо-русских и русско-английских комбинаций перевода : дис. ... канд. филол. наук. М. : Моск. лингв. ун-т, 2000. 206 с.
6. Иссерс О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи. Москва : Издательство ЛКИ, 2012. 304 с.
7. Кафискина О. В. Стратегия перевода как термин переводоведения. *Вестник Московского университета*. Серия 22. 2017. № 1. С. 4–19.
8. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) : учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. Москва : Высш. шк., 1990. 253 с.
9. Панькова А. В. Використання локальних стратегій при перекладі історичних реалій. *Молодий вчений*. 2019. № 3 (1). С. 116–121. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2019_3\(1\)_26](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2019_3(1)_26) (дата звернення: 29.04.2022).
10. Подуфалова К. Стратегії перекладу для професійних цілей. *Молодь і ринок*. 2021. № 4/190. С. 153–156.
11. Потапенко С. І. Когнітивна риторика ефекту: в пошуках методу (на матеріалі інавгураційних звернень американських президентів Дж. Кеннеді і Дж. Буша). *Вісник Київського національного лінгвістичного університету*. 2012. № 2. С. 131–140.
12. Сдобников В. В. Стратегия перевода: общее определение. *Вестник Иркутского государственного лингвистического университета*. 2011. № 1. С. 165–172.
13. Спанатій Л. С. Риторика. Київ : Видавничий Дім «Ін Юре», 2008. 144 с.
14. Сумець О. М. Стратегічний менеджмент : підручник. Харків : ХНУВС, 2021. 208 с.
15. Betts R. Is strategy an illusion? *International Security*. 25 (2). 2004. Pp. 5–50. DOI: <https://doi.org/10.1162/016228800560444>
16. Cohen E. A. Strategy. *Encyclopedia Britannica*. 2007. URL: <https://www.britannica.com/topic/strategy-military> (дата звернення: 29.04.2022).
17. Hönig H. G. Strategie der Übersetzung : Ein Lehrund Arbeitsbuch. Tübingen : Narr, 1982. 205 S.
18. Iwama K. & Kano Y. Multiple News Headlines Generation using Page Metadata. *ACLWeb: Association for Computational Linguistics*, 2019. Pp. 101–105, DOI: <https://doi.org/10.18653/v1/W19-8612>
19. Kautz U. Handbuch Didaktik des Übersetzens und Dolmetschens. München : Iudicium, 2002. 643 S.
20. Lees-Marshment J., Conley B., Elder E., Pettitt R., Raynauld V., & Turcotte A. *Political Marketing: Principles and Applications*. London : Taylor & Francis, 2019. 266 p.
21. Maslow A. H. *Motivation and Personality*. N. Y. : Harper & Row Publishers, 1970. 368 p.
22. Mozuraityte R. Newspaper Style: Stylistic Features of the Headlines. Bachelor Thesis. Siauliai : Siauliai University, 2015. 39 p.

23. Perelman Ch., Olbrechts-Tyteca L. Die neue Rhetorik: Eine Abhandlung über das Argumentieren. Stuttgart-Bad Cannstatt : Fink, 2004. 570 S.

24. Potapenko S. Globalising and localising translation strategies from rhetorical perspective: Rendering English headlines into Ukrainian. *SHS Web of Conferences*. 105, 02001. 2021. DOI: <https://doi.org/10.1051/shsconf/202110502001>

REFERENCES:

1. Alekseeva, I. S. (2015). Vvedenie v perevodovedenie. Ucheb. posobie dlya stud. filol. i lingv. fak. vyssh. ucheb. zavedenij [Introduction to the Translation Studies]. Moscow : Akademiya. 352 s. [In Russian]
2. Aristotel. (2015). Poetika. Ritorika. [Poetry. Rhetoric]. SPb. : Azbuka. 320 s. [In Russian]
3. Vitrenko, G. A. (2008). O "strategii perevoda". [On the translation strategy]. Moscow : Vestnik Vestnik Moskovskogo gosudarstvennogo lingvisticheskogo universiteta. Vyp. 536. S. 3–17. [In Russian]
4. Dejk, T. A. van. (2000). Yazyk. Poznanie. Kommunikaciya. [Language. Cognition. Communication]. Blagoveshchensk : BGK im. I. A. Boduena de Kurtene. 312 s. [In Russian]
5. Issers, O. S. (2012). Kommunikativnye strategii i taktiki russkoj rechi. [Communicative strategies and tactics of the Russian speech]. Moscow : Izdatel'stvo LKI. 304 s. [In Russian]
6. Ilyuhin, V. M. (2000). Strategii v perevode: na materiale anglo-russkikh i russko-anglijskikh kombinacij perevoda [Strategies of the Interpretation: on the Material of English-Russian and Russian-English Translation Combinations]. Dis. kand. filol. nauk. Moscow : Mosk. lingv. un-t. 206 s. [In Russian]
7. Kafiskina, O. V. (2017). Strategiya perevoda kak termin perevodovedeniya. [Translation Strategy as a Notion of Translation Studies]. Moscow : Vestnik Moskovskogo universiteta. Seriya 22. № 1. S. 4–19. [In Russian]
8. Komissarov, V. N. (1990). Teoriya perevoda (lingvisticheskie aspekty) : ucheb. dlya in-tov i fak. inostr. yaz. [Theory of Translation (Linguistic Aspects)]. Moscow : Vyssh. shk.. 253 s. [In Russian]
9. Pankova, A. V. (2019). Vykorystannia lokalnykh stratehii pry perekladi istorychnykh realii. [The Using of Local Strategies by the Translation of Historical Realities]. Cherkasy : Molodyi vchenyi. № 3 (1). S. 116–121. [In Ukrainian]
10. Podufalova, K. (2021). Stratehii perekladu dlia profesiinykh tsilei. [Translation Strategies for Languages for Special Purposes]. Vinnytsia : Molod i rynek. № 4/190. S. 153–156. [In Ukrainian]
11. Potapenko, S. I. (2012). Kohnityvna rytoryka efektu: v poshukakh metodu (na materialy inavhuratsiinykh zvernenn amerykanskykh prezidentiv Dzh. Kennedi i Dzh. Busha. [Congitive Rhetoric of Effect: in Search for a Method (on the Materials of the Inaugurals of the US Presidents J. Kennedy and J. Bush)]. Visnyk Kyivskoho natsionalnoho linhvistychnoho universytetu. № 2. S. 131–140. [In Ukrainian]
12. Sdobnikov, V. V. (2011). Strategiya perevoda: obshchee opredelenie. [Translation Strategy: General Definition]. Irkutsk : Vestnik IGLU. № 1. S. 165–172. [In Russian]
13. Spanatii, L. S. (2008). Rytoryka: navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshchykh navchalnykh zakladiv. [Rhetoric]. Kyiv : Vydavnychi Dim "In Yure". 144 s. [In Ukrainian]
14. Sumets, O. M. (2021). Stratehichniy menedzhment : pidruchnyk [Strategic Management]. Kharkiv : KhNUVS. 208 s. [In Ukrainian]

УДК 811.111'373.43

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-4>

Наталія ДЕМЧЕНКО

асистент кафедри романо-германської філології та перекладу, Білоцерківський національний аграрний університет, пл. Соборна, 8/1, м. Біла Церква, Київська обл., Україна, 09117

ORCID: 0000-0001-8279-0613

Наталія БЕРЕГОВЕНКО

асистент кафедри романо-германської філології та перекладу, Білоцерківський національний аграрний університет, пл. Соборна, 8/1, м. Біла Церква, Київська обл., Україна, 09117

ORCID: 0000-0003-3825-0390

Бібліографічний опис статті: Демченко, Н., Береговенко, Н. (2022). Англomовні неологізми у сучасному економічному дискурсі. *Актуальні питання іноземної філології*, 16, 25–32, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-4>

АНГЛОМОВНІ НЕОЛОГІЗМИ У СУЧАСНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ ДИСКУРСІ

У статті аналізується англomовний економічний дискурс, оскільки він є одним з найбільш продуктивних джерел поповнення лексичної системи мови. Розглядається поняття «неологізм» та його стадії протягом часу свого існування. Проаналізовано особливості економічного дискурсу. Мета цієї статі полягає у встановленні лексико-семантичних груп, у яких виникають англomовні економічні неологізми та виявленні найпродуктивніших способів поповнення неологізмів в англійській мові. Актуальність дослідження полягає в тому, що безперервний прогрес та різні зрушення в економіці призводять до виникнення неологізмів, що вимагає детального вивчення їх структурних та семантичних особливостей. На основі відібраного матеріалу було проведено лексико-семантичний аналіз для виявлення поточних тенденцій неологізмів у межах економічного дискурсу. У ході тематичної класифікації нова лексика в межах економічного дискурсу була розподілена за такими категоріями як: неологізми, що називають види економіки/економічні системи, нові економічні явища, грошові витрати, торговельну діяльність, нові види бізнес-шахрайств, нові професії та категорії людей, терміни пов'язані з технологіями, нові поняття на ринку праці в економічній сфері. Розгляд матеріалу свідчить про домінування неологізмів в наступних областях цього дискурсу: економічні явища, професії та категорії людей, торговельну діяльність. Під час аналізу економічного дискурсу було виявлено наступні способи словотворення неологізмів: словоскладання, афіксація, телескопія, переосмислення, запозичення та скорочення. Найбільш продуктивними способами словотворення в економічному дискурсі стали словоскладання та телескопія. Менш продуктивними способами неологізації стали афіксальний спосіб, скорочення, запозичення та переосмислення. Також було виявлено, що економічний дискурс звертається до широкої аудиторії, постійно пристосовується до неї, балансує між «термінологічною точністю» та зрозумілістю. Ця характеристика економічного дискурсу впливає на спосіб подання інформації.

Ключові слова: економічний дискурс, неологізми, словотвір, семантика, словоскладання.

Nataliia DEMCHENKO

lecturer at the department of romano-germanic philology and translation, Bila Tserkva National Agrarian University, Soborna Square, 8/1, Bila Tserkva, Kyiv Oblast, 09117

ORCID: 0000-0001-8279-0613

Nataliia BEREHOVENKO

lecturer at the department of romano-germanic philology and translation, Bila Tserkva National Agrarian University, Soborna Square, 8/1, Bila Tserkva, Kyiv Oblast, 09117

ORCID: 0000-0003-3825-0390

To cite this article: Demchenko, N., Berehovenko, N. (2022). Anhlomovni neolohizmy u suchasnomu ekonomichnomu dyskursi [English neologisms in modern economic discourse]. *Current Issues of Foreign Philology*, 16, 25–32, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-4>

ENGLISH NEOLOGISMS IN MODERN ECONOMIC DISCOURSE

The paper deals with analysing the English-language economic discourse, as it is one of the most productive sources of replenishment of the lexical system of the language. The notion of "neologism" and its stages during its existence are examined. The significance of the study is that continuous progress and various changes in the economy of different countries lead to the emergence of neologisms, which requires a detailed study of their structural and semantic features. The selected neologisms were used for lexical and semantic analysis to identify current trends of neologisms within the economic discourse. The thematic classification of the new vocabulary has enabled to reveal the following categories as: neologisms that name the types of economy/ economic systems, new economic phenomena, money expenditure, trade activities, new types of business fraud, new professions and categories of people, terms related to technology, new concepts in the labour market in the field of economics. The examined material indicates the dominance of neologisms in the following areas of this discourse: economic phenomena, professions and categories of people, new concepts in the labour market. Analysing economic discourse, the following methods of word formation of neologisms were identified: compounding, affixation, telescoping, reinterpretation, borrowing and abbreviation. The most productive methods of word formation in the economic discourse are compounding and telescoping. Telescoping has recently become an active method of the new economic vocabulary enrichment. Less productive methods of neologization are affixation, abbreviation, borrowing, and reinterpretation. It has also been found that economic discourse appeals to a wide audience, constantly adapting to it, balancing between "terminological accuracy" and clarity. This characteristic of economic discourse affects the way information is presented.

Key words: economic discourse, neologisms, word formation, semantics, word composition.

Постійне оновлення лексичного запасу є необхідною умовою розвитку суспільства та одночасно мови, як засобу вираження думок, то разом з появою нових предметів та явищ виникає потреба в їх назві (Волкова, 2019, с. 71). Однією зі сфер суспільного життя, яка найбільш динамічно розвивається є економіка. Економічні процеси займають все більше вагомє місце в житті людини – кожного дня виходить велика кількість новин не лише в друкованих ЗМІ, а й онлайн виданнях та соціальних мережах, присвячених поточним економічним проблемам. Через необхідність позначати нові реалії в економічному дискурсі постійно виникають неологізми.

Актуальність даного дослідження полягає в тому, що безперервний прогрес, події у світі та різні зрушення в економіці різних країн призводять до виникнення неологізмів, що вимагає детального вивчення їх структурних та семантичних особливостей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зміни які відбуваються в мові не припиняють привертати увагу багатьох вітчизняних та закордонних лінгвістів, оскільки вивчення появи нових мовних одиниць, закономірностей їх утворення дозволяє проаналізувати не лише основні тенденції мови на певному етапі, а й рівень розвитку суспільства. Процес появи неологізмів є присутнім у кожній галузі науки та суспільства. Дослідженню неологізмів присвячені розробки багатьох вчених лінгвістів, серед яких є як Ю. О. Жлуктенко, В. І. Заботкіна, Ю. А. Зацний, Л. М. Волкова С. Г.,

Гурко О. В., О. Д. Остафійчук, О. М., І. В. Козубай, Бондаренко, О. О. Селіванова, О. І. Дзюбіна, та багато інших, які зробили вагомий внесок у дослідження різних аспектів цієї багатогранної проблеми.

Об'єктом даного дослідження є сучасні неологізми економічного дискурсу в англійській мові, зафіксовані онлайн-словником Cambridge dictionary. **Предметом дослідження** виступають структурно-семантичні особливості неологізмів економічного дискурсу в сучасній англійській мові. **Мета цієї статті** полягає у встановленні лексико-семантичних груп, у яких виникають англомовні економічні неологізми та виявленні найпродуктивніших способів поповнення неологізмів в англійській мові.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як зазначає Н. Савельюк економічний дискурс – один з основних типів інституційного дискурсу, що продукується зовнішньою мовою економічної спеціальності, і тісно корелює з іншими типами дискурсів. Виокремлюється наступну низку категорій і понять сучасного економічного дискурсу: суспільство, економіка, виробництво, промисловість, господарство, підприємство, торгівля, ринок, гроші, фінанси, бюджет, бухгалтерія, кредит, маркетинг, менеджмент. Усі вони поєднані між собою спільним лексикосемантичним полем концепту «економіка» (Savelyuk, 2021, pp. 147).

Економічна термінологія, на думку Л. М. Архипенко, є продуктом історичного розвитку. У ній відображені послідовні етапи економічних змін у суспільстві, для кожного з яких

характерна своя особлива лексика, що вказує на характер відповідних виробничих відносин. Соціально-економічні зміни знаходять відображення у виникненні нових ключових слів, які характеризують певний історичний етап суспільного розвитку (Архипенко, 2020, с. 114).

Мета економічного дискурсу полягає: 1) у висвітленні подій, що відбуваються в економічному житті суспільства; інформування про стан економіки, її розвиток або занепад, формування певного ставлення до цих подій та заохочення до певних дій; 2) у формуванні певного ставлення до різних змін та спонукання до певних дій; в створення економічних теорій; 3) дослідженні напрямків розвитку економіки, а також рівня життя населення (Лут, 2011, с. 135).

На практиці в економічній сфері раз у раз виникають слова, або ж терміни, які швидко стають загальноживаними, хоча і не будуть зрозумілими більшості людей, які навіть мають відношення до фінансів, або економіки. Такі новоутворення в лінгвістиці називаються неологізмами, а особливість їх виникнення, логіка словотворення та сама суть нових виразів – це, безумовно, окрема тема для розгляду та вивчення. Такі новоутворення далеко не відразу потрапляють до словників, що ускладнює їх розуміння та використання (Капустіна, Сініцина, 2020, с. 219).

Ці слова, як правило, складають базисну термінологію і входять до неї як необхідний і обов'язковий елемент. З одного боку, вони використовуються носіями мови для позначення відповідних процесів і явищ, з іншого – є засобами пізнання цих процесів і явищ, з поглибленням пізнання сутності яких виявляються нові особливості цих процесів і явищ, з чим пов'язане вироблення нового кола понять. Для їх позначення й розкриття створюються нові терміни або переосмислюються наявні (Архипенко, 2021, с. 114).

У дослідженні І. В. Козубай та А. Ю. Хаджи неологізми це – слова або словосполучення, які є новими за своєю формою і значенням в даний момент часу і мають нове соціокультурне значення. До неологізмів зараховуються як власне нові слова за формою і значенням, так і вже наявні в номінативному фонді одиниці, значення яких змінилося в силу перетворення дискурсивного віднесення (Козубай, Хаджи, 2020,

с. 20). Таким чином, неологізмами можна вважати: – абсолютно нове слово (нове поєднання наявних слів), наприклад: **latte levy** – податок, що сплачується на одноразові кавові чашки, що не підлягають вторинній переробці, мета якого полягає в тому, щоб спонукати клієнтів приносити свою власну чашку і, отже, скоротити кількість відходів; – нове значення наявних слів: **zebra** – нова компанія, яка прагне поліпшити суспільство, а також отримати прибуток.

На думку О. Д. Остафійчук неологізм проходить кілька стадій соціалізації (прийняття в суспільстві) і лексикалізації (закріплення в мові). Якщо тема є актуальною для суспільства, слово швидко проходить етап закріплення, тому що вживається в повсякденному спілкуванні, особливо якщо це стосується обговорення значимих тем для світової спільноти (Остафійчук, 2020, с. 157).

У ході нашого дослідження було проведено лексико-семантичний аналіз на основі відібраного матеріалу для виявлення поточних тенденцій неологізмів у межах економічного дискурсу сучасної англійської мови. Наше дослідження дозволило виділити наступні тематичні категорії.

Перша категорія називає види економіки/економічні системи. В останні роки цифровий бум призвів до боротьби між компаніями за увагу споживачів, тому виникло поняття **attention economy**. Це економічна система, за якої компанії повинні конкурувати між собою, щоб привернути увагу потенційних споживачів через великий обсяг інформації, доступної в Інтернеті. Іншою економічною системою є **anxiety consumerism** – система, коли компанія, як правило, вебсайт, заробляє гроші, продаючи особисті дані своїх користувачів іншим компаніям. Цією діяльністю найчастіше часто займаються пошукові системи та соціальні медіаплатформи. Ці компанії збирають та вивчають нашу поведінку в Інтернеті для отримання даних, які можуть бути використані в комерційних цілях. **Blue economy** – економіка, яка полягає у сталому використанні океанічних ресурсів для економічного зростання, покращення засобів існування та робочих місць при збереженні здоров'я екосистеми океану (Cambridge Dictionary).

Друга категорія називає економічні явища. Світова економічна криза призвела до ство-

рення терміну **shecession** – економічний спад, який переважно впливає на жінок. **Green swan** – глибокі зміни ринку, яка спричинені економічним спадом на світових фінансових ринках внаслідок зміни клімату. Світова економіка перебуває в зоні дії **Amazon effect** – вплив Інтернету, електронної комерції або цифрового ринку на традиційну бізнес-модель фізичних магазинів, що є результатом зміни шаблону покупок, очікувань споживачів та конкурентного середовища галузі (Cambridge Dictionary).

Третя категорія стосується грошових витрат. Згідно з дослідженням проведеного у США, близько третини населення страждає від безсоння, це створило швидко зростаючий попит на продукти сну, в результаті якого виникло поняття **sleeponomics** – гроші, які витрачаються на продукти, техніку тощо, призначені для того, щоб покращити якість сну. Під час карантину багато хто з нас звернувся до роздрібною терапії як до способу підняти собі настрій. Цей сплеск витрат в Інтернеті поклав початок спендемії. **Spendemic** – раптова схильність людей витрачати гроші, як правило, на непотрібні речі. **Revenge spending** описує поведінку споживачів, що вийшли з ізоляції, коли були обмежені можливості витрачати й почали витрачати більше, ніж вони зазвичай витрачали до пандемії. Це обумовлене обуренням через те, що вони були змушені їсти домашні страви або носити одяг минулого сезону (Cambridge Dictionary).

До четвертої категорії належить торговельна діяльність. **Social commerce** – це процес продажу товарів та послуг безпосередньо в соціальних мережах. Успіх соціальної комерційної кампанії залежить від взаємодії споживачів за допомогою ретвітів, лайків та поширень. **Phygital** – це об'єднання фізичної і віртуальної реальності для продажу і збуту продукту. Це дозволяє надати покупцям абсолютно бездоганний досвід покупок та неймовірні емоції, які залишають тривале враження. Цей термін був введений для опису нового підходу до роздрібною торгівлі, який спрямований на те, щоб задовольнити або перевершити очікування споживачів з точки зору практичності та емоцій. **Pay-what-you-can** – спосіб продажу товарів, який дозволяє покупцеві платити ту суму, яку він може собі дозволити. Ця бізнес-модель «Плати скільки можеш» використовується як некомерційними, так і комерційними компа-

ніями. У більшості випадків він використовується підприємствами, які не потребують або не залежать від встановлених цін на свої товари або послуги. Замість цього бізнес може попросити своїх клієнтів заплатити стільки, скільки, на їхню думку, коштує продукт або послуга (Cambridge Dictionary).

До п'ятої категорії відносяться нові види шахрайств, які з'являються у бізнес-середовищі останнім часом. Різке зростання електронної комерції змінило не тільки споживчі, але й злочинні звички. Новий клас цифрових злочинців не тільки заново винайшов злочинність, але і заново винайшов мистецтво відмивання грошей. **Transaction laundering** – злочин з використанням платіжної системи компанії, щоб обробити платіж для незаконних товарів і послуг. **Cryptojacking** – це різновид кіберзлочинності, як несанкціоноване використання кіберзлочинцями чужих пристроїв (комп'ютерів, смартфонів, планшетів або навіть серверів) для видобутку криптовалюта. Як і багато форм кіберзлочинності, мотивом є прибуток, але, на відміну від інших загроз, він призначений для того, щоб залишатися повністю прихованим від жертви. **Cryptojacking** може бути націлений на окремих споживачів, великі установи та навіть промислові системи управління. **Account hijacking** – форма крадіжки особистих даних, при якій злочинець або інший зловмисник отримує контроль над онлайн-рахунком користувача (зазвичай, але не виключно фінансовим рахунком) (Cambridge Dictionary).

До шостої категорії належать нові професії та категорії людей економічного середовища. **Silver striver** – людина, яка продовжує працювати, досягнувши пенсійного віку. **Space marshal** – працівник, який перевіряє чи люди дотримуються правил соціальної дистанції в таких місцях, як магазини, банки тощо. **Serial returner** – покупець, який купує багато одягу в Інтернеті та повертає все або більшу частину, зазвичай тому, що компанія дозволяє це робити безкоштовно. **Human cloud** – позаштатні працівники в будь-якій точці світу, які працюють над окремими завданнями, які можна виконувати на комп'ютері (Cambridge Dictionary).

Сьома категорія називає терміни, пов'язані з технологіями. З другої половини 20 століття розвиток технічного прогресу помітно впливає

на суспільство – виникають нові явища, змінюється стиль життя і технічна оснащеність побуту. Все це знаходить пряме відображення у мові – виникають нові слова та поняття, що відображають реалії життя. Що стосується економічної сфери, то тут поява нових технологій, таких як інтернет, та розвиток комп'ютерних та комунікаційних технологій також призвело до утворення низки неологізмів. **Fintech** – програмне забезпечення та інші сучасні технології, що використовуються підприємствами, що надають автоматизовані та удосконалені фінансові послуги. Цей термін охоплює широкий спектр рішень: способи оплати, прийняття рішень на основі даних, обслуговування клієнтів за допомогою чат-ботів, гіперперсоналізовані сервіси на базі штучного інтелекту. **Proptech** – це інноваційний підхід до нерухомості, при якому технологія оптимізує те, як люди, орендують, купують, продають і управляють нерухомістю. Міжгалузєва технологія приносить користь всім залученим сторонам – девелоперам, інвесторам і компаніям з управління нерухомістю. **Tattleware** – програмне забезпечення, яке дозволяє роботодавцю контролювати діяльність працівників, які працюють вдома, зокрема, щоб переконатися, що вони дійсно працюють (Cambridge Dictionary).

Восьма категорія пов'язана з зайнятістю. **Flexism** – дискримінація осіб, які мають гнучкий графік роботи. **Disloyalty bonus** – підвищення заробітної плати, яку отримують працівники в результаті переходу на нову роботу, замість того, щоб залишатися на старому робочому місці, де заробітна плата працівників, як правило, не зростає. **Zero-hours contract** – трудовий договір, який не зобов'язує роботодавця надавати працівникові постійну роботу, але вимагає, щоб працівник був на зв'язку у разі потреби (Cambridge Dictionary).

Розвиток мови зумовлений значною мірою розвитком її словотвірної системи, становленням нових словотвірних моделей слів, зміною наявних, збільшенням чи зменшенням їх продуктивності, багатьма іншими факторами словотвірного процесу. На основі аналізу відібраних неологізмів економічного дискурсу було виділено наступні способи їх словотвору.

1. Словоскладання. Одним з найбільш універсальних і поширених способів словотвору вважається словоскладання. Цей спосіб

утворення нових слів може бути переданий формулою «основа + основа», в результаті чого утворюється складна лексична одиниця (compound word) (Калінюк, 2020, с. 57). Проілюструємо дане явище такими прикладами новоутворень: **flat white economy** – статок, зароблений завдяки великій кількості людей, які використовують кав'ярню або кафе для роботи як місце для роботи, а не працюють в офісі. **Happiness economist** – працівник, чия робота полягає у вивченні зв'язків між багатством країни й щастям її народу. **Voice shopping** – купівля товарів онлайн за допомогою функції «керування голосом». **Mistake fare** – дуже низька ціна за авіарейс, внаслідок помилки на вебсайті авіакомпанії. **Ask gap** – різниця в заробітній платі між працівниками, які просять більшу суму, і тими, хто цього не робить (Cambridge Dictionary).

2. Афіксація. При афіксації Словотвірна структура новоствореного слова передбачає наявність трьох обов'язкових компонентів: кореня або основи, афікса й моделі, за якою відбувається приєднання афікса до основи (Громовенко, 2021, с. 45). **Polywork** – діяльність, пов'язана з одночасним виконанням декількох різних робіт. **Slashie** – людина, хто має кілька різних робочих місць одночасно, походить від використання косої риски між назвами посад в таких фразях, як: writer/dog walker/barista. **Microworker** – працівник, чия робота полягає у виконанні ряду невеликих, але важливих завдань онлайн, які вимагають участі людини й не можуть бути виконані за допомогою комп'ютера (Cambridge Dictionary).

3. Активним засобом поповнення нової економічної лексики є телескопія. спосіб словотвору, що передбачає злиття двох або більше наявних у мові слів з обов'язковим усиченням принаймні одного з них і / або накладанням їх у місці з'єднання (Громовенко, 2021, с. 52). **Soonicorn (soon + unicorn)** – стартап, який, швидше за все, стане «єдинорогом» (бізнес вартістю понад 1 мільярд доларів) в найближчому майбутньому. **Influencer (finance + influencer)** – людина, хто залучає підписників у соціальних мережах, надаючи фінансові поради. **Returnment** – повернення на роботу після періоду безробіття. Термін походить від термінів return + retirement, повернення може бути обумовлене такими факторами,

як нудьга, бажання отримувати прибуток або фінансові потреби, які не задовольняються пенсійним доходом. **Acommerce (augmented + commerce)** – бізнес купівлі та продажу товарів з використанням таких технологій, як доповнена реальність, щоб покупці могли побачити предмети в їхньому реальному середовищі, перш ніж придбати їх (Cambridge Dictionary).

4. Абревіація. У зв'язку з глобалізацією мов та світу, а також стрімким розвитком технологій, часу для сприйняття інформації та її аналізу стає дедалі менше, і в результаті цього великого поширення набуло явище абревіації понять та термінології для полегшення сприйняття інформації та швидшого обміну нею (Волкова, 2109, с. 72). Найчастіше абревіації позначають терміни, назви груп і організацій та утворюються за початковими літерами. Наведемо приклади даного способу: **FIRE** (financial independence, retire early) – спосіб життя, який передбачає старанну роботу і накопичення якомога більшої суми грошей у віці від 20 до 30 років, щоб мати можливість вийти на пенсію, коли виповниться 40 років. **DAO** (decentralized autonomous organization) – організація або компанія, яка існує онлайн і управляється відповідно до набору правил, існуючих у формі комп'ютерного коду, при цьому фінансові транзакції здійснюються учасниками з використанням криптовалюти. **MAMAА** – абревіатура для позначення найбільших і найпотужніших компаній у світі (Microsoft, Alphabet, Meta, Amazon, Apple) (Cambridge Dictionary).

5. Запозичення. Даний спосіб словотвору більше не є одним із найпродуктивніших, оскільки нині саме англійська мова є джерелом запозичень для інших мов. Однак, економічна лексика в англійській поповнюється деякими запозиченнями, наприклад: **keikebo** – японський підхід до управління грошима, який передбачає використання щоденника для планування та моніторингу витрат щомісяця (Cambridge Dictionary).

6. Переосмислення. Неологізми можуть бути утворені шляхом переосмислення, тобто нове значення позначається формою, котра вже була в мові. Наприклад: **zebra** – нова компанія, яка прагне покращити суспільство, а також отримати прибуток; **unicorn** – стартап, вартістю понад 1 мільярд доларів; **camel** – організації, які адаптуються до різних змін у бізнесі,

можуть вижити, маючи мінімальні ресурси; **empowerment** – наділ повноваженнями рядових співробітників, **contagion** – поширення кризових явищ у країні на інші країни, **meltdown** – різкий обвал котирувань на біржі (Cambridge Dictionary).

У ході аналізу відібраних нами прикладів ми виявили, що більшість з вибірки неологізмів в межах економічного дискурсу утворено за допомогою способу словоскладання, а саме – 52,3 %. Другою за продуктивністю виявилася телескопія – 22,7 %; на третьому місці опинилася аффіксація – Cambridge Dictionary, 4 %. Переосмислення (6,8 %), абревіація (3,4 %) та запозичення (3,4 %) є найменш продуктивними способами. Важливим є те, що превалюють однослівні мовні одиниці, які здебільшого виражені іменниками, що свідчить про потребу носіїв мови називати явища або ситуації (Гурко, 2021, с. 51).

Висновок. Економічний дискурс звертається до широкої аудиторії, постійно пристосовується до неї, балансуючи між «термінологічною точністю» та зрозумілістю. Адресатами економічного дискурсу є і фахівці, і звичайні читачі, які цікавляться економікою. Ця характеристика економічного дискурсу впливає на манеру подачі інформації. У ході тематичної класифікації нова лексика в межах економічного дискурсу була розподілена за такими категоріями як: неологізми, що називають види економіки/ економічні системи, нові економічні явища, грошові витрати, торговельну діяльність, нові види бізнес-шахрайств, нові професії та категорії людей, терміни пов'язані з технологіями, нові поняття на ринку праці в економічній сфері. Розгляд даного матеріалу свідчить про домінування неологізмів в наступних областях: економічні явища, професії та категорії людей, торговельна діяльність. Способи словотворення неологізмів економічної лексики представлені досить широко. Найбільш продуктивними способами словотворення в економічному дискурсі стали словоскладання та телескопія. Менш продуктивними способами неологізації стали афіксальний спосіб, скорочення, запозичення та переосмислення. **Перспектива** подальших досліджень полягає у визначенні основних способів перекладу неологізмів у межах економічного дискурсу на українську мову.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Архипенко Л. М. Термінологічна лексика в економічному дискурсі (на матеріалі інтернет-видання «Економічна правда»). *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. Том 31. № 2. Ч. 1. С. 112–118. http://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/2_2020/part_1/22.pdf
2. Волкова С. Г. Неологізми та особливості їх утворення на прикладі лексичного матеріалу в медіа ресурсах. *Модернізація та наукові дослідження: парадигма інноваційного розвитку суспільства і технологій* : матеріали II Міжнародної наук.-практ. конф., м. Київ, 25–26 січ. 2019 р. Київ, 2019. С. 71–73. URL: <https://novaosvita.com/wp-content/uploads/2019/03/ModScResParadigm-Kyiv-Jan2019.pdf>
3. Громовенко В. В. Словотворення політичних неологізмів в українській та англійській мовах: зіставний аспект : автореф. дис. ... д-ра філософії: 035 «Філологія» 03 «Гуманітарні науки». Вінниця, 2021. 204 с. URL: <https://abstracts.donnu.edu.ua/article/view/9473/9405>
4. Гурко О. В. Неологізми та їхня експлікація в англійському мовленні. *Збірник наукових праць «Нова філологія»*. 2021. № 82 С. 49–53. <http://novafilohiia.zp.ua/index.php/new-philology/article/view/558>
5. Калінюк О. О. Особливості функціонування неологізмів у тексті кіносценарного комунікативного трансформу. *Сучасні студії з романської і германської філології* : матеріали міжнар. наук.-практич. конф., м. Одеса, 15 трав. 2020 р. Одеса, 2020. С. 56–59.
6. Капустіна О. В., Сініцина Н. М. Деякі аспекти перекладу неологізмів у сучасному економічному дискурсі. *Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасного ВНЗ* : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 15 березня 2018 р. Київ, 2018. С. 218–221. URL: http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/25078/zb_2018.pdf;jsessionid=06A91B1FCD9BC03C84652F196D84AC1E?sequence=1
7. Козубай І. В., Хаджи А. Ю. Дослідження структурно-семантичних особливостей новоутворень сучасної англійської мови. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: Філологічні науки*. 2020. № 3 (334). С. 19–26. <http://visnyk.luguniv.edu.ua/index.php/vphil/article/view/282>
8. Лут К. А. Демаркація понять «економічний» та «діловий дискурс». *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. 2011. № 20. С. 130–137. http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nznuoaf_2011_20_20.pdf
9. Остафійчук О. Д. Неологізми англійської мови в сучасному суспільстві. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. Том 31. № 3. Ч. 1. С. 156–160. http://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/3_2020/part_1/30.pdf
10. Cambridge Dictionary. About words. URL: <https://dictionaryblog.cambridge.org>
11. Savelyuk N., Kalmykov O., Riznyk V. Psychosemantic Dimensions of Basic Concepts of Economic Discourse (Comparative and Professional Aspect). *Psycholinguistics*. 2021. № 29 (1). P. 142–166. <https://psycholing-journal.com/index.php/journal/article/view/1171>

REFERENCES:

1. Arkhynenko, L. M. (2020). Terminologichna leksyka v ekonomichnomu dyskursi (na materialy internet-vydannia "Ekonomichna pravda") [Terminological lexicon in economic discourse (based on the material of the online edition "Economic truth")]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriya: Filolohiia – Scientific notes of V. I. Vernadsky Taurida National University, Series: "Philology"*, 31 (2), 112–118. Retrieved from: http://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/2_2020/part_1/22.pdf [in Ukrainian]
2. Volkova, S. H. (2019). Neolohizmy ta osoblyvosti yikh utvorennia na prykladi leksychnoho materialu v media resursakh [Neologisms and features of their formation based on lexical material in media resources]. Proceedings of *Modernizatsiia ta naukovy doslidzhennia: paradyhma innovatsiinoho rozvytku suspilstva i tekhnolohii – Modernization and scientific research: the paradigm of innovative development of society and technologies* (pp. 71–73). Kyiv : The Institute of Innovative Education. Retrieved from: <https://novaosvita.com/wp-content/uploads/2019/03/ModScResParadigm-Kyiv-Jan2019.pdf> [in Ukrainian]
3. Hromovenko, V. (2021). Slovotvorennia politychnykh neolohizmiv v ukrainskii ta anhliiskii movakh: zistavnyi aspekt [Word formation of political neologisms in Ukrainian and English languages: comparative aspect]. Extended abstract of *Doctor's thesis*. Vinnytsia : Vasyl' Stus Donetsk National University. Retrived from: <https://abstracts.donnu.edu.ua/article/view/9473/9405> [in Ukrainian]
4. Hurko, O. (2021). Neolohizmy ta yikhnia eksplikatsiia v anhliiskomu movlenni [Neologisms and their explication in English speech]. *Zbirnyk naukovykh prats "Nova filolohiia" – Collection of scientific papers "New Philology"*, 82, 49–53. Retrieved from: <http://novafilohiia.zp.ua/index.php/new-philology/article/view/558> [in Ukrainian]
5. Kalinyuk, O. (2020). Osoblyvosti funktsionuvannia neolohizmiv u teksti kinostsenarnoho komunikatyvnoho transform [Features of functioning of neologisms in the text of cinema communicative transform]. Proceedings of

Suchasni studii z romanskoj i hermanskoj filolohii – Modern studies in Romance and Germanic philology (pp. 56–59). Odesa : Odesa city printing house. [in Ukrainian]

6. Kapustina, O., Sinitsyna, N. (2018). Deiaki aspekty perekladu neolohizmiv u suchasnomu ekonomichnomu dyskursi [Some aspects of the translation of neologisms in modern economic discourse]. Proceedings of *Stratehii mizhkulturnoi komunikatsii v movnii osviti suchasnoho VNZ – Strategies of intercultural communication in language education of modern universities* (pp. 218–221). Kyiv : Kyiv National Economic University. Retrived from: http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/25078/zb_2018.pdf;jsessionid=06A91B1FCD9BC03C84652F196D84AC1E?sequence=1 [in Ukrainian]

7. Kozubai, I., Khadzhy, A. (2020). Doslidzhennia strukturno-semantychnykh osoblyvostei novoutvoren suchasnoi anhliiskoi movy [The structural and semantic features researches of the newly formed structures of contemporary English]. *Bulletin of Luhansk Taras Shevchenko National University. Philological Sciences – Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka: Filolohichni nauky*, 3 (334), 19–26. Retrieved from: <http://visnyk.luguniv.edu.ua/index.php/vphil/article/view/282> [in Ukrainian]

8. Lut, K. (2011). Demarkatsiia poniat “ekonomichnyi” ta “dilovyi dyskurs” [Demarcation of the notions of “economic” and “business discourse”]. *Naukovi zapysky. Seriia “Filolohichna” – Scientific notes. Seriia: Filolohiia*, 20, pp. 130–137. Retrieved from: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nznuoaf_2011_20_20.pdf [in Ukrainian]

9. Ostafiychuk, O. (2020). Neolohizmy anhliiskoi movy v suchasnomu suspilstvi [English neologisms in modern society]. Neolohizmy anhliiskoi movy v suchasnomu suspilstvi. Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriia: Filolohiia – *Scientific notes of V. I. Vernadsky Taurida National University, Series: Philology*, 31 (3), 156–160. http://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/3_2020/part_1/30.pdf [in Ukrainian]

10. Cambridge Dictionary. About words. (2022). Retrieved from: <https://dictionaryblog.cambridge.org>

11. Savelyuk, N., Kalmykov, O., Riznyk, V. (2021). Psychosemantic Dimensions of Basic Concepts of Economic Discourse (Comparative and Professional Aspect). *Psycholinguistics*, 29 (1), 142–166. Retrieved from: <https://psycholing-journal.com/index.php/journal/article/view/1171> [in Ukrainian]

УДК 81'373.612:811.11

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-5>

Христина ДУДОК

аспірантка кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів, Львівський національний університет імені Івана Франка, вул. Університецька 1, м. Львів, Україна, 79000

ORCID: 0000-0001-5588-9538

Бібліографічний опис статті: Дудок, Х. (2022). Особливості функціонування неологізмів в англійській терміносистемі мобільний зв'язок. *Актуальні питання іноземної філології*, 16, 33–37, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-5>

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ НЕОЛОГІЗМІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТЕРМІНОСИСТЕМІ МОБІЛЬНИЙ ЗВ'ЯЗОК

Стаття присвячена дослідженню способів творення неологізмів мобільний зв'язок у сучасній англійській мові. Об'єктом дослідження є неологізми у сучасній англійській мові, а предметом їх структура, семантика та функціонування у терміносистемі мобільний зв'язок. Неологізм, трактується як слово, що за єдністю форми і змісту порівняно з існуючими в словниковому складі мовними одиницями є новим і входить у використання в мові, тобто лексична одиниця, що сприймається як нова протягом деякого часу більшістю членів певної комунікативної спільноти. Доведено, що основу корпусу неологізмів склали лексеми на позначення людей як користувачів пристроїв комунікації, феноменів, які виникли у цій сфері, та процесів, які можна виконувати за допомогою пристроїв. Розглянуто такі регулярні словотвірні процеси як: конверсія, афіксація, компресія, тощо. Досліджувані неологізми поділено на кілька семантичних груп лексичні одиниці, що означають поняття пов'язані з мобільними телефонами та роботою на комп'ютерах, запозичення – як елемент чужої мови (слово, морфема, синтаксична конструкція та ін.), які було перенесено з однієї мови до іншої в результаті мовних контактів, семантичні неологізми, які набули нового відтінку значення у терміносистемі мобільний зв'язок – інформаційні неологізми, які виконують у мові виключно номінативну функцію, позначаючи поняття, словотвірні моделі. Серед найпродуктивніших способів виокремлено словотвірні моделі словоскладання, конверсію, скорочення, телескопію, тощо. Зроблено висновок про те, що для належного розуміння суті неологізму необхідно знати його морфологічну будову, семантичні особливості, що відрізняють його від загальноживаних слів та особливості контекстуального функціонування. Перспектива подальших досліджень вбачається у перманентному розвитку сфери мобільних технологій, появи у ній все більшої кількості неологізмів, які потребують нових наукових розвідок.

Ключові слова: терміносистема мобільний зв'язок, неологізм, словотвірні процеси, семантичні групи неологізмів, морфологічна будова, конверсія, телескопія, інваріант, смисли.

Khrystyna DUDOK

Postgraduate student of the Department of Foreign Languages for Humanities, The L'viv Ivan Franko National University, Universitetska str. 1, L'viv, Ukraine 79000

ORCID: 0000-0001-5588-9538

To cite this article: Dudok, Kh. (2022). Osoblyvosti funktsionuvannia neolohizmiv v anhliiskii terminosystemi mobilnyi zviazok [Features of the functioning of neologisms in the English terminology of mobile communication]. *Current Issues of Foreign Philology*, 16, 33–37, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-5>

FEATURES OF THE FUNCTIONING OF NEOLOGISMS IN THE ENGLISH TERMINOLOGY OF MOBILE COMMUNICATION

The article is devoted to the study of ways creating mobile communication neologisms in modern English. The object of research is neologisms in modern English, and the subject is their structure, semantics and functioning in the terminology of mobile communication. Neologism, defined as a word which is new in terms of form unity and content compared to existing linguistic units in the vocabulary and is used in speech, i. e. a lexical unit, perceived as new for some time by most members of a certain communicative community. It has been proven that the basis of the neologisms corpus was taken to denote people as users of communication devices, phenomena that have arisen in this area, and processes that can be performed with the help of devices. Such regular word-formation processes as: conversion, affixation, compression,

abbreviation and the like are considered. The studied neologisms are divided into several semantic groups of lexical units denoting concepts related to mobile phones and work on computers, borrowing – as an element of a foreign language (word, morpheme, syntactic construction, etc.), which were transferred from one language to another as a result of language contacts, semantic neologisms, which have acquired a new sense of meaning in the terminology of mobile communication, information neologisms, which perform in language exclusively nominative function, nominating the concept, word-formation models, among the most ways are word formation, conversation, abbreviations, telescope, and the like. It is concluded that a proper understanding of the essence of the neologism requires knowledge of its morphological structure, semantic features that distinguish it from common words and features of contextual functioning. The prospect of further research is presented in the permanent development in the field of mobile technologies, the emergence of an increasing number of neologisms that will need new research.

Key words: *mobile communication terminology, neologism, word formation processes, semantic groups of neologisms, morphological structure, conversion, telescope, invariant, senses.*

Актуальність проблеми. Проблема інноваційних процесів у лексиці сучасної англійської мови є доволі актуальною, оскільки англійська мова, як провідна у світі, переживає «неологічний бум». Величезна кількість нових слів та необхідність їх фіксування та кодифікація зумовили створення особливої галузі лексикології – неології – науки про неологізми. Серед проблем та завдань неології виокремлюємо такі: виявлення нових слів – термінів мобільного зв'язку та правильне тлумачення їх значення, формулювання нових тенденцій розвитку мови на основі нових мовних одиниць, визначення способів їх утворення (Дзюбіна, 2016, с. 206). Однак, навіть у найґрунтовніших дослідженнях з неології відсутній структурний та лексико-семантичний аналіз неологізмів, досліджуваної сфери мобільного зв'язку зокрема. Аналіз нової лексики дозволяє говорити про зміну як концептуальної картини світу, так і лексичної (мовної) картини, про ті нові фрагменти суспільного досвіду, які потребують лексичної фіксації, а також про прагматичні фактори, які впливають на створення та використання нових одиниць.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У витоків дослідження сучасної неологічної лексики є наукові розвідки: Заботкіної В. І., Зацного Ю. А., Левицького А. Е., Arnold I. V., К. Хеллер, Д. Херберг та інших. Проблеми визначення терміну «неологізм» присвячені наукові студії: Х. Бусмана, Ю. Карабана, В. Комісарова, Е. Сорокіної, М. Степанова, Р. Фішера та інших. Шляхи виникнення і функціонування неологічних лексем розглядалися в дослідженнях мовознавців: О. Дзюбіної, С. Новікової, П. Жильбер, А. Зеленька та інших.

Мета дослідження. Дослідити способи творення неологізмів терміносистеми мобільний зв'язок у сучасній англійській мові. З розвитком технологій мобільного зв'язку з'являються нові

види обладнання, процеси, явища тощо. Відтак, виникає потреба у їх номінації, що супроводжується появою нових слів, які поповнюють словниковий фонд сучасної англійської мови (Заботкіна, 2002, с. 168). Поява нової лексики пов'язаної з інноваціями у галузі мобільного зв'язку є на сьогодні мало вивченою і недостатньо систематизованою, що формує ціль окресленої статті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Неологічна картина світу відзеркалює навколишню дійсність, охоплює нові явища та поняття. Оновлення світу спонукає до виникнення лексичних засобів відображення мінливості буття у мові, що спричиняє нове мовне членування світу, відображене в категоризації неологічної картини світу. У наш час англійська мова частіше «експортує» слова в інші мови радше ніж «приймає» їх. Це пов'язано з тим, що англійська мова набула статусу *Lingua franca* (мова спілкування) ХХ сторіччя. Процес утворення нових слів відображає у мові потреби суспільства у вираженні нових понять, які є своєрідним продуктом розвитку науки, техніки, культури, суспільних відносин тощо (Зацний, 2001, с. 252).

Проте, необхідно чимало часу, щоб нові слова перманентно закріпились у мові, а їх вживання стало зрозумілим кожному користувачеві.

Загальновідомо, що термін «неологізм» – позначає нове слово (стійке сполучення слів), за формою або за змістом, тобто неологізмом називаємо новостворений термін, авторське слово або фраза, що перебуває у процесі входження у загальний узус, тобто ще не включені до державного стандарту реєстрації та загальноживаної мови. Фактично неологізмами є ті слова, котрі утворюються за прикладами вже існуючих у мовній системі одиниць (Arnold, 1986, 296 p.). Особливо велика кількість нових

лексичних одиниць з'явилась останнім часом у зв'язку з розвитком комп'ютерної техніки та появою сучасних мобільних гаджетів.

Головне завдання дослідження полягає у тому щоб з'ясувати яким чином термін із властивим йому інваріантним компонентом може набувати різних контекстуальних смислів, виявити іманентні ознаки, які є комунікативно-релевантними, що забезпечують функційні можливості терміна у фаховій реалізації, тобто простежити семну структуру терміна у лексикографічних джерелах і наносити мисли у спеціальних текстах та науковому мовленні (Зеленько, 2004, с. 252). Із вище викладеного випливає, що в основі відносин між семантичним інваріантом і його змінними компонентами діють процеси узагальнення та диференціації, що призводить до семантичної варіативності терміна сфери мобільного зв'язку.

Тому, цілком обґрунтовуємо на користь цієї ідеї тезу, що слово-термін володіє інваріантним стрижнем, який є незмінним, іманентним у численних мовленнєвих актах та спеціальних текстах. За нашим розумінням, семантичний інваріант – це обмежений набір комунікативно-релевантних ознак вихідного поняття, закріпленого за словом, які виконують смислорозмежувальні функції семантико-диференційної ознаки. У різні одиниці актуалізації слова ці ознаки диференціюють його від інших тотожних понять того самого класу породжуючи кожного разу інші смисли вживання слова, як от: *chat* – чат, одночасно розмова декількох абонентів через мережу, діалог в текстовому режимі; *спів птахів*, тощо (7).

Вважаємо, що у процесі дослідження сутності значення на підставі узагальнених формул, контекстів важливо виявити наявний семантичний стрижень у вигляді архісеми, узагальненої ознаки (Левицький, 2005, с. 16–21). Застосування методики «значення – смисл» є спробою відмежувати стабільні інваріантні компоненти у системі мови від змінних екстралінгвістичних понять, які позначаються інваріантним значенням у кожному одиницю актуалізації.

З опертям на такі продуктивні словотвірні процеси як: *конверсія*, *афіксація*, *компресія*, *аббревіатура*, тощо неологізми субмови мобільного зв'язку, поділяємо на кілька семантичних груп.

– лексичні одиниці, що означають поняття пов'язані з мобільними телефонами та роботою на комп'ютерах, наприклад: *trouble-shoot* – *знищити частину даних у пам'яті комп'ютера*. Зазначимо, що поява лексичних неологізмів пов'язана, передусім з потребою називання реалій, які раніше не існували: *smartphone* – *смартфон*, *laptop* – *лентон*, *gigabite* – *гігабайт*, *driver* – *драйвер* та ін. (10);

– запозичення – як елемент чужої мови (слово, морфема, синтаксична конструкція та ін.), які перенесено з однієї мови до іншої у результаті мовних взаємовпливів, а також сам процес контактування мов, тобто переходу елементів однієї мови до іншої. Шляхом запозичення потреби номінації термінних понять найчастіше задовольнялися тоді, коли виникала необхідність відобразити реалії науково-технічного процесу суспільства, чи наукові досягнення тієї чи іншої держави (Новікова, 2017, с. 97–102);

– заслуговують уваги, так звані, семантичні неологізми, раніше відомі слова, які набули нового смислового значення. Прикладом такого неологізму є загальноживане слово *макінтош*: «*пальто або плащ із прогумованої тканини*», яке в англійській терміносистемі мобільний зв'язок набуло спеціалізованого значення: «*комп'ютер фірми Apple Computer, не сумісний з IBM*»; *bubble memory* – *a solid-state memory capable of storing large amounts of information in an extremely small area* (Hornby, 2003).

Інтенсивне впровадження мобільних та комп'ютерних технологій у життя сучасного суспільства зумовили створення *інформаційних неологізмів*, які виконують у мові виключно номінативну функцію, називаючи поняття, як от: *cyber squatter* – *киберсквотер* – *людина, яка перепродає доменні адреси*; *hosting* – *хостинг* – *послуга з надання дискового простору для фізичного розміщення інформації на сервері, що постійно перебуває в мережі*; *copy past* – *копіпаст* – *використання шляхом механічного копіювання інформації з чужих веб-ресурсів на своїх веб-сторінках тощо* (10).

Зазначимо, що у сфері інформаційних технологій значна кількість термінів утворено шляхом телескопії, як доволі продуктивного способу, так *netiquette* походить від накладення двох слів *network* – *мережа* і *etiquette* – *етикет* – *правила, які прийняті у спілкуванні*

в мережі, *Webinar* утворене від *web* – мережа і *seminar* – семінар, що сукупно позначає семінар, який проходить у мережі, без присутності людей. Інші яскраві приклади – *netizen*, що походить від *network* – мережа і *citizen* – громадянин, тобто позначає людину, яка проводить більшу частину часу в інтернеті, або *Infomania* – злиття слів *information* – інформація і *mania* – манія, що передає значення постійної перевірки соціальних повідомлень (7).

Щодо словотвірної афіксації, яка виступає словотвірним способом слів неологізмів сучасної англійської терміносистеми мобільний зв'язок, то вона сприяла появі низки численних термінів, як от *e-quaintance* – позначає знайомого, з яким спілкуються тільки по інтернету чи мобільному телефону, а не в реальному житті. Слово походить від *acquaintance* – знайомство з приєднанням початкового *e-*, яке є скороченим варіантом від *electronic*. Аналогічно утворені слова *e-ticket* – електронний квиток, *e-wallet* – електронний гаманець, *e-business* купівля та продаж речей або послуг через інтернет, *e-learning* – онлайн навчання та багато інших (Hornby, 2003).

Таким чином, вважаємо, що неологізм це слово, яке за єдністю форми і змісту, у порівнянні із вже існуючими в словниковому складі мовними одиницями, є новим і входить у використання носія мови, тобто лексична одиниця, що сприймається як нова протягом деякого часу більшістю членів певної комунікативної спільноти. Це означає, що мова йде про зміни, які вже протягом певного часу є помітними в словниковому складі, але більшістю учасників мовної комунікації сприймаються як нові.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Загальноживана та спеціальна лексика, як мобільний пласт мови, найчутливіше реагує на усі зміни в науково-технічній, соціальній, культурній та інших сферах носія мови, що спричиняє появу у сучасній англійській мові величезної кількості неологізмів. Судячи з огляди теоретичних джерел, наукових досліджень присвячених феномену новоутворень на сьогодні в лінгвістиці немає однастайної думки щодо визначення терміну неологізм. З одного боку, під новоутвореннями розуміємо слова або сполучення, які з'явилися у мові, як нові значення уже існуючого слова, або запозичення з іншої мови.

Нові слова, що з'являються у результаті дії внутрішніх чинників мовного розвитку, також пов'язані з дією внутрішніх законів мови – закону аналогії, закону мовної економії, тенденції до однотипності. Тут, доходимо висновку, що заради належного розуміння суті неологізму необхідно знати не лише його морфологічну будову, семантичні особливості, що відрізняють його від загальноживаних слів, а також його конотацію, особливості контекстуального функціонування. Як засвідчує аналізований емпіричний матеріал статті, в основі творення неологізмів сфери мобільного зв'язку сучасної англійській мові задіяні різні словотвірні способи.

В якості підсумку, зазначимо, що дериваційний потенціал загальноживаного слова ілюструє здатність продукувати неологізми досліджуваної сфери мобільного зв'язку переважна більшість яких репрезентована двокомпонентними іменниковими словосполученнями. Дослідження семантичних особливостей неологізмів терміносистеми сучасної англійської мови дає підстави стверджувати, що основу корпусу неологізмів склали неологічні терміни утворення на позначення людей як користувачів пристроїв комунікації, феноменів, які виникли у цій сфері, та процесів, які можна виконувати за допомогою пристроїв.

Вагому групу становлять неологізми з семантичним полем «соцмережа», як явище мобільної комунікації. Також, досліджуваний матеріал уможливив виокремити не менш важливі групи неологізмів: назви пристроїв та їх типів; явища, пов'язані з пристроями; програми та додатки; фізичні, психологічні та ментальні проблеми, що виникають унаслідок надлишкового користування мобільними телефонами; комплектуючі та запчастини мобільних телефонів; додаткові пристрої та аксесуари для поліпшення роботи з мобільними телефонами.

Таким чином, напрашується висновок про те, що специфіка формування кожного неологічного семантичного угруповання пов'язана з використанням окремої неолексеми, яка власне ускладнює її виокремлення та співвіднесеність до певної групи. Отже, неологізми сфери мобільного зв'язку сповна експлікують актуальний стан фахової лексики, а неологічна база, яка сформувалася за останні десятиріччя, дає можливість осмислення термінотвір-

них процесів та механізмів сфери мобільного зв'язку. Враховуючи той факт, що сфера мобільних технологій перманентно розвивається, а разом з нею з'являються усе більше неоло-

гізмів, то саме ця галузь науки і техніки потребує у перспективі подальшого лінгвістичного дослідження у площині її когнітивного та прагмалінгвістичного аспектів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дзюбіна О. І. Структура, семантика та прагматика сленгових неологізмів соціальних мереж twitter та facebook (на матеріалі англійської мови). Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Львів, 2016. 206 с.
2. Заботкина В. И. Новая лексика современного английского языка. Москва, 2002. 168 с.
3. Зацний Ю. А. Збагачення словникового складу сучасної англійської мови. Запоріжжя : ЗДУ, 2001. 243 с.
4. Зеленько А. С. Проблеми семасіології у філософсько-психологічному осмисленні : монографія. *Алма-матер*. Луганськ, 2004. 252 с.
5. Левицький А. Е. Актуальні проблеми розвитку неології (на матеріалі сучасної англійської мови). *Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка*. 2005. № 23. С. 16–21.
6. Новікова Є. Б. Неологізм, okazіоналізм, потенційне слово: проблеми розмежування. *Лінгвістичні дослідження*. 2017. Вип. 45. С. 97–102.
7. The Oxford Dictionary of New Words / Elisabeth Knowles, Julia Elliot. – Oxford University Press, 1997. – 357 p.
8. Arnold I. V. The English Word. Moscow, 1986. 296 p.
9. Hornby A. S. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English. *Oxford: University Press*, 2003.
10. The Oxford Dictionary of New Words. Oxford. New York, 1997.

REFERENCES:

1. Dzyubina, O. I. (2016). *Struktura, semantika ta prahmatyka slenhovy neolohizmiv sotsialnykh merezh twitter ta facebook (na materialі anhlіiskoi movy) [Structure, semantics and pragmatics of slang neologisms social networks twitter and facebook (based on English)]*. Extended abstract of candidate's thesis. Lviv. [in English]
2. Zabolotkina, V. I. (2002). *Novaya leksyka sovremennoho anghlyiskoho yazuka. [New vocabulary of modern English]*. Moscow : High School. [in Russian]
3. Zatsny, Y. A. (2001). *Zbahachennia slovnykovoho skladu suchasnoi anhlіiskoi movy [Enrichment of modern English vocabulary]*. Zaporozhye : ZSU. [in Ukrainian]
4. Zelenko, A. C. (2004). *Zbahachennia slovnykovoho skladu suchasnoi anhlіiskoi movy [Problems of semasiology in philosophical and psychological comprehension: monograph]*. Luhansk : Alma Mater. [in Ukrainian]
5. Levitsky, A. E. (2005). *Zbahachennia slovnykovoho skladu suchasnoi anhlіiskoi movy [Actual problems of neology (on the material of modern English)]*. Shytomyr : "Visnyk". [in Ukrainian]
6. Novikova, E. B. (2017). *Zbahachennia slovnykovoho skladu suchasnoi anhlіiskoi movy [Neologism, occasionalism, potential word: problems Delimitation]*. Linguistic research. [in Ukrainian]
7. Elisabeth Knowles, Julia Elliot (1997). *The Oxford Dictionary of New Words*. Oxford University Press. [in English]
8. Arnold, I. V. (1986). *The English Word*. Moscow. [in English]
9. Hornby, A. S. (2003). *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*. Oxford : University Press. [in English]
10. *The Oxford Dictionary of New Words*. (1997). Oxford. New York.

УДК 811.511.14

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-6>

Наталя ЄВТУШЕНКО

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри англійської мови з методикою викладання, Криворізький державний педагогічний університет, проспект Гагаріна, 54, Кривий Ріг, Україна, 50086
ORCID: 0000-0002-3529-4171

Бібліографічний опис статті: Євтушенко, Н. (2022). Структурно-семантичні особливості ідіоматичних одиниць англійської і української мов. *Актуальні питання іноземної філології*, 16, 38–43, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-6>

**СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІДІОМАТИЧНИХ ОДИНИЦЬ
АНГЛІЙСЬКОЇ І УКРАЇНСЬКОЇ МОВ**

Відзначено особливу увагу до вивчення ідіом як важливої складової мовної системи. Обумовлено вплив ідіом на мовний потенціал. Розглянуто змістовне наповнення поняття «ідіома». Наголошено на важливості визначення співвідношення ідіоматичних конструкцій серед конкретних мов, що сприятиме кращому розумінню та поширенню висловів серед представників інших лінгвістичних груп. Розглянуто унікальні особливості словесного вираження світу. Обумовлено, що комплексне дослідження ідіом дозволить визначити значення слова для кожної нації. Виявлено, що ідіоми будь-якого народу засновані на здатності людської свідомості віднаходити аналогії між об'єктами дійсності. Зазначено, що ідіоматичні конструкції надають можливість з'ясувати артикулярну якість людини на конкретних прикладах. Приділено увагу комративним ідіомам, що є найбільш поширеними в повсякденному житті. Здійснено порівняльний аналіз ідіоматичних одиниць англійської та української мов на основі характерних культурних відмінностей. Зазначено, що неточне розуміння семантики порівнянь може стати причиною значних помилок у перекладі, особливо у випадках порівнянь подібних ідіом або рівних ідентичних лексичних структур з різними значеннями в англійській та українській мовах. Вказано, що ідіоматичні конструкції англійської мови через свою специфіку не можуть бути дослівно перекласти без втрати автентичного смислу. Відзначено, що знання ідіом є необхідним для комунікації з іноземцями, з метою зробити мову більш виразною та наближеною до повсякденного варіанту. Виявлено: в обох лінгвістичних площинах ідіоми підпорядковуються іменникам; відзначаються різною активністю; демонструють гнучкість застосування; семантика розкриває національну специфіку мови; складається з постійних комбінацій різного ступеня мовної абстрактності; збільшення міри абстрактності у англійських ідіом обумовлено загальною тенденцією розвитку мови від конкретного до абстрактного, характеризується повномірною семантичною трансформацією компонентного складу. Обумовлено, що потребує подальших досліджень якісних змін ідіоматичних одиниць, структурно-семантичної систематики ідіом, з'ясовуючи функціональний аспект цих мовних одиниць, важливість та особливості адекватного відображення фондових порівнянь.

Ключові слова: фразеологізм, конструкція, етнічна свідомість, лінгвокультурологія, компаратив, лексична одиниця.

Natalia YEVTUSHENKO

Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer, Department of the English Language and Methods of its Teaching, Kryvyi Rih State Pedagogical University, Gagarin av., 54, Kryvyi Rih, Ukraine, 50086
ORCID: 0000-0002-3529-4171

To cite this article: Yevtushenko, N. (2022). Strukturno-semantychni osoblyvosti idiomatychnykh odynyt's' anhliys'koyi i ukrayins'koyi mov [Structural and semantic features of idiomatic units of English and Ukrainian languages]. *Current Issues of Foreign Philology*, 16, 38–43, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-6>

**STRUCTURAL AND SEMANTIC FEATURES OF IDIOMATIC UNITS
OF ENGLISH AND UKRAINIAN LANGUAGES**

Special attention is paid to the study of idioms as an important component of the language system. The influence of idioms on language potential is conditioned. The content of the concept of "idiom" is considered. The importance of determining the ratio of idiomatic constructions among specific languages is emphasized, which will promote better understanding

and dissemination of expressions among representatives of other linguistic groups. Unique features of verbal expression of the world are considered. It is stipulated that a comprehensive study of idioms will determine the meaning of the word for each nation. It has been found that the idioms of any nation are based on the ability of human consciousness to find analogies between objects of reality. It is noted that idiomatic constructs provide an opportunity to determine the articular quality of man on specific examples. Attention is paid to corporate idioms that are most common in everyday life. The comparative analysis of idiomatic units of English and Ukrainian languages on the basis of characteristic cultural differences is carried out. It is noted that inaccurate understanding of the semantics of comparisons can cause significant errors in translation, especially in cases of comparisons of similar idioms or equal identical lexical structures with different meanings in English and Ukrainian. It is pointed out that idiomatic constructions of the English language, due to their specificity, cannot be translated literally without losing their authentic meaning. It is noted that knowledge of idioms is necessary for communication with foreigners in order to make the language more expressive and closer to the everyday version. It is revealed that in both linguistic planes idioms are subordinated to nouns, marked by different activity, demonstrate flexibility of application; semantics reveals the national specificity of language and consists of constant combinations of different degrees of linguistic abstraction; the increase in the degree of abstraction in English idioms is due to the general trend of language development from concrete to abstract, characterized by a complete semantic transformation of the component composition. It is determined that there is the need of further research of qualitative changes of idiomatic units, structural and semantic systematics of idioms, clarifying the functional aspect of these language units, the importance and features of adequate reflection of stock comparisons.

Key words: *phraseology, construction, ethnic consciousness, linguoculturology, comparative, lexical unit.*

Актуальність проблеми. Ідіоматичні одиниці широко застосовуються у всіх сферах життя. Вони часто є проблемою при комунікації іноземців, оскільки через свою специфіку важко зрозуміти їх значення. При цьому багато проблем, обумовлені тим, що в лінгвістичних дослідженнях ідіомам приділено недостатню увагу, їх структурні та семантичні особливості не вивчені на належному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на важливу роль, яку відіграють в мові ідіоматичні одиниці, в лінгвістичній літературі існує невелика кількість праць, присвячених їх дослідженню. У ході дослідження ми акцентували увагу на напрацюваннях І. Денисенко, Л. Коваль, Л. Лисенко, К. Мізін., J. Chiao, T. Harada, H. Komeda. Але нині залишається невирішеним питання про системність ідіоматичного фонду мови. Подальші дослідження в цьому напрямку, на нашу думку, є вивченням якісних змін ідіоматичної будови мови, характеристикою структурно-семантичної систематики ідіоматичних одиниць, з'ясовуючи функціональний аспект цих мовних одиниць.

Метою статті є провести структурний та семантичний аналіз ідіоматичних одиниць англійської і української мови.

Мета статті передбачає виконання таких завдань: здійснити теоретичний аналіз поняття ідіоми / ідіоматичної одиниці у лінгвістичних розвідках; встановити структурні та семантичні особливості ідіом в англійській і українській мові.

Об'єктом дослідження є ідіома як важлива складова мовної системи.

Предметом дослідження є структурні та семантичні особливості ідіом в англійській і українській мові.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ідіоми завжди привертала увагу дослідників, оскільки мають велике значення в будь-якій мовній системі. Проте нові підходи у лексичних дослідженнях охоплюють ідіоматичні вислови з різних точок зору. Ідіоматичні вислови часто зустрічаються в журналах, газетах, фільмах, також широко використовуються в повсякденній мові і є важливою частиною культурних цінностей. У різних мовах є відмінності в структурі та змісті ідіоматичної одиниці.

Перші ідіоми виникли у зв'язку з тим, що англійці любили «гратися словами», намагаючись справити враження на адресата. Насправді вирази, що вживаються в мовленні, буквально почалися вживаються людьми і в переносному значенні. Процес ідіоматизації також завжди сприяють історико-культурним ситуаціям. Зазвичай люди використовують ці вирази для надання розповідям більш живого і яскравого характеру, або виділитися з натовпу і підкреслити свою індивідуальність.

Ідіоми є важливою частиною мови а також впливають на мовний потенціал. ідіоматичні одиниці сприяють збагаченню та розширенню культурної спадщини. Завдяки метафоричній ідіоматичній конструкції мова стає колоритною і передає всі тонкощі не тільки ментальності, але й багатовікової спадщини народу, що відображає людський досвід пізнання навколишнього середовища.

Ідіома – це стійкий вираз, властивий тільки конкретній мові, який незалежно від значення слів у ньому передає єдине поняття в основному та перекладається дослівно іншими мовами. Це твердження, яке розуміють лише носії мови, або ті, хто з ними знайомі. Тобто це стійкий вираз, властивий лише конкретній мові та культурі, його неможливо перекласти дослівно. Щоб їх зрозуміти, потрібно знати особливості мови, літератури та культури.

Аналізуючи літературні джерела, бачимо, що в сучасній науці значний обсяг робіт присвячений дослідженню проблем комунікаційного процесу. Вивчення та використання ідіом дозволяє краще розуміти носіїв мови та відчувати себе впевненіше під час розмови.

Провідними системними характеристиками фразеологізмів є образність і яскравість експресивна функція, оскільки всі ідіоми прагматично навантажені. Основними сферами використання фразеологізмів є фамільярний і розмовний стиль.

Серед ідіоматичних одиниць виділяють такі підтипи:

- фразеологічні сполучники, що містять граматичні архаїзми, які синтаксично неподільно цілі;
- фразеологічні сполучники, що стали нерозкладними як лексично, так і семантично;
- фразеологічні сполучники, які представляють таку семантичну єдність, що лексичні значення компонентів не важливі для розуміння цілого.

Проте слід зазначити, що в британській лінгвістиці більше популярність має «широкий підхід» до проблеми ідіом. Західні лінгвісти частіною ідіом вважають не тільки фразеологізми всіх типів, а й паремії – прислів'я, приказки, крилаті висловлювання, цитати тощо.

Ідіоматичний вирази включені в розділ формульованої мови. Дослівний переклад цього поняття «формула спілкування» або «шаблон виступу». Таким чином, можна сказати, що формульована мова містить незмінні й неподільні вирази, які є єдиною мовленнєвою одиницею, а не комбінацією кількох різних слів. Щоб правильно перекласти ідіоматичний вираз, потрібно повністю відійти від структури речення, його лексичного оформлення, до кінця зрозуміти ідею, яка прихована в цьому реченні і найбільш грамотно висловити його в літера-

турній формі, близькій до оригіналу (Коваль І., 2020, с. 123).

В даний час існує теоретична і практична потреба у співвідношенні індивідуальних лінгвістичних одиниць серед конкретних мов. Створення правильної функціонально-семантичної тотожності між одиницями двох мов є необхідним для перекладу та загального функціонування.

Ідіоми – це багатогранні одиниці, які вимагають різних точок зору та методологічні підходи. К. Качіарі визначає, що ідіоматизація – це процес, коли певне словосполучення не є ідіоматичним, але з часом під впливом соціальних та мовних факторів воно поступово перетворюється на ідіоматичну конструкцію. Вона також стверджує, що ідіоми є внутрішніми неоднорідними, тому створення єдиної класифікації або характеристики досить проблематичні. Ідіоми складаються з елементів, які лексично та синтаксично пов'язані між собою, але водночас мають різноманітні відмінні риси в структурі (Денисенко, 2017, с. 30).

Система фразеології будь-якої мови в цілому має свою національну особливість. Чим саме відрізняється система ідіоматичних одиниць, можна встановити лише шляхом їх порівняльного вивчення. Зрозуміло, що ця різниця буде глибшою, чим віддалений генетичний зв'язок мов, що порівнюються. І навпаки, чим ближча мова, тим більше подібних функцій вони знайдуть у контексті ідіоматичних одиниць (Лисенко, 2021, с. 68).

Збагачує контрастний аналіз ідіоматичних одиниць споріднених і неспоріднених мов теорія фразеології не тільки кількісно, але й якісно, розкриваючи самотність кожної з мов, які порівнюються. Крім того, можливо винайти нову ідіому, оскільки вони стали і у кожного з них своя історія.

Знання ідіоматичних одиниць необхідні для спілкування з іноземцями та для того, щоб зробити мову більш виразною та живою. Ідіоми будь-якого народу засновані на здатності людської свідомості знаходити аналогії між об'єктами дійсності.

До характерних особливостей словесного вираження світу можна віднести збереження і відтворення інформації про дійсність з урахуванням специфіки етнічної свідомості. Важливо місце у зазначеній тенденції посідають

дослідження ідіоматичних одиниць, що діють засобами відображення особливостей сприйняття людиною образу світу відповідно до системи цінностей, сформованих на основі національної культури.

Багато уваги до когнітивної лінгвістики, міжкультурної комунікації та лінгвокультурології привернула необхідність правильного аналізу понять різними мовами. Отже, ідіоматична одиниця – це таке мовне вираження, значення якого відрізняється від похідного, від значень окремих його структурних компонентів і правил мови.

Завдяки ідіоматичним одиницям ми можемо аналізувати значення слова для кожної нації. Наприклад, значення «воля» для кожної нації тлумачиться по-різному. Так, в англійській мові ми знаходимо *“if we lose our freedom, we have nothing more to lose”*, що перекладається як «той, хто втратив свободу, не має більше чого втрачати». Українська мова також має свої відповідники. Найточніші з них: *«свобода дорожча за життя, а свобода дорожча від усіх»*. В англійській фразеології ми знаходимо порівняння свободи та неволі.

Англійський варіант *“Better the poor and the free than the rich and the slave”* і синонімом цього слова *“poor food is better than rich slavery”*, а це означає, що краще бути вільним бідняком, ніж багатим рабом. Випадки, коли необхідно вживати ідіоматичні одиниці, не визначаються суворими правилами.

В англійській мові є деякі ідіоматичні вирази, які підтверджують артикулярну якість людини або порівнюють її з чимось іншим. Такий тип ідіоматичного висловлювання називається порівнянням. Вони описують щось, порівнюючи це з чимось іншим (Hornby, 2015, с. 498). Наприклад, *“imagine a new lartor that is extremely thin, light and perfect for traveling because it doesn't weigh down your back”*.

Загалом, simile включає чітку взаємодію між двома суб'єктами. Схожість зазвичай вказується використанням *like or as*, наприклад: *as white as snow; cold as ice; to cry like a baby; life is like a journey*.

Англійські та українські ідіоми вважалися дуже захоплюючим явищем, який зацікавив багатьох лінгвістів. Кількість різновидів ідіом є сумарно великими значенням в обох мовних площинах.

Комративні ідіоми використовуються дуже часто в повсякденному житті, як в усній, так і в писемній мовах. Загалом, вони мають структурну стабільність. Через ідіоми є можливість зрозуміти набагато більше про життя та погляди тих, хто живе в умовах іншої культурної спадщини (Мізін, 2014, с. 39).

Культура має особливо сильний вплив на мову, яка в своїй частині, вірно і помітно виступає як дзеркало, що відбиває культуру (Chiao, Narada, Komeda, 2010, с. 11). Є багато асиміляцій і відмінностей між англійською та українською мовами, які в основному є результатом культурних відмінностей. Те саме порівняльне зображення можуть іноді призводити до різних значень і навпаки, ті самі значення можуть бути виражені за допомогою різноманітних зображень. Щоб досягти адекватного перекладу порівнянь необхідно зберегти їх стилістику і прагматичні якості в мові перекладу (Мізін, 2012, с. 21).

Англійська мова широко використовується фрази: *“quake / shake like an aspen leaf and quiver like jelly”*. Об'єкти, які використовуються в цих порівняннях, є листом і желе. Обидва вони мають сенс через свою фізичну будову якості: лист дуже крихкий і хитається на вітрові, желе має чітку текстуру, що робить його досить тремтячим.

В українській мові також поєднуємо *“a fearful son to a leaf”* – *«трястись як осиковий листок»*. Але сагайдак, як желе немає еквіваленту.

Морські істоти не використовуються широко в фондових аналогах, а також в інших фразеологічних одиницях в загальній українській мові.

Незалежно від відсутності морського життя в українському фольклорі, є в достатку різних видів звичайних прикладів, які дуже часто стосуються природи, тварин і рослини. Наприклад, страшною людиною також може бути *“compared to a hare”* – *«боязкий, як заєць»*.

Відмітна природа української мови наявність гумористичних, смішливих висловів. Багато з цих гумористичних ілюстрацій також використовують елементи природи як їхні об'єкти: *«боюсь тебе, як торішнього снігу»*, *«як вовк кози, «як заєць бубна», «як собака мухи»*. Значення *“similes is orrosite”* – щоб не боятися: *«боюсь тебе, як торішнього снігу»* – *“I'm not afraid you”*.

Підібрали українські еквіваленти до всіх порівнянь, або якщо їх не було, то ми використовували трансформації. Останні домінували, і це довело до того, що культура має великий вплив на мову. Як результат, маємо проаналізовані випадки використання та проблеми перекладу ідіоматичних одиниць.

Порівняльне вивчення групи лексичних одиниць і утворених ними ідіоматичними одиницями дозволив зробити висновок:

1. Ідіоматичні одиниці споконвічно підпорядковуються англійським та українським іменникам.

2. Характеризуються різною активністю ідіоматичних одиниць у мовах, що порівнюються.

3. Англійська та українська мови демонструють гнучкість використання в ідіоматичних одиниць. Деякі з досліджуваних ідіома вживаються в прямому значенні, говорять семантичні центри фразеології. При ідіоматичних одиницях семантична трансформація зводиться до метафоризації чи метонімізації значень.

4. У групі вивчених ідіоматичних одиниць є ідіоми, які мають відповідність (семантика, образна основа, складова структура) у мовах, що порівнюються й ідіоми, які не мають таких відповідностей.

5. У семантиці вивчених ідіоматичних одиниць, образна основа, вибір компонентів розкриває національну специфіку мови. У результаті можна зробити такі висновки: ідіоматичний фонд англійської і української мов складається з постійних поєднань різного ступеня мовної абстрактності.

Також слід відзначити посилення абстрактності англійської мови ідіоматичними одиницями, безсумнівно пов'язаними із загальною тенденцією розвитку англійської мови від конкретного до абстрактного, що виявляється, зокрема, у переході до метонімії ідіоматичних одиниць в метафоричності, у збільшенні частки ідіоматичних одиниць, що характеризується тотальною семантичною трансформацією компонентного складу.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проаналізувавши фондові порівняння англійською і українською мовами видається слушним стверджувати, що питання про адекватне відображення фондових порівнянь ідіоматичних одиниць вимагає детального вивчення. Неточне розуміння семантика порівнянь у мові оригіналу може привести до сумних помилок у перекладі. Особливо складними можуть бути порівняння, які мають подібні або рівні ідентичної лексичної структури, але мають різні значення досліджуваними мовами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Коваль Л. М. Використання ідіом у сучасному англійському діловому дискурсі. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2020. Т. 30, № 3. С. 122–125.
2. Денисенко І. І. Структурно-семантичні аспекти соматичних ідіом англійської мови. *Молодий вчений*. 2017. № 12.1 (52.1). С. 30–33.
3. Лисенко Л. Порівняльний аналіз фразеологічних одиниць з компонентом-найменуванням особи за професією (на матеріалі англійської та української мов). *Наукові записки*. Серія: філологічні науки. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/53035701.pdf>
4. Hornby A. *Oxford Advanced Learner's Dictionary*. Oxford, Oxford University Press. 2015. 1815 p.
5. Мізін К. І. Зіставна лінгвокультурологія (на матеріалі англійських, німецьких, українських і російських усталених порівнянь). Кременчук : Щербатих О. В., 2014. 163 с.
6. Chiao J., Harada T., Komeda H. Dynamic cultural influences on neural representations of the self. *Journal of Cognitive Neuroscience*. 2010. № 22. P. 110–113.
7. Мізін К. І. Усталені порівняння англійської, німецької, української та російської мов в аспекті зіставної лінгвокультурології : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. філ. наук. Київ, 2012. 32 с.

REFERENCES:

1. Koval, L. M. (2020) Vykorystannia idiom u suchasnomu anhliiskomu dilovomu dyskursi [The use of idioms in modern English business discourse]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*. T. 30, № 3. Pp. 122–125.
2. Denysenko, I. I. (2017) Strukturno-semantychni aspekty somatychnykh idiom anhliiskoi movy [Structural and semantic aspects of somatic idioms of the English language]. *Molodyi vchenyi*. № 12.1 (52.1). Pp. 30–33.
3. Lysenko, L. Porivnialnyi analiz frazeolohichnykh odynyts z komponentom-naimenuvanniam osoby za profesiieiu (na materialy anhliiskoi ta ukrainskoi mov) [Comparative analysis of phraseological units with the component-name

of a person by profession (based on English and Ukrainian languages)]. *Naukovi zapysky. Serii: filolohichni nauky*. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/53035701.pdf>

4. Hornby, A. (2015) *Oxford Advanced Learner's Dictionary*. Oxford, Oxford University Press. 1815 p.

5. Mizin, K. I. (2014) *Zistavna linhvokulturolohiia (na materialy anhliiskykh, nimetskykh, ukraïnskykh i rosiiskykh ustalenykh porivnian)* [Comparative Linguoculturology (based on English, German, Ukrainian and Russian established comparisons)]. Kremenchuk : Shcherbatykh O. V. 163 p.

6. Chiao, J., Harada, T., Komeda, H. (2010) Dynamic cultural influences on neural representations of the self. *Journal of Cognitive Neuroscience*. № 22. P. 110–113.

7. Mizin, K. I. (2012) *Ustaleni porivniannia anhliiskoi, nimetskoi, ukraïnskoi ta rosiiskoi mov v aspekti zistavnoi linhvokulturolohii* [Established comparisons of English, German, Ukrainian and Russian languages in the aspect of comparative linguoculturology] : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia dokt. fil. nauk. Kyiv. 32 p.

УДК 372.881.1

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-7>

Катерина ЖУКОВА

кандидат філологічних наук, доцент кафедри східних мов, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, вул. Алчевських 29, м. Харків, Харківська обл., Україна, 61000

ORCID: 0000-0002-3893-0129

Бібліографічний опис статті: Жукова, К. (2022) Серія мультиплікаційних фільмів 中国唱诗班 «Хор китайських поезій» на заняттях з літератури Китаю. *Актуальні питання іноземної філології*, 16, 44–50, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-7>

**СЕРІЯ МУЛЬТИПЛІКАЦІЙНИХ ФІЛЬМІВ 中国唱诗班
«ХОР КИТАЙСЬКИХ ПОЕЗІЙ» НА ЗАНЯТТЯХ З ЛІТЕРАТУРИ КИТАЮ**

Метою сучасного підходу до вивчення літератури є вже не заучування віршів напам'ять, а знайомство з життям, як його розумів і бачив автор літературного твору. Це ставлення вірне для того, хто вивчає літературу своєї країни, і ще важливіше для іноземця, який потрапляє в дивний світ незнайомої культури, традицій та історії. Використання матеріалів, які стосуються не лише теорії літератури, а й тих, що знаходяться на стику історії, культури та літератури, допомагає сформувати картину світу, а навчання як пізнавальний процес виходить на інший рівень. У процесі вивчення китайської літератури особливо актуальним є використання культурно автентичного матеріалу. Він знайомить з історією, побутом, традиціями народу, сприяючи таким чином формуванню соціокультурної компетентності учня. У статті представлено міні-серіал, що складається з шести анімаційних фільмів, які щорічно випускаються за рахунок значних інвестицій китайського уряду. Мультифільми знайомлять з класичними китайськими віршами, культурою, традиціями в різних сферах життя, задля чого знімальна група проводила наукові розвідки у різних сферах. Кожна частина заснована на реальному історичному епізоді або персонажі, що вдало ілюструє головну ідею класичних поезій. Вірші таких відомих поетів, як Лі Бо, Ван Вей, Ван Аніші, декламують і співають як фон для подій анімації. Таким чином, яскраво відображені як основні ідеї віршів, так і почуття автора. Також режисери серіалу знайомлять з символікою китайських картин, історичними подіями, кухнею та традиційними цінностями китайського суспільства. Вдало використовуючи традиційну китайську естетику живопису та емоційні сюжети, автори мультсеріалу викликають емоційний відгук у глядачів, що сприяє кращому запам'ятовуванню літературного твору. Різноманітність змісту робить серію ідеальним додатковим матеріалом для осучаснення класичної китайської поезії, що робить її живою та легко зрозумілою для іноземних студентів.

Ключові слова: методика викладання літератури, автентичний матеріал, соціокультурна компетенція, класична поезія Китаю.

Kateryna ZHUKOVA

PhD in Philology, Senior Lecturer at the Oriental Languages Department, G. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogic University, 29 Alchevskih str, Kharkiv, Ukraine, 61000

ORCID: 0000-0002-3893-0129

To cite this article: Zhukova, K. (2022) Seriya multiplykatsiynykh filmiv 中国唱诗班 “Khor kytayskykh poeziy” na zanyattyakh z literatury Kytayu [Chinese Animation Series 中国唱诗班 “The Choir of Chinese Poetry” in Chinese literature teaching]. *Current Issues of Foreign Philology*, 16, 44–50, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-7>

**CHINESE ANIMATION SERIES 中国唱诗班 “THE CHOIR OF CHINESE POETRY”
IN CHINESE LITERATURE TEACHING**

The goal of modern literature teaching is no longer learning of poems by heart but to introduce life as the author understood it. It is true to the learner of the literature of your motherland and is even more important to a foreigner who enters an unknown world of strange culture, traditions and history. The use of materials which deal not only with literature theory, but those that are at the intersection of history, culture and literature helps to form a wide picture of the world, and learning as a cognitive process goes to another level. In the process of studying Chinese literature, culturally authentic material is especially relevant. It acquaints with the history, life, way of living, traditions of the people, thus contributing

to the socio-cultural competence of the learner. The article introduces a mini-series of six animations that are annually produced with a great part of Chinese government's investing. The authentic series carried out research about classical Chinese poems, culture, traditions in various spheres of life. Each part is based on the real historical episode or character which suits the main idea of the classical poem. The well-known poets like Li Bo, Wang Wei, Wang Anshi are recited and sung as a perfect background to the events of the animation. Thus the main ideas of the poems as well as the author's feelings are depicted vividly. Also the directors of the series introduce Chinese paintings' symbols, historical events, cuisine and traditional values. Successfully using Chinese traditional aesthetics of ink painting and emotional plots, the authors of the cartoon series evoke an emotional response in the audience, which contributes to a better memorization of a literary work. The variety of content makes the series the perfect additional material to enliven classical Chinese poetry, makes it contemporary and easily understood for foreign learners.

Key words: *methods of teaching literature, authentic material, socio-cultural competence, classical poetry of China.*

Актуальність проблеми. Метою навчання літературі вже не є вивчення низки літературознавчих категорій, заучування віршів та уривків тексту. Сучасний викладач працює над створенням у учня враження, образу, знайомить з культурою та життям, як його бачив та сприймав автор. Задля цього заняття з літератури має бути цікавим за змістом, різноплановим, інформаційно та емоційно насиченим. Тому на заняттях часто використовуються різноманітні форми і методи роботи з художнім текстом та додатковими матеріалами. Особливо перспективною наразі виявляється тенденція використовувати різні види відео матеріалів. Переваги відеофільмів над іншими видами візуалізації очевидні, адже фільми впливають на учня і активізують кілька видів пам'яті: зорову, слухову та емоційну. Це особливо важливо сьогодні, коли більшість молоді сприймає інформацію саме візуально і очікує, що відео їх «зачепить», вразить, зацікавить. На сьогоднішньому етапі, використання на заняттях відео, як зазначається в статті Пшеняннікової, є необхідністю (Pshenaynnikova, 2012).

Відео уривки, на заняттях з літератури, можуть бути навчальні, художні, документальні, знайомити з біографіями, письменників, або носити красназнавчий чи літературознавчий характер. Використання матеріалів не вузько літературознавчого характеру, а такого, який знаходиться на стику історії, культури, літератури допомагає сформувати цілісну картину світу, а навчання як пізнавальний процес виходить на інший рівень. **Мета** даної роботи – ознайомити широкий загал із серією мультфільмів, та обґрунтувати доцільність її використання на заняттях з літератури Китаю.

Аналіз останніх досліджень. У методичній літературі вважається, що використання аутентичного матеріалу, тобто за визначенням J. Harmer тексту, написаного не для навчання,

а для носіїв мови (Harmer, 2010, p. 146), сприяє формуванню комунікативної, соціокультурної та лінгвокультурної компетенції. На сьогоднішній день більшість наукових розвідок стосується використання відео на заняттях з іноземної мови, зокрема англійської (Saviczkaaya & Danilenko, 2011; Svirina 2014; Sherman, 2003; Gall'ska & Gez, 2006; Lansford, 2014). В статті «Ефективність використання відеоматеріалів на уроці англійської мови в старшій школі» зазначається, що окрім змістовного компоненту комунікації, відео текст містить візуальну інформацію про місце події, зовнішність та невербальну поведінку учасників комунікації в конкретній ситуації. Візуальний ряд дозволяє закріпити мовний матеріал. Перегляд відео може мати емоційний вплив на учнів і створювати додаткову мотивацію для вивчення іноземної мови (Aralat & Maksimova, 2019). Використанню відео як засобу підвищення мотивації учнів присвячено окрему статтю Верисокіна Ю. (Verisokin, 2003).

На наш погляд, навчання іноземній літературі пред'являє особливі вимоги до відео, адже крім незнайомого художнього твору учень стикається з чужою культурою та незрозумілими традиціями. У процесі вивчення літератури Китаю особливо доречним є, за визначенням Носонович, культурологічно-аутентичний матеріал (Nosonovich & Mil'rud 1999, p. 10), який знайомить з історією, життям, побутом, традиціями народу, тобто сприяє формуванню соціокультурної компетенції.

Виклад основного матеріалу досліджень. Відео матеріалу, що пояснює класичну поезію Китаю, трактує її зміст та розповідає історію створення тих чи інших творів досить багато на теренах інтернету. Більшість з нього написана для китайських дітлахів, які вивчають вірші в школі, тому такі відео можуть вважатися аутентичним матеріалом. На цьому

фоні дещо вирізняється серія мультфільмів 中国唱诗班 «хор китайських поезій» спільного виробництва шанхайської та пекінської студій. Всі мультфільми намальовані вручну в стилі китайського традиційного живопису і, на думку інтернет спільноти, нарешті презентують китайську анімацію на належному художньому рівні. Режисери, музиканти, історики, які працюють над проектом, є визнаними майстрами, то ж не дивно, що мультфільми неодноразово ставали призерами національних та азійських конкурсів. Проект виник з музичного альбому, композитора І. Фенліна, який згодом було адаптовано в серію анімацій. Всі частини проекту, так чи інакше, пов'язані з Цзядіном – районом Шанхаю. Цей культурний проект став ключовим у святкуванні 800-річчя Цзядіну. Кожного року випускається одна робота і наразі існує 6 анімаційних фільмів, які знайомлять нас із класичними віршами та життєвим шляхом видатних діячів історії Китаю. Мова героїв проста, ситуації буденні, картинка зачаровує, тому зрозуміти сюжет буде неважко навіть початківцю. Це одна з причин, чому цю серію вважають одним з кращих ресурсів для вивчення китайської мови (The best TV shows for learning Mandarin at each level). Від звичних веселих мультфільмів, що в легкій формі знайомлять малечу з класичними творами китайської літератури, ця серія вирізняється тим, що відео не прямо розповідає про поезію, історію створення, особливості композиції, або мови автора, а має сюжет який, здавалося, не пов'язаний з темою вірша.

Перше відео, яке вийшло в 2015 році, присвячене святкуванню Свята весни в Китаї. Очима хлопчика ми бачимо традиційні атрибути святкування нового року, як воно відбувалося чотириста років назад за часів династії Мін у місті Цзядін. Задля цього автори мультфільма використали легенду про Тан Шишена, а також матеріали, що зберігаються в музеї Гугун в Пекіні. Ми маємо змогу побачити традиційні прикраси домівок та вулиць, солодощі, ліхтарики, петарди та хлопавки, – всі атрибути справжнього святкування Нового року. До того ж глядач знайомиться з історією появи традиційної новорічної страви – 贺年羹 супу з доуфу та морепродуктів. До вчителя Тан Шишена, відомого вченого та поета, приїздить багато учнів, щоб привітати зі святом, але вдома

немає нічого особливого, тож хазяйка розгублена. Старий вчитель заспокоює її і пропонує приготувати з того що є вдома, адже учні приїхали, перш за все, спілкуватися. Страва, приготована у горщику вийшла на диво смачною, до того ж, жартує вчитель, її можна їсти і пити. Зараз ця страва стала традиційною, її зазвичай готують на п'ятнадцятий день святкування, тобто на Свято ліхтарів. Проте дехто готує одразу після святкування нового року, використовуючи все, що залишилося від новорічних страв. У деяких регіонах Китаю вважається, що в перший день нового року в жодному разі не треба їсти рідку їжу, особливо каші, щоб весь рік не став «рідким» тобто бідним, злидненим.

У другому відео, що знайомить з відомою поезією Ван Вея «Червоні боби», розповідається історія нещасливого кохання дівчини з заможної родини та бідного Ван Чутуна, відомого вченого цинської династії, який народився у Цзядіні. Побачивши прикрасу з камінням, що нагадує червону квасолину, парубок пригадує своє дитинство, як він вчив вірш Ван Вея в школі та бігав до сусідської дівчини показати ту саму квасолину з вірша, і як наступного дня його покарав вчитель, а подруга пригостила ласощами з червоних солодких бобів. Мультфільм наповнений символами традиційної китайської культури. Так, дівчина, та сама подруга-сусідка, вже виросла, стала красунею, вишиває картину з червоними бобами, що є символом нещасливого кохання. Згодом вона приймає рішення вийти заміж за нелюба та перерізає червону ниточку на вишивці. Відомо, що згідно з міфами, червоною ниткою зв'язані наречені, що призначені один одному і мають рано чи пізно зустрітися і бути разом. Ще одна деталь, на яку зверне увагу китаєць, проте не помітить іноземець, – це велика кількість зонтів на вулицях маленького міста, де продавець закликає купити груші. Здається, це цілком природньо, адже влітку на півдні Китаю часто іде дощ і повно маленьких магазинів з фруктами та овочами. Проте, ці два слова «зонт» та «груші» співзвучні зі словами «розлучатися», «покидати». Увага до звучання слова є основою традицій і в сучасному суспільстві: і сьогодні на весіллі ніколи не подаватимуть груші, проте подарують палички, адже слово «палички» звучить як побажання скоріше народити нащадка. Як бачимо, в мультфільмі заховано багатий кра-

їнознавчий матеріал, а зміст попри нескладну мову героїв значно глибший. Сюжет постійно торкається вірша, проте уникає прямого літературознавчого аналізу. До того ж відомо, що вірш Ван Вея зокрема передає тугу за друзями, що знаходяться далеко від поета, тобто його значення ширше ніж любовна лірика, а в деяких перекладах назва віршу так і звучить «Туга за другом». Тим не менш враження, яке залишає мультфільм сприяє тому, що вірш глибоко закарбовується в пам'яті, адже викликає емоційний відгук.

Інший вірш розповідає історію маленького учня, який готувався до важливого екзамену. Мама, незважаючи на втому від тяжкої праці, цілу ніч шила йому новий каптан. Сім'я була бідна, інші діти глузували з хлопця. Мамин подарунок настільки надихнув хлопця, що він успішно склав іспит, продовжив навчання, став заможним. а зараз він і сам одружився, став батьком, але й досі зберігає ту куртку, що мама шила вночі. Одже, вірш та мультиплікаційний фільм тісно пов'язані. Проте саме такі повсякденні речі якнайкраще ілюструють глибинні почуття героїв. Сама історія не вигадана, це справжня історія дослідника, літературознавця Ван Няошена, який щоправда жив за часів династії Цин. Поезія 游子吟 танського поета Мен Цзяо оспівує материнську любов, та ставить питання, чи може паросток віддячити сонцю за тепло?

Поезію династії Сун «饮湖上初晴后雨» Су Ши було проілюстровано історією вченого династії Мін, є зрозумілою для кожного. Часом тебе не розуміють, негарзди дома або на роботі переслідують, хтось скривдив, кохана людина не підтримала. В мить, коли тобі здається, що все жахливо, треба зупинитись і зрозуміти, що все це не так важливо, і можливо, за декілька років ти навіть не пригадаєш чому так побивався. Головний герой мультфільму не зміг скласти іспит, до того ж з неухважності стикнувся на вулиці зі знайомими, які його засудили за грубість. Йому здавалося, що його життя закінчилося, проте зустріч з друзями та нові знайомства змусили по-іншому подивитися на себе та своє життя. На човні, куди головного героя запросив друг, зібралися освічені люди святкувати День середини осені. Тут, до речі, ми маємо змогу побачити традиції китайського застілля, такі як змагання в складанні віршів або прагнення показати свої таланти та нави-

чки. Єдина дівчина, присутня на човні, Сяо Мань, жартує, використовуючи форму ієрогліфа, такі жарти, ієрогліфічні загадки є характерними для святкувань та посиденьок освічених китайців того часу. Згодом саме дівчина співає уривок з південної опери, в який змальовує гірку долю Лю Мен Чжена, вченого, який жив за часів династії Сун. Незважаючи на свій талант, Лю Мен Чжен прожив десять років у печері в злиднях, невпевнений у своєму майбутньому. Ця пісня настільки співзвучна з настроєм та почуттями головного героя, що сльоза мимоволі тече по його обличчю. Незважаючи на невтомну працю він не може скласти іспит і стверджує, як і Лю Менчжен, що бути вченим іноді дуже важко і вимагає сили духу. Дівчина тоді питає, чому ми не пам'ятаємо всіх, хто склав імператорський іспит, а сльози викликає поезія того, хто іспит не склав? То може склав ти іспит, або не склав не визначає, чи є в тебе талант? «І може одного дня ми почуємо історію, як великий вчений плакав на озері в День середини осені», – жартують друзі героя. Згодом ми дізнаємось, що ім'я головного героя Лоу Цзян. Він дійсно дуже хотів отримати місце при дворі імператора, тому багато разів брав участь у імператорських іспитах, проте не склав їх і згодом свою увагу і талант спрямував у русло живопису та каліграфії. Його написи на бамбукових дощечках дуже цінувалися, а сам Лоу Цзян був широко відомим на північ від ріки Янцзи як порядна людина, талановитий поет та художник. Його, та його друзів називали «嘉定四先生 чотири шляхетні чоловіки з Цзядіну».

Одним з найбільш відомих поезій китайської літератури є вірш видатного поета Лі Бо – 静夜思 «Роздуми вночі». Цей вірш китайські діти вчать в школі, іноземці саме з нього розпочинають знайомство з літературою країни, загалом цей твір є знаковим для кожного китайця. Мультиплікаційний фільм, присвячений цьому віршу, знайомить з постаттю видатного китайського дипломата, представника Китаю в Лізі Націй Гу Вейцзюня, або як його називали Веллінгтон Ку. Він відомий зокрема тим, що вимагав від Японії повернути півострів Шаньдун Китаю і відмовився підписати Версальську мирну угоду.

Сюжет мультфільма розповідає про участь Гу Вейцзюня у розслідуванні появи у 1932 році

Маньчжурської республіки, коли Японія окупувала три провінції та заснувала маріонеткову державу. Незважаючи на попередження, що на дипломата планується замах, Гу Вейцзюн рішуче налаштований їхати до Харбіну, щоб отримати беззаперечні докази того, що Маньчжурська республіка існує тільки завдяки японському втручанням. Зустріч з генералом квантунської армії Сігеру Хондзьо, страта одного з посланців, яких генерал Ма Чжаншань, керівник опору, направляє до Гу Вейцзюна, переконала дипломата, що кожний китаєць, незважаючи на приниження і розпач, прагне повернення до Батьківщини. Наприкінці мультфільму відомий вчений, китаєзнавець, історик, автор книги з історії китайсько-американських дипломатичних стосунків Тан Деган питає, що для Гу Вейцзюна означає бути дипломатом? Більшу частину свого життя Веллінгтон Ку присвятив представництву країни за кордоном. Він обстоював права Китаю на міжнародній арені, працював на свою країну, та повернутися на батьківщину для нього було неможливо. Видатний дипломат помер в віці 98 років в Нью Йорку, далеко від рідного дому, тому особливо пронизливо звучать строки вірша Лі Бо 低头思故乡 «Я голову опускаю і згадую батьківщину».

Шоста частина проекту, яка вийшла у 2022 році називається 咏梅. За словами авторів відрізняється від попередніх частин тим, що в мультфільмі є вигаданий персонаж Мей Нян – дух сливи з яким спілкується Чжоу Хао, видатний різьбяр. Чжоу Хао ніколи не зображував а ні жінок, а ні квіти сливи, це й дало поштовх авторам серіалу до створення дівчини-духа сливи. В сюжеті можна побачити спорідненість з «Розповідями Ляо Чжая про незвичайне», проте автори мультфільма стверджують, що це лише схожість та використання фольклору країни. Різьбяр Чжоу Хао реальна людина – представник школи цзядінських різьбярів по бамбуку – мистецтва, що поєднало каліграфію та живопис. За сюжетом мультфільму щоб знайти найпрекраснішу річ на землі Чжоу Хао здійснює подорожі. Митець бачить відомі пейзажі озера Сіху в Ханьчжоу, визнає, що вони чудові, проте їм далеко до найпрекраснішого на землі. Він розповідає Мей Нян про свої думки, показує художні доробки. Згодом Чжоу Хао відмовляється вирізьбити зображення Мей

Нян, адже він не звичайний ремісник, а митець, тож має звертатися до сюжетів гідних справжнього майстра. Відомо, що бамбук, хризантема, слива, магнолія заслуговують на увагу, бо вони витончені та елегантні. Жінки ж хоча і, безумовно, красиві, проте їх краса минає з роками. Тож Чжоу Хао знову вирушає у подорож, щоб нарешті знайти найпрекрасніший пейзаж, гідний того, щоб його викарбували на бамбуці, що його залишив учитель. Цього разу він вирушає до гори Чжуннань – даоської святині, він сподівається там знайти те, шукає вже давно. Ця подорож небезпечна і важка, тяжко хворий Чжоу Хао чує, що лікар не сподівається на його одужання, він марить і знову бачить Мей Нян щоб зрозуміти, вона і є найпрекрасніша. Її сльози – струмки, вухо – печера, а губи – немов квіти сливи. Цей епізод звертає нас до мистецтва живопису і його традиційної символіки. Слива – уособлення краси та життєвої стійкості – вона розквітає взимку під снігом, бамбук – благородство, гори – зв'язок з небом, шлях до спокою та самопізнання. Відомо, що образи природи використовувалися в живописі і поезії для передачі настрою та почуттів, а рослини мали своє символічне значення. Наприкінці відео звучить вірш поета династії Сун Ван Аньши, написаний під час відставки. Поет не зображує квіти, гілки, натомість навмисно зосереджує увагу на тому, що слива квітує в сильний холод, це втілює почуття самотності та туги митця.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Література це ключ до розуміння культури країни та народу, її історії та традицій. Це вірно і для учня, який через літературу пізнає культуру своєї країни, і для іноземця, який відкриває незнайомий для себе світ. Розгляд літературного твору неможливий без аналізу національних, історично-суспільних особливостей, що вплинули на автора. І навпаки – літературний твір віддзеркалює суспільство країни. Серія «Хор китайських поезій» виявляється безцінним матеріалом на заняттях з китайської літератури. Вдало використовуючи китайський традиційний живопис і емоційні сюжети, автори серії мультфільмів викликають у глядача емоційний відгук, що сприяє кращому запам'ятовуванню літературного твору. Режисери мультфільмів водночас знайомлять з класичними поезіями, ілюструють ідеї творів та знайомлять з історичними

постатями, традиціями, загалом, з величезним культурним прошарком. Як бачимо, в різних серіях сюжет торкався символіки живопису, національної кухні, свят, історичних подій. В двох мультфільмах зустрічаємо особливі стилістичні прийоми китайської мови, наприклад, використання форми ієрогліфа або його звучання для посилення ефекту. Мультфільми насичені культурною інформацією і, незалежно від рівня володіння іноземною мовою, глядач

знайде нове і цікаве для себе, зможе відкрити нові культурні аспекти. Оскільки серія мультиплікаційних фільмів «Хор китайських поезій» відповідає сучасним вимогам до додаткового матеріалу: відео цікаве, емоційне, виконане на високому художньому рівні, інформаційно насичене та знаходиться на стику літератури, мовознавства, культури та історії, вважаємо, що використання цього аутентичного матеріалу на заняттях з літератури Китаю є доцільним.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Harmer J. *How to Teach English*. Pearson Education Limited, 2010. 289 p.
2. Lansford L. Six reasons to use video in the EFL classroom. *World of better learning*. URL: <http://www.cambridge.org/elt/blog/2014/03/27/six-reasons-use-video-elt-classroom/> (дата звернення: 05.01.2022).
3. Sherman J. *Using Authentic Video in the Language Classroom*. Cambridge University Press, 2003, p. 277.
4. The best TV shows for learning Mandarin at each level. URL: <https://trufuency.com/the-best-tv-shows-for-learning-mandarin-at-each-level/> (дата звернення: 8.01.2022).
5. Апалат Г. П., Максимова О. П. Ефективність використання відеоматеріалів на уроці англійської мови в старшій школі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Серія «Філологія»*, Острог : Вид-во НаУОА, 2019. Вип. 6 (74), С. 154–157. URL: <https://journals.oa.edu.ua/Philology/article/view/2477>
6. Верисокін Ю. І. Відео фільм як засіб підвищення мотивації учнів. *Іноземна мова в школі*. 2003. № 5–6. С. 31–34.
7. Галльська Н. Д., Гез Н. И. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика. М. : Академия, 2006. 336 с.
8. Носонович Е. В., Мильруд Р. П. Критерии содержательной аутентичности учебного текста. *Иностранные языки в школе*, 1999. № 2. С. 6–12.
9. Пшеняйникова Н. А. Використання відеофільмів на уроках англійської мови. 2012. URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN17/12pnoam.pdf> (дата звернення: 27.01.2022).
10. Савицкая Н. С. Даниленко Р. М. Использование аутентичных видеоматериалов при формировании навыков говорения на занятиях по иностранному языку. *НИТПУ Филологические науки. Вопросы теории и практики*. № 2 (9). 2011. С. 152–153.
11. Свирина Л. О. Методика применения информационных технологий в обучении иностранному языку. Казанский (Приволжский) федеральный университет. 2014. URL: <http://kpfu.ru/pdf/portal/oor/63278.pdf> (дата звернення: 15.01.2022).

REFERENCES:

1. Apalat, G. P. & Maksimova, O. P. (2019). Efektivnist' vikoristannya videomaterialiv na uroczii anglijs'koї movi v starshij shkoli [Efficiency of Video Resources Use at the English Lesson In High School]. *Naukovi zapiski Nacjonal'noho universitetu "Ostroz'ka akademiya": Seriya "Filologiya"*, 6 (74), 154–157. Retrieved from: <https://journals.oa.edu.ua/Philology/article/view/2477> [in Ukrainian]
2. Gall'ska, N. D., & Gez, N. I. (2006). *Teoriya obucheniya inostranny'm yazy'kam. Lingvodidaktika i metodika*. M. : Akademiya. [in Russian]
3. Harmer, J. (2010). *How to Teach English*. Pearson Education Limited.
4. Lansford, L. (2014). *Six reasons to use video in the EFL classroom. World of better learning*. Retrieved from: <http://www.cambridge.org/elt/blog/2014/03/27/six-reasons-use-video-elt-classroom/>
5. Nosonovich, E. V., & Mil'rud, R. P. (1999). Kriterii sodержatel'noj autentichnosti uchebnogo teksta. *Inostranny'e yazy'ki v shkole*, 2, 6–12. [in Russian]
6. Pshenaynikova, N. A. (2012). Vikoristannya videofil'miv na urokax anglijs'koї movi [Using video-films at English lessons]. Retrieved from: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN17/12pnoam.pdf> [in Ukrainian]
7. Saviczskaya, N. S., & Danilenko, R. M., (2011). Ispol'zovanie autentichny'x videomaterialov pri formirovanii navy'kov govoreniya na zanyatiyax po inostrannomu yazy'ku [Authentic Video Materials Use While Forming Speaking Skills At Foreign Language Lessons] *NITPU Filologicheskie nauki. Voprosy'teorii i praktiki*, 2 (9). 152–153. [in Russian]
8. Sherman, J. (2003) *Using Authentic Video in the Language Classroom*. Cambridge University Press.

9. Svirina, L. O. (2014). *Metodika primeneniya informacionny'x texnologij v obuchenii inostrannomu yazy'ku*. Kazanskij (Privolzhskij) federal'nyj universitet. Retrieved from: <http://kpfu.ru/pdf/portal/ooop/63278.pdf> [in Russian]
10. *The best TV shows for learning Mandarin at each level*. Retrieved from: <https://trufluency.com/the-best-tv-shows-for-learning-mandarin-at-each-level/>
11. Verisokin, Yu. I. (2003). Video fil'm yak zasib pidvishhennya motivaczii uchniv. *Inozemna mova v shkoli*, 5–6. 31–34. [in Ukrainian]

УДК 811.111'42(73):324

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-8>

Юрій ЗАБЛОЦЬКИЙ

кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри англійської філології, Національний університет «Острозька академія», вул. Семінарська, 2, м. Острозь, Україна, 35800

ORCID: 0000-0003-4842-8463

Бібліографічний опис статті: Заблоцький, Ю. (2022). Комунікативно-прагматичні особливості функціонування економічної термінології в передвиборчих промовах Джо Байдена та Дональда Трампа. *Актуальні питання іноземної філології*, 16, 51–59, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-8>

**КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В ПЕРЕДВИБОРЧИХ ПРОМОВАХ
ДЖО БАЙДЕНА ТА ДОНАЛЬДА ТРАМПА**

Політики ретельно планують свою передвиборчу риторику, реалізуючи комунікативні наміри, враховуючи ситуацію в країні та цільову аудиторію. При цьому вони послуговуються комплексом засобів, що сприяють досягненню прогнозованих цілей. Реалізація поставлених завдань відбувається за посередництвом комунікативних стратегій і тактик, ключову роль у формуванні яких серед інших мовних засобів відіграє економічна термінологія. Метою статті є ідентифікація таких тактик і стратегій та дослідження механізму реалізації комунікативних намірів кандидатів на пост президента США шляхом використання економічних термінів. Застосована у роботі методологія відповідає домінуючим у сучасній лінгвістиці принципам комунікативно-прагматичної парадигми. Методи й принципи корпусної лінгвістики використано для створення досліджуваного корпусу. Матеріалом дослідження слугували тексти передвиборчих промов кандидатів на пост президента США 2020 року. Засобами програмного забезпечення “AntConc 3.4.4” сформовано й опрацьовано корпус із 108 передвиборчих промов кандидатів на пост президента на виборах 2020 року загальною кількістю 242 183 слововживань. Функція лексичного пошуку сприяла швидкому виявленню досліджуваних одиниць, сформованих на попередньому етапі методом суцільної вибірки, а функція конкордансу забезпечила доступ до контексту їх використання. Прагмасемантичний і контекстуальний аналізи використано для ідентифікації комунікативно-прагматичного навантаження економічних термінів з метою виявлення впливу на виборця у межах попередньо визначених комунікативних стратегій і тактик. Наукова новизна роботи полягає у виявленні комунікативно-прагматичного потенціалу економічної термінології в системі реалізації комунікативних тактик і стратегій в структурі передвиборчих промов кандидатів на пост президента США на виборах 2020 року. Аналіз ілюстративного матеріалу продемонстрував, що за умови правильної організації у відповідному контексті економічна термінологія здатна реалізувати комунікативні наміри. Політики розуміли важливість економічних питань у ході кампанії 2020 року, а тому вміло використовували відповідні одиниці, щоб покращити власний імідж, дискредитувати позиції опонента та переконати виборця в ефективності своєї політичної програми.

Ключові слова: комунікативно-прагматичні особливості, економічний термін, комунікативні стратегії і тактики, політичний дискурс, передвиборча промова.

Yurii ZABLITSKYI

PhD in Philology, Senior Lecturer at the Department of English Philology, National University of Ostroh Academy, 2 Seminarska Street, Ostroh, Ukraine, 35800

ORCID: 0000-0003-4842-8463

To cite this article: Zablotskyi, Yu. (2022). Komunikatyvno-prahmatychni osoblyvosti funktsiiuvannia ekonomichnoi terminolohii v peredyborchkykh promovakh Dzho Baidena ta Donalda Trampa [Communicative and pragmatic peculiarities of economic terminology functioning in election speeches of Joe Biden and Donald Trump]. *Current Issues of Foreign Philology*, 16, 51–59, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-8>

COMMUNICATIVE AND PRAGMATIC PECULIARITIES OF ECONOMIC TERMINOLOGY FUNCTIONING IN ELECTION SPEECHES OF JOE BIDEN AND DONALD TRUMP

Politicians carefully plan their election rhetoric, implement their communicative intentions regarding the situation in the country and the target audience through a set of means embodied in communicative activities. Given the importance of the economic component in the political life of the United States and, as a result, the active use of economic terms speeches, the purpose of the article is to study the implementation of communicative intentions of 2020 US presidential candidates through the use of economic terms. The methodology used corresponds to the dominating principles of communicative and pragmatic paradigm in modern linguistics. Methods and principles of corpus linguistics are used to create the studied corpus. The 2020 US candidate speech texts serve as the paper's research material. AntConc 3.4.4 software has been used to form and process a corpus of 108 election speeches of presidential candidates in 2020 with a total of 242,183 tokens. The lexical search function has contributed to fast detection of the studied units formed at the previous stage by a continuous sample method, and the concordance function has provided an access to their context. Pragmasemantic and contextual analyses are used to identify the communicative and pragmatic load of economic terms in order to identify the impact on the voter within predetermined communicative strategies and tactics. The scientific novelty of the work is in identifying the communicative and pragmatic potential of economic terminology in the system of implementation of communicative tactics and strategies in the structure of election speeches of 2020 US presidential candidates. The analysis of illustrative material has demonstrated that within a correct structuring and appropriate context economic terminology is able to realize communicative intentions. Politicians understood the importance of economic issues during the 2020 campaign, and therefore skillfully used the appropriate units to improve their own image, destroy the opponent's position and convince the voter of the effectiveness of their political program.

Key words: *communicative and pragmatic features, economic term, communicative strategies and tactics, political discourse, election speech.*

Актуальність проблеми. Активна громадянська позиція, економічна та політична освіченість, а також історично сформована партійна приналежність одних і невизначеність інших американських громадян змушують американських політиків не просто демонструвати переваги своїх передвиборчих програм, але й обирати такі форми й засоби, які здатні апелювати до базових цінностей американського суспільства, викликати у свідомості електорату відповідні настрої та емоції. Слугуючи основною формою політичної боротьби американських політиків за владу, англомовний передвиборчий дискурс США перетворився на справжній полігон використання комунікативних засобів, стратегій і тактик, які учасники перегонів ретельно обирають відповідно до ситуації в країні та очікувань виборців задля здійснення прихованого впливу на свідомість останніх. Комунікативно-прагматичний вплив передвиборчих промов залежить не лише від змістового та тематичного наповнення тексту промов, але й використання лексичних засобів, які мають певний прагматичний потенціалом, серед яких чільне місце займає професійна термінологічна лексика. Дослідження функціонування економічної термінології у сфері реального використання відкриває, на нашу думку, широкі можливості для розв'язання багатьох завдань не лише у галузі термінознав-

ства, а й у площині вивчення прихованого комунікативного впливу на свідомість реципієнтів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Запропонована розвідка ґрунтується на принципах сучасної комунікативно-прагматичної лінгвістичної парадигми та послуговується результатами сучасних наукових досліджень у галузі дискурсознавства (Ананко, 2018; Бацевич, 2004; Бломаерт, 2005; ван Дейк, 2010; Іссерс, 2006; Прокопенко, 2016; Суховецька, 2018; Чудінов, 2006; Шейгал, 2000; Яшенкова, 2010). Аналіз прагматичного потенціалу термінології базовано на результатах сучасних термінознавчих студій, в розрізі яких термін трактують як динамічний елемент, який розвивається разом зі сферою використання (Кабре, 1999; Теммерман, 2000), залучаючи, таким чином, до фокусу аналізу реальні умови функціонування, очікування адресата й комунікативні наміри адресанта.

Мета роботи. Реалізація комунікативно-прагматичного потенціалу передвиборчих промов передбачає використання комплексу лінгвістичних (лексичні одиниці, службові частини мови, стилістичні засоби, синтаксичні конструкції) та екстралінгвістичних (просодичні елементи, повтори, організація тексту, зовнішній вигляд, ситуація спілкування, цільова аудиторія) засобів. Проте, зважаючи на важливість економічної складової у передвиборчій кампа-

нії 2020 року і, як наслідок, активне використання цієї тематики у передвиборчих промовах обох кандидатів, доцільним є дослідження особливостей імплементації комунікативних намірів політиків через використання економічних термінів. **Мета роботи** полягає у спробі виявити комунікативні стратегії і тактики, а також засоби їх втілення в передвиборчих промовах кандидатів на пост президента США 2020 року. Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- з'ясувати базові принципи реалізації комунікативних стратегій і тактик у передвиборчих промовах американських політиків;
- простежити роль економічної термінології в реалізації комунікативних намірів претендентів на президентський пост;
- проаналізувати зв'язок між використанням відповідних економічних термінів у промовах кандидатів із подіями, намірами та очікуваннями, які супроводжували передвиборчу кампанію 2020 року.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стратегічне планування передвиборчої промови забезпечує досягнення комунікативної мети політика. Передвиборчий штаб політика має чітко розуміти поставлені задачі, добре володіти інформацією про ситуацію в країні та ретельно оцінити настрої та очікування відповідної аудиторії. Тому тематика, структура, стилістика, а також набір лексичних одиниць тексту промови обирають у відповідності до зазначених факторів, формуючи відповідні комунікативні стратегії, які реалізують через комунікативні тактики.

Комунікативні стратегії у передвиборчих промовах обирають відповідно до заздалегідь поставлених цілей. Зазвичай, звертаючись до виборців, політик намагається вирішити комплекс агітаційних завдань, тому текст промови містить одразу декілька стратегій. Дослідники політичного дискурсу виокремлюють низку комунікативних стратегій: аргументативна, конфліктна (Ананко, 2018); агітації, аргументації, дискредитації, маніпулятивно-кооперативна, маніпулятивно-конфронтаційна (Прокopenko, 2016); інформаційно-інтерпретаційна, агітаційна, аргументативна, самопрезентації, формування емоційного контролю, маніпулювання, дискредитації, нападу, самозахисту (Яшенкова, 2010). Не зважаючи на відмінності

перерахованих стратегій, усі вони спрямовані на виборця, опонента або самого адресанта.

Аналіз корпусу передвиборчих промов кандидатів на пост президента США 2020 року дозволив ідентифікувати низку стратегій, ключовими складниками яких є економічні терміни: демонстрації власного іміджу в позитивному світлі; зображення іміджу опонента в негативному світлі; налагодження контакту з виборцем. Стратегію демонстрації власного іміджу в позитивному світлі політики використовують щоб продемонструвати власні професійні якості у сфері управління економікою держави. Її активно застосовував Дональд Трамп, оскільки балотувався на другий термін, маючи досить непогані показники зростання економіки держави за свою каденцію. Джо Байден теж послуговувався цією стратегією, оскільки мав досвід державної служби на посаді віце-президента в адміністрації Барака Обами, якого двічі обрали на пост президента США в досить складний для країни період.

Використання економічної термінології у поєднанні з іншими мовними засобами з метою створення власного позитивного іміджу в кожному окремому контексті переслідувало різні наміри політиків, що уможливило виокремлення умовних комунікативних тактик: вихваляння власними здобутками; створення іміджу ефективного керівника; надання позитивної оцінки економічній програмі. Репрезентуючи власні досягнення та намагаючись долучити до свого успіху членів своїх команд і навіть виборців, політики вживають займенники (*we, my, our*). Тактику позитивної оцінки економічної програми кандидати використовують, щоб переконати виборців у правильності бачення економічного курсу країни. Економічні терміни часто доповнюють позитивно забарвленими означеннями. Створення іміджу ефективного керівника реалізовано за допомогою граматичних структур теперішнього чи майбутнього часу з використанням займенника першої особи однини “*I*” або присвійного займенника “*my*”, коли політики ототожнювали себе зі своєю командою. Кінцевою метою застосування цих тактик є самопрезентація кандидатів на пост президента США.

Упродовж першого президентського строку адміністрація Дональда Трампа проводила досить успішну економічну політику. За ініці-

ативи президента було запроваджено податкову реформу, яка вперше за останніх 30 років значно знизила податкові ставки для бізнесу, сприяючи економічному зростанню країни та створенню нових робочих місць. Свої досягнення чинний президент активно використовував у зверненні до виборців:

*We set a **record** last quarter on **jobs**. The job numbers were, as you know, over **9 million jobs**. That's a record in the history of our country. I think we're going to have a **GDP** that's going to be mind boggling* (Trump, 2020e); ***My administration** has fought to deliver greater security, affordability, fairness, **economic stability** to our Nation's seniors* (Trump, 2020f).

Ситуація суттєво змінилася на початку передвиборчої кампанії у зв'язку з поширенням коронавірусної інфекції, внаслідок якої багато середніх і малих підприємств припинили діяльність, а мільйони американців втратили робочі місця. Не зважаючи на це, у своїх виступах Дональд Трамп переконував громадян, що ситуація в країні повністю контролювана, прогнозуючи подальше відновлення економіки США:

*In the meantime, our **economy is very good**. We're in a "**super V**"* (Trump, 2020a); *We're going to have a great third quarter. And next year will be one of the **best economic years** we've ever had* (Trump, 2020a); *But now, I think next year is going to be one of our **best years economically*** (Trump, 2020b).

Економічну тематику Дональд Трамп активно використовував, щоб створити імідж успішного керманіча держави. У своїх промовах він постійно наголошує на особистих лідерських якостях:

*Under **my leadership**, next year will be one of the **greatest years** in the history of our country **economically*** (Trump, 2020f); ***I've set records** on the **stock market** even during the pandemic. And that doesn't happen by accident* (Trump, 2020b).

Попри намагання адміністрації Дональда Трампа приборкати негативні наслідки від Covid-19, економічне становище країни як і багатьох американців до дня виборів поступово погіршувалося. Це негативно вплинуло на його поточні рейтинги і, можливо, стало однією з причин поразки на виборах. Активні намагання кандидата від Республіканської партії переконати виборця в дієвості своєї економіч-

ної програми на фоні поточних подій не мали особливого успіху.

Джо Байден теж активно використовує тему економіки, щоб створити власний позитивний імідж. У своїх промовах він періодично нагадує про успішний досвід роботи в адміністрації Барака Обами у часи складних економічних випробувань:

*Barack Obama and I **stopped a depression** in 2009. We took a **bad economy** and turned it around* (Biden, 2020d).

Переконливо звучить у його промовах план економічного розвитку країни. Джо Байден не просто дає оптимістичні прогнози, він оперує цифрами, посилається на авторитетні джерела, наголошує, що його програма гарантуватиме добробут для незахищених категорій громадян:

*An independent analysis put out by Moody's projects that my plan will create **18.6 million jobs** – **7 million more jobs** than the President's economic plan and **\$1 trillion** more in **economic growth** than the President's plan* (Biden, 2020b).

Блок економічних питань у його промовах наповнений фактами, цифрами, реальними пропозиціями щодо використання сучасними підходів виробництва та альтернативних джерел енергії, які, на думку політика, не лише допоможуть відповідним галузям виробництва, але не матимуть негативного впливу на навколишнє середовище:

*Transforming the American electricity sector to produce power without **carbon pollution** will be the greatest spur to **job creation** and **economic competitiveness** in the 21st Century. Not to mention the positive benefits to our **health** and our **environment*** (Biden, 2020f).

Залучення новітніх технологій кандидат поєднує з політикою розвитку вітчизняного виробництва. Сучасною в технологічному плані та перспективною в розрізі стимулювання економічного розвитку держави постає ідея оновлення урядового автопарку вітчизняними електромобілями:

*The United States government owns and maintains an enormous **fleet of vehicles**, and we're going to convert those government fleets to **electric vehicles**, **made and sourced right here in the United States of America*** (Biden, 2020e).

Власний імідж Джо Байден формує на основі політики економічного патріотизму та з розрахунком на середній клас і бідних

американців. Досвідчений діяч добре розуміється на сучасних тенденціях у галузі альтернативної енергетики. Паралельно з економічним добробутом політик дбає про здоров'я нації та навколишнє середовище.

Кандидати на пост президента США активно використовують у своїй риторичній стратегії зображення іміджу політичного опонента в негативному світлі, яка має на меті применшити здобутки суперника за посередництвом тактики дискредитації економічної програми опонента, критики персональних і професійних якостей, застереження виборців. Тактику дискредитації економічної програми опонента політики реалізують через ототожнення негативного стану економіки з діяльністю суперника. Звинувачуючи один одного в поточних чи минулих прорахунках, політики вживають прізвище опонента або займенник третьої особи однини (*he*), використовують економічну термінологію у поєднанні з негативно забарвленими означеннями. Аналогічні засоби використано з метою дискредитації професійних і особистих якостей на фоні невдалих економічних рішень. Змальовуючи загрозливі образи економічного майбутнього країни через поєднання економічних термінів з лексичними одиницями, що мають негативну семантику політики залякували виборців у разі підтримки опонента.

Перебіг виборчої кампанії 2020 року супроводжувала низка подій, які суттєво впливали на економічну ситуацію в країні. Дефіцит торговельного балансу внаслідок тарифної війни з Китаєм, серія ураганів разом з лісовими пожежами у штаті Каліфорнія, крах середнього та малого бізнесу і як наслідок зростання рівня безробіття через поширення коронавірусної інфекції стали справжніми викликами для чинного на той час президента. Нездатність адміністрації Дональда Трампа стримати черговий економічний спад вміло використав у своїй кампанії Джо Байден, критикуючи професійні та лідерські якості опонента:

Donald Trump took a good economy and drove it into the ditch. Through his failure to get COVID under control, his failure to pull together the leaders in Congress, his failure to deliver real relief for working people – has made our country's economic situation so much worse than it had to be (Biden, 2020d).

Одним з ключових аспектів економічної програми адміністрації Дональда Трампа було збільшення тарифів на низку імпортованих з Китаю товарів, яке зрештою замість збільшення робочих місць призвело до торговельної війни та спаду виробництва. Негативний вплив цієї практики помітили не лише експерти, а й штаб Джо Байдена:

Even before President Trump's failed response to COVID-19 crashed our economy, his tariff war with China had thrown American manufacturing into a recession – it was already contracting in 2019 (Biden, 2020e).

Дітище Дональда Трампа, його податкова реформа, в умовах погіршення ситуації внаслідок локдауну, слугувала предметом звинувачення у симпатії до заможного класу американців та нехтування інтересами нижчих класів:

And now – with some 30 million Americans on unemployment – you think the way to get America's economy back on track is to give another gigantic multi-billion dollar tax cut to the very wealthy and lower their taxes to 15 % (Biden, 2020c).

Джо Байден дуже критично оцінював поточний стан економіки, звинувачуючи в цьому непрофесійність свого опонента та неефективність його економічної програми. Він гостро засуджував нерішучі дії Дональда Трампа в умовах Covid-19 та відсутність програми підтримки малого бізнесу, критикував надання податкових преференцій великому бізнесу, нагадував про наслідки провальної торговельної війни. У фокус критики політика потрапили не лише професійні, а й особисті якості опонента.

Тотальна, нищівна й неконструктивна критика опонента стала визначальною рисою передвиборчої програми Дональда Трампа, не зважаючи на те, що саме він мав впливати на внутрішню політику в президентській республіці, якою за державним устроєм є США. Критика економічного плану Джо Байдена носила загальний характер, їй бракувало аргументів, а подекуди й логіки, проте чинний на той час президент невтомно критикував минулий та майбутній неправильний економічний курс свого опонента:

But if you look under President Obama and Biden the income inequality was phenomenal. It was... it was record setting (Trump, 2020b); *Joe Biden's plan will delay the vaccine, postpone*

therapies, crash the economy, and shut down our entire country (Trump, 2020c).

Не маючи реальних підстав для критики, Дональд Трамп часто проєктує виборцям гіпотетичну ситуацію – перемогу свого опонента, в якій економічне майбутнє американців виглядає значно гірше ніж на момент виборів:

I will tell you this, if Joe Biden ever got this position – and that's a headwind on the stock market – our stock market would be much higher if it weren't for that. If Joe Biden ever got in, I think you'd have a depression the likes of which we have never seen in this country (Trump, 2020b).

Часто критика з боку чинного президента переходила в тактику залякування виборців. Хаотично поєднуючи в межах одного контексту лексичні одиниці, які традиційно у свідомості американських громадян викликають занепокоєння і страх, кандидат без зайвих аналітичних зусиль просто намагався асоціювати ці негативні явища з діяльністю свого опонента та його партії:

Joe Biden and the Democrat Socialists will kill your jobs, dismantle your police departments, dissolve your borders, release criminal aliens, raise your taxes, confiscate your guns, destroy your suburbs, and drive God from the public square (Trump, 2020d).

Несучи повну відповідальність за стан країни на момент виборів, Дональд Трамп знаходив спосіб критикувати свого опонента за економічні провали: чи то за колишню діяльність на посту віце президента, чи то за майбутню потенційно невдалу політику. Текст звинувачень переважно не містив конструктиву чи доказів, виглядав алогічно й мав на меті залякати виборців «жахливим» майбутнім економіки держави.

Стратегію налагодження контакту з виборцем кандидати на пост президента США на виборах 2020 року реалізували через тактики апелювання до базових економічних цінностей, обіцянки кращих економічних перспектив і маніпуляції ефектними економічними гаслами. Базові економічні принципи американського суспільства такі як конкуренція, вільне підприємництво, мінімальне регулювання економіки з боку держави тощо, часто ототожнюють з базовими людськими цінностями, демонструючи розуміння потреб і складної ситуації громадян та звеличуючи економічну могутність США:

This isn't about politics. It's about saving lives. It's about getting back to our loved ones and our friends. It's about getting our economy back on its feet (Biden, 2020a); *With your support, we will continue to bring back your jobs, cut your taxes, cut regulations, support our police, support our military, defend our borders, protect the 2nd amendment, protect religious liberty, and ensure more products are proudly stamped with the phrase MADE IN THE USA!* (Trump, 2020c); *While I am President, America will remain the world's number one energy producer – with Pennsylvania workers leading the way* (Trump, 2020d).

Починаючи з кризи 2008 року, економіка Сполучених Штатів знаходиться не в найкращому стані, тому питання добробуту для громадян залишалося актуальним у 2020 році, особливо після серйозного потрясіння – поширення коронавірусної інфекції. Реагуючи на суспільний запит, політики від обох таборів невтомно обіцяли покращити економічне зростання, подолати Covid-19, збільшити кількість робочих місць і повернути колишню велич країні. Саме з цією метою американські політики активно використовували економічну термінологію різного рівня складності разом із особливими займенниками та конструкціями майбутнього часу:

I will deal with the virus. I will deal with the economic crisis. I will work to bring equity and opportunity to all (Biden, 2020d); *We can get this pandemic under control, so we can get our economy working again for everyone* (Biden, 2020b); *If you vote for me, prosperity will surge, normal life will fully resume, and next year will be one of the greatest years in the history of our country!* (Trump, 2020d); *So, together, we will end this pandemic, we will rebuild our economy, and we will ensure our seniors can live long, happy, secure, and healthy lives with your grandchildren and your children* (Trump, 2020f).

Розуміючи важливість економічного добробуту для своїх громадян, передвиборчі штаби вигадували ефектні економічні гасла. В умовах скорочення робочих місць актуальними були питання підтримки вітчизняного виробництва. Додаючи до лексичних одиниць на позначення відповідних економічних явищ лексему *America* чи *American*, кандидати апелювали до почуття економічного патріотизму. План щодо підтримки американського виробництва Джо Бай-

ден називає *“Buy American plan”* (Biden, 2020c), а програму подолання наслідків пандемії Covid-19 та відновлення економіки США – *“Build Back Better plan”* (Biden, 2020b) (*The Biden economic recovery plan for working families will build our economy back better*). Проектуючи тему виробництва на майбутнє американського народу, команда політика, замінивши елемент *USA* в стандартному маркуванні країни виробника на лексему *America*, запропонувала яскравий вираз *“Future is Made in America”* (Biden, 2020e). Команда Дональда Трампа обмежилася одним влучним і яскравим гаслом – *“America First”* (Trump, 2020g). Гасло безпосередньо стосується програми медичного страхування, проте, очевидно, що ця сфера американського суспільства тісно переплетена і суттєво залежить від економічної ситуації в державі.

Конструюючи яскраві гасла та фокусуючи на них увагу шляхом повторів іноді в межах одного й того ж мікроконтексту, політики намагаються вплинути на свідомість виборців. Ємні, семантично розмиті та наповненні алюзіями на базові цінності американського суспільства вислови надають програмам економічного розвитку кандидатів змістовності та ефектності, допомагаючи досягнути запланованої комунікативної мети.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Аналіз економічної термінології, використаної кандидатами на пост президента США у 2020 році у текстах передвиборчих промов продемонстрував, що за умови ретельної та вмілої організації ці одиниці мають прагматичний потенціал і слугують реалізації комунікативних намірів мовців. Виокремлені на основі спільних ознак та об'єкту впливу, комунікативні стратегії і тактики в розрізі економічного блоку питань передвиборчих програм сприяли

досягненню поставлених цілей. Актуалізуючи у своїй риториці відповідні економічні питання та ототожнюючи їх з діяльністю опонента чи своєю власною, політики намагалися створити хороший імідж собі, дискредитувати опонента чи сподобатися виборцям.

Використовуючи економічні терміни у відповідних контекстах, означаючи їх одиницями з позитивним або негативним конотативним значенням, кандидати розширювали семантику цих термінів, надаючи явищам, які вони позначають, відповідного емоційного забарвлення. Ототожнюючи позитивні явища з власною особою, політики намагалися підкреслити свій рівень експертності в цій галузі. Асоціюючи негативні явища в економіці з особою свого опонента, намагалися дискредитувати досягнення конкурента. Апелюючи до базових економічних цінностей американського суспільства та обіцяючи покращити добробут громадян, Джо Байден і Дональд Трамп намагалися сподобатися виборцям і, в такий спосіб, заручитися їхньою підтримкою у день виборів.

Слугуючи базовим інструментом у боротьби за владу, сучасний політичний дискурс охоплює багато важливих лінгвістичних та екстралінгвістичних аспектів, збалансоване і грамотне поєднання яких може забезпечити успіх в комунікативній діяльності. Враховуючи важливість економічної складової як в житті американців, так і в передвиборчій риториці політиків, дослідження функціонування економічної термінології в межах передвиборчого дискурсу набуває нових обрисів. Аналіз прагматичного потенціалу цих одиниць в руслі стратегування комунікативної діяльності політиків, з урахуванням контексту, аудиторії та намірів адресанта, має суттєвий потенціал у плані подальших наукових розвідок.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ананко Т. Р. Комунікативні стратегії у політичному дискурсі Хіларі Клінтон. *Science and Education a New Dimension. Philology*. Budapest, 2018. VI (47). Issue 160. P. 7–11.
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. Київ : Вид. центр «Академія», 2004. 344 с.
3. Иссерс О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи. М. : КомКнига, 2006. 288 с.
4. Прокопенко А. А. Президентский дискурс Барака Обамы: когнитивно-коммуникативные аспекты : дисс. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Харьков, 2016. 253 с.
5. Суховецька Л. В. Реалізація лінгвопрагматичного потенціалу спонукальної тенденції в англomовному політичному дискурсі : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Запоріжжя, 2018. 275 с.
6. Чудинов А. П. Политическая лингвистика. М. : Флинта : Наука, 2007. 256 с.
7. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса. Москва; Волгоград : Перемена, 2000. 367 с.
8. Яшенкова О. В. Основи теорії мовної комунікації : навчальний посібник. К. : Видавничий центр «Академія», 2010. 312 с.

9. Blommaert J. *Discourse: A Critical introduction (Key topics in sociolinguistics)*. Cambridge : Cambridge University Press, 2005. 314 p.
10. Cabré M. T. *Terminology: Theory, Method and Application*. Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 1999. 248 p.
11. Dijk T. A. van. *Discourse and power*. New York : Palgrave Macmillan, 2010, 308 p.
12. Temmerman R. *Towards new ways of terminology description: the Sociocognitive approach*. Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 2000. 259 p.

REFERENCES:

1. Ananko, T. R. (2018). *Komunikatyvni stratehii u politychnomu dyskursi Khilari Klinton [Communicative strategies in Hilary Clinton political discourse]. Science and Education a New Dimension. Philology*. Budapest, VI (47), Issue 160, 7–11. [in Ukrainian]
2. Batsevyeh, F. S. (2004). *Osnovy komunikatyvnoi linhvistyky : pidruchnyk [Basics of communicative linguistics]*. Kyiv : Vyd. tsentr “Akademiia”. [in Ukrainian]
3. Blommaert, J. (2005). *Discourse: A critical introduction (Key topics in sociolinguistics)*. Cambridge : Cambridge University Press.
4. Cabré, M. T. (1999). *Terminology: Theory, method and application*. Amsterdam : John Benjamins Publishing Company.
5. Chudinov, A. P. (2007). *Politicheskaya lingvistika [Political linguistics]*. M. : Flinta: Nauka. [in Russian]
6. Dijk, T. A. van. (2010). *Discourse and power*. New York : Palgrave Macmillan.
7. Issers, O. S. (2006). *Kommunikativnye strategii i taktiki russkoj rechi [Communicative strategies and tactics in Russian speech]*. M. : KomKniga. [in Russian]
8. Prokopenko, A. A. (2016). *Prezidentskij diskurs Baraka Obamy: kognitivno-kommunikativnye aspekty [Barack Obama’s presidential discourse: Cognitive and communicative aspects]. Candidate’s thesis*. Harkov : Karazin University. [in Russian]
9. Shejgal, E. I. (2000). *Semiotika politicheskogo diskursa [Semiotics of political discourse]*. M. : Peremena. [in Russian]
10. Sukhovetska, L. V. (2018). *Realizatsiia linhvoprahmatychnoho potentsialu sponukalnoi tendentsii v anhlomovnomu politychnomu dyskursi [Realization of the linguo-pragmatic potential of the motivating tendency in the English political discourse]: Candidate’s thesis*. Zaporizhzhia : ZNU. [in Ukrainian]
11. Temmerman, R. (2000). *Towards new ways of terminology description: the sociocognitive approach*. Amsterdam : John Benjamins Publishing Company.
12. Yashenkova, O. V. (2010). *Osnovy teorii movnoi komunikatsii : navchalnyi posibnyk [Fundamentals of the theory of language communication : a textbook]*. K. : Vydavnychiy tsentr “Akademiia”. [in Ukrainian]

ILLUSTRATIVE REFERENCES:

13. Biden, J. (2020a). *Remarks by Vice President Joe Biden after a vaccine briefing in Wilmington, Delaware, September 16. The American Presidency Project*. Retrieved from: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/345154>
14. Biden, J. (2020b). *Remarks by Vice President Joe Biden in Grand Rapids, Michigan, October 02. The American Presidency Project*. Retrieved from: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/345126>
15. Biden, J. (2020c). *Remarks by Vice President Joe Biden in Manitowoc, Wisconsin, September 21. The American Presidency Project*. Retrieved from: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/345130>
16. Biden, J. (2020d). *Remarks by Vice President Joe Biden in Pittsburgh, Pennsylvania, August 31. The American Presidency Project*. Retrieved from: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/345132>
17. Biden, J. (2020e). *Remarks by Vice President Joe Biden in Warren, Michigan, September 09. The American Presidency Project*. Retrieved from: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/345133>
18. Biden, J. (2020f). *Remarks by Vice President Joe Biden in Wilmington, Delaware on climate change, September 14. The American Presidency Project*. Retrieved from: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/345118/>
19. Trump, D. (2020a). *Remarks and an exchange with reporters at Joint Base Andrews, Maryland, September 10. The American Presidency Project*. Retrieved from: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343774>
20. Trump, D. (2020b). *Remarks and an exchange with reporters prior to departure for Philadelphia, Pennsylvania, September 15. The American Presidency Project*. Retrieved from: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343854>
21. Trump, D. (2020c). *Remarks at a Make America Great Again peaceful protest in Rochester, Minnesota, October 30. The American Presidency Project*. Retrieved from: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/347257>

22. Trump, D. (2020d). Remarks at tonight's Make America Great Again rally in Johnstown, Pennsylvania, October 13. *The American Presidency Project*. Retrieved from: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/347252>
23. Trump, D. (2020e). Remarks in a briefing on hurricane Laura and an exchange with reporters, August 27. *The American Presidency Project*. Retrieved from: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343458>
24. Trump, D. (2020f). Remarks in Fort Myers, Florida, October 16. Online by Gerhard Peters and John T. Trump D. Woolley, *The American Presidency Project* Retrieved from: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/346019>
25. Trump, D. (2020g). Remarks on signing an Executive order on the America First Health Care Plan in Charlotte, North Carolina, September 24. *The American Presidency Project*. Retrieved from: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343941>

УДК 378.147.811.11

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-9>

Ольга ЗАГОРОДНЯ

кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов, Національна академія статистики, обліку та аудиту, вул. Підгірна, 1, Київ, Україна, 04107

ORCID: 0000-0002-0140-0992

Андрій ВОРНАЧЕВ

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземної філології та перекладу, Київський національний торговельно-економічний університет, вул. Кіото, 19, Київ, Україна, 02156

ORCID: 0000-0003-0342-0601

Марина ГОРЮНОВА

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов, Національна академія статистики, обліку та аудиту, вул. Підгірна, 1, Київ, Україна, 04107

ORCID: 0000-0002-8986-9225

Бібліографічний опис статті: Завгородня, О., Врначев, А. & Горюнова, М. (2022). Тренди у вивченні іноземних мов в епоху пандемії. *Актуальні питання іноземної філології*, 16, 60–66, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-9>

ТРЕНДИ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ В ЕПОХУ ПАНДЕМІЇ

Стаття стосується останніх тенденцій у вивченні іноземних мов в епоху світової пандемії XXI століття. Іноземна мова є складовою професійної культури та компетентності фахівця будь-якої сфери в умовах сучасної глобалізації. Знання іноземних мов допомагає студентам закладів вищої освіти ближче познайомитися з досягненнями інших країн та народів, а також ефективно використати навички говоріння іноземною мовою у майбутній професійній діяльності на міжнародному рівні для встановлення ділових контактів. Мета дослідження – визначити останні тренди у вивченні іноземних мов студентами закладів вищої освіти. Об'єкт дослідження – тенденції у вивченні іноземних мов, що є характерними для закладів вищої освіти в епоху світової пандемії. Методи дослідження: аналіз, систематизація, порівняння, описовий, функціональний, конструктивний та метод перекладу. Практичний досвід в умовах світового карантину через Covid-19 та детальний теоретичний аналіз останніх наукових праць у сфері освіти дозволив виділити основні тренди у вивченні іноземних мов: штучний інтелект, м'які навички, віртуальна реальність, змішане навчання, едьютейнмент. Штучний інтелект у вивченні іноземних мов виконує функції: персоналізація, вимірювання прогресу навчання, мотивація, легка інтеграція. Формування "soft skills" є необхідною складовою ефективного оволодіння іноземними мовами через використання інтерактивних методів та різноманітних форм роботи (в парах, малих і великих групах, індивідуальна робота). Застосування VR технологій передбачає переваги: наочність, безпека, безпосередня участь, фокусування. Змішане навчання є особливо ефективним у вивченні іноземних мов, оскільки воно забезпечує варіативність навчання і враховує індивідуальні потреби студентів через поєднання онлайн та офлайн форм навчання. Едьютейнмент у вивченні іноземних мов – це урахування психологічних потреб студентів через традиційні й електронні книги, музику, фільми, освітні ігри, комп'ютерні та відеоігри, електронні тренажери, енциклопедії, веб-квести, вікі та блоги. Для ефективного опанування навичок говоріння, письма, читання та аудіювання з мови, яку вивчаємо, є необхідним постійне врахування новітніх тенденцій в освітньому глобалізаційному просторі. Перспектива подальших досліджень передбачає детальний аналіз теоретичних основ сучасних тенденцій та опис їх практичного застосування в опануванні конкретної іноземної мови, зокрема, англійської.

Ключові слова: іноземна мова, штучний інтелект, м'які навички, віртуальна реальність, змішане навчання, едьютейнмент.

Olha ZAHORODNIA

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Department of Foreign Languages, National Academy of Statistics, Accounting and Auditing, Pidhirna str., 1, Kyiv, Ukraine, 04107

ORCID: 0000-0002-0140-0992

Andrii VORNACHEV

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Foreign Philology and Translation, Kyiv National University of Trade and Economics, Kyoto str., 19, Kyiv, Ukraine, 02156

ORCID: 0000-0003-0342-0601

Maryna HORIUNOVA

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Foreign Languages, National Academy of Statistics, Accounting and Auditing, Pidhirna str., 1, Kyiv, Ukraine, 04107

ORCID: 0000-0002-8986-9225

To cite this article: Zahordnia, O., Vornachev, A. & Horiunova, M. (2022). Trendy u vyyvchenni inozemnyh mov v epohu pandemii [Pandemic era trends in the study of foreign languages]. *Current Issues of Foreign Philology*, 16, 60–66, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-9>

PANDEMIC ERA TRENDS IN THE STUDY OF FOREIGN LANGUAGES

The article deals with the latest trends in the study of foreign languages in the era of global pandemic. A foreign language is a component of the professional culture and competence of a specialist in any field of modern globalization. Knowledge of foreign languages helps students to get acquainted with the achievements of other countries and peoples, as well as effectively use foreign language skills in future professional activities at the international level to establish business contacts. The research purpose is to identify the latest trends in the study of foreign languages for students of higher education institutions. The research object is the trends in the study of foreign languages in the era of the global pandemic. Research methods: analysis, systematization, comparison, descriptive, functional, constructive and translation. Practical experience in the context of global quarantine through Covid-19 and a detailed theoretical analysis of recent scientific works has identified main trends in the study of foreign languages: artificial intelligence, soft skills, virtual reality, blended learning, and edutainment. Artificial intelligence performs the following functions: personalization, measurement of learning progress, motivation, and soft integration. The soft skills are necessary in effective study of foreign languages with interactive methods and various forms of work (in pairs, small and large groups, individual work). The VR technologies provide clarity, security, direct participation, and focusing. Blended learning is particularly effective in learning foreign languages because it provides variability and takes into account the individual students needs through a combination of online and offline learning. Edutainment requires considering the psychological students needs through traditional and electronic books, music, movies, educational games, computer and video games, electronic simulators, encyclopedias, web quests, wikis and blogs. To effectively master skills of speaking, writing, reading and listening in a foreign language, it is necessary to constantly consider the latest trends in the educational globalization era. The prospect of further research provides a detailed analysis about the theoretical foundations of modern trends and a description of their practical application in mastering a particular foreign language, in particular, English.

Key words: *foreign language, artificial intelligence, soft skills, virtual reality, blended learning, edutainment.*

Актуальність проблеми. Доступ до якісної освіти в епоху пандемії останніх років залишається особливо актуальним, адже для усіх громадян, незалежно від віку, є життєво необхідним здобуття знань та навичок на високому рівні. Володіння іноземними мовами – це запорука успіху в сучасному світі. Людина, яка володіє мовами інших народів, – це розвинена особистість у часи економічного розвитку людства. Іноземна мова є складовою професійної культури та компетентності фахівця

будь-якої сфери в умовах сучасної глобалізації. Знання іноземних мов допомагає студентам закладів вищої освіти ближче познайомитися з досягненнями інших країн та народів, а також ефективно використати навички говоріння іноземною мовою у майбутній професійній діяльності на міжнародному рівні для встановлення ділових контактів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Велика кількість вітчизняних дослідників вивчають питання, що стосуються формування

іншомовної комунікативної компетенції студентів: О. Безкоровайна, Е. Бібікова, Л. Вікторова, С. Козак, З. Корнева, А. Мартинюк, Л. Мороз, І. Онуфрієва, І. Секрет, О. Тарнопольський, О. Тинкалюк, В. Тупченко, Ю. Яценко та інші; штучного інтелекту: М. Карчевський, Ю. Нікольський, В. Пасічник, Ю. Щербина, Р. Стефанчук, Д. Позова та інші; застосування технологій штучного інтелекту в освітньому процесі: В. Грицишин, Н. Габрусєва, А. Шевченко, Г. Андрощук та інші; формування м'яких навичок: А. Безус, І. Гевлич, К. Коваль, Ю. Федорова, І. Федулова та інші; характерні ознаки едьютейнменту як освітньої технології Д. Варченко, О. Дьяченко, А. Федяй, С. Бурсова та інші. Однак аналіз останніх трендів у вивченні іноземних мов в епоху Covid-19 залишається маловивченою, що зумовлює актуальність нашого дослідження.

Мета дослідження – визначити останні тренди у вивченні іноземних мов студентами закладів вищої освіти. Об'єкт дослідження – тенденції у вивченні іноземних мов, що є характерними для закладів вищої освіти в епоху світової пандемії. Предмет дослідження – процес опанування іноземної мови студентами закладів вищої освіти у 2020–2022 роках. Методи дослідження: аналіз, систематизація, порівняння, описовий, функціональний, конструктивний та метод перекладу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оволодіння іноземною мовою студентами закладів вищої освіти як засобом міжнародного спілкування можливе за умов, які сприятимуть ефективному засвоєнню навчального матеріалу і відповідатимуть потребам міжнародного спілкування.

Наш практичний досвід в умовах світового карантину через Covid-19 та детальний теоретичний аналіз останніх наукових праць у сфері освіти дозволив виділити основні тренди у вивченні іноземних мов:

1. Штучний інтелект (Artificial Intelligence).

Штучний інтелект – це сукупність автоматичних методів і засобів цілеспрямованої переробки інформації (знань) відповідно до набутого в процесі навчання й адаптації досвіду при розв'язанні всіляких інтелектуальних задач (Ямпольський, 2011).

Серед дослідників штучного інтелекту прийнято розрізняти два його типи – слабкий

та сильний. Перший передбачає можливість виконання лише вузького переліку завдань. Прикладами таких систем є мобільні додатки для голосового управління Google Assistant, Аліса та Siri, які дозволяють віддавати голосові команди операційній системі і отримувати зрозумілу відповідь, тобто ці додатки виконують певний перелік функцій. На противагу цьому, сильний штучний інтелект здатний виконувати будь-яке людське завдання, проте подібної системи штучного інтелекту ще не створено, але здійснюються розробки в цьому напрямку (Порохова, 2019).

Узагальнюючи досвід як закордонних, так і вітчизняних дослідників, науковці виокремлюють такі напрями застосування штучного інтелекту в освіті: оцінювання знань здобувачів освіти, актуалізація знань здобувачів освіти, оцінювання діяльності педагога, допомога учасникам освітнього процесу від віртуального помічника, персоналізація та індивідуалізація освітнього процесу, адаптивне навчання (Вікторова, 2021).

Можливість самостійного вивчення іноземної мови за допомогою штучного інтелекту, особливістю якого є здатність вирішувати слабо структуровані і погано формалізовані завдання, в комп'ютерних технологіях є цікавою як для викладача, так і для здобувача освіти. У того, хто навчається, розширюється набір засобів, що демонструє велику ефективність, на відміну від традиційних методів навчання іноземної мови, процес навчання відбувається цікавіше і продуктивніше, крім цього, штучний інтелект дає змогу викладачеві оцінити прогрес здобувача освіти й швидко скорегувати курс його навчання за потреби. Більш того, штучний інтелект дає змогу оцінити рівень знань майбутнього здобувача освіти ще на етапі його реєстрації на платформі і підібрати найбільш результативний формат його навчання саме на початковому етапі (Вікторова, 2021, с. 168).

Вважаємо, що штучний інтелект у вивченні іноземних мов виконує наступні функції: 1. Персоналізація. Це виконання завдань у власному темпі та за різною складністю; аналіз даних студента і зіставлення їх з параметрами інших студентів. Чим більше даних передає про себе користувач мережі Інтернету, тим більш персоналізованим буде зміст навчальної програми. 2. Вимірювання прогресу навчання.

Це можливість чітко відстежувати прогрес студента з розвитку навичок аудіювання, читання, письма та вимови. 3. Мотивація, що передбачає вивчення іноземної мови з практичної точки зору, де результат чітко простежується з першого виконання завдання. Не варто забувати і про ігрові елементи, що надихають студентів в опануванні іноземною мовою у довгостроковій перспективі. 4. Легка інтеграція. Майбутнє штучного інтелекту у сфері освіти за кастомізованими продуктами.

Існує величезна кількість програм (наприклад, Duolingo, Mondly, FluentU) на ринку сьогодні, що допомагають у розвитку комунікативних навичок іноземною мовою, проте варто пам'ятати про політику конфіденційності даних.

II. "Soft" навички.

Державна національна програма «Освіта. Україна XXI ст.» визначає необхідність досягнення якісно нового рівня у вивченні іноземних мов, що передбачає формування так званих м'яких навичок. У процесі вивчення іноземної мови студенти не тільки мають можливість ознайомитися з іншомовною культурою, стилем життя, а й відбувається розвиток мислення, розширення світогляду, самовдосконалення та розкриття творчого потенціалу (Державна національна програма «Освіта», 1993).

Поділяємо погляди Г. Корнюш щодо класифікації "soft skills": персональні (особистісні) та інтерперсональні (міжособистісні) м'які навички. До категорії персональних м'яких навичок належать самоорганізація й самомотивація (поєднання позитивного ставлення до робочих і академічних завдань із ініціативністю наполегливо працювати за власним бажанням); здатність підходити до вирішення проблем із холодною головою й знаходити рішення, найбільш вигідне в кожній конкретній ситуації; відповідальність; рішучість (що передбачає зважений підхід і перспективне мислення в прийнятті рішень); здатність працювати в стресових ситуаціях і вміння грамотно розподіляти час, змушуючи його працювати на себе; гнучкість (адаптивність, здатність до навчання, відкритість новому) тощо. До групи інтерперсональних належать навички спілкування; емоційний інтелект; здатність емпатувати; вміння висловлюватися і бути зрозумілим; уміння чути, а не просто слухати; лідерські якості (не стільки як здатність керувати, скільки як уміння мудро

мотивувати інших); спроможність працювати в команді; вміння бути переконливим і впливовим під час виступів, дискусій і переговорів, вдумливо шукаючи рішення, що задовольнить усі сторони; здатність досягати порозуміння з оточуючими тощо (Корнюш, 2020).

Вважаємо, що "soft skills" є необхідною складовою ефективного оволодіння іноземними мовами. Це може відбуватися через використання інтерактивних методів кооперованого, колективно-групового навчання та ситуативного моделювання; різноманітні форми роботи (в парах, малих і великих групах, індивідуальна робота. Парна й групова робота сприяє розвитку не тільки низки комунікативних навичок, але й стимулює розвиток емоційного інтелекту, адже, свідомо спостерігаючи за поведінкою й емоціями інших, студенти стають грамотнішими, починають краще розрізняти емоції, правильно їх тлумачити, відповідно на них реагувати й вибудовувати комунікацію відповідно до емоційного стану партнера. Індивідуальна робота сприяє розвитку персональних наскрізних навичок (відповідальності, організованості, креативності, цифрової і медіаграмотності тощо) (Корнюш, 2020). В умовах сьогодні "soft skills" – це основа конкурентного фахівця, що володіє іноземними мовами в умовах колаборації.

III. Віртуальна реальність.

Віртуальна реальність (англ. Virtual reality, VR, штучна реальність) – створений технічними засобами світ, який передається людині через його відчуття: зір, слух, дотик і інші. Віртуальна реальність імітує як вплив, так і реакції на вплив. Для створення переконливого комплексу відчуттів реальності комп'ютерний синтез властивостей і реакцій віртуальної реальності проводиться в реальному часі (Арестов, 2018).

Основна особливість VR-моделей – це створювана для користувача ілюзія його присутності в модельованому комп'ютерному середовищі яке називають дистанційною присутністю. Відчуття дистанційної присутності найбільш залежить від того, наскільки реалістично відтворюються рухи і наскільки переконливо VR-модель реагує при взаємодії з користувачем. Зокрема, при відповідній технічній забезпеченості модель може адекватно реагувати на поворот голови і навіть рух очей (Климнюк, 2018, с. 207). Технологія віртуальної реаль-

ності – це можливості створення високоякісних засобів стереозображень, 3D електронних освітніх ресурсів, презентаційних та інформаційних матеріалів.

Яскравим прикладом VR сьогодні є додаток GoogleExpeditions – це подорож в будь-яку точку Землі, не виходячи з аудиторії, незвичне поєднання реальної екскурсії з віртуальним світом в форматі навчання у віртуальній реальності. Це надає студентам можливість побувати у тій країні, мову якої вони вивчають, відчуті дух народу та зануритися у культуру та традиції.

Вважаємо, що застосування VR технологій має такі основні переваги: – наочність. 3D-графіка деталізовано показує культуру країни, мову якої вивчаємо. Віртуальна реальність здатна продемонструвати будь-яке мовне явище з будь-яким ступенем деталізації; – безпека. Подоріж до різних куточків світу залишається безпечною, адже можна занурити студента в будь-яке середовище без жодних загроз для життя; – безпосередня участь. Віртуальна реальність дозволяє побачити життя народу, мову якого вивчаємо, через безпосереднє залучення студентів в ролі жителів різноманітних країн; – фокусування. Це можливість з усіх боків на всі 360 градусів зосередитися на матеріалі і бути частиною цілого.

IV. Змішане навчання.

Сьогодні таке навчання вважають найбільш практичним і вигідним підходом у закладах вищої освіти, оскільки він дозволяє студентам користуватися перевагами як аудиторного, так і дистанційного навчання. С. Christensen, M. Horn, H. Staker визначають термін *змішане навчання* як «...програму навчання, у якій студент частково навчається в режимі онлайн (контролюючи час, місце, шляхи і/або темп) і частково у навчальному закладі. Форми та шляхи побудови навчання для студента в кожному курсі будуються так, щоб забезпечити інтегрований досвід навчання» (Christensen, 2013).

Змішане навчання є особливо ефективним у вивченні іноземних мов, оскільки воно охоплює живе спілкування, онлайн читання, перегляд роликів, візуальне «заучування» слів, допомагає студентам організувати та планувати роботу самостійно, незалежно отримувати та аналізувати знання, шукати та відбирати інформацію, приймати рішення, формувати

навички презентації проектів, займатись самоосвітою. Завдання викладача полягає у створенні курсу і розподіленні навчального матеріалу на такий, який необхідно опрацювати на практичних заняттях, самостійно, на індивідуальних заняттях, під час роботи в групах (Безлюдний, 2019, с. 89).

На нашу думку, змішане навчання під час опанування іноземних мов забезпечує варіативність навчання і враховує індивідуальні потреби студентів. Так, фахівці виділяють шість моделей змішаного навчання (Андріянова, 2021):

– Модель “Face to Face Driver”. Базова частина навчального матеріалу вивчається при живому спілкуванні з викладачем.

– Модель “Rotation”. Навчальна програма розподілена між індивідуальним електронним навчанням та навчанням в аудиторії.

– Модель “Flex”. Основна частина навчальної програми засвоюється студентами самостійно за допомогою електронного навчання. Для вивчення складних тем, викладач проводить консультації.

– Модель “Online lab”. Навчальна програма засвоюється в межах навчального закладу за допомогою електронного навчання в аудиторіях з комп’ютерною технікою.

– Модель “Self-blend”. Додаткові курси до базового курсу, студенти обирають самостійно.

– Модель “Online Driver”. Більша частина навчальної програми вивчається на електронних платформах, але викладач проводить також заняття очно як і консультації (організація контролю з боку викладача і самоконтролю з боку студента).

Змішане навчання – це неперервний процес здобуття знань, корегування навичок робити з навчальним матеріалом як самостійно, так і з допомогою наставника. Таким чином, відбувається природне опанування новими навичками комунікативного спрямування.

V. Едьютейнмент (Edutainment).

Л. Фірсова визначає едьютейнмент як цифровий контент, який з’єднує освітні та розважальні елементи та забезпечує при цьому інформування аудиторії при максимально полегшеному аналізі подій (Фірсова, 2018).

Завдання з технології «Едьютейнмент» мають відповідати трьом принципам: зв’язок теорії з практикою, послідовність та доступність. Для досягнення принципу зв’язку теорії

з практикою рекомендується вивчення практико-орієнтованих тим, забезпечення діалогічності спілкування. Проблемно-пошукові та дослідницькі завдання є дієвим засобом зв'язку теорії з практикою. Теоретичні проблеми можуть бути доповнені прикладами з дійсності. Принцип послідовності вимагає, щоб знання доводилося до рівня системності, тому слід повертатися до вивченого матеріалу і на його основі розглядати нові теми. Принцип доступності передбачає відповідність складності завдань віку, навичкам і умінням. Подання матеріалу має проходити від простого до складнішого (Фісунова, 2017).

Едьютейнмент у вивченні іноземних мов передбачає навчання з урахуванням психологічних потреб студентів через традиційні електронні книги, музику, фільми, освітні ігри, комп'ютерні та відеоігри, мережеві варіанти музейних виставок, електронні тренажери, енциклопедії, вікі та блоги.

Висновки з дослідження і перспективи подальших пошуків. Процеси глобалізації як ніколи вимагають від сучасного фахівця високого рівня підготовки з обов'язковим воло-

дінням іноземними мовами. Фокус у процесі опанування іноземними мовами в часи пандемії змістився до застосування нових підходів: штучний інтелект (передбачає завдання з урахуванням індивідуальних потреб студента та аналіз успіху під час виконання вправ), віртуальна реальність (можливість цілком і повністю зануритися у культуру країни, мову якої вивчаємо), формування м'яких навичок (навички, що дають змогу завжди бути конкурентоспроможним фахівцем на ринку праці), змішане навчання (полягає у неперервному процесі опанування іноземної мови) та едьютейнмент (залучення розважальних методик через використання інформаційних технологій, що веде до глибокого захоплення вивчення іноземної мови). Для удосконалення навичок говоріння, письма, читання та аудіювання з мови, яку вивчаємо, є необхідним постійне врахування новітніх тенденцій в освітньому глобалізаційному просторі.

Перспектива подальших досліджень передбачає детальний аналіз теоретичних основ сучасних тенденцій та опис їх практичного застосування в опануванні конкретної іноземної мови, зокрема, англійської.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андріянова Г. І., Крутін О. З., Скора Н. А., Шульга І. М. Концепція змішаного навчання (blended learning). Впровадження моделі змішаного навчання для вивчення англійської мови. *Collection of scientific papers "SCIENTIA"*. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/scientia/article/view/8262/8234>
2. Арестов А. В. Особливості застосування технології віртуальної реальності у навчальному процесі. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/27306/1/Arestov_magistr.pdf
3. Безлюдний О. І., Безлюдна В. В., Щербань І. Ю., Комар О. С. Досвід використання змішаного навчання на заняттях з англійської мови у закладах вищої педагогічної освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2019. Т. 73. № 5. С. 86–100.
4. Вікторова Л. В., Кочарян А. Б., Мамчур К. В., Коротун О. О. Застосування штучного інтелекту та чат-ботів під час вивчення іноземної мови. *Інноваційна педагогіка*. № 32. Т. 2. 2021. С. 166–173.
5. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») / Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 3 листопада 1993 р. № 896. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%B>
6. Климнюк В. Є. Віртуальна реальність в освітньому процесі. *Збірник наукових праць Харківського національного університету Повітряних Сил*. 2018. № 2 (56). С. 207–212.
7. Корнюш Г. В. Формування м'яких навичок у студентів закладів вищої освіти в контексті навчання іноземних мов. URL: https://periodicals.karazin.ua/language_teaching/article/view/15689/14567
8. Системи штучного інтелекту в плануванні, моделюванні та управлінні : підручник для студ. вищих навч. закл. / За ред. Л. С. Ямпольського, Б. П. Ткача, О. І. Лісовиченко. К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2011. 544 с.
9. Порохова О. Є. Сутність і проблематика штучного інтелекту. Одеса, 2019. 30 с.
10. Фірсова Л. Що таке едьютейнмент і чому не варто боятися «ігрових» дітей. URL: <https://osvitoria.media/experience/navchannya-rozvrogoyu-metodom-edutainment/>
11. Фісунова Л. Edutainment як принцип навчання. URL: <https://www.creativeschool.com.ua/edutainment/>
12. Christensen M. Horn H. Staker is K-12 Blended Learning Disruptive? An introduction of the theory of hybrids. San Francisco CA, USA : Clayton Christensen Institute, 2013. URL: <https://www.christenseninstitute.org/publications/hybrids/>

REFERENCES:

1. Andriianova, H. I., Krutin, O. Z., Skora, N. A. & Shulga, I. M. Kontsepsiia zmishanoho navchannia (blended learning). Vprovadzhennia modeli zmishanoho navchannia dlia vyvchennia anhliiskoi movy [The concept of blended learning. Introduction of a blended learning model for learning English]. *Collection of scientific papers "SCIENTIA"*. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/scientia/article/view/8262/8234> [in Ukrainian]
2. Arestov, A. V. Osoblyvosti zastosuvannia tekhnolohii virtualnoi realnosti u navchalnomu protsesi – [Features of the application of virtual reality technology in the educational process]. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/27306/1/Arestov_magistr.pdf [in Ukrainian]
3. Bezliudnyi, O. I., Bezliudna, V. V., Shcherban, I. Yu. & Komar, O. S. (2019). Dosvid vykorystannia zmishanoho navchannia na zaniattiakh z anhliiskoi movy u zakladakh vyshchoi pedahohichnoi osvity – [Experience of using blended learning in English classes in institutions of higher pedagogical education]. *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia*. T. 73. № 5. 86–100. [in Ukrainian]
4. Viktorova, L. V., Kocharian, A. B., Mamchur, K. V. & Korotun, O. O. (2021). Zastosuvannia shtuchnoho intelektu ta chat-botiv pid chas vyvchennia inozemnoi movy – [Use of artificial intelligence and chatbots when learning a foreign language]. *Innovatsiina pedahohika*. № 32. T. 2. 166–173. [in Ukrainian]
5. Derzhavna natsionalna prohrama "Osvita" ("Ukraina XXI stolittia") – State National Program "Education" ("Ukraine of the XXI century") / Zatverdzheno postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 3 lystopada 1993 r. № 896. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%B> [in Ukrainian]
6. Klymniuk, V. Ye. (2018). Virtualna realnist v osvitnomu protsesi – [Virtual reality in the educational process]. *Zbirnyk naukovykh prats Kharkivskoho natsionalnoho universytetu Povitrianykh Syl*. № 2 (56). 207–212. [in Ukrainian]
7. Kornius, H. V. Formuvannia miakykh navychok u studentiv zakladiv vyshchoi osvity v konteksti navchannia inozemnykh mov – [Development of soft skills in students of higher education institutions in the context of learning foreign languages]. URL: https://periodicals.karazin.ua/language_teaching [in Ukrainian]
8. Systemy shtuchnoho intelektu v planuvanni, modeliuvanni ta upravlinni – [Artificial intelligence systems in planning, modeling and management] : pidruchnyk dlia stud. vyshch. navch. zakl. / Za red. L. S. Yampolskoho, B. P. Tkacha, O. I. Lisovychenko. K. : DP "Vyd. dim «Personal»", 2011. [in Ukrainian]
9. Porokhova, O. Ye. (2019). Sutnist i problematyka shtuchnoho intelektu – [The essence and problems of artificial intelligence]. Odesa. [in Ukrainian]
10. Firsova, L. (2018). Shcho take ediuteinment i chomu ne varto boiatysia "ihrovyykh" ditei – [What is editing and why you should not be afraid of "play" children]. URL: <https://osvitoria.media/experience/navchannya-rozvagoyu-metodomeditainment/> [in Ukrainian]
11. Fisunova, L. (2017). Edutainment yak pryntsyp navchannia – [Edutainment as a principle of learning]. URL: <https://www.creativeschool.com.ua/edutainment/> [in Ukrainian]
12. Christensen, M. Horn, H. Staker, Is K-12 Blended Learning Disruptive? An introduction of the theory of hybrids. San Francisco CA, USA : Clayton Christensen Institute, 2013. URL: <https://www.christenseninstitute.org/publications/hybrids/> [in English]

УДК 811.111+811.161.2]’25

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-10>

Марія ІВАНЧЕНКО

кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов та перекладознавства, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, вул. Клепарівська, 35, м. Львів, Україна, 79000

ORCID: 0000-0001-7363-4600

Бібліографічний опис статті: Іванченко, М. (2022). Англомовні рекламні слогани оргтехніки: перекладацький аспект. *Актуальні питання іноземної філології*, 16, 67–71, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-10>

**АНГЛОМОВНІ РЕКЛАМНІ СЛОГАНИ ОРГТЕХНІКИ:
ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ**

На сьогоднішній день сферу людської діяльності неможливо уявити без такого явища, як реклама. Реклама спрямована на привертання суспільної уваги до якогось явища, товару або послуги. Найбільш цікавим з точки зору вивчення рекламного повідомлення, є рекламний слоган, покликаний створити образ, що запам'ятовується, що несе основну інформацію про рекламований об'єкт. Ефективність роботи у сучасних закладах та офісах прямопропорційно залежить від оргтехніки, якою вони користуються, тобто комплексу механічних та електронних пристроїв. Оргтехніка закордонного виробництва користується неабияким попитом у нашій країні. При просуванні продукту в іній країні виникають мовностилістичні, лінгвокультурологічні, мовні та соціолінгвістичні проблеми, вирішення яких залишається за перекладачем. Таким чином переклад рекламних слоганів таких товарів сьогодні є надзвичайно актуальним.

Мовний матеріал складають рекламні слогани інтернет сайтів оргтехніки таких провідних виробників як Intel, HP (Hewlett-Packard), Asus, Acer, MSI (Micro-Star International), Philips, Apple.

З проведеного аналізу, можна дійти висновку, що для перекладу рекламних слоганів оргтехніки застосовуються такі види перекладацьких трансформацій як лексичні, граматичні та семантичні. Відповідно до статистичних даних дослідження найчастіше перекладачі звертаються до прийому лексичної заміни. Є декілька причин застосування цього перекладацького прийому, а саме наявність в мові перекладу контекстуального синоніма, який може посилити екстралінгвістичний вплив слогану; наявність метафоричних прикметників в оригінальному слогані; виключення вірогідності негативного сприйняття слогану; модифікація синтаксичної структури і засобів стилістичної виразності оригінального слогану при перекладі українською мовою. Серед лексичних перекладацьких прийомів для перекладу аналізованих рекламних слоганів використовують експлікацію, опущення та генералізацію. Зовсім незначна частина досліджуваного матеріалу, 2 %, відтворена українською мовою шляхом зміни синтаксичної структури речення. Семантичні перекладацькі трансформації представлені прийомом підбору еквіваленту (6 %), а, також, опущення метафор та ідіом (2 %).

Ключові слова: рекламний слоган, оргтехніка, товар, перекладацькі трансформації.

Mariia IVANCHENKO

PhD in Philology, Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages and Translation Studies, Lviv State University of Life Safety, Kleparivska str., 35, Lviv, Ukraine, 79000

ORCID: 0000-0001-7363-4600

To cite this article: Ivanchenko, M. (2022). Anhlomovni reklamni slohany orhtekhniky: perekladatskyi aspekt [English advertising slogans of office equipment: translation aspect]. *Current Issues of Foreign Philology*, 16, 67–71, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-10>

**ENGLISH ADVERTISING SLOGANS OF OFFICE EQUIPMENT:
TRANSLATION ASPECT**

Today, any sphere of human activity is impossible to imagine without such a phenomenon as advertising. Advertising is aimed at attracting public attention to a phenomenon, product or service. The most interesting in terms of studying the advertising message is an advertising slogan designed to create a memorable image that carries basic information about the advertised object. The effectiveness of robots in modern institutions and offices is directly proportional to the office equipment they use, ie a set of mechanical and electronic devices. Foreign-made office equipment is in great

demand in our country. When promoting a product in another country linguistic, cultural and sociolinguistic problems arose, the solution of which remains with the translator. Thus, the translation of advertising slogans of such goods is extremely relevant today.

The language material, advertising slogans, was taken from Internet sites of office equipment leading manufacturers such as Intel, Hewlet-Packard), Asus, Acer; MSI (Micro-Star International), Philips, Apple.

From the analysis, we can conclude that for the translation of office equipment advertising slogans such types of translation transformations as lexical, grammatical and semantic are used. According to research statistics, translators often use lexical substitution. There are several reasons for using this translation technique, namely the presence of a contextual synonym that can enhance the extralinguistic influence of the slogan in the target language; the presence of metaphorical adjectives in the original slogan; exclusion of the probability of the slogan negative perception; modification of the syntactic structure and means of stylistic expression of the original slogan when translated into Ukrainian. Among the lexical translation techniques for the translation of the analyzed advertising slogans the explication, omission and generalization are used. A very small part of the studied material, 2 %, was reproduced in Ukrainian by changing the syntactic structure of the sentence. Semantic translation transformations are represented by the method of selecting the equivalent (6 %) and omitting metaphors and idioms (2 %).

Key words: advertising slogan, office equipment, goods, translation transformations.

The urgency of the problem is due to the fact that advertising is a dynamic phenomenon that is rapidly becoming obsolete and changing, as the service sector is developing rapidly not only within one country but also around the world, leaving a huge space for translators. English is the international language, that is why English advertising occupies a leading position in the global information space, which arouses researchers' interest in advertising text and advertising slogan. Due to the entry into the international market of world brands the question of advertising slogans' adequate translation is put forward.

Analysis of recent research and publications.

The role of advertising in today's public life, of course, stimulates the interest of scientists in advertising communication and means of its implementation.

Scientists analyze the importance of advertising at the present stage of the socio-economic system development, try to determine the effects of advertising at the micro and macro levels (Vitrenko, 2012, pp. 56–59). From the company's marketing activities point of view, scientists focus on the mechanisms of advertising influence on consumer choice (Kuzmenko, Polishchuk, 2017, pp. 926–929). The psychological aspect of advertising as a tool of marketing communications is also left out. Scientists define the essence of advertising as a socio-psychological phenomenon. They point out types of advertising depending on the method of influencing the consumer (Luhova, 2018, pp. 102–110).

Linguistic research of advertising texts is conducted on the basis of different languages in different directions: general linguistic analysis of advertising texts (Zelinska, 2002; Goddard,

2001), analysis of stylistic, lexical-syntactic and structural-semantic features (Myasnyankina, 2011; Romanyuk, 2013); research of verbal components of advertising text (advertising headline, slogan) (Mutovnina, 2001, p. 234); study of social and pragmatic characteristics of advertising speech (Davydenko, 2015; Zyrka, 2005; Romanyuk, 2013), etc.

The purpose of the study is to identify and analyze the features of the English equipment advertising slogans translation into Ukrainian.

Presentation of the study main material.

The translation of advertising slogans of technical means for work in the office and at the enterprise involves the use of typical transformational means. According to our analysis, translators often use method of lexical substitution.

There are several reasons for using this translation transformation that are not related to the norms of the translation language:

The presence of a contextual synonym in the language of translation that can enhance the slogan extralinguistic influence:

Pagewide Incredible Speed. Incredible Value (Сімейство принтерів HP) (www.hp.com/us-en/shop). – Неймовірна швидкість. Неймовірна економія.

In the slogans of this subgroup, the contextual synonym allows you to indicate the benefits of the advertised product more accurately.

Preservation or modification of the syntactic structure and means of stylistic expression of the original slogan while translating into Ukrainian:

Portable. Personal. Professional. (Проектор Asus SI Mobile LED) (www.asus.com/). – Портативний. Практичний. Професійний.

In the slogans of this subgroup, lexical substitution allows to preserve the syntactic structure and stylistic means of the original slogan expression or to modify them in order to increase the expressiveness of the slogan. Note that, despite the transformation, the pragmatic features of the translated advertising slogan doesn't differ from the pragmatic features of the original slogan.

Excluding the possibility of negative perception of the slogan:

Dominate. Conquer. Destroy (Материнська плата MSI X Power Gaming 9 AСK Z97) (<https://www.msi.com/index.php>). – Домінуй, завойовуй, володарюй.

Luxury on Your Terms (Планшет Asus ZenPad S 8.0) (www.asus.com/). – Свобода на твоїх умовах.

It seems that in the slogans of this subgroup lexical replacement is caused by the mentality, socio-cultural norms of Ukrainian society, as well as the financial and economic situation in the world. Thus, the analysis of Ukrainian advertising slogans showed that at the moment most of the country's population is interested in inexpensive but functional products, while the noun "luxury" implies the high cost of the advertised object. The lexical replacement of the verb "to destroy" with the verb "rule" can be explained by the history of participation in world wars and the attitude of people to them.

In this case, lexical replacement not only makes the advertising slogan less aggressive and more acceptable to the Ukrainian people, but also indicates the possibility of long-term use of advertising object, as destruction is the final stage of hostilities, and domination implies further use of conquered territories. In this case, the lexical replacement is explained with the presence of a more successful, in terms of pragmatics, contextual synonym, the desire of the translator to preserve the stylistic and syntactic characteristics of the original advertising slogan, as well as principles and norms of Ukrainian society.

The presence of metaphorical adjectives in the original slogan:

Monstrous Sound (Планшет Acer Predator 8) (www.acer.org/). – Неймовірний звук

Surprising Performance. Eye-catching Affordability (Сімейство процесорів Intel Celeron) (www.intel.com/). – Приголомшлива продуктивність. Приваблива ціна.

As a rule, metaphorical images in the Ukrainian and English languages are very different, so such adjectives are replaced by simple evaluative adjectives, which, of course, reduces the expressiveness of the slogan. However, in two- and three-syllable slogans, this can be offset by the use of a more expressive adjective in another part of it, as it is done in the Intel slogan. Thus, forced translation transformations allow to convey the basic meaning of the slogan in the Ukrainian language, but often lead to the impossibility of preserving the implicit meanings and means of stylistic expression of the original slogan.

One of the translation techniques that experts widely use is generalization. The application of this transformation allows to emphasize the importance of the advertised product in the life of a potential buyer, as this method is subject to mainly additions that indicate the result achieved while using the advertised product.

Ready for Excellent Graphics (Настільний комп'ютер MSI Aegis Ti) (<https://www.msi.com/index.php>). – Готовий до екстремальних навантажень.

The explication is the filling of grammatical or semantic deficiencies in the slogan translation (Belous, 2013):

Big Impressions. For Less (Сімейство принтерів HP Office Jet Pro) (www.hp.com/us-en/shop). – Багатство вражень. При малих витратах.

Less is More (Апарат для молекулярної візуалізації Philips Astonish TF) (<http://www.philips.com>). – Низька доза опромінення для турботи про пацієнта.

Explication allows to keep the key meaning of the slogan, but often loses the possibility of its multifaceted interpretation. Thus, the adjective "more" in the Philips' slogan can mean not only the care of the patient, but also safer working conditions, taking to account the harmfulness of the radiological devices use.

The method of omission is quite common when translating advertising texts. Such a translation transformation can concern both independent parts of speech and connective words.

Omission of independent parts of speech:

The Biggest Yet (Смартфон Apple iPhone 5) (www.apple.com/). – Найбільший.

Omission of connective words:

On the Path to New Discoveries with Multislice CT (CT-сканери Philips) (<http://www.philips.com>). – Шлях до нових відкриттів за допомогою багатозрізової КТ.

Decisive Weapon in the Dark (MSI NightBlade x2 The) (<https://www.msi.com/index.php>). – Вирішальна зброя темряви.

The connective words are usually omitted, which is explained by the difficulty and some unnaturalness of the prepositional constructions sounding. In most cases, the impact on the slogan pragmatics is quite small, but in some slogans, this approach can lead to the meaning distortion.

In some cases, the translator uses the method of changing the syntactic structure of the advertising slogan, which can occur by replacing subordinate clauses with nouns.

More Power When You Need It! (Настільний ПК MSI Aegis TI) (<https://www.msi.com/index.php>). – Більше потужності в вирішальних боях.

The main reason for the transformation of the syntactic structure of such slogans is the more significant sounding of subordinate clauses in the Ukrainian language. The subordinate clause is usually replaced by a noun that indicates the result or conditions of the advertised product using. In some cases, the refusal to use subordinate clauses leads to the inability to maintain the technique of personification, however, it is believed that the natural sound of the slogan is a priority in translation, and therefore minimal loss of stylistic expression is acceptable.

Among the semantic translation transformations used to translate office equipment advertising slogans, the selection of the equivalent is widely used.

HP Quality. Why Think Twice? (Сімейство принтерів HP LaserJet Legendary (www.hp.com/us-en/shop). – Легендарна якість HP. Чи варто роздумувати?

It's Mini in a Massive Way (PC Apple Mac Mini) (www.apple.com/). – Гігант в форматі міні.

The selection of the equivalent is the peripheral mean of translation because, on the one hand, it

preserves the main semantic load of the original slogan, on the other – involves the use of other lexical and syntactic tools. Note that the method of selection of the equivalent is often realized through the use of idioms, clichés and phrases of the Ukrainian language:

Mighty. Small (Планшет Apple Ipad Mini 4) (www.apple.com/). – Спритний. Малий.

Screens of All Sizes (ОС Android Powering) (www.asus.com/). – Екрани на будь-який смак.

In the given examples we see a successful version of the translation of non-equivalent original text.

Quite common is the method of semantic translation transformations – the omission of metaphors and idioms.

All the Power without the Tower (Mini PC ПК Intel) (www.intel.com/). – Повна потужність в компактному корпусі.

The result of the metaphors and idioms omission is not only a decrease in the expressiveness of the slogan, but in some cases the inability to preserve its structure, rhythm and phonetic means of expression. Despite the preservation of meaning and advertising strategy, such a decision is not entirely justified, as stylistic means of expression have a very important role in the context of advertising communication.

Conclusions and prospects for further research. The results of the analysis allows us to conclude that for the translation of advertising slogans of organizational technology such translation transformations as lexical, grammatical and semantic translation transformations are used. To translate office equipment advertising slogans, translators use lexical substitution (34 %), explication (16 %), omission (20 %), generalization (20 %), changes in syntactic sentence structure (2 %), and semantic translation transformations of equivalent selection (6 %), omission of metaphors and idioms (2 %).

The prospect of further research, in our opinion, is to study the pragmatic impact of advertising on the consumer.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Білоус О. М. Теорія і технологія перекладу. Курс лекцій: доопрацьований та доповнений. Навчальний посібник для студентів перекладацьких відділень. Кіровоград, РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. 200 с.
2. Вітренко А. Соціально-економічне значення сучасної реклами та рекламної діяльності. *Економіка*. 2012. № 137. С. 56–59.
3. Давиденко Н. Лінгвістичні реалізації прагматичних інтенцій в англійських рекламних текстах залежно від обраної комунікативної стратегії. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Філологія*. 2015. № 1152. Вип. 72. С. 176–179.

4. Зелінська О. І. Лінгвальна характеристика рекламного тексту : дис. канд. філол. наук: спец. 10.02.01. Харків : Харківськ. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, 2002. 193 с.
5. Зирка В. В. Языковая парадигма манипулятивной игры в рекламе : дис. ... доктора филол. наук: 10.02.01. Днепропетровск, 2005. 462 с.
6. Кузьменко М. М., Поліщук І. І. Реклама як особливий маркетинговий інструмент впливу на споживача. *Молодий вчений*. 2017, № 10. С. 926–929.
7. Лугова В. М., Куш Я. М., Архипова Д. Є. Психологічні аспекти реклами як інструменту маркетингових комунікацій. *Вісник КНУТД. Серія: Економічні науки*. 2018. № 5 (127). С. 102–110.
8. Мутовнина М. А. Англоязычная научно-техническая реклама: стилистико-прагматический анализ. М., 2001. 560 с.
9. М'ясняніна Л. І. Мовні засоби емоційних стратегій в українському рекламному дискурсі : наук.-пр. конф. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Філол. науки. Кам'янець-Подільський : ПП «Медобори-2006», 2011. Вип. 25. С. 294–297.
10. Романюк С. К. Засоби реалізації мовленнєвого впливу в американській комерційній журнальній рекламі 1925–2010 рр. : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Х., 2013. 23 с.
11. Apple. URL: <https://www.apple.com/>
12. Acer. URL: <http://www.acer.org/>
13. Asus. URL: <https://www.asus.com/>
14. Goddard A. *The Language of Advertising*. L., NY : Routledge, 2001. 134 p.
15. HP. URL: <https://www.hp.com/us-en/shop>
16. Intel. URL: <https://www.intel.com/content/www/us/en/homepage.html>
17. MSI. URL: <https://www.msi.com/index.php>
18. Philips. URL: <http://www.philips.com>

REFERENCES:

1. Bilous, O. M. (2013). *Teoriya i tekhnolohiya perekladu. Kurs lektsiy: dooprats'ovanyy ta dopovnenyy. Navchal'nyy posibnyk dlya studentiv perekladats'kykh viddilen'*. Kirovohrad, RVV KDPU im. V. Vynnychenka. [in Ukrainian]
2. Vitrenko, A. (2012). Sotsial'no-ekonomichne znachennya suchasnoyi reklamy ta reklamnoyi diyal'nosti. *Ekonomika*. № 137, 56–59. [in Ukrainian]
3. Davydenko, N. (2015). Lihvistychni realizatsiyi prahmatychnykh intentsiy v anhlomovnykh reklamnykh tekstakh zalezho vid obranoyi komunikatyvnoyi stratehiyi. *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriya: Filolohiya*. № 1152. Vyp. 72, 176–179. [in Ukrainian]
4. Zelins'ka, O. I. (2002). Lihval'na kharakterystyka reklamnoho tekstu [Linguistic characteristics of the text]. *Candidates thesis*. Kharkiv : Kharkivs'k. derzh. ped. un-t im. H. S. Skovorody. [in Ukrainian]
5. Zyrka, V. V. (2005). Yazykovaya paradyhma manyulyatyvnoy y hry v reklame [Language paradigm of manipulating game in advertisement]. *Doctor's thesis*. Dnepropetrovsk. [in Russian]
6. Kuz'menko, M. M., Polishchuk, I. I. (2017). Reklama yak osoblyvyi marketynhovyy instrument vplyvu na spozhyvacha. *Molodyy vchenyy*. 2017, № 10, 926–929. [in Ukrainian]
7. Luhova, V. M., Kushch Ya. M., Arkhypova, D. Ye. (2018). Psykholohichni aspekty reklamy yak instrumentu marketynhovykh komunikatsiy. *Visnyk KNUVD. Seriya: Ekonomichni nauky*. № 5 (127), 102–110. [in Ukrainian]
8. Mutovnyina, M. A. (2001). *Anhloyazychnaya nauchno-tekhnicheskaya reklama: stylystyko-prahmatycheskyy analiz*. Moskva. [in Russian]
9. Myasnyankina, L. I. (2011). Movni zasoby emotsiynykh stratehiy v ukrayins'komu reklamnomu dyskursi : nauk.-pr. konf. Kam'yanets'-Podil. nats. un-tu im. I. Ohiyenka. *Filol. nauky*. Kam'yanets'-Podil's'kyy : PP "Medobory-2006", Vyp. 25, 294–297. [in Ukrainian]
10. Romanyuk, S. K. (2013). Zasoby realizatsiyi movlennyevoho vplyvu v amerykans'kiy komertsyiniy zhurnal'niy reklami 1925–2010 rr. [Means of speaking influence in American commercial magazine advertisement in 1925–2010]. *Candidates thesis*. KH. [in Ukrainian]
11. Apple. URL: <https://www.apple.com/>
12. Acer. URL: <http://www.acer.org/>
13. Asus. URL: <https://www.asus.com/>
14. Goddard, A. (2001). *The Language of Advertising*. L., NY : Routledge.
15. HP. URL: <https://www.hp.com/us-en/shop>
16. Intel. URL: <https://www.intel.com/content/www/us/en/homepage.html>
17. MSI. URL: <https://www.msi.com/index.php>
18. Philips. URL: <http://www.philips.com>

УДК 811.111'38:070

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-11>

Марина КАМІНСЬКА

кандидат філологічних наук, доцент кафедри міжкультурної комунікації, світової літератури та перекладу Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, вул. Острозького, 32, м. Вінниця, Україна, 21000

mkaminska@vspu.edu.ua

ORCID: 0000-0002-3307-7253

Росина ЛЮЗАК

магістрантка 1 року навчання факультету іноземних мов Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, спеціальність 035 Філологія

Бібліографічний опис статті: Камінська, М., Люзак, Р. (2022). Імплицитна маніпуляція темою Covid-19 у політичному мультимодальному дискурсі відеохостингу YouTube. *Актуальні питання іноземної філології*, 16, 72–79, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-11>

ІМПЛІЦИТНА МАНІПУЛЯЦІЯ ТЕМОЮ COVID-19 У ПОЛІТИЧНОМУ МУЛЬТИМОДАЛЬНОМУ ДИСКУРСІ ВІДЕОХОСТИНГУ YOUTUBE

Статтю присвячено дослідженню імплицитних засобів маніпуляції під час пандемії Covid-19 у політичному мультимодальному дискурсі з акцентом на лінгвопрагматичний аспект на основі матеріалу мовлення відеохостингу YouTube. Маніпуляція є різновидом впливу на поведінку чи уявлення глядача, слухача або читача, що викликає зміну чи появу нових поглядів, емоцій, настроїв та упереджень щодо інформації, яка представлена в певному матеріалі. Подача інформації стає маніпулятивною не тільки за допомогою граматичних та лексичних одиниць, вербальних та невербальних засобів, а також через особливий характер висловлювання та безпосередньо умови та контексту спілкування. Найбільш сприятливим способом реалізації цього явища для суб'єкта, який здійснює маніпулятивний вплив, є мультимодальний простір відеохостингу YouTube, за допомогою якого мовець може реалізувати не тільки вербальні та невербальні засоби, але і візуалізацію та аудіальність поданої інформації, що буде сприяти ще більшій ефективності маніпуляції. Дослідження здійснене на основі матеріалу мовлення відеохостингу YouTube, де проаналізовано відео майже однакової тривалості на наявність імплицитної маніпуляції темою поширення Covid-19: блогера "Doctor Mike" та виступ президента США Джо Байдена. Зокрема, розглянуто лінгвальні імплицитні засоби маніпуляції на всіх рівнях мови: фонологічному, лексико-стилістичному та граматико-синтаксичному, а також особливу увагу сфокусовано на мультимодальних модусах: підібраних кольорів фону та одягу, музичного супроводу, жестів, міміки, графічного дизайну, особливості голосу та тембру, які актуалізує платформа відеохостингу YouTube. Таким чином, визначено, що мультимодальний політичний дискурс є ефективним простором імплицитних засобів маніпулятивного впливу, специфічний характер якого полягає у багатощаровості модусів, що взаємно перетинаються та накладаються один на одного, відтак, надаючи змогу реалізувати певний інтендований вплив, в залежності від наміру та мети мовця.

Ключові слова: імплицитність, маніпуляція, мультимодальний дискурс, модус.

Maryna KAMINSKA

PhD in Philology, Senior Lecturer at the Intercultural communication, world literature and translation Department, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynsky state pedagogical university, Ostrozkogo Str, 32, Vinnytsia, Ukraine, 21000

mkaminska@vspu.edu.ua

ORCID: 0000-0002-3307-7253

Rosyna LIUZAK

Master's undergraduate in Philology at Foreign Languages Faculty, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynsky state pedagogical university, Ostrozkogo Str, 32, Vinnytsia, Ukraine

To cite this article: Kaminska M., Liuzak R. (2022). Covid-19 Implicit Manipulation in YouTube's Multimodal Political Discourse. *Current Issues of Foreign Philology*. 16, 72–79, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-11>

COVID-19 IMPLICIT MANIPULATION IN YOUTUBE'S MULTIMODAL POLITICAL DISCOURSE

The subject of the article is the implicit means of manipulation during the Covid-19 pandemic in political multimodal discourse with an emphasis on the linguo-pragmatic aspect based on YouTube video hosting material. Manipulation is a type of influence on the behavior or perception of the viewer, listener or reader, which causes a change or emergence of new views, emotions, attitudes and prejudices about the information presented in a particular material. The presentation of information becomes manipulative not only through grammatical and lexical units, verbal and nonverbal means, but also through the special nature of expression and directly the conditions and context of communication. One of the most effective modern sources of manipulative influence is the multimodal space of YouTube video hosting, through which the speaker can implement not only verbal and nonverbal means, but also visualization and audio effects of presenting information, which contributes to greater efficiency of manipulation. The study is based on YouTube videos of almost the same duration for implicit manipulation of the Covid-19 distribution topic: Doctor Mike blogger and US President Joe Biden. It has been specified that multimodal political discourse is an effective space of implicit means of manipulative influence, the specific nature of which is the multilayered modes that overlap, thus, enabling a certain intensified influence, depending on the intention and purpose of the speaker.

Key words: *implicitness, manipulation, multimodal discourse, mode.*

Актуальність проблеми. Світ невпинно розвивається і комунікація залишається найголовнішим аспектом людського життя. У часи ХХІ століття, коли все більше з'являється інноваційних новинок, людська взаємодія та інтеракція також зазнає змін. Мультиmodalний простір набуває поширення чи не у всіх сферах людського життя: професійній, розважальній, навчальній та повсякденній. Оскільки люди своєю природою є соціальними істотами, комунікація являє собою одну із базових потреб людського життя, забезпечуючи не тільки саме спілкування, але і передачу певної інформації. Наразі така комунікація значною мірою пов'язана із, так званим, медіапростором, зокрема із відеохостингом YouTube, який вже з 2005 року є важливою та майже невід'ємною частиною життя, розвитку, розваг, інформаційної обізнаності та навчальної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Кінець ХХ – початок ХХІ століть можна охарактеризувати як швидкий та масовий розвиток нових інформаційних технологій, поява різноманітних платформ та засобів, які роблять процес обміну інформацією реальним, простішим та швидшим. Всі ці обставини спровокували виникнення та початок дослідницьких процесів щодо явища імпліцитної маніпуляції (Барішева А., Гущина Л., Агапова Е., Агапова С., Добровоська М., Єрмакова Е., Камінська М., Перхач Р., Тажибаєва Д., Баїмбетова А., Борг Е., Юс Ф.), політичного дискурсу (Алексєєв А., Він-

тонів М., Вінтонів Т., Детинко Ю., Діденко М., Зайцева М., Попов Р.), мультиmodalності (Андрєєв І., Блинова О., Галас А., Макарук Л., Сорокіна Ю.) та медійного дискурсу (Акопова А., Вінтонів М., Козуб Л., Кулієвіч М.).

Явище маніпуляції є найбільш розповсюдженим та широко вживаним саме в політичному дискурсі, сферою переважно імпліцитного, тобто прихованого впливу. Блогери, репортери, оратори політичної сфери, опанувавши мультиmodalну платформу YouTube, володіють високими навичками прихованого впливу, що і визначає **актуальність** здійснення такого лінгвістичного дослідження.

Метою наукової розвідки є дослідження імпліцитних засобів маніпуляції під час пандемії Covid-19 у політичному мультиmodalному дискурсі з акцентом на лінгвопрагматичний аспект на основі матеріалу мовлення відеохостингу YouTube.

Виклад основного матеріалу дослідження. У ракурсі сучасних дискурсивних досліджень 'маніпуляцію' можна вважати лінгвістичним терміном, який, проте, не є достатньо однозначним за своєю природою. Дане поняття може включати в себе такі елементи, як «негативні» наміри оратора, політика чи журналіста та прихований характер впливу на об'єктів даного маніпулятивного процесу, тобто на слухачів, глядачів, які сприймають нову інформацію. Такі маніпулятивні засоби впливу реалізуються за допомогою різних вербальних, невербальних

та екстралінгвістичних засобів, яких важко відрізнити від простої інформації, яка у своїй природі є передачею новин чи фактів.

Варто зазначити, що маніпуляція є майже невід'ємною складовою повсякденної комунікації та інтеракції між людьми, які вдаються до прихованого впливу на свідомість та підсвідомість своїх співрозмовників, інколи навіть не розуміючи цього. За визначенням у словнику MacMillan маніпуляцією вважається *«поведінка, яка впливає на когось або контролює щось розумним чи нечесним способом, переважно приховано»* (MacMillan Dictionary). Крім того, існує думка, що маніпуляція могла виникнути одночасно із людиною, і важко знайти хоча б одну людину, яка не вдавалася до маніпулятивного впливу на своїх співрозмовників, що налаштує на думку, що маніпуляція є інтегративним компонентом дискурсу (Алексеев, 2019, с. 1).

Явище маніпуляції можна простежити у реальному повсякденному житті. Це може бути маніпулювання фактами та поширення неправдивої інформації або використання різноманітних мовних засобів задля досягнення певної прагматичної мети. Те, як учасники спілкування використовують особливості мови та її принципи, може реалізувати певний вплив на співрозмовника потрібним чином, нав'язуючи думку та переконання, емоційну реакцію, які можуть не збігатися з тими, які людина могла б сформулювати самостійно.

Доктор філологічних наук Аكوпова А. у своїй науковій роботі висловила думку, що «маніпуляція у широкому розумінні – це будь-яка словесна взаємодія, розцінена з точки зору її мотивації та реалізована суб'єктом (доповідач) і об'єктом (слухач/глядач) спілкування. Суб'єкт спілкування регулює поведінку свого співрозмовника за допомогою мови, стимулюючи його розпочинати, змінювати або здійснювати дії, коли виникає така потреба. Доповідач може або стимулювати належну словесну або невербальну дію, або здійснювати непрямий вплив, щоб формувати певні емоції та сприйняття, необхідні оратору» (Акорова, 2013, с. 2). Важливо відзначити, що подача інформації стає маніпулятивною не тільки за допомогою граматичних та лексичних одиниць, вербальних та невербальних засобів, а також через особливий характер висловлювання та безпосередньо умови та контексту спілкування.

Маніпуляція часто використовується у ЗМІ, коли редактори, оратори, журналісти, блогери презентують інформацію у найбільш вигідному світлі саме для них, ігноруючи інтереси та бажання гіпотетичних користувачів, отримувачів такої інформації, що певною мірою порушує соціальні норми. Як стверджує Т. В. Дейк, маніпуляція передбачає не тільки використання влади над об'єктами комунікації, але конкретно зловживання нею, тобто певного панства над ними. Конкретніше, це можна вважати формою неправомірного впливу за допомогою комунікації: суб'єкти такого спілкування змушують інших вірити або робити те, що відповідає саме їхнім інтересам, а не інтересам суб'єктів (Dijk, 2006, с. 360).

Спілкування відбувається у всіх сферах людського життя, кожна з яких має свої особливості. Політика є однією з тих сфер, яка посідає провідне місце у житті людини як громадянина тієї чи іншої країни. Причиною такої значущості є те, що політична ситуація, погляди, позиція, амбіції політичних діячів та навіть простих громадян мають пряме відношення до благополуччя людини у суспільстві. Завдяки технологічному прогресу та розвитку інформаційних технологій, а також поширенню засад демократичного суспільства політика наразі близька та дотична для абсолютно кожної людини. Саме тому дослідження політичного дискурсу постійно привертає увагу мовознавців.

Політичний дискурс розглядається через сукупність актів мовлення з метою обстоювання, висловлення та поширення певних уявлень у політичній сфері (Примуш, Ярош, 2020, с. 24). Серед науковців, що досліджують сучасний політичний дискурс варто відзначити роботи Гарбадіна А., Базильова В., Бурдье П., Дейка Т. В., Менджерщкої Е., Кулика В., Штерна І., Шейгала Е., Караулова Ю., Нагорну Л., Попова Р., Блінової О., Гуціної Л., Агапової С. Варто відзначити думку Примуш М. В. та Ярош Я. Б. про те, що політичний дискурс варто розглядати в тому числі на рівні буденного прояву політичних і соціальних практик, адже він не лише «відбиває чинні уявлення, а й творить та змінює їх, оскільки в процесі взаємодії громадяни сприймають і засвоюють, або відхиляють уявлення інших людей, або трансформують ті, яких дотримувалися раніше» (Примуш, Ярош, 2020, с. 26).

Опираючись на твердження Козуб Л. про те, що «специфіка політичного дискурсу полягає у тому, що він визначає політичні пріоритети суспільства, задає параметри інтерпретації політичних подій, <...> стимулює політичну активність, що може відбуватися прямо (переконання, заклик до дій) або приховано (створення певного емоційного стану, настрою, фону), а також об'єднує членів даного соціуму навколо певної політичної групи і відчужує інші соціальні групи» (Козуб, 2011, с. 50), ще раз підтверджуємо постулат, що політичний дискурс у своїй природі є досить потужною рушійною силою, яка не тільки впливає певною мірою на людей, а навіть може об'єднувати їх в одне ціле, що потім може бути використано у особистих цілях політичного діяча, журналіста, та, наразі блогера відповідної тематики.

Таким чином, поняття маніпуляції тісно пов'язане із політичним дискурсом, тому що цей процес відбувається в межах дискурсу, включаючи не тільки вербальні, а також і невербальні характеристики. Маніпулятивний дискурс, як правило, відбувається в публічній комунікації і контролюється політичними діячами, блогерами, журналістами.

Мультимодальність є складним та комплексним аспектом сучасного політичного дискурсу. Сучасні дослідники стверджують, що мультимодальність складається з модусів комунікації, які використовуються для реалізації основні функції політичного дискурсу. В даному випадку, модус є соціально сформованим та культурно обумовленим ресурсом для створення сенсу політичної розмови: «Семіотичні ресурси включають такі аспекти мови, як інтонація та інші характеристики звучання; семіотична дія фізичних ресурсів (особа, рука, тіло) та проксемику; а також продукти людського виробництва, як, наприклад, графіювання, малюнок, лист, архітектура, зображення або звуковий запис; й у сучасну епоху – інтерактивні комп'ютерні ресурси» (Макарук, 2019, с. 35). З цього можемо зробити висновки, що таке поєднання різних ресурсів додає ще більшої ефективності до реалізації інтенції суб'єктів політичного дискурсу.

Досліджуючи політичний дискурс, важливо звернути увагу також на поняття 'політичної дискусії', що являє собою різновид політичної комунікації, спрямованої на всебічне обговорення

різних проблем та пошук шляхів їх вирішення. В основі політичної дискусії лежить обмін думками. Наразі цей вид мультимодальної дискурсивної практики набирає найбільшої популярності як на телебаченні, так і на платформі YouTube. Відтак, учасниками такої дискусії можуть бути як політичні діячі, так і журналісти, блогери, експерти з різних галузей та пересічні громадяни.

Таким чином, політичний мультимодальний дискурс охоплює мовлення політичної сфери, що відбувається за участю суб'єктів здійснюваної взаємодії (мовців та потенційних слухачів) із залученням аудіо-візуального модусу передачі інформації, що, накладаючись на вербальну складову, має потенціал створювати, змінювати та впливати на уявлення та думки учасників комунікативної взаємодії. Учасники політичного дискурсу мають широкий діапазон інструментів, що надає мультимодальність та чимало засобів для здійснення впливу на переконання, вподобання слухачів.

Саме платформа відеохостингу YouTube, як одна із найбільш популярних у світі, є тим мультимодальним комунікативним простором, що дає можливість політикам та учасникам дискусій політичного характеру підключити до вербального викладу інформації візуалізацію у вигляді картинок, оформлення та навіть звукового компоненту, що в сукупності є ефективною маніпуляційною силою.

Аналіз емпіричної бази дослідження із метою виявлення імпліцитних засобів маніпулювання у політичному мультимодальному дискурсі щодо пандемії Covid-19 дозволив сформулювати певні висновки.

Лінгвальні імпліцитні засоби маніпуляції можна простежити на всіх рівнях мови: фонологічному, лексико-стилістичному та граматико-синтаксичному. Фонологічні засоби використовуються у промові спікера з метою зосередити увагу на найголовніших фактах, створити співзвучність. Такі засоби більше готують об'єкта політичного дискурсу до сприйняття інформації у потрібний для суб'єкта спосіб, без прямої маніпуляції. До фонологічних засобів маніпуляції можна віднести наступні явища: інтонація, темп, ритм, наголос, алітерація, асонанс (Камінська, 2019).

До прикладу, на своєму YouTube каналі блогер *Doctor Mike* у відео на тему "*Doctor Fact – Checks Media On Coronavirus*" (Doctor

Mike) ділиться своїми думками щодо пандемії коронавірусу, ставлячи під питання правдивість інформації у мас-медіа, репортажів про хворобу, ефективно застосовує фонологічні засоби для імпліцитного маніпуляції думкою його потенційного слухача. Мовлення блогера має досить швидкий темп, різний ритм та інтонацію. Ці аспекти є ефективними способами привернути увагу глядача до потрібної інформації, зацікавити його, затримати увагу глядача на певних висловлюваннях. Достатньо успішною виявляється зміна темпу так, щоб відбувалося чередування повільного, швидкого та дуже швидкого темпів, щоб тримати глядача у напрузі. Наприклад, говорячи, що ситуація з наслідками коронавірусу не така жахлива, як описали її в згаданому мовцем репортажі, Майк застосовує різний ритм своєї промови, роблячи паузи: *“That is a horrible idea and a horrible sentiment. Not only because it’s cruel because people are going to die, but it’s not scientifically warranted. <...> Yes, we don’t quarantine everybody to prevent to spread of the flu because we have things to prevent the flu, to treat the flu. We have medicines that if you get the flu, we can reduce complication rates. We can shorten the course, it’s called oseltamivir. We also have the flu shot that if you get it, it prevents the spread of the flu or if you still get the flu, you’ll have a milder case”* (Doctor Mike, 2:15–2:27), а темп стає більш повільним перед фразами “have a thing to prevent”, “to treat”, “have medicines”, “can reduce”, “shorten”, “have the flu shot”. Припускаємо, що така маніпуляція інтонацією здійснена для того, щоб запевнити у надійності медичної бази, що вони мають все необхідно для збереження людського життя.

У відеоролику *“President Joe Biden on the omicron variant”*, де нинішній президент США Джо Байден виступає стосовно поширення нового штаму Covid-19, спостерігаємо впродовж промови досить повільне та спокійне мовлення, що створює атмосферу виваженості та контролю над ситуацією. Якщо порівнювати із вище зазначеним блогером, такий аудіофон сприяє зниженню панічних настроїв слухачів. Втім, має місце маніпуляція інтонацією та наголосом, наприклад у висловлюванні *“I took immediate steps to restrict travel from countries in Southern Africa”* (President Joe Biden on the omicron variant, 0:49) політик наголошує саме лексему “immediate”, акцентуючи власну

впевненість та рішучість дій у захисті американського народу.

У висловлюванні *“We have the best vaccine in the world, the best medicines, the best scientists and we’re learning more every single day”* (President Joe Biden on the omicron variant, 01:37) Байден наголошує епітети у найвищій формі порівняння “the best”, маючи намір запевнити глядачів у безпечності та найвищій якості американської медицини, та “more”, фокусуючи увагу глядачів на тому, що американці не стоять на місці, а навпаки працюють над подоланням хвороби. В реченні також присутні синтаксичні паралельні конструкції, що «репрезентують наростання емоцій та експлікують попереднє стримування, невираженість думки мовця, яка, зрештою, і компенсується у мовленні за рахунок повторів» (Камінська, 2019, с. 102). Більше того, у реченні Джо Байден використовує тричі означений артикль ‘the’, який «сприяє виразності висловлювання та виражає емоційну напруженість мовця» (Камінська, 2019, с. 93). Через накладання засобів декількох рівнів, відбувається підсилення маніпуляції сприйняттям інформації аудиторією.

На додачу до вищезазначеного, президент Америки використовує також ще один засіб маніпулятивного впливу, а саме – паузи. Так, у реченні *“This variant is a cause for concern, ... not ... a cause ... for panic”* (President Joe Biden on the omicron variant, 01:32) за допомогою пауз, фокус ставитися на тому, що американці не повинні панікувати при появі нового штаму вірусу, а повинні зберігати спокій. Таким чином у сприйнятті глядача остання частина речення зберігається у свідомості краще.

На лексико-стилістичному рівні мови, політик вживає велику кількість епітетів, а саме: *“immediate”* (President Joe Biden on the omicron variant, 0:49), *“knowledgeable”* (President Joe Biden on the omicron variant, 01:49), *“safe and effective”* (President Joe Biden on the omicron variant, 07:44), які мають виключно позитивне значення і підкреслюють позитивний образ політика більш аргументовано та емоційно, залишаючи у глядачів розуміння, що дії влади є швидкими та спрямовані на забезпечення безпеки. Крім того, Байден використовує чимало прислівників: *“quickly”* (President Joe Biden on the omicron variant, 0:29; 0:39), *“significantly”* (President Joe Biden on the omicron variant, 02:10;

04:27), “*candidly and promptly*” (President Joe Biden on the omicron variant, 02:34), “*hopefully unlikely*” (President Joe Biden on the omicron variant, 04:05), які підсилюють епітети та налаштовують глядача на те, що американська влада успішно та оперативно справляється з новим штамом вірусу, тому панікувати населенню не потрібно.

Аналіз лексико-стилістичного та граматико-синтаксичного рівнів промови засвідчує активне залучення лінгвістичних маніпулятивних засобів. Так, впродовж всього виступу Джо Байден використовує повторення слів, пов’язаних із фінансовим елементом. До прикладу, слово “*free*” повторюється чотири рази (President Joe Biden on the omicron variant, 03:06, 06:03, 06:21, 08:06), слово “*available*” повторюється сім разів (President Joe Biden on the omicron variant, 03:08, 04:17, 04:51, 06:01, 06:03, 06:05, 08:16), фраза “*free of charge*” повторюється один раз (President Joe Biden on the omicron variant, 06:07). Таке повторення синонімічних лексем не є випадковим, адже більша частина глядачів є представниками середнього класу населення, і, відповідно, акцент зроблений саме на вільному доступі вакцини, без будь-яких затрат. Можна простежити активне використання порівняння прикметників вищого та найвищого ступенів: “*quicker*” (President Joe Biden on the omicron variant, 01:07), “*the best*” (President Joe Biden on the omicron variant, 01:37; 07:39; 02:40), “*more*” (President Joe Biden on the omicron variant, 01:42; 01:54; 02:27; 05:54; 06:12; 06:23; 07:36; 08:21), “*the most protected*” (President Joe Biden on the omicron variant, 03:13), “*the fastest*” (President Joe Biden on the omicron variant, 05:21), що створює атмосферу довіри до методів протидії хворобі владою Америки. Політик активно застосовує прийом антитези та емпатичну структуру речень, які використовуються для підсилення уваги під час обговорення здобутків США порівняно з іншими країнами: “*We’re throwing everything we can at this virus, tracking it from every angle and that’s what we have to keep doing, that’s how we reopened our country, that’s how we reopen our businesses, that’s how we reopen our schools, that’s how even with the pandemic we’ve generated a record job creation, a record economic growth in this country*” (President Joe Biden on the omicron variant, 08:30–08:48).

Як зазначає Козуб Л., «у політичному дискурсі широковживаними є питальні та умовні

речення. При цьому питальні речення можуть вживатися як риторичні запитання <...>. Щодо умовних речень, то вони спираються на систему аргументації і мають у такому контексті модальне значення» (Козуб, 2011, с. 52). Блогер Doctor Mike активно використовує у мовленні умовні речення та риторичні питання, спрямовуючи хід думок слухачів у певному руслі: “*We have medicines that if you get the flu, we can reduce complication rates*” (Doctor Mike, 02:34) та “*We also have the flu shot that if you get it, it prevents the spread of the flu or if you still get the flu, you’ll have a milder case*” (Doctor Mike, 02:42). Умовність створює такий ефект, що блогер дає повну аргументацію тому, чому варто довіритися медичним закладам: вони можуть врятувати кожного у випадку хвороби. А ось після перегляду фрагменту новин, Майк використав риторичне питання “*Why did it take a football manager to come on and make the most rational statement about this novel coronavirus?*” (Doctor Mike, 03:56), щоб підкреслити абсурдність та недостовірність інформації про коронавірус у американських ЗМІ, так як цю інформацію поширюють не компетентні особи. Варто також зазначити, що у мовленні блогера чимало прикладів сарказму, на відміну від мовлення президента, що пов’язане із обмеженнями в офіційному стилі публічних промов посадовців.

Лінгвальні засоби прихованої маніпуляції у політичному дискурсі вже давно активно використовуються мовцями для забезпечення своєї репутації, переконливості виступів, аргументованості ідей в очах глядачів чи слухачів. Варто зазначити, що сьогодні політичні діячі мають ще більше можливостей вплинути на громадян. І саме таку можливість надає відеохостинг YouTube, який є мультимодальним середовищем, так як дана платформа надає доступ для реалізації всіх модусів мультимодальності: візуалізацію інформації, аудіальність, артефакторіку, розкриття харизматичності мовців, що створює ще більшу ефективність реалізації намірів діячів. До прикладу, впродовж всього відеоролику вищезгаданий нами блогер Doctor Mike сидить у білій лікарняній формі, що має миттєво асоціювати його із сферою медицини, а відтак викликати довіру. На лінгвальному рівні, це поєднується із активним вживанням медичних термінів, що в цілому підсилює бажаний ефект та сприяє досягненню праг-

матичної інтенції – маніпуляцією світоглядом глядача. Крім того, блогера знято в основному *крупним планом*, з фокусом на верхній частині та голові, мовець не відриває *контакт очей* від камери. Як відомо, такий прийом зйомки відтворює приятельську/інтимну зону людини, відтак, одразу актуалізує довірливе та приязне ставлення між глядачем та блогером. Далі варто відмітити і те, що Майк дуже виразно *жестукує* впродовж всього відео. Його *міміка обличчя* дуже активна, усі емоції транслюються відкрито, а подекуди занадто бурхливо та гіперболізовано. Таким чином, чоловік додає експресивності та ще більшої емоційності всьому сказаному, підсилюючи в потрібний момент напругу та важливість обговорюваної теми. Часто можна спостерігати емоції, які переходять у *кривляння*. Так як на меті блогера є протиставити свою думку тому, що транслюють та розповідають в більш офіційних джерелах, та, часто спростувати все, що показують у телебаченні про хворобу Covid-19, він використовує чимало *фрагментів* із інших ресурсів (Doctor Mike, 0:01–0:05; 0:24–0:34; 01:02–01:10; 01:40–02:00; 03:36–03:52; 04:11–04:21; 07:42–07:52), щоб наочно переконати глядачів у своїй точці зору. У глядача може виникнути думка, що на фоні цих фрагментів новин, Майк дійсно є більш компетентним та його слова є логічнішими. Для цього він використовує вирвані з контексту висловлювання, сказані політиками чи журналістами, опускаючи всі аргументи з їхньої сторони. Відповідно *кольорова гамма* створюваної картини має не менш важливе значення. У своєму відео Майк використав два домінуючі кольори: чорний фон та білий колір власного вбрання, що, на нашу думку, акцентують мовця та його світогляд як єдино вірний.

У випадку виступу Джо Байдена, президента США, мультимодальність платформи YouTube надала додаткові можливості для створення ще більшої виразності, переконливості та масштабності виступу політичного діяча. Так, на задньому фоні по обидва боки президента висять *стяги Сполучених Штатів Америки*, що підсилює патріотичний ефект того, що виступаючий діє у інтересах держави та її громадян, а тому це може бути предметом довіри до політика зі сторони глядачів.

Крім того, президент намагається підтримувати *зоровий контакт* впродовж всього

виступу, що також створює атмосферу довіри та ширості, тому в глядачів не повинно виникнути відчуття того, що спікер намагається щось приховати чи обманути, та наявність *рук у кадрі*, що створюють атмосферу активності розмови. Вагомим засобом додаткового маніпулятивного впливу, можливого завдяки мультимодальному простору вважаємо *графіки фондових бірж*, виведені на перший план відео протягом всього ролику, на яких було показано вплив рівня захворюваності на акції компаній. Таким чином, глядачі мають можливість наочно побачити, як поширення Covid-19 впливає не тільки на здоров'я, але і на економіку країни, а, відтак, апелюється до почуття відповідальності та причетності кожного громадянина. Таким чином, у відео виступу президента Джо Байдена застосовано лінгвальні імпліцитні засоби маніпуляції у поєднанні з засобами мультимодальності, які створили в очах глядачів ще більш величний та переконливий образ президента США.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Політичний дискурс, як і будь-яка інша сфера спілкування, сповнена різноманітних імпліцитних маніпулятивних засобів, які можуть допомогти для здійснення впливу на глядачів, слухачів та читачів. Мультимодальний простір, в розглянутому нами випадку – відеохостинг YouTube – є дієвим засобом для реалізації намірів діячів політичної сфери, так як стає можливим використання різних відео та фото фрагментів, графіків, музичного супроводу, кольористики, робочої форми та національних символів країни, які, у свою чергу, ефективно працюють у поєднанні з лінгвальними засобами імпліцитної маніпуляції. Аналіз фрагментів мультимодального дискурсу, зокрема відеомовлення різних суб'єктів суспільства – президента та блогера – демонструє, що імпліцитність маніпуляції в мультимодальному дискурсі полягала в тому, що всі суб'єкти чинили прихований вплив на підсвідомість та сприйняття інформації потенційних об'єктів не тільки за допомогою вербальних засобів, але і за допомогою мультимодальних модусів, наприклад, підібраних кольорів фону та одягу, музичного супроводу, жестів, міміки, графічного дизайну, особливості голосу та тембру, які актуалізує платформа відеохостингу YouTube. Перспективними вважаємо подальші дослідження маніпуляції засобами мультимодального дискурсу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алексеев А. Б. Манипуляция в американском политическом дискурсе: лингвопрагматический аспект. *Филология. Журналистика*. 2019. Т. 19. № 2. С. 176–180.
2. Камінська М. О. Імплицитна негативна оцінка в сучасному англomовному діалогічному дискурсі: когнітивно-прагматичний аспект. Дисертація. Київ, 2019. 239 с.
3. Козуб Л. Мовні засоби впливу у сучасному англomовному політичному дискурсі. *Studia Methodologica*. Тернопіль, 2011. Вип. 32. С. 50–53.
4. Кулієвіч М. Я., Благой В. В. Використання іноземного досвіду діяльності блогерів з метою реклами підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Вип. 23. 2018. С. 256–258.
5. Макарук Л. Мультиmodalність сучасного англomовного масмедійного комунікативного простору : дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.04. Луцьк. 2019. 635 с.
6. Перхач Р.-Ю. Т., Смирнова А. О. Мовні засоби маніпуляції в пресі: Контент аналіз. *Молодий вчений*. Львів. № 10 (74). 2019. С. 186–189.
7. Петрик В. М., Присяжнюк М. М., Компанцева Л. Ф. Сугестивні технології маніпулятивного впливу. ЗАТ «ВІПОЛЬ». 2011. 248 с.
8. Попов Р. А. Політичний дискурс: проблема теоретичної ідентифікації. URL: https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=7SApFdkAAAAJ&citation_for_view=7SApFdkAAAAJ:Tyk-4Ss8FVUC (Дата звернення: 30.10.2021).
9. Примуш М. В., Ярош Я. Б. Політичний дискурс щодо функціонування політичних партій в Україні. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса*. № 5. 2020. С. 22–28.
10. Акорова А. Linguistic manipulation. Definition and types. *International Journal of Cognitive Research in science, engineering and education*. Vol. 1. No. 2. 2013.
11. Dijk V. T. Discourse and Manipulation. *Discourse and Society*. SAGE Publications. London, 2006. Vol. 17 (2). Pp. 359–383
12. MacMillan Dictionary. Macmillan Education Limited 2009–2021. URL: <https://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/manipulation> (дата звернення: 27.12.2021).
13. Yus F. Misunderstandings and explicit/implicit communication. *Pragmatics*. 1999. Pp. 487–517.
14. Відео із блогу Doctor Mike *Doctor Fact-Checks Media On Coronavirus* https://www.youtube.com/watch?v=5CRxyHU9Oxo&t=346s&ab_channel=DoctorMike
15. Виступ Джо Байдена *President Joe Biden on the omicron variant* https://www.youtube.com/watch?v=JRhLWJNRyFM&ab_channel=WallStreetJournal

REFERENCES:

1. Alekseev, A. (2019) Manipulatsiya v amerikanskom politicheskom diskurse: lingvopragmaticheskyi aspect. [Manipulation in American Political Discourse: A Linguo-Pragmatic Aspect] *Philologiya. Zhurnalistika*, 19. No. 2. 176–180.
2. Kaminska, M. (2019) Implicitna negativna ozinka v suchasnomu anglomovnomu dialogichnomu dyskursi: kognityvno-pragmatychnyi aspect [Implicit negative assessment in modern English dialogic discourse: a cognitive-pragmatic aspect. Dissertation]. Kyiv. 239 p.
3. Kozub, L. (2011) Movni zasoby vplyvu u suchasnomu anglomovnomu politychnomu dyskursi [Linguistic means of influence in modern English-language political discourse]. *Studia Methodologica*. 50–53.
4. Kulievych, M., Blagoy, V. (2018) Vykorystannia inozemnogo dosvidu diyalnosti blogeriv z metoyu reklamy pidpnyemstva [Using foreign experience of bloggers to promote the company]. *Globalni ta hatsionalni problemy ekonomiky*. No. 23. 256–258.
5. Makaruk, L. (2019) Multymodalnist suchasnoho anglomovnoho masmediynogo komunikativnoho prostoru [Multimodality of modern English mass media communication]. Phd thesis. 40.
6. Perchach, R. Yu., Smirnova, A. (2019) Movni zasoby manipuliaziiyi v presi: content analiz [Language means of manipulation in the press: Content analysis] *Molodyi vchenyi*. No. 10 (74). 186–189.
7. Petryk, V., Prysiazhniuk, M., Kompanceva, L. (2011) Sugestyvni tehnologii manipuliatyvnoho vplyvu [Suggestive technologies of manipulative influence]. 248 p.
8. Popov, R. Politychnyi dyskurs: problema teoretichnoi identyfikacii. URL: https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=7SApFdkAAAAJ&citation_for_view=7SApFdkAAAAJ:Tyk-4Ss8FVUC (access: 30.10.2021).
9. Prymush, M., Yarosh, Ya. (2020) Politychnyi dyskurs shchodo funktsionalnogo politychnykh partii v Ukraini [Political discourse in the functioning of political parties in Ukraine.]. *Visnyk Donetskogo natsionalnogo universytetu imeni Vasyliya Stusa*. No. 5. 22–28.

УДК 811.11

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-12>

Наталія КИЩЕНКО

кандидат філологічних наук, доцент кафедри міжнародних відносин та гуманітарних дисциплін, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, вул. Пирогова 9, Київ, Україна, 01601

ORCID: 0000-0002-7685-4518

Researcher ID: AAE-7785-2022

Магдалена ЗАБЕЛЬСКА

PhD, факультет англійської мови, Університет імені Адама Міцкевича, вул. Вєнявського 1, Познань, Польща, 61-712

ORCID: 0000-0002-9806-1981

Бібліографічний опис статті: Кіщенко, Н., Забельська, М. (2022). Метафоричне відображення війни в Україні лексичними засобами (на матеріалі політичного дискурсу). *Актуальні питання іноземної філології*, 16, 80–84, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-12>

**МЕТАФОРИЧНЕ ВІДОБРАЖЕННЯ ВІЙНИ В УКРАЇНІ ЛЕКСИЧНИМИ ЗАСОБАМИ
(НА МАТЕРІАЛІ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ)**

Статтю присвячено метафоричним моделям відображення лексики війни в Україні. Важливість вивчення політичного дискурсу в контексті поточного військового конфлікту в Україні вже давно визнається в широко зрозумілих дослідженнях дискурсу, з багатьма лінгвістичними фокусами, серед яких є метафори. Воєнний дискурс про вторгнення в Україну, який входить до політичного дискурсу містить особливий наратив, який включає різні тематичні елементи в різноманітних синтаксичних конфігураціях, і цивільні особи, у центрі уваги цього поточного аналізу, є частиною цієї картини. У статті висвітлені результати пілотного дослідження, яке було спрямоване на вивчення метафоричного наративу висловлювань про війну. Стаття покликає пролити світло на дискурсивну конструкцію звичайних громадян в дискусіях на форумах. Особлива увага приділялася метафорам, а саме метонімії, пасивності учасників, а також специфічній сентенційній конфігурації, в якій вислови громадян подаються як ґрунт. У статті описано політичний дискурс та його підвид воєнний дискурс у якому вписано метафори емотивності та застосування пересічними громадянами українцями та поляками на форумах. Воєнний наратив представляє собою дискурсивний спосіб ведення війни. Коментарі людей, які дискутують на тему війни зосереджуються на загальних спостереженнях на основі конкретних подій в Україні, де пересічні громадяни є очевидцями основних подій та є постраждалими від воєнних дій. Цей підхід опирається на когнітивну лінгвістичну парадигму, яка має на меті висвітлити основні когнітивні процеси. Емотивність висловлювань громадян двох країн на форумах об'єднана метою визначити у політичному дискурсі, а саме у його підвиді воєнному дискурсі, ключові метафори, які яскраво описують ситуацію в Україні. У статті здійснено спробу виокремити метафору у висловах референтів про події, які зараз відбуваються на території України та дати цим висловам лінгвістичну характеристику та пояснити мотив висловлювань, які ілюструють семантико-синтаксичну роль риторики на різноманітних форумах. У представлених прикладах визначено використання слова Україна для різних референтів: як ціла нація, як цивільні, як уряд України.

Ключові слова: метафора, політичний дискурс, наратив, когнітивний процес.

Nataliia KISHCHENKO

PhD in Philology, Associated professor at the Department of International Relations and Humanitarian sciences, National Pedagogical Dragomanov University, Pyrogova str. 9, Kyiv, Ukraine, 01601

ORCID: 0000-0002-7685-4518

Researcher ID: AAE-7785-2022

Magdalena ZABIELSKA

PhD, Faculty of English, Adam Mickiewicz University Poznan, str. Wieniawskiego 1, Poznan, Poland, 61-712

ORCID: 0000-0002-9806-1981

To cite this article: Kishchenko, N., Zabielska, M. (2022). Metaforyczne widobrazhennia viiny v Ukraini leksychnymy zasobamy (na materialy politychnoho dyskursu) [Metaphorical representation of the war in Ukraine by lexical means (based on political discourse)]. *Current issues of foreign philology*, 16, 80–84, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-12>

METAPHORICAL REPRESENTATION OF THE WAR IN UKRAINE BY LEXICAL MEANS (BASED ON POLITICAL DISCOURSE)

The article is devoted to metaphorical models of reflecting the vocabulary of war in Ukraine. The importance of studying political discourse in the context of the current military conflict in Ukraine has long been recognized in widely understood discourse studies, with many linguistic tricks, including metaphors. The military discourse on the invasion of Ukraine, which is part of the political discourse, contains a special narrative that includes various thematic elements in various syntactic configurations, and civilians, the focus of this current analysis, are part of this picture. The article highlights the results of a pilot study aimed at studying the metaphorical narrative of statements about the war. The article aims to shed light on the discursive construction of ordinary citizens in forum discussions. Particular attention was paid to metaphors, namely metonymy, passivity of the participants, as well as the specific maximal configuration in which the statements of citizens are presented as the ground. The article describes the political discourse and its subtype military discourse in which the metaphors of emotionality and use of ordinary Ukrainians and Poles in forums are inscribed. Military narrative is a discursive way of waging war. The comments of people discussing the war focus on general observations based on specific events in Ukraine, where ordinary citizens witness the main events and are victims of hostilities. This approach is based on the cognitive linguistic paradigm, which aims to highlight the basic cognitive processes. The emotionality of the speeches of the citizens of the two countries at the forums is united in order to identify in the political discourse, namely in its subspecies of military discourse, key metaphors that vividly describe the situation in Ukraine. The article attempts to single out a metaphor in the statements of speakers about the events taking place in Ukraine and give these statements a linguistic description and explain the motive of statements that illustrate the semantic-syntactic role of rhetoric in various forums. The presented examples define the use of the word Ukraine for different referents: as a whole nation, as civilians, as the government of Ukraine.

Key words: metaphor, political discourse, narrative, cognitive process.

Актуальність проведення наукового дослідження викликана нагальною потребою дослідити сучасний наратив пересічних громадян України та Польщі під час опису власних емоцій та вражень використовуючи метафоричне порівняння на форумах обговорюючи війну в Україні та повномасштабне вторгнення на суверенну територію України.

Аналіз наукових досліджень. Спираючись на дослідження науковців Яворської та Чмир (2018), які досліджували медіатексти, що стосуються війни в Україні (2014–2016), у зв'язку з попередньою концептуальною схемою ВІЙНИ. У своєму підході до подій, які досліджуються, автори порівнюють локальний та фізичний характер війни з її глобальними наслідками та створений для неї підвидом політичного дискурсу. Метафорами у воєнному дискурсі займається науковець Альфред Мусолф (2016), який визначив, що метафори використовуються не лише для позначення конкретних цільових понять у політиці, а значущість метафор, які несуть прагматичну «додаткову цінність». Теоретико-методологічний підхід використовує у своїй праці Циркунова (2016) у своєму аналізі британської та американської онлайн-преси.

Метою дослідження є визначення основних метафор, які безпосередньо вживаються громадянами України та Польщі на різних форумах, їх емоційне забарвлення та порівняння частотності вживання тих чи інших метафор.

Виклад основного матеріалу. Основоположниками вживання метафор є Дж. Лакофф та Джонсон у своїй фундаментальній праці «Метафори, якими ми живемо» (1980), науковці стверджують, що метафори є не просто декоративним елементом мови, а основною схемою людського пізнання, дослідження метафор закріпили свій статус у лінгвістиці. З тих пір, метафори розглядаються не тільки як «засоби вираження переконань, поглядів та цінностей, а і як носії важливого значення для людського спілкування та високого соціального, етичного та політичного значення» (Musolff, 2016:2).

Поєднання підходу CDA та концептуальної метафори було досліджено науковцями Яворською та Чмир (2018), у своєму підході до подій, автори порівнюють локальний та фізичний характер війни з її глобальними наслідками та створеним для неї дискурсом. Дискурс воєнного наративу представляє дискурсивний спосіб ведення війни та включає

в себе такі елементи, як «зброя (літаки, танки, кораблі), використання, напади та оборонні дії, знищення об'єктів, людські жертви, загибель солдатів та мирних жителів під час конфлікту (які також належать до фізичної сфери)» (Яворська, 2017). Також науковець зосереджує свою увагу на три наратив про події, а також демонструє еволюцію в розумінні самого поняття війни (ПРИРОДНА СИЛА, СМЕРТЬ, ПЕРЕМІЩЕННЯ). Вона припускає, що «сприйняття Другої світової війни як прототипу поступово виходить з ужитку, а нинішній збройний конфлікт (війна) переміщується в центр концептуальної категорії» (Яворська, 2018). Яворська також акцентує свою увагу на зображенні війни та ролі перформативів (оголошення війни, підписання мирної угоди) та концепції структури перемоги, щодо сприйняття війни (Яворська, 2018, Чмир, 2018).

Подібні підходи до вивчення цієї теми використовує і Циркунова (2016). Вона визначає три метафоричні моделі у висвітленні подій в Україні, а саме, Світ – це громада, Нація – суперник, Санкції – це покарання, Політика – це спорт.

Воєнний дискурс про вторгнення в Україну містить особливий нарратив, який включає різні тематичні елементи в різноманітних синтаксичних конфігураціях, і цивільні особи, у центрі уваги цього аналізу, є частиною цієї картини.

У нашому дослідженні представлено 7788 слів, які були виокремлені із дискусійних форумів веб-порталів: GoWork.pl (5180 слів), tokfm.pl (2498 слів, з коментарів, що розміщені під статтями) та gazeta.pl (110 слів, з тем пов'язаних з поточними подіями), як оригінальні дописи так і коментарі, були використані у нашому пілотному дослідженні, щоб пролити світло на дискурсивну конструкцію пересічних громадян в дискусіях на форумах. Особлива увага приділялася метафорам, а саме метонімії, пасивності учасників, а також специфічній сентенційній конфігурації.

Нашу увагу привернули коментарі людей у обговореннях, що містять посилання або загальні спостереження на основі конкретних подій в Україні, які мають конкретне порівняння, в якому цивільне населення виступає як фон основних подій, водночас яке гостро постраждало від цих дій. Такий підхід ґрунтується на когнітивній парадигмі в лінгвістиці, в якій передбачено, що елементи мови ілю-

струють більш глобальні когнітивні процеси (Langacker, 1987:99, Evans and Green, 2006). Однією з основних когнітивних здібностей є розрізнення фігури/основи (сегрегація Evans and Green, 2006: 69), тобто здатність розрізняти фокусну точку та її сцену. Ця теорія заснована на передумові показу людині чорної дошки з білою крапкою, то людина ймовірно зосередиться на білій крапці (Langacker, 1987: 120).

Дотримуючись цієї лінії міркувань, коли одна сутність є більш значущою та являє собою фігуру, а друга сутність має меншу помітність та носить назву наземний або опорний об'єкт (Evans and Green, 2006: 69). За твердженням Талмі (2001), ця відмінність також стосується і мови. У мові фігура «потребує закріплення», тоді як основа «закріплює». Фігура та основа можуть взаємодіяти у різних конфігураціях наприклад часу, причини, результату, але в основі цього розрізнення лежить різне ознакове виділення (Талмі, 2001: 311). Отже фігура визначається з точки зору її орієнтації на основу/підґрунтя (Талмі, 2001: 312), у часовому чи просторовому плані.

У наведених нижче прикладах описані окремі події (насильство, економіка в умовах кризи, політичні амбіції) як фігура на тлі страждання/вмирання цивільних.

a) Although the war unavoidable because countries' economies are floundering another solution should be sought. Without violence. **Because the innocent are suffering here** regardless of race colour religion. [...] I am not siding with Russia or America. The fact is that **innocent people are dying**. Хоча війна неминуча, оскільки економіка країн занепадає, слід шукати інше рішення. Без насильства. Тому, що тут страждають невинні, незалежно від релігії та расового кольору. Справа в тому, що гинуть невинні люди. [*Mimo, iż wojna była nieunikniona, bo gospodarki państw kuleją powinno szukać się innej drogi. Bez przemocy. Bo tu akurat cierpią niewinni bez względu na rasę kolor wyznanie. [...] Nie bronie ani Rosji ani Ameryki. Faktem jest jedno. Ginę niewinni ludzie.*] Gowork.pl, other topics;

b) So far, political ambitions of the few are the reason **why so many are suffering**. **Поки що політичні амбіції небагатьох є причиною, чому так багато людей страждає.** [*Póki co to przez polityczne ambicje niektórych cierpi bardzo wielu.*] gazeta.pl

Furthermore, it is the civilians who are affected, in Francis and Kramer-Dahl's (2004) perspective, who "play a role of Goal, or 'done to' (2004: 173)", as a result of the war activities, indirectly, due to shortage of food, power cuts, etc., but also directly, sheltering from shelling, fleeing from the country or dying;

c) *How is it possible that they are still fine after what Russians are doing to Ukrainians.* [Jak to możliwe że nadal funkcjonują po tym co Rosjanie robią Ukraińcom.] gazeta.pl;

d) *Nevertheless, so far, it has been Russians who have murdered entire villages of civilians in Ukraine, not Ukrainians in Russia. And so far, it has been Russians shelling Ukraine, not Ukraine.* [Niemniej, póki co, to Rosjanie wymordowali całe wioski cywilów w Ukrainie, nie Ukraińcy w Rosji. I póki co, to Rosjanie ostrzeliwują Ukrainę, nie Ukraina Rosję.] gazeta.pl;

e) *I cannot fathom that soldiers are at war with civilians...* [Nie mogę pojąć, że żołnierze prowadzą wojnę z ludnością cywilną...] gazeta.pl;

f) *The goal is to prevent evacuation, so that people could stay. And then in order to enter the city, rape the children, kill, plunder and start fire. It is the aim of Russian bandits and monsters. That is their objective.* [Chodzi o to, żeby powstrzymać ewakuację, żeby ludzie zostali. A potem by wejść do miasta, gwałcić dzieci, zabijać, grabić i podpalać. O to chodzi rosyjskim bandytem i potworom. I taki jest ich cel.] gazeta.pl

Example f) above points to the plan for the people to remain in the city, again being

the ground for the war activities, but then it turns out that the "ground" becomes the "goal", of raping and killing. Additionally, in some other comment, g), it is explicitly observed that it is the configuration that matters, i. e., who does it to whom, that is important, and this should be changed.

a) *Dear Editors, let's change the narration, it is not Putin's war with Ukraine, but Russia's war with Ukraine. It is Russians who are fighting on the front against the civilians of Ukraine. After the war we were also taught that it was Hitlerites who were bad Germans were not mentioned. Hitlerites were from Mars? Then just like now it is people of a particular nation who are murdering who invaded the neighbour.* [Panowie i Panie redaktorzy zmieńcie narrację, to nie jest wojna Putina z Ukrainą to wojna Rosji z Ukrainą. Na froncie walczą Rosjanie przeciw mieszkańcom Ukrainy. Po II Wojnie Światowej też nas uczono, że hitlerowcy byli źli o Niemcach nie wspomiano. A hitlerowcy to byli z Marsa?. Tam jak i teraz mordują konkretni przedstawiciele narodu który napadł na sąsiada]. tokfm.pl

Висновки. У своєму дослідженні ми здійснили спробу виокремити метафору та виявили її тип а саме метонімію. Це виявлено в посиланнях на цілі в термінах їх частин. У представлених прикладах визначено використання слова Україна для різних референтів: як ціла нація, як цивільні, як уряд України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Evans Vyvyan and Melanie Green. *Cognitive linguistics. An introduction*. Edinburgh: Edinburgh University Press. 2006.
2. Francis Gill, and Anneliese Kramer-Dahl. "Grammar in the construction of medical case histories", in: Caroline Coffin, Ann Hewings and Kieran O'Halloran (eds.), *Applying English grammar. Functional and corpus approaches*. London : Hodder Education, 2004. 172–190.
3. Knowles Murray and Rosamund Moon. *Introducing metaphor*. London : Routledge. 2006.
4. Lakoff George and Mark Johnson. *Metaphors we live by*. Chicago : Chicago University Press. 1980.
5. Langacker Ronald W. *Foundations of cognitive grammar*. Vol. 1: *Theoretical prerequisites*. Stanford : Stanford University Press. 1987.
6. Musolff Andreas. *Political metaphor analysis. Discourse and scenarios*. Bloomsbury Academic. 2016.
7. Talmy Leonard. *Toward a cognitive semantics*. Vol. 1: *Concept structuring system*. Cambridge, MA : MIT Press. 2001.
8. Tsirkunova Svetlana. "Through the prism of metaphor: a case study of the US and UK political discourse on the Ukraine conflict", *Acta Scientiarum*. 2016. 38, 4: 405–412.
9. Van Valin Robert D. *An introduction to syntax*. Cambridge : Cambridge University Press. 2001.
10. Van Valin Robert D. and Randy J. Lapolla. *Syntax: Structure, meaning and function*. Cambridge : Cambridge University Press. 1997.
11. Yavorska Galina. The concept of war in Ukrainian public discourse. Talk given at The Fourteenth International Cognitive Linguistics Conference (ICLC-14) University of Tartu, Tartu, Estonia, July 10–14, 2017. (<https://sisu.ut.ee/sites/default/files/proovin/files/yavorska.pdf>) (date of access: 22 Mar. 2022).

12. Yavorska Galina. “Hybrid war as a discursive construct”, *Strategic Priorities* 41, 4: 41–48. (<https://niss-priority.com/index.php/journal/article/view/115>) (date of access: 22 Mar. 2022).

13. Yavorska Galina M. and O. R. Chmyr. “Semantics of war and peace in modern Slavic languages: historical-typological aspect”. (https://www.academia.edu/37191607/Semantics_of_war_and_peace_in_modern_Slavic_languages_historical-typological_aspect.pdf) (date of access: 22 Mar. 2022).

REFERENCES:

1. Evans, Vyvyan and Melanie Green. (2006). *Cognitive linguistics. An introduction*. Edinburgh : Edinburgh University Press. [in English]

2. Francis, Gill, and Anneliese Kramer-Dahl. (2004). “Grammar in the construction of medical case histories”, in: Caroline Coffin, Ann Hewings and Kieran O’Halloran (eds.), *Applying English grammar. Functional and corpus approaches*. London : Hodder Education, 172–190. [in English]

3. Knowles, Murray and Rosamund Moon. (2006). *Introducing metaphor*. London : Routledge. [in English]

4. Lakoff, George and Mark Johnson. (1980). *Metaphors we live by*. Chicago : Chicago University Press. [in English]

5. Langacker, Ronald W. (1987). *Foundations of cognitive grammar*. Vol. 1: *Theoretical prerequisites*. Stanford : Stanford University Press. [in English]

6. Musolff, Andreas. (2016). *Political metaphor analysis. Discourse and scenarios*. Bloomsbury Academic. [in English]

7. Talmy, Leonard. (2001). *Toward a cognitive semantics*. Vol. 1: *Concept structuring system*. Cambridge, MA : MIT Press. [in English]

8. Tsirkunova, Svetlana. (2016). “Through the prism of metaphor: a case study of the US and UK political discourse on the Ukraine conflict”, *Acta Scientiarum* 38, 4: 405–412. [in English]

9. Van Valin, Robert D. (2001). *An introduction to syntax*. Cambridge : Cambridge University Press. [in English]

10. Van Valin, Robert D. and Randy J. Lapolla. (1997). *Syntax: Structure, meaning and function*. Cambridge : Cambridge University Press. [in English]

11. Yavorska, Galina. (2017). The concept of war in Ukrainian public discourse. Talk given at The Fourteenth International Cognitive Linguistics Conference (ICLC-14) University of Tartu, Tartu, Estonia, July 10–14, (2017). (<https://sisu.ut.ee/sites/default/files/proovin/files/yavorska.pdf>) (date of access: 22 Mar. 2022). [in English]

12. Yavorska, Galina. (2018). “Hybrid war as a discursive construct”, *Strategic Priorities* 41, 4: 41–48. (<https://niss-priority.com/index.php/journal/article/view/115>) (date of access: 22 Mar. 2022). [in English]

13. Yavorska, Galina M. and O. R. Chmyr. 2018. “Semantics of war and peace in modern Slavic languages: historical-typological aspect”. (https://www.academia.edu/37191607/Semantics_of_war_and_peace_in_modern_Slavic_languages_historical-typological_aspect.pdf) (date of access: 22 Mar. 2022). [in English]

УДК 811.111:378.02

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-13>

Ірина КОРОБОВА

кандидат філологічних наук, доцент кафедри української та іноземних мов, Національний університет фізичного виховання і спорту України, вул. Фізкультури, 1, Київ-150, Україна, 03150

ORCID: 0000-0001-8253-9330

Бібліографічний опис статті: Коробова, І. (2022). Комунікативний метод вивчення англійської мови у закладах вищої освіти. *Актуальні питання іноземної філології*, 16, 85–90, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-13>

КОМУНІКАТИВНИЙ МЕТОД ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті з'ясовано роль та значення комунікативного методу для вивчення іноземної мови студентами закладів вищої освіти. Рівень іноземної підготовки студентів у закладах вищої освіти потребує відповідності світовим тенденціям комунікації на високому фаховому рівні. Мета дослідження – визначити роль та основні характеристики комунікативного методу вивчення іноземних мов студентами у закладах вищої освіти XXI століття спортивного напрямку. Методи дослідження – структурно-системний аналіз змісту, форм, методів і засобів навчання, порівняльний аналіз, хронологічний та діахронний.

Результатом сформованості у студентів закладів вищої освіти належного рівня готовності до застосування іноземної комунікації є набуття мовної та мовленнєвої компетентності. Цей процес передбачає опанування певних знань, вироблення професійно спрямованих комунікативних умінь і навичок через застосування сучасних методів вивчення іноземної мови. Комунікативний метод передбачає формування у студентів закладів вищої освіти комунікативної компетентності на основі реальних моделей процесу спілкування через розвиток особистості, розкриття її резервних можливостей і творчого потенціалу. Основні групи вправ для формування комунікативних навичок у студентів закладів вищої освіти спортивного напрямку: ситуативні, респонсивні, описові, ігрові, дискусійні, репродуктивні. Зважаючи на обставини, що пов'язані із пандемією XXI століття, фокус комунікативного методу вивчення іноземних мов змістився в бік Інтернет технологій. Використання комунікативного методу вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти спортивного напрямку має на меті розвиток особистості студента та підготовку його до міжкультурного спілкування на високому рівні. Перспектива подальших досліджень передбачає детальний аналіз інших методів, які використовуються для підвищення рівня знань студентів закладів вищої освіти у процесі опанування іноземною мовою.

Ключові слова: іноземна мова, комунікативний метод, заклад вищої освіти, спортивний напрямок, студент.

Ірина КОРОБОВА

PhD in Philology, Associate Professor at the Department of Ukrainian and Foreign Languages, National University of Physical Education and Sport of Ukraine, 1, str. Physical Culture, Kyiv-150, Ukraine, 03150

ORCID: 0000-0001-8253-9330

To cite this article: Korobova, I. (2022). Komunikatyvnyi metod vyvchennia anhliiskoi movy u zakladakh vyshchoi osvity [Communicative method of studying English at higher education institutions]. *Current Issues of Foreign Philology*, 16, 85–90, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-13>

COMMUNICATIVE METHOD OF STUDYING ENGLISH AT HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

The article clarifies the role and importance of the communicative method for learning a foreign language by students of higher education institutions. The level of foreign language training of students at higher education institutions requires compliance with global trends in communication at a high professional level. The purpose of the study is to determine the role and main characteristics of the communicative method in learning foreign languages by students at higher education institutions of the sports in the XXI century. Research methods are structural and systematic analysis of the content, forms, methods and means of teaching, comparative analysis, chronological and diachronic.

The formation result at students of higher education institutions of the appropriate level to use foreign language communication is the acquisition of language and speech competence. This process involves the acquisition of certain knowledge, the development of professionally oriented communication skills through the use of modern methods in learning a foreign language. The communicative method involves the formation of communicative competence at students of higher education based on real communication models through the development of personality, the disclosure of its reserve capabilities and creative potential. The main groups of exercises for the formation of communication skills at students of higher education institutions of sports are situational, responsive, descriptive, game, discussion, reproductive. Given the circumstances surrounding the 21st century pandemic, the focus of the communicative method in learning foreign languages has shifted towards Internet technologies. The use of the communicative method in learning foreign languages at higher education institutions of sports aims to develop the student's personality and prepare for intercultural communication at a high level. The prospect of further research provides a detailed analysis of other methods used to increase the level of students' knowledge at higher education institutions in the process of mastering a foreign language.

Key words: foreign language, communicative method, the institution of higher education, sports direction, student.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток українського суспільства XXI століття характеризується збільшенням інтеграційних процесів у світову спільноту, активізацією співпраці з міжнародними організаціями, розширенням сфер взаємодії з іноземними партнерами, що зумовлює необхідність формування іншомовної комунікативної компетенції. Рівень іншомовної підготовки студентів у закладах вищої освіти потребує відповідності світовим тенденціям комунікації на високому фаховому рівні. Підготовка майбутніх фахівців у закладах вищої освіти регламентується Законом України «Про освіту» (2017 р.) та «Про вищу освіту» (2014 р.), Національною стратегією розвитку освіти в Україні. Головною метою навчання іноземних мов у закладах вищої освіти є набуття студентами вмінь і навичок грамотного використання іноземної мови в щоденному, діловому та професійному спілкуванні. Особливо актуальною ця мета залишається для студентів закладів вищої освіти спортивного напрямку, адже постійна взаємодія з іноземними колегами потребує адекватного спілкування, задовольняючи професійні виклики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз джерельної бази дає підстави стверджувати, що питанням вивчення іноземних мов цікавилися багато вчених. Так, Заболотська, А. Долапчі, Г. Карловська, Ю. Котова, Л. Лічман, К. Матійчук, Н. Микитенко, Е. Мироненко, Л. Морська, Н. Приміна, В. Стрекозін досліджували питання навчання іноземних мов у системі освіти України. О. Іщенко та О. Матвіяс цікавилися методикою засвоєння іноземних мов у рамках євроінтеграції (Іщенко & Матвіяс, 2009), А. Білоцерковець – новітніми методами викладання іноземної мови за професійним спрямуванням (Білоцерковець, 2017); Ж. Ніколаєва аналізувала європейські стан-

дарту вивчення іноземних мов з метою їх імplementації в освітній простір (Ніколаєва, 2004). Р. Ленгс, У. Літлвуд, О. Леонтьєв, О. Карп'юк, Н. Склярєнко та інші зробили значний внесок в теорію та практику комунікативного методу вивчення іноземних мов. Однак питанню комунікативного методу вивчення іноземної мови студентами закладів вищої освіти спортивного напрямку приділено зовсім мало уваги, що аргументує актуальність нашого дослідження.

Мета дослідження – визначити роль та основні характеристики комунікативного методу вивчення іноземних мов студентами у закладах вищої освіти XXI століття спортивного напрямку. Об'єкт дослідження – сутність процесу вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти. Предмет дослідження – комунікативний метод вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти XXI століття спортивного напрямку. Матеріалом дослідження стали наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених XXI століття; законодавчі й нормативні акти.

Методи дослідження: структурно-системний аналіз змісту, форм, методів і засобів навчання дав можливість систематизації та узагальнення теорії і практики іншомовної підготовки на різних етапах розвитку освіти; порівняльний аналіз передбачав теоретичний аналіз, синтез, узагальнення та систематизацію наукових джерел; хронологічний та діахронний методи стали засобом для визначення тенденцій вивчення іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. Гармонізація вищої освіти України відповідно до вимог Європейського простору, її розвиток здійснюється за певними принципами. Це, насамперед, пріоритетне запровадження інноваційних досягнень освіти і науки. Відомо, що саме інноваційний шлях розвитку суспільства може забезпечити формування покоління людей, які мислять

та працюють по-новому. Як наслідок, головна увага приділятиметься розвитку особистості, її культурологічній і комунікативній підготовленості, здатності самостійно здобувати і розвивати знання, формувати інформаційні та соціальні навички (Сизоненко, 2008, с. 29–30).

Закон України «Про вищу освіту» серед основних завдань вищих навчальних закладів передбачає «забезпечення органічного поєднання в освітньому процесі освітньої, наукової та інноваційної діяльності» (Про вищу освіту, 2014, с. 6). Тому якісна мовна підготовка студентів неможлива без використання сучасних методів та підходів до опанування іноземною мовою у закладах вищої освіти напряму спорту.

Результатом сформованості у студентів закладів вищої освіти належного рівня готовності до застосування іншомовної комунікації є набуття мовної та мовленнєвої компетентності через вивчення іноземних мов. Цей процес передбачає опанування певних знань, вироблення професійно спрямованих комунікативних умінь і навичок через застосування сучасних методів вивчення іноземної мови.

Обираючи ті чи інші методи, викладач мусить дотримуватись певних критеріїв і ставити перед собою цілі, які будуть досягнуті, а саме: аналіз мовних потреб студентів залежно від обраної спеціальності; орієнтування на практичне використання мови; націленість на навчання орієнтування в іншомовному матеріалі та в іншомовному середовищі; навчання студентів вести бесіди на професійні теми та розробляти власні проекти (Білоцерковець, 2017, с. 21–22).

Комунікативний метод передбачає формування у студентів закладів вищої освіти комунікативної компетенції на основі мовних знань і навичок.

Суть комунікативного навчання полягає в тому, що процес навчання є моделлю процесу спілкування. Для цього необхідно моделювати основні, принципово важливі, сутнісні параметри спілкування, до яких належать особистісний характер комунікативної діяльності суб'єкта спілкування, взаємодія мовних партнерів, ситуації як форми функціонування спілкування, змістовна основа процесу спілкування, система мовних засобів, засвоєння якої забезпечило б комунікативну діяльність у ситуаціях спілкування, функціональний характер засво-

єння і використання мовних засобів, евристичність (новизна) спілкування і т. д. (Пассов, 1989, с. 4).

Комунікативність передбачає три основні умови (Тарнопольський, 1993):

1) спрямованість навчання студента на вироблення граматичних, лексичних, фонетичних, мовленнєвих навичок та умінь, що забезпечують можливість здійснення іншомовної мовленнєвої діяльності під час спілкування, реалізацію мови в актах комунікації;

2) комунікативний характер вправ, що використовуються в навчальному процесі для вироблення навичок і мовленнєвих умінь. (Принцип ситуативного мовленнєвого спілкування);

3) формування у студентів спонукально-мотиваційної фази діяльності – створення потреби в іншомовному мовленнєвому спілкуванні. Для цього потрібна висока позитивна мотивація: а) без мотивації мовленнєва діяльність взагалі не може розпочатися; б) сама ефективність мовленнєвої діяльності зростає, коли є високою позитивна мотивація.

Комунікативний метод спрямований на розвиток і вдосконалення особистості, розкриття її резервних можливостей і творчого потенціалу, створює передумови для ефективного покращення навчального процесу в закладах вищої освіти (Білан, 2012, с. 152–153).

Зважаючи на той факт, що мова потрібна для спілкування, метою навчання повинна стати комунікативна компетенція, яка включає в себе такі компетенції: 1) мовну (володіння мовним матеріалом для його використання у формі мовних висловлювань); 2) соціолінгвістичну (здатність використовувати мовні одиниці відповідно до ситуацій спілкування); 3) дискурсивну (здатність розуміти і досягати зв'язності у сприйнятті та продукуванні окремих висловлювань у межах комунікативно-значимих мовленнєвих утворень); 4) стратегічну (рівень обізнаності з соціально-культурним контекстом функціонування мови); 5) соціальну (здатність і готовність до спілкування з іншими) (Байдак, 2017).

Поділяємо думку Т. Кравчини (Кравчина, 2017), щодо основних принципів, які стосуються комунікативного методу на заняттях іноземної мови:

1. Принцип мовленнєвої спрямованості, що полягає в практичному користуванні мовою

у ситуаціях, які максимально наближені до реального спілкування.

2. Принцип індивідуалізації, що передбачає врахування індивідуально-психологічних особливостей студентів. Саме вони впливають на успішне оволодіння іншомовною мовленнєвою діяльністю. Комунікативність включає в себе індивідуалізацію навчання мовної діяльності, під якою розуміємо врахування всіх властивостей студента як індивідуальності: його здібностей, вміння здійснювати мовну і навчальну діяльність, його особливих якостей.

3. Принцип автентичності, що передбачає використання таких автентичних матеріалів, які використовуються носіями мови.

4. Принцип інтерактивності зумовлює навчання переважно у групах, оскільки в умовах групової взаємодії між студентами утворюється спільний фонд інформації про досліджуваний предмет, яким вони користуються разом. Дослідження показують, що при груповій роботі підвищується не лише мотивація студентів, але й їх успішність.

5. Принцип інтенсивного використання фахових знань студентів, що є надзвичайно актуальним у немовних вищих навчальних закладах. Адже основне завдання, навчити студентів працювати з текстами за їх спеціальністю, розуміти фахову термінологію та розмовляти за темами. Слід розробляти завдання, які б дозволяли не лише активізувати фахові знання сильних студентів, краще засвоювати фахову лексику та розвивати навички говоріння, але й підвищувати мотивацію та інтерес до даної теми слабких студентів.

6. Принцип ситуативності або контекстуальної обумовленості. Він означає, що мова та мовні засоби застосовуються в межах відповідного соціального контексту, тобто ситуативно. Контекст дозволяє адекватно зрозуміти кожне слово, речення завдяки його контекстуалізації – співвіднесенням його значення із значенням навколишніх одиниць. Ситуативність є обов'язковим елементом комунікативного методу, завдяки якому стимулюється мовленнєва діяльність студентів та розвиваються їх мовленнєві навички.

Комунікативно-орієнтоване навчання передбачає менш жорстке ставлення до помилок. Рекомендується не переривати процес спілкування, а розбирати помилки лише по завершенню кому-

нікативної ситуації. При цьому основна увага приділяється тим помилкам, які суттєво спотворюють зміст висловлювання. Уміння адекватно виправляти помилки, не порушуючи цілісності висловлювання студента і не відбиваючи у нього бажання розмовляти, – це ключ до успішного викладання (Байдак, 2017).

Основними перевагами комунікативного методу навчання є органічне поєднання свідомих і підсвідомих компонентів у процесі навчання іноземної мови, тобто засвоєння правил іншомовних моделей відбувається одночасно з оволодінням їх комунікативно-мовленнєвою функцією. Реалізація комунікативного підходу у навчальному процесі з іноземної мови означає, що формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь відбувається шляхом і завдяки здійсненню студентами іншомовної мовленнєвої діяльності. Тобто оволодіння засобами спілкування, аудіювання, читання та письма здійснюється шляхом реалізації цих видів мовленнєвої діяльності в процесі навчання в умовах, що моделюють ситуації реального спілкування (Бесараб, 2015, с. 316).

Наш практичний досвід дозволяє констатувати такі основні групи вправ для формування комунікативних навичок, що повинні стати невід'ємною частиною заняття з іноземної мови для студентів закладів вищої освіти спортивного напрямку:

1. Ситуативні вправи (проблемні та рольові ситуації).
2. Респонсивні вправи (запитання-відповіді та бесіди).
3. Описові вправи (опис реальних ситуацій та об'єктів).
4. Ігрові вправи (різноманітні ігри).
5. Дискусійні вправи (навчальні дискусії).
6. Репродуктивні вправи (перекази та інсценізація).

Різновидом комунікативного методу є когнітивно-комунікативний. Він має у своїй основі принцип усвідомлення під час навчання. Згідно із цим методом вивчення лінгвістичного явища повинно спиратися на розуміння його виникнення та використання в мові. Вправи когнітивно-комунікативного характеру повинні захоплювати увагу студентів, підштовхувати їх зацікавленість у подальшому засвоєнні, вчити аналізувати, порівнювати, та відшукувати взаємозв'язки (Мельнікова, 2014, с. 58).

Однак, зважаючи на обставини, що пов'язані із пандемією XXI століття, фокус комунікативного методу вивчення іноземних мов змістився в бік Інтернет технологій.

Інтернет – це міжнаціональне, крос-культурне суспільство, чия життєдіяльність заснована на електронному спілкуванні мільйонів людей в усьому світі, найбільша за розмірами і кількості учасників розмова, що коли-небудь відбувалася. Спілкуючись в іншомовному середовищі, студенти опиняються в дійсних життєвих ситуаціях. Вони приймають рішення широкого кола реалістичних, цікавих і досяжних задач, навчаються спонтанно і адекватно на них реагувати, що стимулює створення оригінальних висловлювань, а не шаблонну маніпуляцію мовними формулами (Полат, 2001, с. 41).

Вважаємо, що запровадження комунікативного підходу вивчення іноземної мови для студентів закладів вищої освіти напрямку спорту, з одного боку, передбачає усвідомлення вироб-

ничих потреб, використання спеціальної термінології, узагальнення й аналіз інформації, а також розуміння її ролі у професійній діяльності; з іншого боку, сприяє подоланню психологічного бар'єру через залучення до комунікації.

Висновки. Використання комунікативного методу вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти спортивного напрямку має на меті розвиток особистості студента та підготовку його до міжкультурного спілкування на високому рівні. Основною перевагою такого методу є те, що процес вивчення іноземних мов будується паралельно реальному мовленнєвому спілкуванню. Особливо актуальним залишається спілкування в мережі Інтернет, що зумовлене викликами пандемії XXI століття і реалізує реальність сьогодення.

Перспектива подальших досліджень передбачає детальний аналіз інших методів, які використовуються для підвищення рівня знань студентів закладів вищої освіти у процесі опанування іноземною мовою.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Байдак Л. І. Суть комунікативного методу викладання іноземних мов. *Materiały XIII Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji, "Naukowoprzestrzeń Europy-2017"*, (Przemysł, 07–15 kwietnia 2017 r.). Przemysł : Nauka i studia, 2017. Posekcjach : Filologiczne nauki. С. 25–30.
2. Бесараб Т. П. Переваги комунікативного підходу при вивченні іноземних мов у ВНЗ. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Філологічна». 2015. № 58. С. 315–317.
3. Білан Н. Комунікативний метод навчання іноземних мов студентів немовних ВНЗ. *Молодь і ринок*. 2012. № 5. С. 149–153.
4. Білоцерковець А. Новітні методи викладання іноземної мови за професійним спрямуванням у ВНЗ. *Дослідження та впровадження в початковий процес сучасних моделей викладання іноземної мови за фахом* : зб. матеріалів III Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. з питань методики викладання іноземної мови, 15 травня 2017 р. Одеса : Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2017. С. 21–22.
5. Іщенко О., Матвіяк О. Вивчення англійської мови в умовах вступу України у європейський освітній простір. *Вісник Львівського університету*. 2009. № 25. С. 353–357.
6. Кравчина Т. В. Сутність комунікативного методу навчання іноземним мовам. *Фізико-математична освіта*. 2017. № 1 (11). С. 68–71.
7. Мельнікова Т. Сучасні методи викладання іноземних мов. *Лінгвістичні та лінгвокультурологічні аспекти навчання іноземних студентів у вищих навчальних закладах України* : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф., 24–25 квітня 2014 р. Дніпропетровськ, 2014. С. 57–59.
8. Ніколаєва Ж. В. Навчання іноземних мов у ВНЗ у контексті Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти. *Наукові праці. Педагогічні науки*. 2004. № 29. С. 127–130.
9. Пассов Е. И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению. Москва : Русский язык, 1989. 276 с.
10. Полат Е. С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования : учебное пособие для студентов пед. вузов и системы повышения квалификации пед. кадров / Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина, М. В. Моисеева, Д. Е. Петров. М. : Центр «Академия», 2001. 272 с.
11. Про вищу освіту : Закон України від 1 лип. 2014 р. № 1556-VII. *Офіційний вісник України*. 2014. № 63. Ст. 1728.
12. Сизоненко В. Політика і стратегія інноваційного розвитку України: євроінтеграційний аспект. *Вища школа*. 2008. № 6. С. 29–30.
13. Тарнопольський Б. Методика викладання англійської мови. К. : Вища шк., 1993. 167 с.

14. Chua N. A., Soon G. Y. Performing Communicative Language Teaching in Mandarin Mobile Learning. *International Journal of Interactive Mobile Technologies (iJIM)*. 2021. 15 (05), pp. 87–99. <https://doi.org/10.3991/ijim.v15i05.20899>
15. Sabrina A. The Implementation of Communicative Language Teaching in English Practice. *Notion: Journal of Linguistics, Literature, and Culture*. 2020. Vol. 2 (1), pp. 17–27. <http://doi.org/10.12928/notion.v2i1.1750>

REFERENCES:

1. Baidak, L. I. (2017). Sut komunikatyvnoho metodu vykladannia inozemnykh mov [The essence of the communicative method of teaching foreign languages]. *Materialy XIII Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji, "Naukowoprzestrzeń Europy-2017" – Proceedings of the XIII International Scientific and Practical Conference, "Naukowoprzestrzeń Europy-2017"*, pp. 25–30. [in Ukrainian]
2. Besarab, T. P. (2015). Perevahy komunikatyvnoho pidkhodu pry vyvchenni inozemnykh mov u VNZ [Advantages of the communicative approach in the study of foreign languages in higher education]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia" – Scientific notes of the National University "Ostroh Academy"*, no. 58. Pp. 315–317. [in Ukrainian]
3. Bilan, N. (2012). Komunikatyvnyi metod navchannia inozemnykh mov studentiv nemovnykh VNZ [Communicative method of teaching foreign languages to students of non-language universities]. *Molod i rynok - Youth and the market*. no. 5. Pp. 149–153. [in Ukrainian]
4. Bilotserkovets, A. (2017). Novitni metody vykladannia inozemnoi movy za profesiinym spriamuvanniam u VNZ [The latest methods of teaching a foreign language in a professional direction in higher education]. *Doslidzhennia ta vprovadzhennia v nachalni protses suchasnykh modelei vykladannia inozemnoi movy za fakhom : zb. materialiv III Vseukr. nauk.-prakt. internet-konf. z pytan metodyky vykladannia inozemnoi movy – Research and implementation in the initial process of modern models of teaching a foreign language in the specialty : coll. materials III Ukrainian. scientific-practical internet conference on the methods of teaching a foreign language*. Odesa : Odeskyi natsionalnyi universytet imeni I. I. Mechnykova, pp. 21–22. [in Ukrainian]
5. Ishchenko, O. & Matviias, O. (2009). Vyvchennia anhliiskoi movy v umovakh vstupu Ukrainy u yevropeiskyi osvittii prostir [Study of English in the conditions of Ukrainian accession to the European educational area]. *Visnyk Lvivskoho universytetu – Bulletin of Lviv University*. no. 25. Pp. 353–357. [in Ukrainian]
6. Kravchyna, T. V. (2017). Sutnist komunikatyvnoho metodu navchannia inozemnym movam [The essence of the communicative method of teaching foreign languages]. *Fizyko-matematychna osvita – Physical and mathematical education*, no. 1 (11), pp. 68–71. [in Ukrainian]
7. Melnikova, T. (2014). Suchasni metody vykladannia inozemnykh mov [Modern methods of teaching foreign languages]. *Linhvistychni ta linhvokulturolohichni aspekty navchannia inozemnykh studentiv u vyshchyykh navchalnykh zakladakh Ukrainy : materialy IV Vseukr. nauk.-prakt. konf. – Linguistic and linguocultural aspects of teaching foreign students in higher educational institutions of Ukraine : materials IV Ukrainian. scientific-practical conf. Dnipropetrovsk*, pp. 57–59. [in Ukrainian]
8. Nikolaieva, Zh. V. (2004). Navchannia inozemnykh mov u VNZ u konteksti Zahalnoievropeiskyykh Rekomendatsii z movnoi osvity [Teaching foreign languages in higher education in the context of European Recommendations on language education]. *Naukovi pratsi. Pedagogichni nauky – Scientific works. Pedagogical sciences*, no. 29. Pp. 127–130. [in Ukrainian]
9. Passov, E. I. (1989). Osnovy kommunikativnoy metodiki obucheniya inoyazyichnomu obscheniyu [Fundamentals of the communicative method in teaching foreign language communication]. Moskva : Russkiy yazyik. [in Russian]
10. Polat, E. S. (2001). Novyie pedagogicheskie i informatsionnyie tehnologii v sisteme obrazovaniya : uchebnoe posobie dlya studentov ped. vuzov i sistemyi povyisheniya kvalifikatsii ped. kadrov [New pedagogical and information technologies in the education system]: a textbook for students of ped. universities and systems for advanced training of ped. personnel / E. S. Polat, M. Yu. Buharkina, M. V. Moiseeva, D. E. Petrov. M. : Tsentr "Akademiya". [in Russian]
11. Pro vyshchu osvitu (2014) : Zakon Ukrainy vid 1 lyp. 2014 r. № 1556-VII [On higher education: Law of Ukraine of July 1. 2014 № 1556-VII]. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy – Official Bulletin of Ukraine*, no. 63. Art. 1728. [in Ukrainian]
12. Syzonenko, V. (2008). Polityka i stratehiia innovatsiinoho rozvytku Ukrainy: yevrointehratsiinyi aspekt [Policy and strategy of innovative development of Ukraine: European integration aspect]. *Vyshcha shkola – High school*, no. 6. Pp. 29–30. [in Ukrainian]
13. Tarnopolskyi, B. (1993). Metodyka vykladannia anhliiskoi movy [Methods of teaching English]. K. : Vyshcha shk. [in Ukrainian]
14. Chua, N. A. & Soon, G. Y. (2021). Performing Communicative Language Teaching in Mandarin Mobile Learning. *International Journal of Interactive Mobile Technologies (iJIM)*. 15 (05), pp. 87–99. <https://doi.org/10.3991/ijim.v15i05.20899> [in English]
15. Sabrina, A. (2020). The Implementation of Communicative Language Teaching in English Practice. *Notion: Journal of Linguistics, Literature, and Culture*, vol. 2 (1), pp. 17–27. <http://doi.org/10.12928/notion.v2i1.1750> [in English]

УДК 811.581.11

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-14>

Ірина КОСТАНДА

кандидат філологічних наук, доцент кафедри китайської філології, Київський національний лінгвістичний університет, вул. Велика Васильківська, 73, Київ, Україна, 03150

ORCID: 0000-0002-5144-0941

Бібліографічний опис статті: Костанда, І. (2022). Кодифікація стилю «веньті» (文体) у китайській лінгвістичній ідеології. *Актуальні питання іноземної філології*, 16, 91–98, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-14>

КОДИФІКАЦІЯ СТИЛЮ «ВЕНЬТІ» (文体) У КИТАЙСЬКІЙ ЛІНГВІСТИЧНІЙ ІДЕОЛОГІЇ

Статтю присвячено аналізу процесів кодифікації стилю «веньті» у давнькитайських мовах веньянь та байхуа. Методологічно важливим для дослідження є розгляд форм стилю «веньті» та аналіз концепцій його кодифікації, вияв автентичної системи засобів цього стилю. Авторка статі аналізує процеси спадкоємності, ідеологічні та виховні функції китайської філологічної традиції, що були основним фактором для запровадження кодифікації стилів. Синхронічний формат статті дозволяє конкретизувати та висвітлити той факт, що вдале введення кодифікації стилів залежало, з одного боку, від традицій теорії словесності, а, з іншого боку, залежало від вже сформованих ідеологічних, виховних, етичних та естетичних аспектів. Використання стилів закріплено за певними формами тексту, Проаналізовано та розглянуто базові концепції кодифікації стилів, сформовані традиційним світоглядом китайського народу. У давнькитайській лінгвістиці визначають щонайменше чотири терміни поняття стилю, ця робота присвячена аналізу терміну «веньті» (文体), який відноситься до категорії форми, та відображає загальну характеристику тексту, а саме ту форму в яку огортають зміст. Метою цієї наукової розвідки є дослідження кодифікації стилів, як форм традиційних текстів мови веньянь та процесів стилістичної кодифікації давнього Китаю. Мета роботи досягається через розгляд літератури, яка є носієм кодифікації стилів, дослідження історії розвитку особливостей стилів текстів на мові веньянь та байхуа та аналізу їх структурних особливостей. Всі форми літературного тексту, які входили до групи «веньті» були відомі ще з перших робіт зі стилістичної кодифікації, продовжували своє існування протягом віків та були занотовані у видатних працях зі стилістики династії Цин, що свідчить про традиційність та спадкоємність філологічної традиції та розвинуті процеси стилістичної кодифікації форм художнього тексту. Історія стилістичної кодифікації надає важливий матеріал для розуміння лінгвістичних явищ китайської мови, що надає поштовх для подальших досліджень феноменів китайської стилістичної кодифікації.

Ключові слова: форми тексту, класифікація, стилістика, стиль, кодифікація, стандартизація мови.

Iryna KOSTANDA

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor Department of Chinese Philology, Kyiv National Linguistic University, str. Velyka Vasylkivska, Kyiv, Ukraine, 03150

ORCID: 0000-0002-5144-0941

To cite this article: Kostanda, I. (2022). Kodyfikatsiya stylu “wen’ti” u kytais’kiy linhvistychniy ideolohiyi [Codification of the Wenty style («文体») in Chinese linguistic ideology]. *Current Issues of Foreign Philology*, 16, 91–98, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-14>

CODIFICATION OF THE WENTY STYLE («文体») IN CHINESE LINGUISTIC IDEOLOGY

The article is devoted to the analysis of the processes of codification of the “wenti” style in the ancient Chinese languages Wenyuan and Baihua. Methodologically important for the study is the consideration of the forms of the “wenti” style and the analysis of the concepts of its codification, the manifestation of an authentic system of means of this style. The author analyzes the processes of succession, ideological and educational functions of the Chinese philological tradition, which were the main factor in the introduction of codification of styles. and, on the other hand, depended on the already formed ideological, educational, ethical and aesthetic aspects. The use of styles is based on certain forms of text. Analyze and consider the basic concepts of codification of styles, formed by the traditional worldview of the Chinese people. In

ancient Chinese linguistics, at least four terms of style are defined. The purpose of this scientific research is to study the codification of styles as forms of traditional texts of the language of wreaths and the processes of stylistic codification of ancient China. The aim of the work is achieved through the review of the literature, which is the carrier of codification of styles, the study of the history of the development of features of text styles in Wenyan and Baihua and the analysis of their structural features. All forms of literary text that were part of the group "wenti" were known from the first works on stylistic codification, continued to exist over the centuries and were noted in outstanding works on the stylistics of the Qing dynasty, which testifies to the traditional and hereditary philological tradition codification of forms of artistic text. The history of stylistic codification provides important material for understanding the linguistic phenomena of the Chinese language, which provides an impetus for further research into the phenomena of Chinese stylistic codification.

Key words: text forms, classification, stylistics, style, codification, standardization of language.

Актуальність проблеми. Стилї та форми тексту у мовах веньянь та байхуа мають свою традиційну систему стилістичних засобів, тому дослідження процесів стилістичної кодифікації не лише розкриває проблеми давньокитайського мовознавства, але і є важливою ланкою для розуміння проблем сучасної стилістики та процесів стилістичної кодифікації.

На відбір та фіксацію матеріалу при кодифікації стилі тексту впливали аспекти культурних традицій, соціальні фактори, менталітет китайського народу, історичні обставини, тощо. Тож дослідження кодифікації стилів тексту може вказати шлях розвитку, яких пройшли процеси кодифікації для формування базових концепцій кодифікації китайської мови. Враховуючи, що у давньокитайській лінгвістиці визначають щонайменше чотири терміни поняття стилю, ми у цій роботі зупинимось на аналізі лише одного з них, а саме терміну «веньті» (文体), який відноситься до категорії форми, та відображає загальну характеристику тексту, а саме ту форму в яку огортають зміст.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженнями особливостей стилів давньокитайських мов веньянь і байхуа займалися (у більшості випадків на прикладі художньої літератури) В. І. Горелов, Л. Н. Меньшиков, В. В. Малявін, М. В. Софронов. Деякі форми стилів досліджувалася радянськими сходознавцями В. М. Алексеевим і М. Й. Конрадом, а також Л. Д. Позднеєвою та І. С. Лисевичем, також вони частково згадувалися у працях М. Є. Кравцовою. У західній синології ґрунтовне дослідження видів стилів було розпочато Дж. Леггом, а в останні десятиліття їм приділили увагу американські (Ст. Ван Зьорен, Ст. Оуен, Х. Соссі, Дж. Аллен та китайські (Го Шаоюй, Чжу Дунжунь, Ло Геньцзе) дослідники.

Метою цієї наукової розвідки є дослідження кодифікації стилів, як форм традиційних текстів мови веньянь та процесів стилістичної кодифі-

кації давнього Китаю. Мета роботи досягається через розгляд літератури, яка є носієм кодифікації стилів, дослідження історії розвитку особливостей стилів текстів на мові веньянь та байхуа та аналізу їх структурних особливостей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «веньті» (文体) перекладається, як «стиль», у китайській лінгвістичній ідеології є декілька термінів на позначення цього поняття (文体, 风格, 风骨, 修辞学), проте жодне з них не повторює зміст інших (Pu, 2005). Проаналізуємо термін «веньті» та проведемо детальний аналіз всіх аспектів, які він кодифікує. «Веньті» – це унікальне лінгвістичне та культурне явище, продукт тривалого накопичення певного історичного змісту. Китайська лінгвістична традиція в категорії «веньті» зібрала такі групи тексту (за формою) тексту, як: «нарратив» (记叙文), «есе» (散文), «новела» або «роман» (小说), «вірші та пісні» (诗歌), «аргументація» (议论文), «додаток» (应用文), «фу» (赋), «паралельна проза» (骈体文), «вірші-пісні» (词), «драма» (戏剧) (Cui, 2013). Розглянемо детально характеристики кожної окремої групи текстів.

Форма тексту «нарратив» (记叙文). Основним способом вираження є розповідь та опис, а основним змістом є передача внутрішніх та зовнішніх характеристик людей, подій, об'єктів природи та ін. У такій формі тексту виділяють шість основних елементів нарративу – це час, місце, характер, причина, процес і кінець подій (时间, 地点, 人物, 事件的起因, 经过和结局) (Yao, 1998). Існує п'ять типів вираження нарративу:

- розповідь (叙述): це мистецтво розповісти про течію часу;
- опис (描写): це мистецтво розповісти про зовнішній вигляд простору;
- аргументація (议论): це мистецтво розповісти про ідеї;
- ліризм (抒情): це мистецтво розповісти про емоції та почуття;

– пояснення (说明): розповідь інформаційного характеру, в якій поєднано наукові знання, логіка викладу та практичність в застосуванні отриманих знань.

Проведемо мовне ознайомлення терміну «нарратив»:

– у «нарративу» є шість елементів: хто, час, місце, причина, процес і наслідок подій;

– розповідні займенники: перша особа (правдивий), друга особа (інтимніший), третя особа (більш розширений);

– підказки розповіді: людська лінія (人线), лінія предмета (物线), лінія кохання (情线), лінія подій (事线), лінія часу (时线), лінія землі (地线);

– послідовність розповідних текстів: секвенційний (顺叙), флешбек (倒叙), інтермедія (插叙), додатковий (补叙), підрозповідь (плоска розповідь) (分叙 (平叙));

– поділ нарративу відбувається відповідно до процесу розвитку подій (按事件的发展过程), трансформації простору (空间转换), зміни змісту (内容变化), персонажів (人物), зміни сцени та емоційних змін (场景变化, 感情变化, 来划分);

– розповідні вирази: розповідь, опис (портрет, мова, дія, психологія, оточення тощо або фронт, сторона, деталі), аргумент, лірика, пояснення;

– характеристика мови розповідного тексту: образна (形象), яскрава (生动), конкретна (具体);

– виразні прийоми нарративних есе: опис (描写), передача (渲染), контраст (对比), передбачати (伏笔), передвіщати (铺垫), символіка (象征), метафора (比喻), бачення великого з малого (以小见大), придушення бажання популяризувати (欲扬先抑), запозичення сцени для ліризації (借景抒情), показ амбіцій смертельної глави (卒章显志), вираження амбіцій об'єкта (托物言志等);

– розповідна структура речення (тон): розповідне (陈述句), питальне (疑问句), окличне (感叹句), наказове (祈使句) (Chen, 1997).

За послідовністю «нарратив» можна розподілити на такі види:

– послідовна розповідь (顺叙): мається на увазі написання в порядку виникнення, розвитку та закінчення розповіді з чіткими причинами та наслідками;

– ретроспективна розповідь (倒叙): під час розповіді, на початку, описано події, які сталися пізніше;

– інтерлюдія (插叙): у розповідь вставлені інші відповідні сюжети, інтерлюдія, як правило, не є центральним оповіданням;

– додаткова розповідь (补叙): стосується використання трьох або двох речень або короткого абзацу в тексті, щоб зробити деякі прості додаткові пояснення, щодо людей або речей, згаданих раніше, використання додаткового оповідання може допомогти краще виразити тему, зробити структуру нарративу повною;

– підрозповідь або плоска розповідь (分叙 (平叙)): метод підрозповіді, що відноситься до розповіді про дві або більше події, які відбулися в різних місцях одночасно, також її називають методом плоскої оповіді;

Грамагічна структура форми тексту «нарратив»:

– Роз'яснювальні речення (陈述句). Роз'яснювальні речення поділяються на позитивні та заперечні оголошені речення, які називаються стверджувальними (肯定句) та заперечними реченнями (否定句).

– Питальне речення (疑问句). Питальне речення – це категорія за тоном речення. Найбільша відмінність між ним і окличним реченням (陈述句), окличним реченням (感叹句) і наказовим реченням (祈使句) – його питальний спосіб. Питальні речення щось запитують і розрізняють їх чотири основні типи: загальні питальні (一般疑问句), альтернативні питальні (选择疑问句), спеціальні питальні (特殊疑问句) та антисмислові питальні (和反意疑问句).

– Окличні речення (感叹句). Окличні речення у китайській мові належать до однієї з чотирьох основних категорій речень у китайській мові (іншими трьома категоріями є: оповідні речення (陈述句), питальні речення (疑问句) та наказові речення (祈使句). Це речення з сильними емоціями, такими як щастя, здивування, смуток, огида та страх. У окличних реченнях зазвичай використовується спадаючий тон і закінчується речення знаком оклику (!) (Chen, 1997).

– Наказові речення (祈使句). Наказові речення виражають прохання, накази, пропозиції тощо. Дієслова-присудки у них завжди вживаються у початковій формі. Зазвичай у реченні не вживається підмет, у кінці речення використовується знак оклику або крапка, а тональний тон використовується спадаючий.

Найбільш використовуваними стилістичними прийомами у формі тексту «нарратив» є:

– Метафора (比喻) принцип порівняння, переносу значення, тобто проведення аналогій між поняттями, за яким будується цей стилістичний прийом використовується для ілюстрації абстрактних, глибоких і незнайомих понять. Функція метафори у тексті: яскраво і влучно виразити зміст поняття, вислову, пояснювати глибокі й незнайомі речі через використання простих і звичайних понять.

– Уособлення (拟人) наділення речей характеристиками людини: словами, вчинками, думками та почуттями. Функція: для виразності зображення, в тексті опису тварин, птахів, комах, квітів, дерев чи інших неживих речей персоналізувати конкретні речі.

– Гіпербола (夸张) або перебільшення: свідоме перебільшення характеристик людини, речей та ін. Функція: підказувати розуміння природи речей, посилювати силу відтворення та викликати ефекти асоціації.

– Парне порівняння (排比): речення або компоненти з однаковою або схожою структурою, послідовним тоном і пов'язаними значеннями. Функція: створює ритм тексту та посилює ефект експресії.

– Антитеза (对偶): пара фраз або речень з однаковою кількістю слів, однаковою граматичною структурою та синонімічним або антонімічним значенням. Функція: створити ритм в тексті, посилити співставлення або протиставлення, що сприяє легкому запам'ятовуванню та засвоєнню інформації.

– Повтор (反复) певного слова чи речення з метою підкреслення, акцентування уваги на його значенні. Типи повторів: безперервне повторення і повторення з інтервалом.

– Запитання (设问) – прийом проявляється у тому, щоб спочатку свідомо поставити запитання, а потім відповісти на нього. Функція: зробити виділення, підкреслити, акцентувати певний зміст, структурувати текст, зробити висновок.

– Риторичне запитання (反问) – це питання, яке не потребує відповіді, тому що відповідь вже присутня у самому запитанні.

– Цитування (引用) готових слів для покращення ефекту мовного висловлювання можна розділити на два типи: пряме цитування (直接引用) та непряме цитування (间接引用).

– Запозичення (借代) – використання одного поняття, речі замість іншої, для прове-

дення аналогії та поглиблення змісту висловлювання.

– Іронія (反语) використовується для посилення ефекту виразності від значень слів або змісту речення, первісні значення яких суперечать змісту, якій ці слова та речення набувають у контексті.

– Протиставлення з контрастом (对比) – це фігура мовлення, яка порівнює дві протилежні характеристики, аспекти, сторони однієї речі, явища.

Щодо стилістичних аспектів закінчення тексту форми «нарратив», то тут слід навести цитату: «Якщо початок можна порівняти з «петардою», то кінець можна порівняти з «дзвоном» (如果把开头比作“爆竹”,那么结尾就有如“撞钟”). Також існує стародавній вислів: «Хороший кінець – це наче скуштувати сухофрукти, розсмакувати ароматний чай, те, що залишає по собі пам'ять» («好的结尾,有如咀嚼干果,品尝香茗,令人回味无穷») (Chen, 1997). На додаток до змісту та центру статті, кінцівка твору має бути обумовлена «початком». Стилістично правильне закінчення твору у формі «нарративу» називають «леопардовим хвостом» («豹尾») (Wang Y., 2010), також було визначено три види помилок у написанні закінчення твору:

– «зробити зайве» (画蛇添足), коли після закінчення тексту, автор додає наприкінці кілька речень в яких уже немає потреби;

– «пусті гасла» (空喊口号), коли наприкінці, щоб висловити свою позицію та ставлення, автор використовує пусті вислови, які не мають жодного відношення до змісту тексту;

– недбалий (拖泥带水), коли зміст закінчення виводиться логічно, проте саме закінчення затягується, використовуються фрази, які вступають у протиріччя з основним змістом твору.

Форма тексту «есе» (散文). Поняття «есе» (散文) передає два значення: «проза», як назва літературного жанру та «есе», як назва стилістичної форми тексту. Чіткої дати появи поняття «есе» (散文) не збереглося, але більшість дослідницької літератури зазиває періодом появи династію Північна Сун (北宋). У трактаті «Ці хай» («辞海») зазначено: «Починаючи з періоду Шести династій у Китаї, на відміну від римованої прози та паралельної прози, існували статті прозаїчної форми, у них не було римування, жорсткого дотримання при побу-

дові паралельної структури, та які отримали загальну назву «есе» («中国六朝以来, 为区别韵文与骈文, 把凡不押韵, 不重排偶的散体文章 (包括经传史书), 统称“散文”») (Guo, 1995).

Отже, як назва стилістичної форма тексту «есе» (散文) передбачає використання цього терміну для всіх прозових творів, які не римується. З еволюцією лінгвістичних і літературних концепцій та розвитком літературних жанрів розуміння поняття, як прози також час від часу змінювалося. У деякі історичні періоди (династія Мін та Цін) романи та інші ліричні та хронічні літературні твори називають прозою, щоб відрізнити їх від поезії. Сучасне значення «проза» (散文) відноситься до літературних творів, крім романів, віршів, п'єс. За змістом і формою у сучасній стилістичній формі «есе» можна виділити такі підгрупи: нариси (杂文), начерки (小品), есе (随笔). Для розуміння поняття «散文», слід надати спеціальні роз'яснення, щодо значення цього терміну у давньокитайській та у сучасній китайській мові:

– у давньокитайській мові «散文» називали стилістичну форму текстів: офіційні документи, ритуальні та сакральні тексти, римовану прозу;

– у сучасній літературі «散文» – це назва літературного жанру нарівні з романом, драмою та ін.

У період доцінської династії стилістична форма тексту «есе» представлена такими творами як «Лунь юй» («论语»), «Мен-цзі» («孟子»), «Чжуань-цзі» («庄子»). Як історична проза за династії Хань «есе» представлені «Історичними записами» Сима Цяня (司马迁, «史记»). Після династії Східна Хань появились різновиди форми тексту есе, такі як: 书, 记, 碑, 铭, 论, 序. Серед відомих творців цієї форми тексту можна назвати Сима Сянжу, Ян Сюн, Бань Гу і Чжан Хен. За часів династій Тан та Сун ускладнювалася стилістична форма тексту, з'явилися такі форми тексту з групи «есе», як: 山水游记, 寓言, 传记, 杂文 (Li, 2016). За династії Мін форма тексту есе представлена такими підгрупами текстів: 论辩, 序跋, 奏议, 书说, 赠序, 诏令, 传状, 碑志, 杂说, 箴铭, 颂赞, 辞赋, 哀奠 (Lu, 2013). За часів правління династії Цін форма тексту «есе» характеризується описом окремих фрагментів або життєвих подій у реальному житті, вираженням авторських поглядів, почуттів, розкриттям її соціальної значущості, тексти зосереджені на вираженні почуттів автора, «Я» у прозі – це, як правило, сам автор; мова не обмежена ритмом, і існують різні способи вираження, які можуть інтегрувати розповідь, вираженими є типові деталі, такі як фрагменти життя, образи природи, людини. Існують різні форми тексту, такі як «есе» (杂文), «короткі огляди» (短评), «замальовки» (小品), «есе» (随笔), «замальовки» (速写), «великі плани» (特写), «подорожні нотатки» (游记), «повідомлення» (通讯), «листи» (书信), «щоденники» (日记) та спогади» (回忆录) (Li, 2016).

Форма тексту «новела». «Новела» – стилістична форма тексту, яку за розміром можна поділити на короткі (长篇), середні (中篇), довгі новели (短篇), за тематикою на соціальні романи (社会小说), міфологічні романи (神话小说), історичні романи (历史小说).

Найкраще ілюструє форму тексту «новела» його історичний розвиток:

1. «Оповідання про надзвичайне» (志怪小说) – форма класичного роману, в якому записано історії про привидів, духів та небожителів, ця форма була популярна за часів династії Вей і Цзінь, а також Північних та Південних династій (наприклад «Записи про пошуки духів» «搜神记»).

2. «Новела-анекдот» (轶事小说) – форма тексту, яка використовується для запису різного роду чуток та анекдотів, популярна за часів династії Вей і Цзінь.

3. «Новела-легенда» (传奇小说) – форма тексту на веньяні (її розвиток починається від форми «оповідання про надзвичайне»), в якій відображалася авторська літературна обробка легенд та міфів, ця форма була популярна за часів династії Тан та Сун, а також за часів династії Юань, Мін та Цін, створені раніше твори сюжетів для письменників та драматургів.

4. «Новели для виконання вголос» або «хуабень» (话本小说) – форма тексту, яка спочатку виконувала функцію своєрідного сценарію для відтворення твору вголос, але потім до записів додавалися описи деталей оповідання і сама форма почала використовуватися для запису масштабних оповідань. З форми «хуабень» походять складносюжетні «новели» або «романи» династії Мін та Цін.

5. «Новели з визначеними розділами» або «романи-чжанхуей» (章回小说) – ця форма тек-

сту використовувалася для записів творів з кількома сюжетними лініями, детальними описами, є основною формою написання китайських класичних романів. Розділ на окремі глави, заголовки до кожної глави, чіткі абзаци, обов'язкові як для твору у цілому, так і для кожної глави початок і кінець – це є основні характеристики. Форма «хуабень «вже несе в собі часткові характеристики «романів-чжанхуей». Обсяг повного оповідання у формі «роман-чжанхуей» відносно великий, він поділяється: на томи («回»), глави («章»), до того ж кожна глава має визначену назву та послідовність викладення подій. Форма «чжанхуей» офіційно сформувався до кінця династії Мін (Li, 2016).

Форма тексту «вірші та пісні» (诗歌). Одна з найдавніших стилістичних форм Китаю. У стародавньому Китаї поезія з радісним настроєм, описом щасливих подій мала назву «пісня» (歌), трагічна, печальна поезія мала назву «вірш» (诗), такий розподіл на «пісні» та «вірші» не впливав на формальну сторону та структурну побудову в написанні поезії. Виділяють такі стилістичні форми в поезії:

1. «Вірші стародавньої форми» (古体诗) – ця форма походить від народних пісень, у віршах не дотримуються правил використання паралелізму, чергування тонів, римування. Така форма віршів була панівною до династій Хань та Вей. «Віршам стародавньої форми» намагалися слідувати поети династії Тан такі, як Бо Цзюй-і (白居易) та Юань Чжень (元稹).

2. Форма віршів «Чуські строфи» (楚辞) отримала назву на честь князівства Чут (楚), де вона виникла за періоду Воюючих царств, головним представником цієї форми можна назвати збірку віршів «Лі Сао» («离骚») авторства Цюй Юаня (屈原). Також ця форма має іншу назву «вірші форми Сао» або «стиль Сао» обрану на честь збірки віршів «Лі Сао». З точки зору стильових та тематичних характеристик «вірші форми Сао» – це нова поетична форма, створена на основі народних пісень князівства Чу, вона має яскраве регіональне культурне забарвлення. Особливості форми: це використання для членування фраз, строф поетичної частки «兮» («сі»), побудова фраз та строф за принципом граматичного та змістового паралелізму або антитези, використання великої кількості гіпербол та метафор (узятих з міфології та сакральних текстів).

3. «Вірші оновленої форми» (近体诗) – це форма віршів, яка набула свого розквіту та розвитку форми у часи правління династії Тан (618–907 pp.), цю форму можна розподілити на два види: «вірші уставної форми» («格律诗») та «обірвані строфи» («绝句»). Кожен з цих видів має свої правила побудови, так «вірші уставної форми» мають 5 або 7 ієрогліфів у строфі, 8 строф, жорстко дотримуються правил чергування тонів, римування та використання паралелізму. «Обірвані строфи» («绝句») відрізняються від «віршів уставної форми» кількістю строф, а саме 4 замість 8, у всьому іншому (чергування тонів, римування та використання паралелізму) наслідують побудову «уставних віршів».

4. «Вірші пісенної форми» (歌行体) або «юефу» (乐府) (інші назви цієї форми назви включаючи регіональні: «吟», «曲», «引», «叹», «篇», «调»). Особливості цієї форми: існує фіксована тональність та ритм, римування не має жорстких правил, не строге дотримання правил складання паралелізму, використання зворотів розмовної мови байхуа, використання стилістичних прийомів бі, сін, фу (比, 兴, 赋).

Форма тексту «ці-фу» (辞赋). Давні назви «ці» (辞) та «фу» (赋) вживаються як один термін, яким позначають форму тексту, яку можна охарактеризувати проміжною між поезією та прозою з такими характеристиками: 4 або 6 ієрогліфів у строфі, використовується поетична частка 兮, не жорсткі вимоги до рими, використання великої кількості метафор у розлогіх описах.

Паралельна проза «骈体文». Це свого роду римована проза, в основі якої закладено принцип паралелізму: весь текст складається з римованих речень побудованих за принципом паралелізму, найчастіше речення з граматичним та змістовим паралелізмом складаються в пари, але існують і більш великі форми, коли «паралельними» (тобто мають однакову симетричну граматичну побудову та синонімічний або антонімічний зміст) є і 3, і 4 і більше речення. Ка в основному заснована на подвійних реченнях (тобто двовіршних речень і навіть реченнях), звертає увагу на антитезу і ритм і протилежна прозі. Речення зазвичай складаються з чотирьох або шести ієрогліфів, речення різної довжини чергуються, що стало причиною появи ще однієї назви для цієї форми –

四六文 «тексти чотири-шість». Ця форма тексту з'явилася наприкінці правління династії Хань, остаточно сформувалася за династії Вей та Цзін, а її розквіт стався в часи правління Південних та Північних династій. На початку династії Тан ця форма ще зустрічається у творчості письменників, наприклад Хань Юя (韩愈) і Лю Цзуньюаня (柳宗元), але наприкінці правління династії Тан ця форма тексту починає занепадати (Lu, Zhang, Wang, 2013).

«Вірші-пісні» (词). «Вірші-пісні» (词) також мають інші назви «長短句 / 长短句» («строфи різної довжини») і «поезія окрім віршів-ши» (詩餘 / 诗余). Ця поетична форма тексту має такі характеристики: чергування поетичних строф за принципом «коротка-довга» з різною кількістю ієрогліфів (коротка строфа може складатися з кількості ієрогліфів від 2 до 7, довга строфа – від 5 до 12), фіксований ритм, фіксоване чергування тонів. Ця поезія призначалася для виконання під музику, тож існувало близько 800 мелодій, яким можна було акомпанувати, кожна з мелодій мала свою назву, ця назва позначалася наприкінці вірша-ці. Тож, ритмічний і тональний малюнок віршів-сі, їх римування та, навіть підбір приголосних та голосних, повністю залежало від певних музичних мелодій

Форма тексту «драма» (戏剧). Розквіт елітарної драми припав на період правління династії Юань, коли чиновницька верхівка та інтелектуали, знедолені монгольськими загарбниками, звернулися до написання драм, щоб продуктивно використати свій смак та ерудицію, а також і для прихованої критики мон-

гольського уряду. У наступні століття (правління династій Мін та Цін) тексти драм стали довгими (Wang L., 2009). Можна виділити такі види драм, як «проза-арії» (散曲) та «складна драма» (杂剧). «Проза-арії» (散曲) та «складна драма» (杂剧) мають спільні характеристик побудови: текст складається з прозових частин та арій (Liu, 2020).

Висновки та перспективи останніх досліджень. Всебічний розгляд терміну «веньті» (文体) та порівняльний аналіз різних форм літературних текстів, які входять у групу «веньті» дозволяють зробити наступні висновки про процеси стилістичної кодифікації. Терміном «веньті» позначали форми текстів художньої літератури і на мові веньянь, і на мові байхуа. Всі форми літературного тексту, які входили до групи «веньті» були відомі ще з перших робіт зі стилістичної кодифікації (наприклад з есе Цао Бі «Дяо лун. Лун вень», Цао Пея ««Дянь лунь. Лунь вень», з антології Чжао Міна «Чжаомін веньсюн»), продовжували своє існування протягом віків та були занотовані у видатних працях зі стилістики династії Цин (наприклад, такі як «Гу вень ци лей цуань» автора Яо Ная), що свідчить про традиційність та спадкоємність філологічної традиції та розвинуті процеси стилістичної кодифікації форм художнього тексту. Історія стилістичної кодифікації надає важливий матеріал для розуміння лінгвістичних явищ китайської мови, що надає поштовх для подальших досліджень феноменів китайської стилістичної кодифікації, може бути корисним для наукових розвідок у галузі лексикології та лексикографії, фонології та перекладознавства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Chen Zhenpeng, Zhang Peiheng. *Dictionary of Ancient Chinese Appreciation (Part 1)*. Shanghai : Shanghai Dictionary Publishing House. 1997. 565 p. (in Chinese).
2. Cui Linfang. "Elegance and Beauty" of Lu Ji's "Wen Fu". Yuncheng : Poster of Yuncheng College. 2013, 185 p.
3. Guo Yingde. *On Chinese Ancient Stylistics*. Beijing : Peking University Press. 1995. 224 p.
4. Li Nanhui. *Anthology of Ancient Chinese Stylistics (1900–2014)*. Beijing : Peking University Press. 2016. 504 p.
5. Liu Xiaoming. *The Interaction between Drama Style and Drama: An Analytical Approach to Traditional Chinese Opera*. Guangzhou : Guangdong Higher Education Press. 2020. 362 p.
6. Lu Yonglin, Zhang Jian, Wang Chunhong. *Selected Notes on History of Chinese Literary Theory and Criticism*. Beijing : Peking University Press. 2013. 281 p.
7. Pu Liben. *An Outline of Ancient Chinese Grammar*. Beijing : Language Press. 2005. 267 p.
8. Wang Li. *Chinese History Manuscripts*. Beijing : Zhonghua Publishing House. 2009. 714 p.
9. Wang Yousheng. *An Introduction to the Classical Study of Ancient Literature in the Republic of China*. Shanghai : Yuelu Publishing House. 2010. 462 p.
10. Yao Nai. *Compilation of ancient Chinese dictionaries*. Shanghai : Shanghai Ancient Books Publishing House. 1998. 799 p.

REFERENCES:

1. Chen, Zhenpeng, Zhang, Peiheng. (1997) *Guwen jianshang cidian (shang)* [Dictionary of Ancient Chinese Appreciation (Part 1)]. Shanghai : Shanghai Dictionary Publishing House. [in Chinese]
2. Cui, Linfang. (2013) “*Wen fu*” de “*ya yu yan*” [“Elegance and Beauty” of Lu Ji’s “Wen Fu”]. Yuncheng : Poster of Yuncheng College. [in Chinese]
3. Guo, Yingde. (1995) *Zhong guo gudai wenti xue lun gao* [On Chinese Ancient Stylistics]. Beijing : Peking University Press. [in Chinese]
4. Li, Nanhui. (2016) *Zhongguo gudai wenti xue lunzhu ji mu* [Anthology of Ancient Chinese Stylistics (1900–2014)]. Beijing : Peking University Press. [in Chinese]
5. Liu, Xiaoming. (2020) *Xiju wenti yu yan ju de hudong* [The Interaction between Drama Style and Drama: An Analytical Approach to Traditional Chinese Opera]. Guangzhou : Guangdong Higher Education Press. [in Chinese]
6. Lu, Yonglin, Zhang, Jian, Wang, Chunhong. (2013) *Deng xuan zhu zhongguo wenxue lilun piping shi ziliao xuan zhu* [Selected Notes on History of Chinese Literary Theory and Criticism]. Beijing : Peking University Press. [in Chinese]
7. Pu, Liben. (2005) *Gu hanyu yufa gang yao* [An Outline of Ancient Chinese Grammar]. Beijing : Language Press. 2005. [in Chinese]
8. Wang, Li. (2009) *Hanyu shi gao* [Chinese History Manuscripts]. Beijing : Zhonghua Publishing House. [in Chinese]
9. Wang, Yousheng. (2010) *Minguo jian gudai wen xue yanjiu ming zhu dao du* [An Introduction to the Classical Study of Ancient Literature in the Republic of China]. Shanghai : Yuelu Publishing House. [in Chinese]
10. Yao, Nai. (1998) *Guwen ci lei zuan* [Compilation of ancient Chinese dictionaries]. Shanghai : Shanghai Ancient Books Publishing House. [in Chinese]

UDC 811.111.659(3)

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-15>

Viktoriia KOSTENKO

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Department of Foreign Languages, Latin and Medical Terminology, Poltava State Medical University, Shevchenko st., 23, Poltava, Ukraine, 36011

ORCID: 0000-0001-9077-2191

SCOPUS AUTHOR ID: 7005666848

Iryna SOLOHOR

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Department of Foreign Languages, Latin and Medical Terminology, Poltava State Medical University, Shevchenko st., 23, Poltava, Ukraine, 36011

ORCID: 0000-0001-9899-6552

To cite this article: Kostenko, V., Solohor, I. (2022). Interactive metadiscourse markers in informed consent templates for dental treatment. *Current Issues of Foreign Philology*, 16, 99–107, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-15>

INTERACTIVE METADISDISCOURSE MARKERS IN INFORMED CONSENT TEMPLATES FOR DENTAL TREATMENT

Purpose of this study is to define and examine interactive metadiscourse markers that navigate the patients through the texts and help them to interpret the texts of informed consent for dental treatment in a more precise manner.

Methodology. Twenty original informed consent templates for dental treatment used in the USA healthcare settings authorized to render oral and dental services were analyzed in this descriptive and exploratory study. The texts were also processed by Text inspector, a professional web tool, to analyze metadiscourse markers. The identification and categorization of the metadiscourse in the informed consents is grounded on the metadiscourse model of K. Hyland.

Novelty. Informed consent is a genre in which awareness of the audience is critical in capturing rhetorical objectives and metadiscourse helps to establish relationship between writer, reader, socio-cultural context, and specific communicative situation. This study, the first attempt to investigate metadiscourse markers in English informed consent templates, has demonstrated that the interactive metadiscourse primarily focused on assistance on the reader's text navigation and text organization based on the writer's awareness of the audience, are somewhat superior over the interactional ones aimed at getting the readers involved in the text.

Results. Interactive metadiscourse in the informed consent templates are predominantly represented by transitional markers, code glosses and frame markers in combination with visual elements. The endophoric markers and evidentials are the least used interactive metadiscourse devices. This can be explained by communication purposes and strategies of this genre to organize health-related information into a meaningful structure for the readers, and direct them to the right voluntary and educated decision making.

Key words: metadiscourse, interactive markers, informed consent, transitional markers, code glosses, frame markers.

Вікторія КОСТЕНКО

кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов з латинською мовою та медичною термінологією, Полтавський державний медичний університет, вул. Шевченка, 23, м. Полтава, Україна, 36011

ORCID: 0000-0001-9077-2191

Ірина СОЛОГОР

кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов з латинською мовою та медичною термінологією, Полтавський державний медичний університет, вул. Шевченка, 23, м. Полтава, Україна, 36011

ORCID: 0000-0001-9899-6552

Бібліографічний опис статті: Костенко, В., Сологор, І. (2022). Markery interaktyvnoho metadyskursu v formakh poinformovanoi zghody na stomatolohichne likuvannia [Interactive metadiscourse markers in informed consent templates for dental treatment]. *Актуальні питання іноземної філології*, 16, 99–107, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-15>

МАРКЕРИ ІНТЕРАКТИВНОГО МЕТАДИСКУРСУ В ФОРМАХ ПОІНФОРМОВАНОЇ ЗГОДИ НА СТОМАТОЛОГІЧНЕ ЛІКУВАННЯ

Мета цього дослідження – виявити та проаналізувати маркери інтерактивного метадискурсу, які допомагають орієнтуватися пацієнтам у текстах інформованої згоди на стоматологічне та сприяють більш точній їх інтерпретації.

Методологія. Матеріалом цього емпіричного дослідження якісного типу слугували двадцять оригінальних форм інформованої згоди на стоматологічне лікування, які використовуються в медичних установах США. Тексти також були опрацьовані за допомогою *Text Inspector*, професійного веб-інструменту, для аналізу маркерів метадискурсу. Ідентифікація та категоризація метадискурсу в текстах ґрунтується на моделі метадискурсу К. Хайленда.

Новизна. Інформована згода – це жанр, для якого фактор адресата є одним із визначальних і критично важливим при доборі відповідних риторичних засобів, а метадискурс допомагає встановити взаємозв'язок між автором, адресатом, соціокультурним контекстом та конкретною комунікативною ситуацією. Запропоноване дослідження продемонструвало кількісну перевагу маркерів інтерактивного метадискурсу, який зосереджений на допомозі читачеві в навігації по складному за структурою та змістом тексту та на оптимальній організації тексту, яка ґрунтується на обізнаності автора з цільовою аудиторією.

Висновки. Інтерактивний метадискурс у формах інформованої згоди на стоматологічне лікування переважно представлений перехідними логічними конекторами (*logical connectives*), маркерами перефразування (*code glosses*) та марками структурування (*frame markers*) у поєднанні з візуальними елементами. Це, очевидно, зумовлено комунікативними цілями жанру інформованої згоди – інформувати, раціонально передати спеціальне знання, причому унаслідок статусної нерівності адресата та адресанта виникає комунікативна асиметрія, яка посилює комунікативну роль та соціальну відповідальність останнього.

Key words: мета дискурс, інтерактивні маркери, інформована згода, логічні конектори, маркери перефразування, маркери структурування.

Introduction. Given the fact that professional communication is becoming a highly predominant type of social interaction globally, professional discourses have been recently put in the focus of the complex interdisciplinary study by linguistic and social sciences researchers. The medical and healthcare discourses encompass sets of genres for different purposes within the areas of intra-professional, doctor-lay person, and inter-professional communication that reflect discourse community standards and conventions in a particular socio-cultural context.

Although many medical and healthcare-related genres have been extensively explored (research articles, review articles, case reports, doctor-patient interaction in oral and online communication, etc.), the genre of informed consent that plays a critical legal, ethical, and clinical role in healthcare settings has not been sufficiently elucidated yet. There have been a few reports of Ukrainian and foreign researchers dedicated to their generic peculiarities, rhetoric and linguistic characteristics, and issues on their readability (Костенко, 2021; Darriba, 2018; Kostenko et al., 2021).

Informed consent is viewed as a both the doctor-patient communication aimed at deciding between all treatment options or rejecting them, and a bilateral document that records the will and decision of a patient to receive a particular dental treatment and serves as an integral component of overall patient care worldwide (Hall et al., 2012; Mandava et al., 2012; Reid, 2017). Therefore, informed consent is a genre in which awareness of the audience is critical in capturing rhetorical objectives. In the context of the clinical decision-making process, it is particularly essential to emphasize that interlocutors “do not produce a piece of text or an oral message to simply communicate and/or exchange information; rather, they look for the ways to ensure that the flow of communication has been successful and the reader can understand the propositions, or the message, offered by the authors” (Amiryousefi and Eslami, 2010, pp. 159–160). Therefore, writers (healthcare professionals, legislators, healthcare managers) must organize health-related information into a meaningful structure for the readers, as well as direct them toward the right voluntary and educated decision making.

Literature review. Using language “to identify oneself as a member of a socially meaningful group, to signal a socially meaningful “role,” or to signal that one is filling a social niche in a distinctively recognizable fashion” (Gee, 2008, p. 161) means performing discourse, which consists of two distinct yet connected components. The first element is the propositional content, and the second consists of the language tools that enhance the communicative efficiency and effectiveness of the factual message, and known as metadiscourse (Sanford, 2012, p. 4).

Z. Harris coined the term “metadiscourse” in order to better express the pragmatic relationship between writer and reader several decades ago (Beauvais, 1989). A. Crismore defined metadiscourse as “the linguistic material intended to help the reader or listener organize and interpret information in texts” (Crismore et al., 1993, p. 43), but does not add any information to the propositional content. The use of metadiscourse in writing and speaking embodies the concept that communication is more than just the exchange of information, facts, and figures (Hyland, 2005; Cuaves-Alonso, 2021). Some researches add that metadiscourse is the linguistic manifestation of the author in the text (Farahani, 2020) and “it represents writers’ attempts to present and negotiate propositional information in ways that are meaningful and appropriate to a particular disciplinary community” (Hyland, 2004, p. 136). Metadiscourse also promotes logical appeals when it explicitly links ideas and arguments; it implies credibility of the writer’s authority and competence; and it signals respect by acknowledging the reader’s viewpoint (Hyland, 2005). According to S. G. Sanford, it is a key social communication construct that “allows writers to influence reader’s understanding of the text as well as the author’s attitude toward the context and the audience” (Sanford, 2012, p. 10). Thus, in a broad sense, metadiscourse is a functional category that encompasses the variety of interpersonal and cohesive linguistic elements, which authors use to relate text to the socio-cultural context, and the specific communicative situation.

Metadiscourse markers are rhetorical devices, which indicate that the writer or reader are present in the text by either referring to the organization of the text or remarking on the text in other ways (Hyland, 2005); they are critical to text creation because help to keep the text flow smooth

and reader-friendly and thus guide readers to organize and interpret content in a way, which the authors expect. Although there have been many reports elucidating metadiscourse markers in texts of academic genres, e. g. in research articles (Hyland and Tse, 2004; Farhokhi, 2009; Gholami, 2016; Nugrahani, 2020), book reviews (Soleimani, 2020), students essay writing (Sanford, 2012; Livingstone, 2019; Farahani, 2020; Jomaa, 2019), instructional manuals (J. Herriman, 2022), to our knowledge, there exists few studies devoted to metadiscourse in informed consent forms for treatment (Костенко, 2021; Kostenko et al., 2021).

Medical texts are often hard for lay people to be understood: they need to explain specialized, often complicated technical information to readers of the general public who usually have very little or no background knowledge of health-related issues at all (Ordonez-Lopez, Edo-Marza, 2016). Moreover, the complexity of information and its high density often results in a greater complexity of grammatical forms and lexical units (Kostenko et al., 2021). There is, therefore, a risk that writers may fail to communicate successfully. Informed consent is used as “an information highway” in clinical settings to explain the character of proposed treatment, the risks and benefits of the proposed procedure, the potential advantages and disadvantages of no treatment, alternative treatment strategies, their risks and benefits, the potential for a successful outcome, the estimated recuperation time (Kadam, 2017, p. 148). In order to ensure the effectiveness of informed consent documents, informed consent templates should be designed taking into account an average patient, who presumably has 8th grade reading level according to International standard classification of education (Barro, 2013), but, in fact, most informed consent templates are written at a 10th grade reading level or even higher (Darriba, 2018; Kostenko et al., 2021). To meet the patients’ needs, sometimes rather complicated special information should be presented in a sufficient amount to make an informed choice (*the Gricean maxim of quantity*) and in a reader-friendly way that is not ambiguous, confusing or incorrect (*the Gricean maxim of manner*) (Grice, 1975). Using metadiscourse effectively, i. e. to consider the needs of the target audience, to organize the content accordingly and to guide readers through the text, is crucial for successful doctor / patient communication.

The **purpose** of this study is to define and examine interactive metadiscourse markers that navigate the patients through the texts and help them to interpret the texts of informed consent for dental treatment (IC) in a more precise manner.

Materials and methodology. This study is descriptive and exploratory in nature as it describes the phenomena as they occur naturally in the texts. The identification and categorization of the metadiscourse in the IC texts is grounded on the Hyland’s metadiscourse model (Hyland, 2005, p. 49), summarized in Table 1.

We investigated a corpus of 20 original informed consent templates for dental treatment used in the USA healthcare settings authorized to render oral and dental services (New York City Metropolitan Hospital Center, Alliance for Dental Care), and those given by medical insurance companies (Dentists Benefits Insurance Company (DBIC), MedPro Group). The templates were searched for using Google search engine and downloaded from internet sources Open Dental Software, American Dental Association dental records reference, Delta Dental Incorporation.

The IC texts were also processed by *Text inspector*, a professional web tool, to analyze metadiscourse markers. This tool is designed to recognize fourteen categories of metadiscourse markers and based on the types identified by S. Bax et al. (Bax et al., 2019), whose classification, in turn, built upon the Hyland’s taxonomy (Hyland, 2005). Some categories identified by K. Hyland, are subdivided into subcategories by S. Bax et al., e. g. frame markers fall into announce goals (*the aim, I wish, here I will*), topic shifts (*in regards to, to move on, to look more closely*), label stages (*thus*

far, on the whole, to repeat), and sequencing (*first, second, finally, three, four*); transitional markers by Hyland’s taxonomy are redesignated as logic connectives (*and, or, so, therefore, thereby*). The findings of the text analysis produced by *Text inspector* were represented in bar charts (Photo 1). We examined metadiscourse devices related to the structure of the paper as a whole.

In addition, we examined visual categories such as framing, i. e. distinguishing sections of text by frame lines, spacing, fonts (type and size). These visual guides are considered as interactive metadiscourse by D’Angelo (D’Angelo, 2018).

Results and Discussion. The IC texts were processed by Text Readability Consensus Calculator (Klein, 2003; Xu. 2021), a web tool, applying 7 popular readability formulas to calculate the text difficulty of a sample text. Nearly all templates were assessed as “*difficult to read; college level*” that emphasizes the importance of thorough selection of metadiscourse devices to assist readers and thus to promote better access to health information. The average word count of the IC texts is 820 words, but can range from 540 to 1100 words that can be explained by the varying complexity of dental procedures, for example, IC templates for invasive surgical interventions (*gum surgery, crown lengthening, dental implant placement*) are longer and more complicated in the content compared with IC templates for tooth restoration with composite fillings. IC templates typically consist of 6–10 structural blocks, each developing a single topic out of the most relevant issues underlying the communicative situation of engaging patients in “meaningful discourse in an effort to optimize patient understanding of diagnoses and treat-

Table 1

Classification of metadiscourse by K. Hyland

Category	Functions	Examples
Interactive Transitional Frame markers Endorphic markers Evidentials Code Glosses	Help to guide the reader through the text Indicates relations between main clauses Discourse acts, stages and sequences Indicates information in other part of text Indicates information in other sources Elaborates definitions of words or phrases	Resources in addition; but; thus; and; finally; to conclude; noted above; see Fig; according to X; Y states; namely; e. g.; such as; in other words
Interactional Hedges Boosters Attitude markers Self-mentions Engagement Markers	Involves the reader in the text Withholds commitment and open dialogue Indicates certainty or close dialogue Express writer’s attitude to proposition Explicit reference to author Explicitly builds relationship with reader	Resources might, perhaps possible in fact, definitely arguably, unfortunately I, we, my, me, our you can see that, note

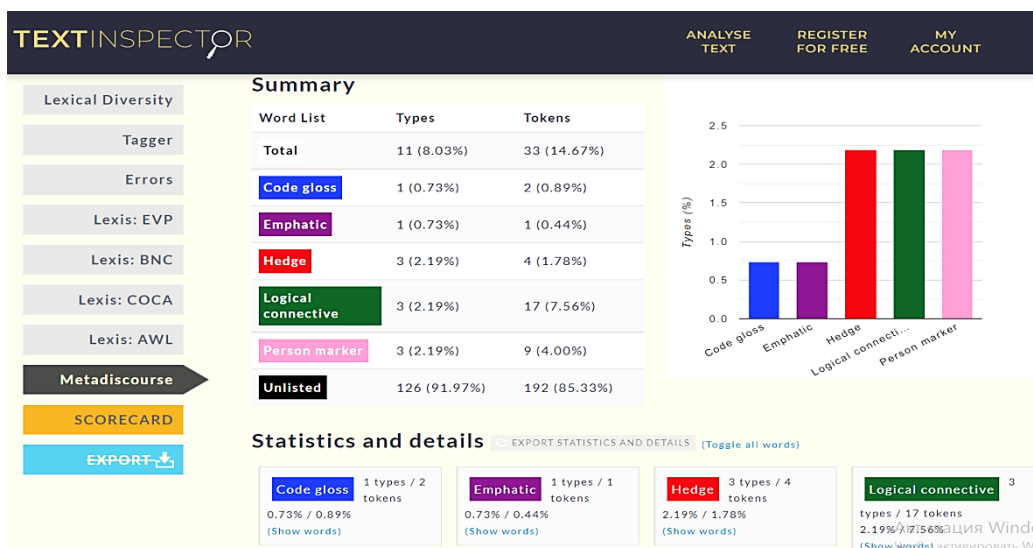

Photo 1.

ments, including their rationale, risks, benefits, goals, and alternative treatment options” (Reid, 2017, p. 79).

In accordance with the research purpose, we analyzed the IC texts using the frequency count of metadiscourse markers by Hyland’s taxonomy per document and then compared the findings obtained by applying *Text instructor*. The difference consists in the following: the drawback of *Text instructor* is its insensitivity to typographic markers like parentheses, which can be seen in the IC templates (*Example 1*), to numbers (not in words) or bullet points used as frame markers, and its inability to differentiate between homonyms last (verb) and last (adjective, adverb) (*Example 2*), which serves as a frame marker of sequencing, therefore, this should be taken into account during the analysis.

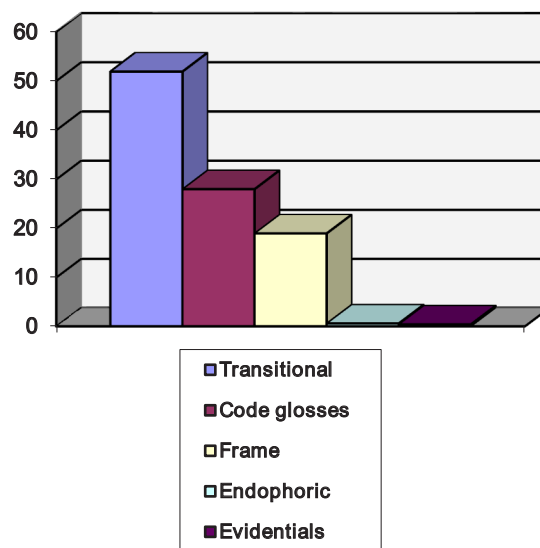
(1) *A crown, bridge, veneer (cosmetic cover), natural crown, a dental restoration or my natural tooth may break or crack because of the root canal treatment (IC for Root Canal Treatment).*

(2) *Old aligners will be discarded after one year from your last appointment (IC template for aligner orthodontic treatment). Although good results are expected, the doctor has not given me any guarantee that the proposed treatment will be successful <...>, or that it will last for any specific length of time (IC for composite fillings).*

The findings obtained demonstrate that the average percentage of metadiscourse per document makes up 12.72 %. The interactive markers (6.8 %) that assist the readers to navigate through the text and related to what Halliday called the tex-

tual metafunction are slightly more frequently used than interactional markers (5.92 %), dealing with the expression of the opinion of the writers, and their relationship and interaction with the readers and performing the interpersonal metafunction by Halliday (Gillaerts and Van de Velde, 2010, p. 130). Table 2 below shows the types of interactive discourse markers in the IC texts, and the total frequency of their occurrence.

Table 2

Of all interactives, the majority (53.9 %) is represented by transitional markers (logical connectives), which express semantic relations between main clauses. They include mainly conjunctions as a rich set of internal devices and mark contrastive (*but, although, however, nonetheless*), additive (*and, also*), or comparative (*or, while*) steps in

the texts (*Example 3*). Logical connectors are also represented by adverbs as causative connectors or connectors to introduce conclusion or result (*thus, therefore, thereby*), etc. (*Example 4*).

(3) *Replacement of missing teeth may be necessary to prevent the drifting of adjacent and / or opposing teeth to maintain function, or for cosmetic appearances* (IC for tooth extraction).

(4) *I accept and understand that denture (partial or full) treatment results are subjective; thus, the outcome of my Treatment Plan may not completely meet my expectations* (IC – Removable Prosthodontics).

Code glosses are the second most frequent interactive markers (28 %) in the IC templates. Interesting, that this result is in line with results reported by J. Herriman, who investigated metadiscourse in English instruction manuals (Herriman, 2022). Code glosses in IC text and instructional manuals are used to provide explanatory information that reflects the chief purpose of both genres “to explain technical information as clearly and as efficiently as possible while taking into consideration the needs of the readers to find the information quickly” (Herriman, 2022, p. 129). In other words, code glosses serve as a transition from professional technical language to common language. According to K. Hyland, code glosses fall into two general categories: reformulation (subdividing into expansions and reductions), and exemplification (Hyland, 2007). The first category has been found to appear more often in IC texts, and is typically represented by explaining or replacing difficult technical words with words accessible to patients (*Example 5*), and by specification, which adds details that constrain propositional interpretation (*Example 6*).

(5) *I understand that **periodontal procedures** (treatment involving the gum tissues and other tissues supporting the teeth) include risks and possible unsuccessful results from such treatment* (IC: Endodontic (Root Canal) Treatment). *Teeth may become **impacted** (trapped below gums or bone), fail to erupt, or **ankylosed** (fused to bone), which may require extraction* (IC for Root Canal Treatment).

(6) *Keep anything sharp from entering the wound (crunchy food, toothpicks, eating utensils)* (IC for tooth extraction). *I have told the dentist and/or his/her staff about any pertinent medical conditions I have, allergies (especially to medications) or*

medications I am taking (IC for Crown Lengthening Surgery).

Exemplifying code glosses (*Example 7*) are somewhat inferior to reformulation ones.

(7) *Materials such as biodentine can help where nerve near nerve exposure is found* (IC for Root Canal Treatment). *I also acknowledge that during treatment it may be necessary to change or add procedures because of conditions found. For example, root canal therapy following routine restorative procedures* (IC for General Dental Procedure).

Thus, code glosses over the IC texts pinpoint where readers require assistance in interpreting complex notions, where more explanation or specificity is essential, where clarification or examples are required.

Frame markers rank the third position, making up 18 % out of all interactives in the IC texts, and are employed to provide framing information, indicate text boundaries or textural structures. Frame markers are mainly referred to sequences, text stages, or topic shifts (*first, then, next*) to keep the flow smooth (*Example 8*). But, from our analysis, subcategory of frame markers predominantly serve to declare discourse goals, e. g. *I would like to, my purpose is, for the sake, I will* (*Example 9*).

(8) *First, you will be presented with the optimum treatment for your particular dental needs* (IC for General Dental Procedure). *Please read the following carefully then sign below to consent for placement of the dental implant/s as detailed: <...>* (IC: Dental Implants).

(9) *The purpose of crown lengthening surgery is to provide my general dentist or prosthodontist better access and visualization <...>. I will need to come for post-op appointments following my surgery* (IC for Crown Lengthening Surgery). *I wish to proceed with treatment by Dr. _____* (IC for General Dental Procedure).

Underlying purpose setting contributes to explicit discourse framing to make it coherent, intelligible and persuasive to the target audience. Hyland et al. states that explicitly stating one’s purposes is a powerful rhetorical tool (Hyland and Jiang, 2018). An even despite the obvious disparity in the doctor – patient communicative status resulted first and foremost from special knowledge background, announcing discourse goals from both parties of informed consent dialogue demonstrates the shift from physician-centred model “you’re the doctor; you decide” to more patient-centred

and cooperative approaches that implies patient's involvement and accepting responsibility for the consequences of the health decision as well.

The role of visual (graphic) elements in constructing the meaning of different texts is being extensively discussed now. In this study we share the view of E. Kumpf (2000), C. Mancini (2005), G. Kress (2006), J. Herriman (2022) on non-verbal elements as framing metadiscourse because they represent an important way by which authors structure their discourse for particular readers and guiding their thinking in the direction the author wishes to flow. E. Kumpf points out that visual metadiscourse "complements textual metadiscourse in emphasizing the necessity of rhetoric in technical communication and writers need to consider these visual features as they also constitute the text" (Kumpf, 2000, p. 401–404).

The IC texts contain an adequate number of visual features to support readability and macro-structural consistency. All of the texts are segmented into short sections and paragraphs, which are separated by spacing or lines. Most of the sections are accompanied by headings, indicating the topic of a section (Photo 2). The text segmentation is often supported with numbering pointing out the order in which the text should be read, or bullet pointing. Typographical resources, including font, print size varies throughout the IC templates. Bold print, italics, capitalization and underlining as well as enlarged print size are used not only for headings but also to draw attention to certain information, which is considered as especially important for patients. The text segmentation and visual elements guide the patient's reading, provide rapid access to particular structural components

of the text for the revision, and develop connections between the segments.

The endophoric markers, which refer to information in other parts of the text to provide additional information to the reader, have been found as least represented, 0.7 %; evidentials, which refer to sources of textual information out of present text, also make up a negligible share of 0.4 %.

Conclusion and future prospects. Informed consent is a genre in which awareness of the audience is critical in capturing rhetorical objectives, therefore writers (healthcare professionals, legislators, healthcare managers) must organize health-related information into a meaningful structure for the readers, as well as direct them toward the right voluntary and educated decision making. It is metadiscourse that helps to establish relationship between writer, reader, socio-cultural context, and a specific communicative situation; it facilitates the reader in organizing, interpreting, and evaluating information in a text. This study of metadiscourse markers in a small corpus of English informed consent templates for dental treatment has found that the interactive metadiscourse primarily focused on assistance on the reader's text navigation and text organization based on the writer's awareness of the audience, are somewhat inferior to the interactional ones aimed at getting the readers involved in the text. Interactive metadiscourse in the informed consent templates are predominantly represented by transitional markers (logical connectives), code glosses and frame markers in combination with visual elements (text segmentation, font, size, capitalization). The endophoric markers and evidentials are the least used interactive metadis-

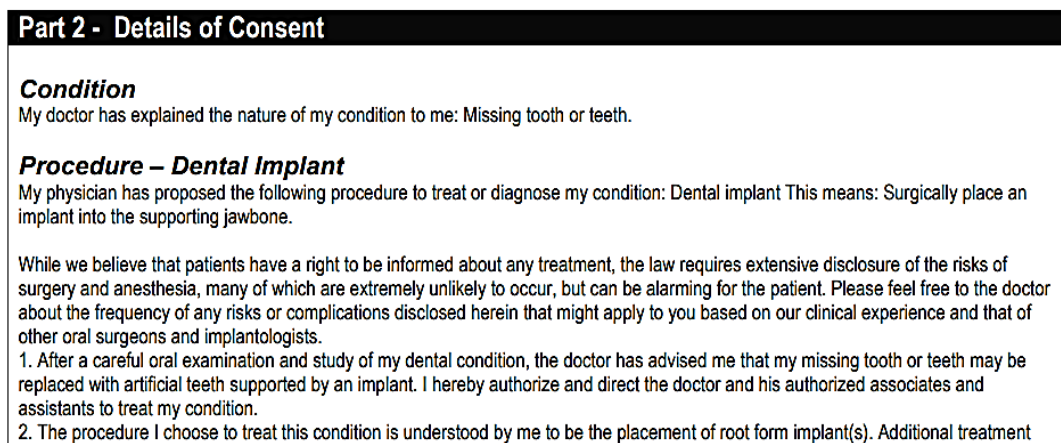

Photo 2.

course devices in the informed consents. This can be explained by communication purposes and strategies of this genre to communicate special information in the most explicit manner thus using more reader-oriented tone.

The results obtained might have practical implications for healthcare settings prompting them to create more patient-friendly documents, and for medical ESP classes providing deeper understanding of the medical professional discourse.

REFERENCES:

1. Костенко, В., Беляєва, О., Сологор, І. (2021). Складнопідрядні речення в текстах поінформованої згоди: структурно-семантичний і комунікативно-дискурсивний аспекти. *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича*. Германська філологія. [Complex sentences in texts of informed consent for dental treatment: structural, semantic, communicative and discursive aspects]. *Germanic Philology Journal of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University*. 2021. № 831–832. P. 135–147. [in Ukrainian]
2. Amiryousefi, M., Eslami, R. A. (2010). Metadiscourse: Definitions, issues and its implications for English teachers. *English Language Teaching*, Vol. 3, No. 4. P. 159–167. URL: <http://dx.doi.org/10.5539/elt.v3n4p159>
3. Barro, R., Lee, J.-W. (2013). Educational Attainment Dataset. URL: <http://www.barrolee.com>
4. Bax, S., Nakatsuhara, F., Waller, D. (2019). Researching L2 writers' use of metadiscourse markers at intermediate and advanced levels. *System*. V. 83. P. 79–95. URL: <http://hdl.handle.net/10547/623184>
5. Beauvais, P. J. (1986). A speech act theory of metadiscourse. *Written Communication*. V. 6. P. 11–30. URL: <https://doi.org/10.1177/0741088389006001002>
6. Crismore, A., Markkanen, R., Steffensen, M. S. (1993). Metadiscourse in Persuasive Writing. *Written Communication*. V. 10. P. 39–71.
7. Cuevas-Alonso, M., Míguez-Álvarez, C. (2021). Metadiscursive Markers and Text Genre: a Metareview. *Publications 2021*. V. 9 (56). URL: <https://doi.org/10.3390/publications9040056>
8. D'Angelo, L. (2018). *Disciplinary cultures in academic posters: A textual and visual metadiscourse analysis*. *Lingue e Linguaggi*. URL: <http://siba-ese.unisalento.it/index.php/lingueilinguaggi/article/view/19159/17034>
9. Darriba, P. (2018). English to Spanish translated medical forms: A descriptive genre-based corpus study. *Translation and Interpreting*. V. 10 (2). P. 122–141. DOI: 10.12807/ti.110202.2018.a09
10. Farahani, M. V. (2020). Metadiscourse in Academic Written and Spoken English: A Comparative Corpus-Based Inquiry. *Research in Language*. V. 18 (3). P. 319–341. DOI: 10.18778/1731-7533.18.3.05
11. Farrokhi, F., Ashrafi, S. (2009). Textual metadiscourse resources in research articles. *J. English Lang. Teach. Learn*. V. 52. P. 39–75.
12. Gee, J. P. (2008). *Social linguistics and literacies: Ideology in discourses* (3rd ed.). New York, NY : Taylor and Francis. 275 p. URL: <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.476.9477&rep=rep1&type=pdf>
13. Gholami, J., Ilghami, R. (2016). Metadiscourse Markers in Biological Research Articles and Journal Impact Factor: Non-Native Writers vs. Native Writers. *Biochemistry and Molecular Biology Education*. V. 44. No. 4. P. 349–360.
14. Gillaerts, P., Van de Velde, T. (2010). Interactional metadiscourse in research article abstracts. *Journal of English for Academic Purposes*. V. 9 (1230). P. 128–139.
15. Grice, H. P. (1975). Logic and conversation. *Syntax and Semantics 3: Speech Acts*, Eds P. Cole and J. J. Morgan. New York, NY : Academic Press. P. 41–58.
16. Hall, D. E., Prochazka, A. V., Fink, A. S. (2012). Informed consent for clinical treatment. *CMAJ: Canadian Medical Association journal*. Vol. 184 (5). P. 533–540. URL: <https://doi.org/10.1503/cmaj.112120>
17. Harris, Z. (1970). Linguistic transformations for information retrieval. *Papers in Structural and Transformational Linguistics*. Dordrecht : D. Reidel. P. 458–471.
18. Herriman, J. (2022). Metadiscourse in English instruction manuals. *English for Specific Purposes*. V. 65. P. 120–132.
19. Hyland, K. (2004). Disciplinary interactions: metadiscourse in L2 postgraduate writing. *Journal of Second Language Writing*. 2004. Vol. 13, No. 2, P. 133–151. DOI: 10.1016/j.jslw.02.001
20. Hyland, K., Tse, P. (2004). Metadiscourse in academic writing: A reappraisal. *Appl. Linguistics*. V. 25. P. 156–177.
21. Hyland, K. (2005). *Metadiscourse: Exploring Interaction in Writing*. London : Continuum, 296 p.
22. Hyland, K. (2007). Applying a Gloss: Exemplifying and Reformulating in Academic Discourse. *Applied Linguistics*. V. 28 (2). P. 266–285. URL: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.122.7377&rep=rep1&type=pdf>
23. Hyland, K., Jiang, F. K. (2018). In This Paper We Suggest: Changing Patterns of Disciplinary Metadiscourse. *English for Specific Purposes*. V. 51. P. 18–30. URL: <https://doi.org/10.1016/j.esp.2018.02.001>
24. Jomaa, N., Alia, M. (2019). Functional Analyses of Metadiscourse Markers in L2 Students' Academic Writing. *Arab World English Journal*. V. 10. No. 1. P. 361–381. DOI: <https://dx.doi.org/10.24093/awej/vol10no1.30>
25. Kadam, R. A. (2017). Informed consent process: A step further towards making it meaningful. *Perspectives in clinical research*. Vol. 8 (3). P. 107–112. DOI: 10.4103/picr.PICR_147_16

26. Klein, D., Manning, C. D. (2003). Fast exact inference with a factored model for natural language parsing. *Advances in neural information processing systems*. Cambridge, MA : MIT Press. P. 3–10.
27. Kostenko, V. H., Bieliaieva, O. M., Solohor, I. M. (2021). Is the language of informed consent templates for dental treatment patient-friendly? *11th ECLSS Conferences on Language and Social Sciences*. University of Gjakova “Fehmi Agani”, Gjakova, Kosovo, February 02–03, P. 77–78.
28. Kress, G., Van Leeuwen, T. (2006). *Reading Images: The Grammar of Visual Design*. London / New York : Routledge. 291 p.
29. Kumpf, E. P. (2000). Visual Metadiscourse: Designing the considerate text. *Technical Communication Quarterly*. V. 9 (4). P. 401–424.
30. Livingstone, K. A. (2019). Examining the Use of Metadiscourse Markers in Academic Writing. *International Journal of Literature, Language and Linguistics*. Vol. 5 (3). P. 244–254.
31. Mancini, C. (2005). *Cinematic Hypertext – Investigating a new paradigm*. Amsterdam; Washington, DC : IOS Press. 182 p.
32. Mandava, A., Pace, C., Campbell, B. The quality of informed consent: Mapping the landscape. A review of empirical data from developing and developed countries. *J Med Ethics*. Vol. 38. P. 356–365. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/22313664/>
33. Nugrahani, V. E., Bram, B. (2020). Meta-discourse Markers in Scientific Journal Articles. *Journal of The Association for Arabic and English*. V. 6 (1). P. 1–16. DOI: <http://dx.doi.org/10.31332/lk.w.v6i1.1528>
34. Ordóñez-López, P., Edo Marza, N. (2016). *Medical Discourse in Professional, Academic and Popular Settings*. Bristol. Blue Ridge Summit: Multilingual Matters, 231 p.
35. Reid, K. I. (2017). Informed Consent in Dentistry. *Journal of Law and Med Ethics*. V. 45 (1). P. 77–94. DOI: [10.1177/1073110517703102](https://doi.org/10.1177/1073110517703102)
36. Sanford, S. G. (2012). A comparison of metadiscourse markers and writing quality in adolescent written narratives. Graduate Student Theses, Dissertations, & Professional Papers. University of Montana, 32 p. URL: <https://scholarworks.umt.edu/etd/1366>
37. Xu, J., Li, J. (2021). A syntactic complexity analysis of translational English across genres. *Across Languages and Cultures*. Vol. 22, P. 214–232. DOI: [10.1556/084.2021.00015](https://doi.org/10.1556/084.2021.00015)

ILLUSTRATION SOURCES

38. Informed Consent: Dental Implants. URL: <https://internationaldentalimplantassociation.com/downloads/Consent-Implant.pdf>
39. Informed Consent Endodontic (Root Canal) Treatment. URL: [http://absolutdent.com/wp-content/themes/biznizz/images/pdf/Informed%20Consent%20Endodontic%20\(Root%20Canal\)%20Treatment.pdf](http://absolutdent.com/wp-content/themes/biznizz/images/pdf/Informed%20Consent%20Endodontic%20(Root%20Canal)%20Treatment.pdf)
40. Informed consent for composite fillings. URL: <http://absolutdent.com/wp-content/themes/biznizz/images/pdf/Informed%20Consent%20for%20Composite%20Fillings.pdf>
41. Informed Consent for Crown Lengthening Surgery. URL: <http://www.denver-perio.com/Portals/11/Documents/P%20CONSENT%20CROWN%20LENGTHENING.pdf>
42. Informed Consent for General Dental Procedure. URL: <https://www.arlingtondentalcenter.org/wp-content/uploads/2013/05/arlington-dental-center-new-patient-forms-2014.pdf>
43. Informed Consent for Root Canal Treatment. URL: <https://willowdental.com/wp-content/uploads/2021/04/Informed-Consent-for-Endodontic-Treatment.pdf>
44. Informed consent for tooth extraction. URL: <https://www.smilecliniq.com/wp-content/uploads/2018/12/14.-XLA-Consent.pdf>
45. Informed Consent – Removable Prosthodontics – Dentures (Full, Partial, Immediate). URL: <https://www.adc4smiles.com/assets/docs/informedconsentremoval.pdf>
46. Informed consent template for use in connection with patients undergoing clear aligner orthodontic treatment. URL: <https://www.pelicanentalrb.com/wp-content/uploads/2020/11/ClearAlignerConsent-Form.pdf>

УДК 811.133.1:81

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-16>

Вікторія КУЛИКОВА

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії, практики та перекладу французької мови, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», просп. Перемоги, 37, м. Київ, Україна, 03056

ORCID: 0000-0002-4155-6262

Марина ШЕВЧЕНКО

магістрантка кафедри теорії, практики та перекладу французької мови факультету лінгвістики, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», просп. Перемоги, 37, м. Київ, Україна, 03056

ORCID: 0000-0001-6511-4584

Бібліографічний опис статті: Куликова, В., Шевченко, М. (2022). Соціальна обумовленість французького молодіжного мовлення: лінгвопрагматичний аспект. *Актуальні питання іноземної філології*, 16, 108–114, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-16>

СОЦІАЛЬНА ОБУМОВЛЕНІСТЬ ФРАНЦУЗЬКОГО МОЛОДІЖНОГО МОВЛЕННЯ: ЛІНГВОПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ

Статтю присвячено дослідженню молодіжного мовлення Франції, його лінгвопрагматичних особливостей крізь призму соціальних чинників, що обумовлюють існування молодіжного соціолекту.

Було встановлено, що термін «соціолект» є зручним для позначення різноманітних і несхожих один з одним мовних утворень, наділених загальною ознакою, а саме задоволення комунікативних потреб соціально виокремлених груп людей. Зокрема, було уточнено поняття молодіжного соціолекту як специфічного лексикону певної групи молодих людей віком від 10 до 25 років, який відображає особливості їх культурних уподобань та бажання підкреслювати свою приналежність до цієї соціальної групи.

Визначення соціолінгвістичних і лінгвопрагматичних особливостей з подальшою їх змістовною інтерпретацією, класифікацією та узагальненням здійснювалося із застосуванням компонентного, контекстологічного аналізу та емпіричного методу.

Дослідження структури молодіжного соціолекту Франції дозволило нам розробити класифікацію груп молодіжного мовлення за такими соціальними ознаками, як вік, стать, освіта, місце проживання, соціальне становище та етнічне походження. Було виокремлено три групи за віковою ознакою: мовлення підлітків молодшого віку (10–14 років), середнього (15–18 років) та старшого (18–26); за гендерною приналежністю розподілено на жіноче та чоловіче; за рівнем освіти виокремлено мовлення школярів, студентства та робітників; за місцем проживання виявлено мовлення молодих жителів міст, пригородів і сіл; етнічне походження дозволило розподілити молодь на корінних французів та іммігрантів.

З-поміж іншого було встановлено, що головна прагматична ознака молодіжного мовлення – виокремлення, привернення до себе уваги, потреба бути в тренді та намагання слідувати актуальним тенденціям – зумовлює мовленнєву поведінку молоді, а відтак добір певних мовних засобів. Такі соціальні характеристики розмовної мови молоді як легкість і невимушеність атмосфери спілкування, дружні стосунки між партнерами по комунікації, спонтанність висловлювання, відсутність самоконтролю, безпосередній контакт із співрозмовниками, а також потреба у швидкій передачі інформації від одного партнера до іншого призводить до появи різного роду усічень і словозлиття, до вживання метафор, запозичень, верлану, арготизмів тощо.

Перспективи подальшого дослідження окреслюються у виявленні лексико-стилістичних особливостей реалізації прагматичного потенціалу молодіжного мовлення Франції й України в порівняльному аспекті.

Ключові слова: соціолект, молодіжне мовлення, соціолінгвістичні ознаки, лінгвопрагматичні особливості, французька мова.

Viktoriiia KULYKOVA

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Theory, Practice and Translation of French, National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", 37 Peremogy Ave, Kyiv, Ukraine, 03056

ORCID: 0000-0002-4155-6262

Maryna SHEVCHENKO

Postgraduate of the Department of Theory, Practice and Translation of French, Faculty of Linguistics, National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", 37 Peremogy Ave, Kyiv, Ukraine, 03056

ORCID: 0000-0001-6511-4584

To cite this article: Kulykova, V., & Shevchenko, M. (2022). Sotsialna obumovlenist frantsuzkoho molodizhnogo movlennia: linhvoprahmatychnyi aspekt [Social Conditionality of French Youth Speech: Linguistic and Pragmatic Aspect]. *Current Issues of Foreign Philology*, 16, 108–114, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-16>

SOCIAL CONDITIONALITY OF FRENCH YOUTH SPEECH: LINGUISTIC AND PRAGMATIC ASPECT

The article is devoted to the study of French youth speech, its linguistic and pragmatic features through the prism of social factors, which determine the existence of youth sociolect.

It was discovered that the term "sociolect" is convenient to denote diverse and dissimilar language formations, endowed with a common feature, namely fulfilling the communicative needs of socially allocated groups of people. In particular, the notion of youth sociolect was clarified as a specific vocabulary of a certain group of young people aged 10 to 25 years, reflecting the features of their cultural preferences and the desire to emphasize their belonging to this social group.

Determination of sociolinguistic and linguopragmatic features with the subsequent substantial interpretation, classification and generalization was carried out with the use of component, contextual analysis and empirical method.

The study of the structure of the French youth sociolinguistic vocabulary allowed us to develop a classification of youth speech groups according to such social characteristics as age, gender, education, residence, social status and ethnic origin. We distinguished three groups according to age: the speech of young adolescents (10–14 years old), middle-aged (15–18 years old) and elderly (18–26); according to gender it was divided into female and male; according to education level the speech of schoolchildren, students and workers was distinguished; according to place of residence the speech of young residents of cities, suburbs and villages was determined; ethnic origin allowed to classify young people into native Frenchmen and immigrants.

Among other things it was established that the main pragmatic feature of youth speech is highlighting, drawing attention to one, the need to be in the trend and trying to follow current tendencies, this determines the speech behavior of young people, and therefore the selection of certain linguistic means. Such social characteristics of the spoken language of young people as easiness and casual atmosphere of communication, friendly relations between partners in communication, spontaneity of the statement, lack of self-control, direct contact with interlocutors, as well as the need for rapid transfer of information from one partner to another leads to the appearance of various kinds of truncation and verbiage, the use of metaphors, borrowings, verlan, argotisms, etc.

The prospects for further research are defined in the identification of lexical and stylistic features of the implementation of the pragmatic potential of youth speech in France and Ukraine in a comparative aspect.

Key words: sociolect, youth speech, sociolinguistic features, linguopragmatic features, the French language.

Актуальність проблеми. Однією з актуальних тенденцій соціолінгвістики сьогодення є вивчення мови крізь призму суспільства і розгляд останнього у світлі мовних явищ. У зв'язку з цим соціолінгвістика як важливий напрям сучасних лінгвістичних досліджень не лише дає теоретичну базу для аналізу мовної варіативності, яка відбиває територіальну, регіональну, соціальну, етнічну й культурну диференціацію

відповідного суспільства, а й забезпечує методологію вивчення різноманітних відомих форм мови, пропонуючи категоріальний апарат, за допомогою якого можна послідовно характеризувати ці форми.

У сучасній вітчизняній та зарубіжній соціолінгвістиці вивчаються різноманітні варіанти існування мови: її літературна форма, окремі функціонально-мовні різновиди, насамперед

розмовна мова, мова ЗМІ, а також професійні жаргони, територіальні й соціальні діалекти тощо. Вивчення соціолектних форм передбачає дослідження мови у зв'язку з особистістю індивіда, його мисленням, світоглядом, духовною культурою і практичною діяльністю. З огляду на зростаючу престижність, частотність використання в ЗМІ, в літературі та навіть на офіційному рівні, молодіжне мовлення є важливою і перспективною галуззю соціолінгвістичного дослідження й аналізу, адже його вивчення допомагає спрогнозувати майбутній розвиток мови. Саме необхідність виявлення ролі молодіжного соціолекту як прошарку сучасного суспільства, впливу мовлення молоді на розвиток національної мови в цілому й обумовлює актуальність даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оскільки молодіжний соціолект нерідко вживається за межами однієї соціальної групи (молоді), а його використання впливає на літературну норму, цей феномен привертає увагу багатьох лінгвістів. Так, дослідженням молодіжного мовлення займалися як зарубіжні лінгвісти, яких цікавили питання впливу соціальних факторів на мовленнєву поведінку індивідів (Ф. Бланше, А. Буайе, Т. Бюло), зв'язок мови молоді з молодіжною культурою (М. Лянкінен), стилістичні (Б. Серкігліні) та синтаксичні особливості молодіжного мовлення (М. Сурдот), так і вітчизняні науковці, предметом розвідки яких виступали молодіжний соціолект як лінгвістичний феномен (Р. В. Боднар, Л. Т. Масенко), молодіжний сленг (О. В. Кондратюк, І. О. Соболева) та способи його творення (Г. Й. Врублевська, К. А. Нужна) тощо.

Мета дослідження полягає у виявленні соціальних чинників, що обумовлюють існування окремих груп молодіжного мовлення Франції та встановленні їх лінгвопрагматичних особливостей.

Для досягнення поставленої мети було сформульовано такі завдання:

- визначити теоретичні засади дослідження молодіжного мовлення, а саме дослідити поняття соціолекту та його види;
- розробити класифікацію молодіжного соціолекту за певними соціолінгвістичними ознаками;
- встановити лінгвопрагматичні особливості французького молодіжного мовлення.

Виклад основного матеріалу дослідження.

В сучасній лінгвістичній літературі соціолект визначається як сукупність мовних особливостей, притаманних будь-якій соціальній спільноті (професійній, становій, віковій тощо) в межах тієї чи тієї підсистеми національної мови (Масенко, 2010).

Дослідження соціолектних мовних форм потребує вивчення мови в тісному взаємозв'язку з індивідом, його діяльністю, інтересами, світоглядом і мисленням. У цьому аспекті особливо цікава молодіжна мова. Французький лінгвіст Анрі Бойє (Boyer, 1997) зазначає, що молодь завжди була новатором у царині мови, не лише формулюючи нову лексику, а й удосконалюючи процес спілкування. Власне мовлення допомагає підкреслити свій особливий статус, відокремитися від батьків і вчителів.

На думку О. В. Александрової (Александрова, 2014), одне зі спірних питань у вивченні феномену мови молоді стосується термінологічного визначення поняття. Дослідниця наводить ряд найпоширеніших термінів: молодіжний жаргон, молодіжний соціолект, мова молодіжної субкультури. Достатньо повне визначення молодіжного соціолекту дає Р. В. Боднар (Боднар, 2007), описуючи його як особливу підмову у складі національної мови, яку використовують люди віком від 14 до 25 років у невимушеному спілкуванні з однолітками. На нашу думку, на сьогодні молодіжне мовлення помітно «помолодшало», що обумовлено дитячою акселерацією.

Молодіжний соціолект характеризується як спеціальним набором лексичних одиниць, так і специфікою їхнього значення, наприклад: *damer*, *galimafre* (*хавату*), *bachoter* (*зубрити*), *bidule* (*м*), *truc* (*м*), *tachin* (*м*) (*шутковина, прикол*). Безсумнівно, такі мовні звороти істотно відрізняються від мовних засобів старшого покоління. Саме з цієї причини досить часто молодіжну мову не розуміють представники інших вікових груп. Але варто відзначити, що поступово молодіжний сленг починає використовуватися всіма верствами населення (незалежно від професійного і соціального становища).

Найголовніша риса молодіжного соціолекту полягає в тому, що слова, до яких вдаються підлітки при спілкуванні, є синонімами звичайних слів, але вони мають певне емоційне забарвлення. Адже саме в період молодості людина

хоче виділитися, вважає себе дорослою, наполягає на самостійності в усьому і потребує визнання. Необхідність постійно підкреслювати свою приналежність до цієї соціальної групи і водночас неналежність до інших груп, що більшою мірою притаманно представникам будь-яких соціальних утворень, призводить до створення певного набору ідентифікуючих ознак, які підлягають демонстрації (Boyer, 2017). Г. Й. Врублевська в одній із своїх робіт визначає мову молоді як особливу, яка знаходиться за межами літературної мови, і тісно пов'язана з молодіжною культурою (Врублевська, 2004). Вона проявляється в кінематографі, музиці, телебаченні, моді та в інтересі до знаменитостей. Молодіжна культура і, як наслідок, мова, дозволяють молоді відокремитися від старшого покоління, що дуже важливо у їхньому віці.

Молодіжне мовлення як розмовний тип мови функціонує у різних сферах спілкування (сімейній, повсякденно-побутовій, дружній тощо). Але варто зазначити, що ці сфери не обмежуються розмовами лише на побутову тематику. Дискусія молодих людей може бути про науку, політику, мистецтво, музику, спорт тощо, що обумовлює вибір засобів висловлювання і стиль розмови (Кондратюк, 2005).

Досліджуючи структуру молодіжного соціолекту Франції, ми розробили класифікацію груп молодіжного мовлення за певними соціальними ознаками, а саме віком, статтю, освітою, місцем проживання, соціальним становищем та етнічним походженням.

Так, за віковою ознакою ми виділили три групи: мовлення підлітків молодшого віку (10–14 років), середнього (15–18 років) та старшого віку (18–26). Основою соціально-психологічної спільності дітей у молодшому підлітковому віці слугує протиставлення себе дорослим, домінування однолітків у колі співрозмовників, надмірна емоційність, підвищена агресивність тощо. Підлітки середнього та старшого віку швидко реагують на різні зміни соціального характеру, які також можуть бути пов'язані зі стрімким розвитком новітніх технологій і зміною пріоритетів. Маючи бажання виокремитися з-поміж ровесників, молоді люди часто вдаються до вживання еліптичних виразів, англіцизмів й інших мовних запозичень, використання скорочень та у деяких випадках надмірного вживання нецензурної лексики.

За гендерною приналежністю, це поділ молодіжного мовлення на жіноче та чоловіче. У середній школі мовлення, поведінка хлопців і дівчат дуже схожі. Відомо, що дівчата-підлітки (11–15 років) часто вдаються до імітації поведінки хлопців (наприклад, булінг однолітків, дівчачі розбірки, куріння, бійки тощо). Помічено також і вживання нецензурних висловів, алкогольних напоїв, вибір чоловічого одягу замість жіночого, звернення за прізвиськом, а не ім'ям. Уже в старшій школі (10–11 класи), дівчата починають проявляти більшу жіночність, що пов'язано з перехідним віком та гормональними факторами. Отже, деякі ознаки, такі як вік, стать, дуже тісно переплетені і впливають одна на одну.

За рівнем освіти було виокремлено мовлення школярів, студентства та робітників. Між мовленням студентства та робітників також існує багато відмінностей, оскільки студенти вживають велику кількість лексичних одиниць, пов'язаних з вищою освітою, навчально-виховним процесом та студентським життям, а робітники вдаються до професійних жаргонізмів, тобто вузьконаправлених термінів, які безпосередньо стосуються їхньої роботи.

Нами було виокремлено групу молодіжного соціолекту, яка відрізняється за місцем проживання: йдеться про молодих жителів міст, пригородів й сіл. Тут саме географічне розташування є істотним фактором, який впливає на лінгвістичне оформлення мовлення молоді. Існує думка, що молодь, яка живе у містах, більш прогресивна, оскільки має ширший доступ до сучасних технологій та кращу інфраструктуру. І через це молоді міщани вживають у своїй лексиці велику кількість мовних запозичень, частіше за все – англіцизмів. Структура речень складніша, що наближає їхнє мовлення до літературних норм. У цілому, низка тем, яка порушується між комунікантами під час діалогу у них ширша, ніж у жителів сіл та пригородів. Характерними властивостями мовлення молоді у селах та пригородах є вживання діалектизмів, які позначають знаряддя праці, елементів одягу, їжі, дозвілля тощо, структура речень простіша, також спостерігається широке використання вигуків та стилістично зниженої лексики.

Зрештою, за етнічним походженням розподіл молоді відбувався на корінних французів та іммігрантів. Мовлення переселенців рясніє

афроамериканськими та арабськими лексичними одиницями, а також надмірним вживанням нецензурної лексики й інвертованої перестановки складів (верлан).

З огляду на лінгвопрагматичні особливості, слід зазначити, що представникам молодого покоління важливо бути чудовими оповідачами та співрозмовниками. Тому їх цікавить не тільки інформація, що передається ними, а й форма, в якій вона представлена.

Головна прагматична ознака молодіжного мовлення полягає у тому, що молодь хоче виокремитися, привернути до себе увагу, бути в тренді та слідувати актуальним тенденціям. Саме ця мета зумовлює (крім, звичайно, зовнішнього прояву, такого як одяг, зачіска, манери тощо) мовленнєву поведінку молоді, а відтак добір певних мовних засобів.

Відмінною рисою молодіжного мовлення є неформальний, жартівливий, невимушений та емоційний тон спілкування. Він характеризується прагненням зашифрувати мову та протиставити молодіжну сферу спілкування світу дорослих (Христенко, 2009).

Старше покоління теж вдається до експресивності під час спілкування. Однак для них ця функція є лише супутньою та додатковою, тоді як у молодіжному мовленні ця ознака домінує та вважається найголовнішою. В такий спосіб молодь отримує певну емоційну розрядку, сприймає багато подій з гумором.

Молодіжне мовлення відрізняється яскравою, модною та дотепною лексикою (особливий словотвір), інтонацією, гучністю і тембром мовлення, а також позалінгвальними засобами, такими як жести, міміка тощо.

Молодіжна мова визначається своєю виразністю. Її можна утотожнювати з творчою діяльністю У порівнянні з відносно нейтральною нормованою лексикою, вона привертає увагу до своєї динамічності та гри слів, що надає їй ігрового та комічного відтінку (Cerquiglini, 2000).

Використання особливої експресивно-забарвленої лексики носіями молодіжного мовлення зумовлено здійсненням прагматичного ефекту. Своєрідність та прояв емоційно-оцінного значення молодіжних лексем багато в чому залежить від структурно-семантичних особливостей словотвірних моделей. Найбільш активними та продуктивними є такі процеси, як метафоричне перенесення, запозичення

та кодування. Проміжне положення займають арготизми та усічення. Менш частотні прояви префіксації й редуплікації (Нужна, 2015).

Досліджуючи комунікативні характеристики розмовної мови молоді, ми звернули увагу, насамперед, на такі її особливості, як легкість спілкування, дружні стосунки між партнерами, спонтанність висловлювання, відсутність самоконтролю, безпосередній контакт із співрозмовниками. Такий характер контактування, а також потреба у швидкій передачі інформації від одного партнера до іншого в невимушеній атмосфері спілкування призводить до появи різного роду усічень: *insti* – *instituteur* (м) (*вчитель*), *provo* – *proviseur* (м) (*директор ліцею*), *cil* – *facil* (*легкий*), *blème* – *problème* (м) (*проблема*), *pouiller* від *dépouiller* (*красити*), а також до телескопії (словозлиття): *faute* + *copier* = *fautocopier* (*списувати помилки у сусіда*), *petit* + *male* = *timal* (*хлоп'яга, чел*).

У молодіжному соціолекті переосмислені лексичні одиниці виникають завдяки семантичному процесу перенесення найменування за подобою. При метафоризації такі слова виявляються мотивованими, що сприяє їхній постійній відтворюваності з відповідними значеннями у мовленні молоді. Широке використання метафори пояснюється її здатністю нести в собі великий емоційний потенціал, створювати комічний ефект, наголошувати на іронічній тональності настрою молодих комунікантів з метою досягнення прагматичного впливу, наприклад: *piton* (м) (*гачок*), *blair* (м) (*паяльник*), *betterave* (ф) (*буряк*) на позначення «ніс», *clapet* (м) (*клапан*) – «рот», *citron* (м) (*лимон*), *bobin* (м) (*бобина*) – «голова» тощо.

Вживання у молодіжному мовленні великої кількості запозичень (особливо англо-американських) пояснюється їхньою нестандартністю, екзотичністю фонетичного вигляду, престижністю, експресивністю й бажанням здійснити прагматичний вплив на комуніканта. Закріпленню іншомовних слів у свідомості французької молоді сприяють засоби масової інформації, різні музичні течії, комп'ютерні ігри: *party* (м) (*вечірка*), *drink* (*випити*); *singer* (м) (*співак*), *trip-hop* (м) (*іноземна музика*), *smoke* (*курити*), *flor* (м) (*дискета*), *chat* (м) (*сторінка для обміну інформацією в режимі реального часу*) тощо.

Як бачимо, мовлення молоді характеризується невимушеністю, легкістю та емоцій-

ністю, якими вона висловлює своє ставлення до предмета обговорення, свої почуття та погляди.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, французький молодіжний соціолект як сукупність мовних особливостей в межах національної мови відображає спосіб життя певного колективу, який його породжує. Молодіжний соціолект постійно зазнає змін, оскільки молоде покоління найбільш жваво реагує на події життя, явища, створюючи не тільки нову лексику, а й удосконалюючи сам процес спілкування. Власна мова допомагає молоді підкреслити особливий статус, протиставити себе іншим членам суспільства.

Існування молодіжного мовлення соціально обумовлено низкою характерних ознак, найголовнішими з яких є вікова ознака, ген-

дерна приналежність, рівень освіти, місце проживання, етнічне походження, соціальне становище тощо. Прагматична мета молоді виокремитися, привернути до себе увагу, бути в тренді та слідувати останнім модним тенденціям зумовлює такі риси молодіжного мовлення як стислість, спонтанність, невимушеність, дотепність, оригінальність, експресивність та образність, що знаходить своє відображення у мовленнєвій поведінці: вживання усічень, словозлиття, метафор, запозичень, верлану, арготизмів тощо.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у виявленні лексико-стилістичних особливостей реалізації прагматичного потенціалу молодіжного мовлення Франції й України в порівняльному аспекті.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Александрова О. В. Молодіжний соціолект як лінгвістичний феномен (до питання термінологічного визначення поняття). *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. Лінгвістичні науки*. 2014. № 19. С. 3–10.
2. Боднар Р. В. Соціолект підлітків як субкультура сучасного лінгвосоціуму (на матеріалі англійської мови 90-х років ХХ – початку ХХІ ст.) : автореф. ... дис. канд. філол. наук: 10.02.04. Київ, 2007. 20 с.
3. Врублевська Г. Й. Лінгвокреативні процеси формування молодіжного жаргону. *Вісник Житомирського педагогічного університету*. 2004. № 14. С. 186–187.
4. Кондратюк О. В. Молодіжний сленг як мовне явище. *Ї: незалежний культурологічний часопис*. Львів, 2005. № 38. URL: <http://www.ji.lviv.ua/n38texts/38-zmist.htm> (дата звернення: 07.04.2022).
5. Масенко Л. Т. Нариси з соціолінгвістики: посібник. Національний університет «Києво-Могилянська академія». Київ : Києво-Могилянська академія, 2010. 242 с.
6. Нужна К. А. Соціолінгвістичні особливості молодіжного мовлення Франції : автореф. ... дис. канд. філол. наук: 10.02.05. Київ, 2015. 17 с.
7. Христенко О. С. Німецький молодіжний сленг: лінгвокогнітивний та соціолінгвістичний аспекти : автореф. ... дис. канд. філол. наук: 10.02.04. Київ, 2009. 18 с.
8. Boyer H. Introduction à la sociolinguistique. Paris : Dunod, 2017. 140 p.
9. Boyer H. “Nouveau français”, “parler jeune” ou “langue des cités”? *Langue française*. 1997. № 114. P. 6–15.
10. Cerquiglini B. Tu parles!? Le français dans tous ses états. Paris : Flammarion, 2000. 415 p.

REFERENCES:

1. Aleksandrova, O. V. (2014). Molodizhnyi sotsiolekt yak lnhvistychnyi fenomen (do pytannia terminolohichnoho vyznachennia poniattia) [Youth sociolect as a linguistic phenomenon (to the question of the terminological definition of the concept)]. *Scientific Bulletin of the South Ukrainian National Pedagogical University K. D. Ushinsky. Series : Linguistic Sciences*. No. 19 (pp. 3–10). [in Ukrainian]
2. Bodnar, R. V. (2007). Sotsiolekt pidlitkiv yak subkultura suchasnoho lnhvosotsiumu (na materiali anhliiskoi movy 90-kh rokiv XX – pochatku XXI st.) [The sociolect of adolescents as a subculture of the modern linguo-society (on the material of the English language of the 90s of the 20th – early 21st centuries)]. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv. [in Ukrainian]
3. Vrublevska, H. Y. (2004). Lnhvokreatyvni protsesy formuvannia molodizhnoho zharhonu [Linguistic and creative processes of youth jargon formation]. *Bulletin of Zhytomyr Pedagogical University*. No. 14 (pp. 186–187). [in Ukrainian]
4. Kondratiuk, O. V. (2005). Molodizhnyi slenkh yak movne yavyshe [Youth slang as a linguistic phenomenon.]. *Ї: independent culturological journal.*. Lviv. No. 38. Retrieved from: <http://www.ji.lviv.ua/n38texts/38-zmist.htm> [in Ukrainian]
5. Masenko, L. T. (2010). Narysy z sotsiolnhvistyky [Essays on sociolinguistics]. Kyiv : Kyievo-Mohylianska akademiia. [in Ukrainian]

6. Nuzhna, K. A. (2015). Sotsiolinhvistychni osoblyvosti molodizhnogo movlennia Frantsii [Sociolinguistic features of French youth speech]. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv. [in Ukrainian]
7. Khrystenka, O. S. (2009). Nimetskyi molodizhnyi slenkh: lnhvokohnityvnyi ta sotsiolinhvistychnyi aspekty [German youth slang: linguocognitive and sociolinguistic aspects]. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv. [in Ukrainian]
8. Boyer, H. (2017). Introduction à la sociolinguistique. Paris : Dunod. [in French]
9. Boyer, H. (1997). "Nouveau français", "parler jeune" ou "langue des cités"? *Langue française*. No. 114 (pp. 6–15). [in French]
10. Cerquiglini, B. (2000). Tu parles!? Le français dans tous ses états. Paris : Flammarion. [in French]

УДК 811.111:81'42

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-17>

Юлія КУПЧИШИНА

кандидат філологічних наук, доцент кафедри германської філології та перекладознавства, Хмельницький національний університет, вул. Інститутська, 11, м. Хмельницький, Україна, 29000

ORCID: 0000-0002-9618-6107

Денис ДМИТРОШКІН

старший викладач кафедри германської філології та перекладознавства, Хмельницький національний університет, вул. Інститутська, 11, м. Хмельницький, Україна, 29000

ORCID: 0000-0002-1900-754X

Бібліографічний опис статті: Купчишина, Ю., Дмитрошкін, Д. (2022). Лінгвістичні особливості американського спортивного коментаря як мовленнєвого жанру. *Актуальні питання іноземної філології*, 16, 115–121, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-17>

ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АМЕРИКАНСЬКОГО СПОРТИВНОГО КОМЕНТАРЯ ЯК МОВЛЕННЄВОГО ЖАНРУ

Стаття присвячена дослідженню американського спортивного коментаря з позиції визначення його як мовленнєвого жанру. Об'єктом наукової розвідки постає спортивний дискурс, у якості предмета вивчення розглядаються лінгво-синтаксичні характеристики спортивного коментаря як жанру цього дискурсу. Спортивний дискурс називаємо публіцистичний текст, що зображає ті чи інші хронологічні події, характеризує її з різних боків, містить в собі авторський аналіз певних спортивних явищ, елементи спортивного репортажу, спортивного коментаря та оцінку спорту як важливого соціального явища. Встановлено, що однією з найхарактерніших особливостей жанру мовлення спортивних коментарів є частота надання основної інформації про гравців, про команди, надання аудиторії коротких підсумків, останні результати, найкращі або найгірші результати чи показники ефективності тощо. У нашому дослідженні увагу зосереджено на синтаксичному спрощенні (редукції), інверсії, підсилюючих модифікаторах, використанні часових форм дієслова, вираженні ставлення та емоцій, оцінки коментуючого спортивні події. У статті визначено роль коментатора як медіатора спортивної події, обґрунтовано важливість авторської думки. Реципієнт сприймає його як людину компетентну в певному виді спорту. Коментатор дає оцінку діям тренера, спортсмена чи цілої команди, але при цьому він залишається об'єктивним. Нами доведено, що американський спортивний дискурс характеризується широким спектром утворення іменників та прикметників шляхами, неприямними англійській мові в цілому. Спортивний дискурс, зокрема мовлення спортивних коментаторів вважаємо унікальним джерелом нових типів словотвору та сприятливим середовищем для виявлення різних граматичних аспектів, що мало використовуються в літературній мові.

Ключові слова: спортивний коментар, жанр, лінгвістичні особливості, мовлення, лексика.

Yulia KUPCHYSHYNA

PhD in Philology, Associate Professor at the Department of Germanic Philology at Khmelnytsky National University, 11 Instytutska st., Khmelnytsky, Ukraine, 29000

ORCID: 0000-0002-9618-6107

Denys DMYTRSOHKIN

senior teacher at the Department of Germanic Philology at Khmelnytsky National University, 11 Instytutska st., Khmelnytsky, Ukraine, 29000

ORCID: 0000-0002-1900-754X

To cite this article: Kupchyshyna, Yu., Dmytroshkin, D. (2022) Linhvistychni osoblyvosti amerykanskooho sportyvnoho komentarya yak movlennyevooho zhanru [Linguistic features of American sports commentary as a speech genre]. *Current Issues of Foreign Philology*, 16, 115–121, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-17>

LINGUISTIC FEATURES OF AMERICAN SPORTS COMMENTARY AS A SPEECH GENRE

The article is devoted to the study of American sports commentary from the standpoint of defining it as a speech genre. The object of scientific research is the sports discourse, focusing on the linguistic and syntactic characteristics of sports commentary which are considered to be related to the genre of sports discourse. Sports discourse is defined as a journalistic text that depicts certain chronological events, characterizes it from different angles, contains the author's analysis of certain sports phenomena, elements of sports reporting, sports commentary and evaluation of sports events as an important social phenomenon. It has been established that one of the key features of the genre of sports commentary broadcasting is the frequency of providing basic information about players, teams, providing the audience with intermediate results, recent results, best or worst results of a game etc. The article deals with the syntactic simplification (reduction), inversion, heavy modifiers, the use of temporal verb forms, the expression of attitudes and emotions, the evaluation of commenting on sports events. The article defines the role of the commentator as a mediator of a sporting event, in particular, the importance of the author's opinion has been stressed. The recipient perceives him as a person competent in a particular sport. The commentator evaluates the actions of the coach, the athlete or the whole team, but he remains objective. It has been stated that American sports discourse is characterized by a wide range of nouns and adjectives in ways that are not inherent in English as a whole. Sports discourse is considered to be a unique source of new types of word formation and a favorable environment for identifying various grammatical aspects that have not been used enough in a literary language.

Key words: sports commentary, genre, linguistic features, speech, vocabulary, American sports media discourse.

Актуальність проблеми. Останнім часом поняття спортивного коментаря як мовленнєвого жанру посідає значне місце у соціолінгвістиці, стилістиці та лінгвістиці тексту. Спорт як частина масової культури є важливим соціальним елементом, що гуртує великі групи населення навколо загальнонаціональних ідей та інтересів. Проблема вивчення специфіки спортивного коментаря стала об'єктом дослідження багатьох наукових розвідок. Актуальність нашого дослідження можна пояснити підвищенням інтересу громадськості до спортивної проблематики та подій, що вимагають належного висвітлення у міжнародній спільноті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти спорту висвітлені в працях багатьох науковців. Питання спортивного дискурсу у широкому розумінні досліджував О. Зільберт, у вузькому, а саме як різновид комунікації у ядерних і периферійних ситуаціях спортивних змагань – І. Є. Дубчак. Проблема вивчення специфіки сучасного спортивного коментаря знайшла відображення у наукових працях О. В. Бабенко та О. М. Колупасової (Kolupaeva, 2015), комунікативних стратегій і тактик спортивних коментарів – О. О. Гаврилюк (Навгулюк, 2018). Не втрачає своєї актуальності симбіоз спортивного дискурсу та медійного дискурсу (Є. Войтик, Г. Я. Солганік). Подальшого детального розгляду набувають жанрові аспекти спортивного дискурсу (О. О. Гаврилюк, Т. Г. Нікітіна). **Метою** статті є встановлення лінгвістичних, зокрема синтаксичних, характеристик амери-

канського спортивного коментаря. Відповідно до поставленої мети визначено такі завдання нашого дослідження: 1) визначити жанрові ознаки американського спортивного коментаря; 2) простежити специфіку використання спортивного коментаря на синтаксичному рівні тексту; 3) виокремити основні граматичні особливості тексту спортивного коментаря, які забезпечують його ефективність.

Виклад основного матеріалу дослідження. Спортивний коментар пояснює актуальні спортивні події, стисло аналізує вже відомі явища, розглядаючи їх у взаємозв'язку з іншими подібними подіями та явищами (Kolupaeva, 2015). Серед головних ознак спортивного коментаря виділяють наступні: документальність, достовірність інформації, оперативність, спрощення висловлювання, а також наявність вираженої авторської думки, послідовність викладення подій тощо. Однією з найхарактерніших особливостей жанру мовлення спортивних коментарів є частота надання основної інформації про гравців (як вони грають, де вирости, який університет закінчили тощо), про команди, надання аудиторії коротких підсумків, останні результати, найкращі або найгірші результати чи показники ефективності тощо. Ці фрагменти мови є ключовим компонентом кожної спортивної трансляції, і, за словами Чарльза Фергюсона, вони складаються з низки різних типів синтаксичних явищ (Ferguson, 1983). Таким чином, у нашому дослідженні ми зосереджуємо увагу на синтаксичному спрощенні (редукції),

інверсії, підсилюючих модифікаторах, використанні часових форм дієслова, вираженні ставлення та емоцій, оцінки коментуючого спортивні події.

Синтаксичне спрощення або редуція.

Однією з характерних рис мовлення спортивних коментаторів є тенденція до спрощення висловлювань. Ці спрощення відбуваються здебільшого в позиції фрази-іменника початкового речення, наприклад: (1) [*He*] *passes the ball*, (2) [*It's an*] *airball!*, (3) [*It's*] *anicepass to Antony*, (4) [*He's a*] *solid defense man*. Приклад (1) представляє концепцію, яка називається відсутністю зв'язків, або видаленням зв'язки. За словами Чарльза Фергюсона (Ferguson, 1983), таке явище досить обмежене, оскільки воно з'являється «найчастіше після власного імені, що складається з одного слова на початку речення, як правило, імені гравця». Таким чином, типові приклади відсутності зв'язку у спортивних коментарях є такими: *Roy [is] looking confident tonight*, *The Lakers [are] controlling the game*, *James [is] still on the bench*. Також дуже часто спостерігається вилучення перед доповненням іменника, як у прикладах (2) і (3). Таке спрощення називається займенником плюс дієслово-зв'язка, і воно також обмежене у використанні. На відміну від вилучення зв'язку, у випадку займенника плюс дієслово-зв'язки потрібне більш детальне пояснення.

Редуція підмета є особливою властивістю спортивного дискурсу. Так, речення типу *passes to Garnett* не несе смислового навантаження у повсякденному мовленні, оскільки незрозуміло хто виконує передачу і чим саме відбувається перепасовка. Однак, спортивний коментар є особливим контекстом, який розкриває значення таких речень. Прослуховуючи спортивний репортаж, ми розуміємо про кого йде мова, яким спортивним знаряддям грають та іншу інформацію, яка може бути незрозумілою із окремо взятого речення. Отже, таке речення можна записати як *Pierce passes the ball to Garnett*. З контексту ми знаємо, хто востаннє володів м'ячем і виконує передачу, та й власне чим саме грають відповідно до виду спорту. Причиною, чому коментатори вилучають підмет є те, що пропущений підмет завжди згадуються в попередньому повідомленні. Іншим видом синтаксичної редуції може бути

редукція головного дієслова, яка вживається спортивними коментаторами з метою швидкого мовлення та швидкої передачі подій на спортивному майданчику. Іноді коментатори пропускають дієслово *to be*, при цьому роблячи паузу, щоб подумати, що буде відбуватися далі. З метою економії мовних засобів, при описі передач між гравцями однієї команди, дієслово *pass* часто замінюється часткою *to*, наприклад *Kovalchuk to Zajac*, *Brady to Hernandez*.

Інверсія. Структура, в якій присудок стоїть перед підметом, також дуже поширена в мовленні спортивних коментаторів, головним чином тому, що вона дуже часто зустрічається в повсякденній розмові. Як зазначив Чарльз Фергюсон, «більшість конструкцій типу дієприслівник плюс дієслово-зв'язка можна вважати тривалими в теперішньому часі, якщо використовувати їх в нормальному порядку слів» (Ferguson, 1983), наприклад: *Hill is running down the field*, *Wilson is running in the screen*. «Однак при інверсії вони функціонують фактично як прикметники-присудки.» Це можна проілюструвати на таких прикладах: *running down the field is Hill*, *running in the screen in Wilson*. Часто, під час свого мовлення, спортивні коментатори вдаються до інверсії. Дослідження виявило, що найчастіше, у спортивному репортажі, інверсія відбувається шляхом винесення підмета в кінець речення. Таке явище найбільш поширене в репортажах хокейних матчів. Наприклад: *shooting hard is Miettinen*, *and getting past <...> Datsyuk*. Основною причиною, чому спортивні коментатори використовують інверсію, є те, що вони повинні швидко описувати все, що відбувається на спортивному майданчику і називати імена гравців.

Виразення результату. У своєму мовленні спортивні коментатори часто використовують певні фрази, щоб зробити акцент на тому, що одна дія, або один рух веде до певного стану. Крім того, у мовленні спортивних коментаторів інший, більш поширений прийом, полягає в застосуванні фраз «*for* + іменник»: *Rodman throws the ball for the out*. *Hall cut in for an easy lay up* та «*to* + дієслово»: *Elias nets a pair to make it a one-goal game*. *Brodeur wins the game to set a new NHL record*.

Також результат може виражатися за допомогою однієї з наступних фраз: “*leading to*” (що веде до...), “*resulting in...*” (що призводить до...), “*which made (makes) it a...*”

(що робить...): *Terrible pass by a rookie leading to another turnover. And another easy bucket resulting in a great screen from Shaq. Leonard's buzzer-beater making it a 3-1 series lead for the Raptors.* Як і у випадку інверсії, вираження результату використовуються коментаторами для заощадження часу під час трансляції і, можливо, для висвітлення подій більш послідовно і зрозуміло для глядачів. З іншого боку, слід усвідомлювати, що використання вираження результату вимагає від коментатора достатніх знань про конкретну термінологію, яка використовується в конкретному репортажі.

Підсилюючі модифікатори. Говорячи про частоту використання, підсилюючі модифікатори вважаються першими в списку. Загалом вони полягають у визначенні певних характеристик особливостей даного гравця, додаванні більш детальної інформації про нього, називанні його за псевдонімом, описі його зовнішнього вигляду, опису його ігрової позицію на майданчику, згадуванні його попередніх результатів тощо. Таким чином, підсилюючі модифікатори у спортивних репортажах роблять їх більш ґрунтовними і красномовними для глядачів, наприклад: *You'll notice a different thing with Kareem this year – no goggles. He's going to go without them this year. Here's Bryant, purple number 8 on yellow shirt, making a nice jumper from beyond the arc.* По-друге, підсилюючі модифікатори дозволяють коментатору уникнути постійного згадування імені гравця: *Oh, Big Ben with authority! A sensational goal by Crosby.* По-третє, підсилюючі модифікатори дозволяють коментатору давати довідкову інформацію про гравця, не сповільнюючи темп його висвітлення *Brady, the 5-time-champion, comes on to the field. Leon Draisat, leading score in the league, gets a chance to tie the game.* Важливо також зазначити, що підсилюючі модифікатори найчастіше використовуються в усному мовленні спортивних коментаторів, рідше – у письмовій формі.

Необхідно також зазначити, що в працях лінгвістів, які займалися питанням жанрових особливостей спортивного дискурсу, зазначається, що підсилюючі модифікатори переважно використовуються радіорепортажах і не використовуються спортивними коментаторами, що коментують телерепортажі, оскільки телеглядачам не потрібно описувати зовнішність грав-

ців, або особливості їх рухів. Однак, за останнє десятиліття спостерігаємо широке використання таких модифікаторів спортивними коментаторами на телебаченні з метою більш яскравого та емоційно-забарвленого опису подій. До того ж із розвитком сучасних технологій майже ніхто не слухає спортивні репортажі по радіо (Reaser, 2003).

Використання часових форм дієслова. Використання часових форм американськими спортивними коментаторами спирається на чіткі принципи передачі інформації. Так, зокрема, простий теперішній час використовується для опису більш швидких дій; теперішній тривалий час використовується для більш тривалих дій і ситуацій. У футбольних коментарях, наприклад, використовують більше простих і менше тривалих часів, ніж у коментарях змагань з перегонів на човнах». Відповідно, мовлення спортивних коментаторів, схоже, регулюється тим самим визначенням: *Jeter swings and misses on a high curve ball. Curry comes across and makes a shot.* При цьому слід підкреслити той факт, що під час спортивного репортажу коментатори вживають не тільки теперішні часи. Описуючи дії, які вже відбулися, коментатори використовують простий минулий час: *They didn't even win a single game during the preseason,* а для оцінки історії клубу застосовують Present Perfect, наприклад: *Their stats has grown dramatically since the trade.* Проте, форми минулого часу зустрічаються не часто, і виникають переважно під час таймаутів, перерв або при виконанні штрафних кидків, ударів тощо. Простий майбутній час вживається для вираження результату конкретного ігрового моменту зміну ігрової ситуації, зміну ігрових показників, наприклад: *Pass is incomplete and will be 3rd-and-10 for the Jets.*

Ставлення/Емоції. Цей елемент дозволяє аудиторії оцінити рівень суб'єктивності та об'єктивності коментатора. Мовлення спортивних коментаторів, особливо на місцевому телебаченні, просякнута суб'єктивними коментарями, думками та зауваженнями. Коли матч транслюється на національному телебаченні, коментатори повинні уникати вираження своєї суб'єктивної думки або ставлення до подій на спортивному майданчику. Тим не менш, мовлення американських спортивних коментаторів характеризується наявністю емоційно-забарв-

лених речень навіть на національному телебаченні. Наприклад: *Unfortunately Jack, Rodman missed another free throw. If only Kerr hit that shot, we would have had an overtime.*

Оцінка. Перш за все необхідно зазначити, що між ставленням/емоціями та оцінкою немає великої різниці. Такі елементи, як суб'єктивність та об'єктивність, не слід плутати, проте іноді виникає питання, чи розцінювати такі фрази-іменники як *stupid shot* або *terrible pass* в аспекті ставлення/емоцій чи в аспекті оцінки. Тому ми пропонуємо розрізняти ці два елементи для більш чіткого розуміння специфіки жанру спортивного повідомлення. Крім того, більш детальний опис чиєїсь передачі чи удару не обов'язково говорить про те, що коментатор підтримує одну з команд. Наприклад: *That's a tough matchup for Sherman, Hill is way too quick for him.*

Опис дії/подій. Опис дії/подій – це суть мовлення спортивного коментатора – він займає більшу частину часу репортажу і є ядром кожної трансляції. Особливо це стосується радіорепортажів, оскільки аудиторія слухачів не може побачити дійство на власні очі, тому коментатори зобов'язані детально описати те, що відбувається на майданчику. У цьому випадку слід розглянути різницю між трьома елементами: опис дії, оцінка та фон. Насамперед, це пов'язано з тим, що під час радіопередачі залишається менше часу на оцінку та стратегію – коментатору доводиться постійно концентруватися на тому, щоб передати реальний результат гри, надати аудиторії відповідну статистику тощо. Іншим важливим фактором є те, що опис дії тісно пов'язаний з використанням часу, хоча їх не слід розглядати на одному рівні. *Just as the 24 seconds shot clock expired they got it off and they turned the ball over so it will go to the visitors from Los Angeles as the NBA season opens. Brady's pass blocked by Leonard and it's 3-and-long now for the Bucks.* Цікавою особливістю жанру спортивного коментарю є широке використання композитних утворень із основами числівника, які можуть використовуватися як іменники і означення. Порівняємо:

1. *Manning throws another beauty and its 7-nothing right in the middle of of the 1st quarter. Ще один чудовий пас від Меннінга і вже всередині 1-ї чверті рахунок стає 7–0.*

2. *It was a nicely set pass for the 2–1 goal late in the second. Після гарної передачі він забив гол і зробив рахунок 2–1 в кінці другого періоду.*

З наведених вище прикладів ми бачимо, що складне лексичне утворення *7-nothing* позначає рахунок у зустрічі і виконує функцію додатку у реченні, а отже є складним іменником. У другому випадку, складне лексичне утворення *2–1* розташоване перед іменником *goal*, модифікує його (який гол? Такий, після якого рахунок став 3–2) і виконує функцію означення у реченні, а отже є складним прикметником. В американських спортивних повідомленнях можна зустріти багато саме таких складних лексичних утворень, однак вони, до цього часу, не були висвітлені в лінгвістичній літературі. Труднощі можуть виникнути із аналогічними композитами у реченнях типу: *Ariza gets possession, dribbles, makes a lay-off and make sit 17–12. Аріза отримує м'яч, робить дриблінг, кладе м'яч у кошик і робить рахунок 17–12.* На перший погляд може здатися, що композит *17–12* є іменником, адже після нього немає жодного предмету, який би він описував чи модифікував. Адже даний композит, являє собою певну еліптичну конструкцію, у якій є композит, який складається із числівників та іменник, який не представлений графічно, але імпліцитно закладений у зміст самого виразу (*the score of 17–12*). Тому фразу *makes it 17–12* можна розглядати як *makes the score of 17–12 kind/type*, що в свою чергу вказує на те, що *17–12* є прикметником. Для наочності порівняймо два схожих вирази, які дуже часто можна почути або прочитати в спортивних повідомленнях:

– *And its 3–2 (and it is what? It is 3–2 [score])*
object;

– *And makes it 3–2 (and makes it of what kind? And makes it of 3–2 kind)* **attribute.**

Розглянемо уривки мовлення коментаторів у чотирьох найпопулярніших видах спорту в США, а саме хокей, бейсбол, американський футбол та баскетбол.

1. **Хокей:** *Behind the net Langenbrunner now get by Semenov. Now, San Jose able to come out, Makholik tried to collect but the Devils at it. Langenbrunner quickly for Parise, this shot blocked away by defenseman number 44 Marc-Eduard Vlasic. Good pressure by the Devils here in the opening moments of the game even after the goal. Brian Gionta getting credit for the goal,*

Elias and Zubrus get the assists. **Derek Jusselin now**, the 24-year old defenseman in for Dan Boyle who is away fired it into the Devils zone but **quickly back the other way**, here is John Madden for New Jersey **lays it across Brian Rolston big drive** that's gloved by Evgeny Nabokov. A 1-nothing lead for New Jersey. Jay **Pandolfo in the line-up** with injury of Brandan Shanahan, he, Holik and Rupp are unit right there.

2. Бейсбол: Bottom of the third inning, Pedro **Martinez back to work**, Brett **Geardner first up** – the number 9 man and he takes a strike. Its 2-to-1 New York, **homerun by Matsui** – a 2-run shot in the bottom of the second and Phillies came right back with a run on a triple by Carlos Ruiz on a sac fly by Rollins. Soits a 1-run ballgame as Gardner sticks his bat out pops it foul out of play, **strike 2**. Here is the 0–2 pitch, ball 1. And Gardner strikesout, **3rd strikeout** on an 86-mile-per-hour pitch up. 1 ball no strikes on Derek Jeter, 1 out **nobody on and a foul on a pitch** that was up, so 1-and-1. That **ball sinking** and it's a basehit as it dropped in front of the glove of Victorino in center, Jeter is on with 1 out. **Victorino going to his left and going back** and by the time he recovered he had a short hop.

3. Американський футбол: **Ball at the 23-yard line** and they start with a run. Joseph Addai gets at about 27-yard line. **For Manning – he was the MVP** of the league last year but, in a way, he is kind of way Brady was this time last year. **2nd down and 6. Manning in the pocket** protected well but his pass is a short one for a minimum game. Jimmy Robinson makes the catch, let's take a look at the Patriot starters. **3rd down and 6**, Manning throws over the middle and the pass is incomplete and it will be 3-and-out on the pass attempt to Pierre Garcon – **Gary Gyden in on the coverage**.

4. Баскетбол: Now Amare **Staudemire shooting 2**. So it's a 3-point trip for the Knicks. And now it's an 8-point game. **New York now 16-of-42** in this drive, **the Lakers 14-for-16**. Kobe weaving his way he wanted it foul, he's got Staudemire, a **long 2 for Kobe**, very short hammer got away **so not a good** look for the Lakers at least not an inside look. **High percentage on long-range try, Lakers 42 % from the start** of the quarter, 38 % for the Knicks. And Dalmare the booze, and it stayed away. **Looked like** he was going down again. You don't want to get something

going from the rim, Kobe leads it off, Kobe put it off to Lamar – **10-point Laker lead**.

Висновки. Як можемо побачити, мовлення американських спортивних коментаторів характеризується переважно редуцією допоміжного дієслова та присудка. Необхідно зазначити, що наведені вище приклади – це уривки коментаря до активних дій на спортивному майданчику, тому тут фактично не присутні такі фрагменти як вираження результату або статистика гравців чи команд. Проведений аналіз показав, редуція допоміжного дієслова становить 48 %, редуція присудка – 33 %, редуція підмета – 11 %, статистика гравці або команди – 8 %. Варто зазначити, що жанр спортивного коментарю є досить різноманітним. Багато аспектів залежать від виду спорту. Так, зокрема, такі види спорту як бейсбол та американський футбол є значно більш статичними. Ігровий процес в цих видах спорту постійно перерваний паузами (відповідно до правил та специфіки гри), в той час коли хокей та баскетбол є більш динамічними. Відповідно, у мовленні спортивного коментатора більш статичних видів спорту переважає опис статистики, якості, вираження оцінки (68 %). В той час як у коментарі більш динамічних видів спорту переважає опис подій на спортивному майданчику (72 %). Всі ці аспекти в поєднанні з граматичними особливостям роблять жанр мовлення американських спортивних коментаторів унікальним, що викликає інтерес до подальших наукових розвідок в цьому напрямку.

Отже, такий жанр мовлення вирізняється широким вживанням синтактичної редуції, що пояснюється швидким темпом мовлення. Інверсія часто стає засобом наголошення на окремій персоні. Називаючи ім'я гравця після опису його дій підсилює важливість саме цього гравця в даній ігровій ситуації. Крім цього, можемо стверджувати, що американський спортивний дискурс характеризується широким спектром утворення іменників та прикметників шляхами, неприцанними англійській мові в цілому. Широке використання конструкцій типу Num. + Num./Pron. у функції іменника або прикметника спостерігається вперше і неприцанне іншим сферам. То можемо стверджувати що спортивний дискурс, зокрема мовлення спортивних коментаторів є унікальним джерелом нових типів

словотвору та сприятливим середовищем для виявлення різних граматичних аспектів, що мало використовуються в літературній мові. Наше дослідження породжує **перспективи** для подальшого вивчення мовлення американ-

ських спортивних коментаторів з метою виявлення нових типів словотвору, способів застосування певних граматичних конструкцій та з метою аналізу цілком нових стилістичних засобів для позначення тих чи інших понять.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гаврилюк О. Комунікативні стратегії і тактики спортивних коментарів (на прикладі висвітлення World Cup 2018 в англomовних ЗМІ). *Молодий вчений*. 2018. Вип. 11 (63). С. 308–314.
2. Дмитрошкін Д. Е. Особливості мовлення американських спортивних коментаторів: граматичний аспект. *Збірник наукових статей Київського міжнародного університету. Актуальні проблеми філології*. К. : КиМУ, 2013. С. 158–160.
3. Колупаєва О. М. Специфіка сучасного спортивного коментаря (на матеріалі інтернет-видання “PRZEGLĄD SPORTOWY”). *Наукові праці Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. 2015. Вип. 39. С. 150–154.
4. Beard A. *The Language of Sport*. L. : Routledge, 1998. – 117 p.
5. Bhatia V. K. *Analysing Genre: Language Use in Professional Settings* / Vijay K. Bhatia. – London : Longman, 1993. 246 p.
6. Ferguson Ch. Sports Announcer Talk: Syntactic Aspects of Register Variation. *Language in Society*. 1983. 12. P. 153–172.
7. Hambrick M. Sport communication research: A social network analysis. *Sport Management Review*. 2017. Vol. 20. No. 2. P. 170–183.
8. Reaser J. A Quantitative Approach to (sub)registers: the Case of Sports Announcer Talk. *Discourse Studies*. 2003. 5 (3). P. 303–321.
9. Scollon R. *Mediated discourse as social interaction: a study of news discourse*. L.-N.-Y. : Longman, 1998. – 315 p.
10. Wenner L. A. *Media, Sport and Society*. L. : Sage, 1998. – 319 p.

REFERENCES:

1. Havrylyuk, O. (2018). Komunikatyvni stratehiyi i taktyky sportyvnykh komentaryv (na prykladi vysvitlennya World Cup 2018 v anhlomovnykh ZMI) [Communicative strategies and tactics of sports commentary (on the example of World Cup 2018 coverage in English-language media)]. *Molodyy vchenyy*. No. 11 (63). 308–314. [in Ukrainian]
2. Dmytroshkin, D. E. (2013). Osoblyvosti movlennya amerykans'kykh sportyvnykh komentatoriv: hramatychnyy aspekt. [Features of speech of American sports commentators: grammatical aspect]. *Zbirnyk naukovykh statey Kyivskoho mizhnarodnoho universytetu. Aktualni problemy filolohiyi*. K. : KyMU. 158–160. [in Ukrainian]
3. Kolupayeva, O. M. (2015). Spetsyfika suchasnoho sportyvnoho komentarya (na materialy internet-vydannya “PRZEGLĄD SPORTOWY”). [Specifics of modern sports commentary (based on the online publication “PRZEGLĄD SPORTOWY”)]. *Naukovi pratsi Kamyanets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohiyenka. Filolohichni nauky*. No. 39. 150–154. [in Ukrainian]
4. Beard, A. (1998). *The Language of Sport*. L. : Routledge. – 117 p.
5. Bhatia, V. K. (1993). *Analysing Genre: Language Use in Professional Settings* / Vijay K. Bhatia. – London : Longman. 246 p.
6. Ferguson, Ch. (1983) Sports Announcer Talk: Syntactic Aspects of Register Variation. *Language in Society*. No. 12. P. 153–172.
7. Hambrick, M. (2017). Sport communication research: A social network analysis. *Sport Management Review*. Vol. 20. No. 2. P. 170–183.
8. Reaser, J. (2003) A Quantitative Approach to (sub)registers: the Case of Sports Announcer Talk. *Discourse Studies*. No. 5 (3). P. 303–321.
9. Scollon, R. (1998). *Mediated discourse as social interaction: a study of news discourse*. L.-N.-Y. : Longman, 315 p.
10. Wenner, L. A. (1998). *Media, Sport and Society*. L. : Sage, 319 p.

УДК 378:81'243

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-18>

Ольга ЛИНТВАР

кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології і перекладу, Національний авіаційний університет, просп. Гузара Любомира, 1, м. Київ, Україна, 03058

ORCID: 0000-0003-4671-5514

Бібліографічний опис статті: Линтвар, О. (2022). Лінгвокраїнознавство як необхідна освітня компонента підготовки майбутніх перекладачів. *Актуальні питання іноземної філології*, 16, 122–127, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-18>

ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВСТВО ЯК НЕОБХІДНА ОСВІТНЯ КОМПОНЕНТА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Мета роботи. Метою даного дослідження є окреслення важливості викладання курсу Лінгвокраїнознавства для здобувачів вищої освіти спеціальності «Філологія» в міждисциплінарному аспекті, не зосереджуючись лише на лінгвістичних чи культурологічних складових, а враховуючи обидва аспекти у стилістиці збалансованості та взаємопов'язаності, залучаючи приклади з української реальності для сприйняття чужорідного мовно-культурного середовища крізь призму зрозумілих концептів.

Методологія. Лінгвокраїнознавство – це навчальна дисципліна в межах програми на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра напряму підготовки «Філологія», яка слугує надійною базою для отримання фондових знань лінгвістичного, країнознавчого і культурологічного характеру, які згодом стануть у пригоді в тому числі і майбутнім перекладачам. Методологічний аналіз дає можливість говорити про міждисциплінарний рівень окресленого курсу, що враховує методологію міждисциплінарного комплексного дослідження, в межах якого знання про предмет можна отримати за рахунок взаємодії різних наукових напрямів.

Наукова новизна. Наукова новизна статті полягає у підході до викладання окресленого курсу з позиції міждисциплінарності, а також із врахуванням специфіки порівняння не лише у контексті досліджуваних країн, а й в межах українських сучасних та історичних реалій, що дає можливість враховувати синхронічний і діахронічний підходи одночасно, чим сприяє розвитку аналітичного і критичного мислення серед здобувачів вищої освіти.

Висновки. Враховуючи складні реалії сьогодення, які потребують негайного втручання міжнародної спільноти, неминучою є міжмовна комунікація, що враховує також і міжкультурну взаємодію. Професійна діяльність перекладача у контексті діалогу культур і знаходження точок дотику методами дипломатії стає ключовою для підвищення ефективності такої комунікації. Очевидно, що отримані знання в рамках курсу Лінгвокраїнознавства загалом чи Лінгвокраїнознавства Великої Британії чи Сполучених Штатів Америки, як ключових гравців англійськомовного політико-економічного простору, є надважливими для розуміння ключових концептів геополітики у глобальному контексті.

Ключові слова: країнознавство, лінгвокраїнознавство, комунікативна компетенція, міждисциплінарний підхід, акультурація, Велика Британія, США.

Olha LYNTVAR

PhD in Philology, Associate Professor at the English Philology and Translation Department, National Aviation University, 1 Guzara Liubomyra Ave, Kyiv, Ukraine, 03058

ORCID: 0000-0003-4671-5514

To cite this article: Lyntvar, O (2022). Linguokraiinoznavstvo yak neobhidna osvitnia componena pidhotovky maibutnikh perekladachiv [Linguocountry Studies as a necessary educational component of the training of future translators]. *Current Issues of Foreign Philology*, 16, 122–127, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-18>

LINGUOCOUNTRY STUDIES AS A NECESSARY EDUCATIONAL COMPONENT OF THE TRAINING OF FUTURE TRANSLATORS

The Purpose of the Study. The aim of this study is to outline the importance of teaching the course of Linguocountry Studies for higher education students majoring in Philology in an interdisciplinary aspect, focusing not only on linguistic

or cultural components separately, but taking into account both aspects accounting for balance and interconnectedness as well as incorporating vivid examples of Ukrainian reality. This will facilitate understanding of foreign linguo-cultural environment through the prism of comprehensible concepts.

Research Methodology. *Linguocountry Studies* is a discipline within the program for obtaining a bachelor's degree in Philology, which serves as a reliable basis for acquiring background knowledge of linguistic, regional and cultural nature. This background knowledge may become especially helpful to future translators. Methodological analysis makes it possible to talk about the interdisciplinary level of the outlined course, which takes into account the methodology of interdisciplinary comprehensive research. Knowledge of the subject one may receive through the interaction of different scientific fields.

Scientific Novelty. Scientific novelty of the article deals with the approach to teaching the outlined course from the standpoint of interdisciplinarity, as well as the specifics of the comparative aspect not only in the context of the countries under study, but also within Ukrainian contemporary and historical reality. This makes it possible to incorporate both synchronic and diachronic approaches simultaneously, promotes the development of analytical and critical thinking among students.

Conclusions. Given the complex present-day reality, which requires the immediate reaction of the international community, interlingual communication, which stands shoulder to shoulder with intercultural interaction, is inevitable. The professional activity of a translator in the context of intercultural dialogue and finding common ground through diplomacy is becoming key to improving the effectiveness of such communication. It is obvious that the knowledge gained in the course of *Linguocountry Studies* in general or *Linguocountry Studies of Great Britain and the United States of America* taught separately, as pivotal players in the English-speaking political and economic space, is crucial for understanding major concepts of geopolitics in a global context.

Key words: *Country Studies, Linguocountry Studies, communicative competence, interdisciplinary approach, acculturation, Great Britain, the USA.*

Актуальність проблеми. Важливість міжнародних відносин на етапі неспинного наростання викликів, ризиків і загроз глобального характеру, як то війни, пандемії, голод, кліматичні зміни, екологічні катастрофи, видається очевидною. Ефективність такої комунікації багато в чому залежить від глибини знання історичних реалій тієї чи іншої країни, їх впливу на мовний поступ та культурно-цивілізаційні зсуви еволюційного характеру кожного окремого учасника такого діалогу. Такі знання дають змогу побудувати цілісну картину з окремих пазлів і створити благодатний ґрунт для міжкультурного порозуміння, а отже і налагодження тягlosti ефективності такого діалогу. Одним із ключових учасників такого діалогу є перекладач, як ретранслятор сенсів різних рівнів. Уміння їх розпізнавати залежить від професійної компетенції такого перекладача. Причому, варто зазначити, що культурний фактор у такому контексті не поступається мовному, а подеколи його і перевершує. Саме тому ми говоримо про важливість міждисциплінарного і порівняльного підходів до викладання курсу «Лінгвокраїнознавство» для майбутніх перекладачів із залученням українських реалій сьогодення, що викликатиме інтерес здобувачів вищої освіти як до внутрішньо-культурних, -політичних, -історичних процесів в середині країни, так і до кращого розуміння паралельних процесів у країнах, мову яких вони вивчають.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Величезний внесок у розгляд соціальної обумовленості змісту лінгвокраїнознавчого аспекту внесли вчені-лінгвісти В. Костомаров, О. Ахманова, С. Верещагін, Г. Томахін. Питання стосовно впровадження країнознавчого аспекту в навчання іноземних мов теоретично висвітлено у працях багатьох науковців (Н. Аріян, І. Воробйова, Н. Гез, Н. Євтух, І. Зимня, Н. Ішханян, О. Леонтьєв, Ю. Пасов, В. Редько, Л. Смелякова, В. Топалова, Р. Adler, D. Brown, М. Вугам, Е. Hall, R. Lado та інші). У практичній площині вагомий внесок у розвиток лінгвокраїнознавства на теренах України зробили А. Гапонів та М. Возна, які у своїй праці *Лінгвокраїнознавство. Англomовні країни* (2005 р.), що складається з 14 розділів, присвячених або окремим країнам, або їх адміністративним одиницям, крім цікавого текстового матеріалу подають географічні терміни з транскрипцією, що, як правило, становлять труднощі у вимові, тематичні глосарії із тлумаченням потенційно нової культурно-специфічної термінології, а також комплекс вправ для закріплення лекційного матеріалу під час практичних занять, якщо такі передбачені навчальною програмою, чи для самостійної підготовки здобувачів вищої освіти (Гапонів, Возна, 2005). Окремі автори підготували практично-орієнтовані посібники, які більше сприяють оволодінню загальнономовних компетенцій в межах однієї країни – Великої Британії (Нестеренко,

Лисенко, 2005). Навчальний посібник О. Селіванової, А. Ровицької, Т. Кириченко враховує соціокультурне функціонування англійської мови в анломовних соціумах світу (Селіванова, 2013). До навчального посібника О. Дубенко залучений комплексний підхід до вивчення лінгвокраїнознавства Сполучених Штатів Америки, і тому автор зосереджується як на подачі теоретичного матеріалу країнознавчого характеру, так і на залученні комплексу вправ для перевірки отриманих знань, в тому числі – вправ на закріплення знань про особливості функціонування мови (Дубенко, 2007). Тут варто зазначити, що самостійна підготовка здобувачів є обов'язковою, оскільки дослідити усі тонкощі культурної, історичної, політичної, географічної динаміки країни протягом одного семестру вивчити неможливо. Тому таким важливим у сучасних реаліях інформаційного обміну є виховний компонент з боку навчального закладу і мотиваційний – з боку самого здобувача.

Мета дослідження полягає у окресленні важливості викладання навчальної дисципліни «Лінгвокраїнознавство» загалом чи «Лінгвокраїнознавство Великої Британії» і «Лінгвокраїнознавство США» (авторка вбачає доцільність у такому поділі) окремо із залученням міждисциплінарного і порівняльного підходів, при чому останній полягає у наскрізному включенні український реалій і концептів. Таким чином, здобувачі вищої освіти – майбутні перекладачі мають змогу глибше і повніше вивчити навчальний матеріал в рамках дисциплін для отримання необхідних фонових знань, що обов'язково стануть у пригоді у професійній діяльності, сприятимуть розумінню нинішніх культурних, політичних, економічних, освітніх процесів кожної з досліджуваних країн із врахуванням історичного контексту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Лінгвокраїнознавство з одного боку поєднує навчання мови, а з іншого – дає певні відомості про країну, мова якої вивчається. Культура залежить від мови, визначається нею та впливає на неї. Мова – це джерело формування та прояву ментальності народу, через неї культура зберігається та передається іншим поколінням. Оскільки основним об'єктом є не країна, а фонові знання носіїв мови, в узагальненому вигляді їх культура, то було б доцільніше гово-

рити про культурознавство. Проте потрібно чітко уявляти різницю між традиційним країнознавством та лінгвокраїнознавством. Якщо країнознавство є суспільнознавською дисципліною, якою б мовою воно не викладалося, то лінгвокраїнознавство є філологічною дисципліною (Головня, 2011, с. 37–38). Отже, лінгвокраїнознавство – це дисципліна з міждисциплінарним характером, яка вивчає національно-культурний компонент мовного матеріалу з метою забезпечення практичного володіння іноземною мовою. Лінгвокраїнознавство охоплює навчання мови та подає певні відомості про країну, де вона є засобом спілкування. В. Гращенкова та С. Сергіна пропонують таке визначення поняття: «лінгвокраїнознавство це аспект викладання іноземної мови, у якому з метою забезпечення комунікативності навчання та для вирішення загальноосвітніх та гуманістичних задач реалізується кумулятивна функція мови і здійснюється акультурація адресата, причому методика викладання має філологічну природу, ознайомлення здійснюється за допомогою іноземної мови та в процесі її вивчення» (Гращенкова, Сергіна, 2009). М. Желуденко і А. Сабітова пропонують своє визначення поняття «лінгвокраїнознавство»: «лінгвокраїнознавство – це дидактичний аналог соціолінгвістики, що розвиває ідею про необхідність злиття навчання іноземної мови як сукупності форм вираження з вивченням суспільного і культурного життя носіїв мови (Желуденко, Сабітова, 2017, с. 136). Враховуючи вищезазначене, зауважимо знову, що один філологічний аспект викладання дисципліни є недостатнім для формування світогляду здобувачів вищої освіти про культурну складову мовної особистості країни, мова якої вивчається. Пояснимо свою думку згодом.

Як наукова дисципліна країнознавство втілює в собі саме аспект культурного середовища. У процесі комунікативного спрямованого вивчення іноземних мов воно не може бути якимось побічним або додатковим елементом, а є повноцінною, невід'ємною частиною цього процесу. Мова без країнознавства не є живим організмом і перетворюється на мертве тіло. Об'єкт дослідження країнознавства – це людина, її культура (Заволока, 2020).

Лінгвокраїнознавство сьогодні є базою для формування комунікативної компетен-

ції, яка включає соціокультурну компетенцію, а остання, своєю чергою охоплює країнознавчу, лінгвокраїнознавчу та соціолінгвістичну компетенції. Країнознавча компетенція – це здатність особистості усвідомлювати знання про народ – носія мови, про культуру країни, про основні факти державного устрою, про історію, географію, економіку, літературу, мистецтво, особливості побуту, традицій, звичаїв тощо. Лінгвокраїнознавча компетенція пов'язана зі знаннями особливостей мовленнєвої і немовленнєвої поведінки, які є важливими для спілкування, і вмінням поводити себе відповідно до цих знань: а) загальна інформованість (про умови й особливості повсякденного життя, міжособистісні стосунки, суспільні цінності тощо); б) соціальні умовності (початок і завершення бесіди, привітання, вибачення, жести); в) соціальні звичаї (візити, їжа, напої, запрошення). Соціолінгвістична компетенція пов'язана з використанням мови (з правилами ввічливості, нормами, які регулюють стосунки між поколіннями, статями, соціальними групами), зі здатності обирати й використовувати мовні форми і засоби, адекватні меті та ситуації спілкування (Сафонова, 1992, с. 48).

Саме тому лінгвокраїнознавство розглядається як міждисциплінарний курс і в іншомовних джерелах номінується як Cultural Studies, Country Studies або ж навіть Country Studies & Intercultural Communication. Беручи до уваги, що основним об'єктом вивчення дисципліни є фонові знання про країну, а не сама країна, то доцільніше було б говорити про культурознавство чи лінгвокультурознавство, адже посередником між адресатом та чужою культурою є мова цієї культури, але на сьогодні загальноприйнятим терміном для номінації дисципліни, про яку йдеться, є «лінгвокраїнознавство» (Головня, 2011, с. 37). З цим можна погодитися, пам'ятаючи про важливість врахування як суспільствознавчого, так і філологічного підходів при викладанні дисципліни. Не варто звужувати викладання дисципліни до вивчення реалій, фразеологізмів, іншої конотативно-зabarвленої лексики, що є об'єктом лексикології. В лінгвокраїнознавстві радше зупинятися на етимологічних засадах появи такої лексики, яка є результатом складних історико-лінгвістичних процесів. Тому доцільність застосування лише філологічної методики у викладанні курсу,

як це пропонують деякі викладачі-практики (див. визначення вище), ставимо під сумнів. Однак, такий підхід може бути базовим для вивчення національних варіантів іноземної мови (у нашому випадку англійської), що становить особливий інтерес для лінгвокраїнознавства. Такі мови обслуговують більше ніж одну культуру, їх ще називають негомогенними мовами. Національні варіанти, наприклад, варіанти англійської мови, становлять найцінніший матеріал для вивчення відбитої в них культури, особливостей розвитку народів Великої Британії, США, Австралії тощо. Виявлення і розкриття семантики національно-маркованих лексичних одиниць основних варіантів англійської мови поклато початок розробці нового напрямку порівняльного лінгвокраїнознавства – країнознавчо-орієнтованої варіантології. Але тут філологічний підхід застосовується під час вивчення однієї з тем дисципліни, наприклад, під час вивчення теми соціально-історичного фону розвитку англійської мови.

Отже, головна мета лінгвокраїнознавства – забезпечити комунікативну компетенцію в актах міжкультурної комунікації, передусім через адекватне сприйняття промови (мови) співрозмовника і оригінальних текстів, що збережені на носіїв мови. Лінгвокраїнознавство забезпечує розв'язання цілої низки проблем, зокрема головної філологічної проблеми – адекватного розуміння тексту.

Міждисциплінарний підхід і глобалізаційні процеси зумовлюють важливість вивчення культурно-мовної специфіки країни у порівняльному аспекті, який і застосовується як під час лекційних, так і під час практичних занять з дисциплін «Лінгвокраїнознавство Великої Британії» і «Лінгвокраїнознавство США». Порівняння відбуваються як за схемами Велика Британія-Україна, Сполучені Штати Америки-Україна, Велика Британія-Сполучені Штати Америки, так і за схемою Велика Британія-Сполучені Штати Америки-Україна. Такі підходи сприяють кращому і глибшому розумінню процесів і констант у країнах, мова яких вивчається, оскільки моделлю слугують процеси і константи рідної, а отже, здебільшого зрозумілої з різних кутів зору країни. Зіставний підхід до вивчення лінгвокраїнознавства породжує також жваві дискусії, цікаві обговорення, неординарні висновки, що сприяє розвитку систем-

ного, аналітичного і так необхідного сьогодні критичного мислення.

Цікавим компонентом-завданням, який сприяє кращому сприйняттю і засвоєнню інформації, є підготовка презентації в межах тематики курсу (на практиці обмеження зводиться лише до назви країни), причому важливо, щоб тему здобувачі вищої освіти обирали самостійно в рамках кола своїх інтересів.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Підводячи підсумки, вкотре наголошуємо на важливості формування всебічно розвиненої особистості майбутнього перекладача. Таке формування відбувається

в тому числі через дію національних культур, які вивчаються в рамках міждисциплінарного курсу «Лінгвокраїнознавства» через посередництво іноземної мови. Порівняльний аспект викладання навчальної дисципліни «Лінгвокраїнознавство» своєю чергою сприяє акумуляції та формуванню системного, аналітичного і критичного мислення у здобувачів вищої освіти. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у можливості вивчення навчальної дисципліни «Лінгвокраїнознавство» із залученням порівняльного підходу на тематичному рівні, де ключовим може стати синхронічний аспект.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гапонів А. Б., Возна М. О. Лінгвокраїнознавство. Англomовні країни. Вінниця : Нова Книга, 2005. 464 с.
2. Нестеренко Н. М., Лисенко К. В. All Things English. Смак до життя по англійськи. Вінниця : Нова Книга, 2005. 160 с.
3. Селіванова О. І. English Through Cultures. К. : Ленвіт, 2013. 480 с.
4. Дубенко О. Ю. Сполучені Штати Америки: путівник перекладача. Вінниця : Нова Книга, 2007. 504 с.
5. Головня А. В. Лінгвокраїнознавство як базова дисципліна у підготовці професійного перекладача (на матеріалі художньої прози Редьярда Кіплінга). *Авіа-2011* : матеріали X Міжнар. наук.-техн. конф. К. : НАУ, 2011. Т. 4. С. 37–40.
6. Гращенко В. В., Сергіна С. В. Лінгвокраїнознавство як аспект викладання іноземної мови у ВНЗ з метою забезпечення комунікативності навчання. Режим доступу: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/39698/1/Hrashchenkova_Linhvokrainoznavstvo_2009.pdf (дата звернення: 23.04.2022).
7. Желуденко М. О., Сабітова А. П. Лінгвокраїнознавство як відображення мовної картини світу. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Вип. 3. Херсон : Херсонський державний університет, 2017. С. 134–139.
8. Заволока С. І. Лінгвокраїнознавчий аспект викладання іноземної мови. Режим доступу: http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/73/part_1/12.pdf (дата звернення: 25.04.2022).
9. Сафонова В. В. Социокультурный подход к обучению иностранному языку как специальности : *дис. ... д-ра пед. наук*. М., 1992. 528 с.
10. Загнітко А. П. Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни. Донецьк : ДонНУ, 2012. 402 с.

REFERENCES:

1. Haponiv, A. B., Vozna, M. O. Linhvokrainoznavstvo. Anhlmovni krainy [Linguo Country Studies. English-speaking countries]. Vinnytsia : Nova Knyha, 2005, 464. [in English]
2. Nesterenko, N. M., Lysenko, K. V. All Things English. Smak do zhyttia po-anhliisky [All Things English. Zest for life in English]. Vinnytsia : Nova Knyha, 2005, 160. [in English, in Ukrainian]
3. Selivanova, O. I. English Through Cultures. K. : Lenvit, 2013, 480. [in English]
4. Dubenko, O. Yu. Spolucheni Shtaty Ameryky: putivnyk perekladacha [The United States of America: translator's guide]. Vinnytsia : Nova Knyha, 2007, 504. [in English]
5. Holovnia, A. V. Linhvokrainoznavstvo yak bazova dystsyplina u pidhotovtsi profesiinoho perekladacha (na materialii hudozhnoi prozy Redyarda Kiplinha) [Linguocountry Studies as a basic discipline in the training of a professional translator (case study: Rudyard Kipling's prose)]. *Avia-2011* : Materials of the X International Scientific-Technical Conference K. : NAU, 2011, V. 4, 37–40. [in Ukrainian]
6. Hrashchenkova, V. V., Serhina, S. V. Linhvokrainoznavstvo yak aspekt vykladannia anhliiskoi movy u VNZ z metoiu zabezpechennia komunikatyvnosti navchannia [Linguocountry Studies as an aspect of English teaching in university with the aim of communicative learning provision]. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/39698/1/Hrashchenkova_Linhvokrainoznavstvo_2009.pdf (access date 23.04.2022). [in Ukrainian]

7. Zheludenko, M. O., Sabitova, A. P. Lihvokrainoznavstvo yak vidobrazhennia movnoi kartyny svity [Linguocountry Studies as reflection of the language worldview]. *Scientific bulletin of Kherson State University*. Ed. 3. Kherson : Kherson State University, 2017, 134–139. [in Ukrainian]
8. Zavoloka, S. I. Lihvokrainoznavchyi aspekt vykladannia inozemnoi movy [Foreign language teaching involving the aspect of Linguocountry Studies]. URL: http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/73/part_1/12.pdf (access date 25.04.2022). [in Ukrainian]
9. Saphonova, V. V. Sotsiokulturnyi podhod k obyчениiu inostrannomu yazyku kak spetsialnosti [Sociocultural approach to foreign language teaching as a speciality]. *Dissertation for doctorate in Education*. M., 1992, 528. [in Russian]
10. Zahnitko, A. P. Slovnyk suchasnoi lnhvistyky: poniattia i terminy [Dictionary of modern linguistics: concepts and terms]. Donetsk : DonNU, 2012, 402. [in Ukrainian]

УДК 811.111'42'38

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-19>

Ірина ЛОСЕВА

кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов факультету міжнародних відносин, Львівський національний університет імені Івана Франка, вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, 79000

ORCID: 0000-0002-5822-538X

Бібліографічний опис статті: Лосева, І. (2022). Метонімічне моделювання політичної полеміки. *Актуальні питання іноземної філології*, 16, 128–133, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-19>

МЕТОНІМІЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ПОЛЕМІКИ

Стаття досліджує експресивність висловлювань у політичних промовах та зверненнях. Політична промова представлена як один із основних жанрів, що функціонують у просторі політичної полеміки. Експресивність висловлювань розглядається як сукупність семантико-стилістичних ознак мовних одиниць, які забезпечують здатність впливати на формування суспільної свідомості. **Метою роботи** є проаналізувати способи досягнення експресивності політичної промови за допомогою вживання метонімічних моделей на матеріалі вибірки з корпусу електронних газетних текстів та версій політичних промов Барака Обами та Мітта Ромні. У статті розглянуто теоретичні засади вивчення явища метонімії вітчизняними та зарубіжними лінгвістами в межах антропоцентричної парадигми. **Методологія** дослідження ґрунтується на загальних положеннях системного функційного аналізу, а саме на інтегративній методиці структурно-семантичного і контекстуально-інтерпретативного аналізу. У статті проаналізовано ефективність стилістичних засобів мовного впливу у промовах Б. Обами та М. Ромні та виокремлено основні функції метонімії серед яких: когнітивна, комунікативна, образотворча, евфемістична та прагматична функції. **Наукова новизна дослідження** полягає у тому, що аналіз метонімічних виразень дозволив виокремити найхарактерніші типи метонімічних моделей у сучасному політичному дискурсі серед яких ті, для створення яких промовець використовує назву держави, міста або ж вулиці для називання уряду країни або державних структур, а також ті, складові компоненти яких є лексичними одиницями, що називають визначні місця, країну, місто або її жителів цієї країни, номінують певну сферу діяльності, характерну для регіону, про який йдеться. Як **висновок** у статті стверджується, що метонімічне моделювання є тим прийомом стилістичного гатунку, який дозволяє зберегти видимість об'єктивності, є продуктивним засобом, вторинної номінації в політичному тексті.

Ключові слова: політична промова, експресивність, метонімія, стилістична фігура.

Iryna LOSYEVA

PhD in Philology, Associate Professor at the Department of Foreign Languages, Ivan Franko National University of Lviv, 1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000

ORCID: 0000-0002-5822-538X

To cite this article: Losyeva, I. (2022). Metonymichne modeliuвання politychnoi polemiky [Metonymic modeling of political debate]. *Current Issue of Foreign Philology*, 16, 128–133, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-19>

METONYMIC MODELING OF POLITICAL DEBATE

The article studies the expressiveness of statements in political speeches and addresses. Political speech is presented as one of the main genres in the space of political debate. Expressiveness of statements is considered as a set of semantic and stylistic features of language units that provide the ability to influence the formation of social consciousness. **The aim** of the work is to analyze the ways of achieving the expressiveness of political speech through the use of metonymic models based on the lexical corpus of political debate between Barack Obama and Mitt Romney during the 2012 election campaign in the USA. Theoretical bases of studying the phenomenon of metonymy by Ukrainian and foreign linguists within the anthropocentric paradigm are given. **The research methodology** is based on the general ideas and issues of system functional analysis, namely on the integrative method of structural-semantic and contextual-interpretive analysis.

*The article analyzes the effectiveness of stylistic means of language influence in the speeches of B. Obama and M. Romney and highlights the main functions of metonymy, including: cognitive, communicative, visual, euphemistic and pragmatic functions. **The scientific novelty** of the study is that the analysis of metonymic expressions has allowed to identify the most characteristic types of metonymic models in modern political discourse, including those for which the speaker uses the name of the state, city or street to name the government or structures, as well as those components of which are lexical units that name landmarks, country, city or inhabitants of this country, nominate a certain area of activity, specific to the region. **In conclusion**, the article suggests that metonymic modeling is a stylistic method that makes it possible to preserve the appearance of objectivity, is a productive means of secondary nomination in the political text.*

Key words: political speech, expressiveness, metonymy, stylistic trope.

Головною метою будь-якої політичної промови є скерувати мислення, почуття та емоції слухача у потрібному політичному ораторові руслі. Отож, промовці, виголошуючи політичні промови та звернення, вдаються до різних стилістичних засобів, які уможливають апелювання до емоційних структур людської психіки, а також дій на підсвідомі компоненти мовного сприйняття. Саме цим можна пояснити високий рівень насиченості політичної промови мовними емоційно-експресивними стильовими засобами і прийомами стилістичного гатунку, серед великої кількості яких, особливої уваги заслуговує метонімія та прийоми метонімічного моделювання.

Актуальність дослідження метонімічного моделювання зумовлена необхідністю вивчити та дослідити експресивність висловлювань як сукупність семантико-стилістичних ознак мовних одиниць, характерну для політичної промови, як одного з основних жанрів, що функціонують у просторі політичної полеміки та забезпечують здатність впливати на формування суспільної свідомості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасна лінгвістична наука вивчає категорію експресивності в межах антропоцентричної парадигми (Куш, 2012; Приходько, 2001; Федатов, 2003; Худолій, 2006; Blackledge, 2005; Jonathan, 2013; Simpson, 2004 та ін.), основою якої є певні взаємопов'язані чинники, серед яких: мовна особистість, ставлення людини до світу, мовна компетентність, тобто здатність людини добирати засоби, що задовольняють її потреби в мовній діяльності. Водночас, емоційна форма вираження думки змінює усю схему сприймання сказаного аудиторією, впливаючи на механізми мислення, пам'яті та уваги, полегшуючи тим самим процес подачі та засвоєння інформації слухачами.

Мета дослідження – проаналізувати стилістичний ресурс мовних засобів політичної

полеміки крізь призму аналізу метонімічного моделювання. Дослідити метонімічні моделі як такі, що сприяють збільшенню експресивності й образності промови та допомагають досягнути бажаного прагматичного ефекту. Матеріалом дослідження послуговує корпус електронних газетних текстів, електронних версій промов, звернень та інтерв'ю Барака Обама та Мітта Ромні, які сповна відображають політичну риторику передвиборчих перегонів 2012 року у США.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для підсилення емоційно-психологічного впливу політичної промови використовують стилістичні фігури, тропи і прийоми, які належать до лексичного та синтаксичного рівнів мови. До групи найуживаніших лексико-стилістичних прийомів належать епітет, метафора, алюзія, а також метонімічні моделі через призму аналізу яких розкривається багатий стилістичний ресурс мовних засобів політичної полеміки. Отож, особливої уваги заслуговують метонімічні образи, які виступають засобом вивчення ментальних процесів та засобом осягнення національної самосвідомості. Даючи визначення явищу метонімії, зазначимо, що це близький до метофори троп, за допомогою якого значення слів переноситься з певних явищ і предметів на інші за суміжністю (Simpson, 2004, с. 43). Експресія стає можливою завдяки різним видам поживлення метонімії, наприклад, посилення метонімії іншими стилістичними фігурами або тропами. Все це в комплексі привертає увагу адресата до способу вираження думки, яка сприймається як більш вагома і яскрава. На нашу думку, метонімічне увиразнення політичної полеміки – це сукупність метонімічних переносів різного рівня, які свідомо використовуються оратором для представлення, оцінки і трансформації якогось фрагмента дійсності з метою впливу на читача і формування в останнього бажаного

ставлення до повідомлення. Таке визначення є етимологічно близьким до визначення метафоричного увиразнення дискурсу. На думку дослідників, з погляду сучасної когнітивної семантики метафоричне моделювання – це засіб осягнення, рубрикації, подання та оцінки фрагмента дійсності за допомогою сценаріїв і фреймів, які відображають національну, соціальну та особистісну самосвідомість (Акішина, 2010; Качур, 2016; Куш, 2012). Загалом таке визначення є дотичне й до визначення метонімічного моделювання, адже метонімічне перенесення безпосередньо трансформує реальність. Завдяки метонімії імпліцитно оцінюються події, люди, явища. Автор може впливати на адресата, він може нав'язати свій погляд так, що адресат далеко не завжди помічає суб'єктивність розповіді. На відміну від метонімічних переносів, метафоричні конструкції дають змогу авторові висловитися експліцитніше, тож його ставлення до об'єкта оповіді ніколи не залишиться непоміченим.

Для повнішого розуміння специфіки метонімічного моделювання в просторі політичної полеміки потрібно розглянути функції метонімії, з'ясувати, чому політики, виголошуючи промову, використовують метонімічний спосіб конструювання тексту. Розглядаючи функції метонімії, ми скористалися найменуваннями і визначеннями деяких функцій, на які вказують дослідники цього явища (Акішина, 2010; Cislaru, 2007).

Отож, намагаючись виокремити головні функції метонімії, розглядаємо когнітивну функцію як основну, це та функція, що дозволяє розширювати мовну картину світу, адже за допомогою метонімії адресат формує нові уявлення і поняття, виділяє подібність між об'єктами, живими істотами або ідеями, об'єднує їх в абстрактні категорії. Виокремлюємо комунікативну функцію, яка передбачає заміну конкретного поняття узагальнювальним абстрактним поняттям і забезпечує лаконізм викладу матеріалу. Заразом має місце й образотворча функція, завдяки якій метонімія допомагає зробити повідомлення образним, яскравим, наочним. Евфемістична функція передбачає те, що метонімія допомагає представити інформацію, яку автор не може або не вважає за потрібне відзначити, за допомогою безпосередніх номінацій. Завдяки прагматичній функції в адресата створюється емоційне сприйняття

предмета обговорення, а також позитивні або негативні установки.

Аналізуючи вибірку корпусного матеріалу дослідження і зіставляючи риси вияву метонімії в риториці Б. Обама і М. Ромні, фіксуємо різні типи метонімічних моделей, у яких використано:

1. Назву держави, міста, вулиці для називання уряду, державних структур:

– “*Washington speculators were reaping huge profits by making bets with other people's money*” (Обама, 2012);

– “*...to refight the battles over Wall Street reform; regulations on Wall Street; big decisions will be made in Washington, on jobs and the economy*” (Обама, 2012);

– “*...another government program or dictate from Washington; to walk into a White House dinner; be ready for diplomacy with Beijing*” (Обама, 2012).

– “*A couple of months ago, we saw a fascinating exchange on Capitol Hill that epitomized not only this administration's inaction on entitlements, but also its appalling lack of leadership*” (Ромні, 2012).

У наведених прикладах фіксуємо асоціацію власних назв з осередком державної влади, на позначення якої багаторазово використовується назва міста, столиці Сполучених Штатів, Вашингтон (*Washington*); назва вулиці *Wall Street* уособлюється з економічною і фінансовою сферою життєдіяльності країни; вжите Б. Обамою слово *Beijing* на позначення столиці Китаю узагальнює всі дипломатичні структури країни, а також гілки влади, які готові до розбудови дипломатичних зв'язків і співпраці в різних сферах. А згадуючи історичний житловий район у Вашингтоні Капітолійський пагорб (*Capitol Hill*), М. Ромні має на увазі Конгрес Сполучених Штатів, який знаходиться в будинку Капітолію.

2. Лексичні одиниці, назви визначних місць, що називають країну, регіон, місто, жителів цієї країни або номінують певну сферу діяльності, характерну для регіону чи події, які мали місце:

– *We built railroads and highways, and the Hoover Dam and the Golden Gate Bridge together; there were those who said we should let Detroit go bankrupt; the founder of the next Google; I need you to vote this November* (Обама, 2012).

Як бачимо, в одному із своїх звернень Б. Обама вдається до вживання назв визначних місць на позначення держави загалом. Отож, обговорюючи шляхи розбудови держави, він вживає назву гідротехнічної споруди – Гребля Гувера, що являє собою бетонну греблю та гідроелектростанцію, а також назву підвісного моста – Золоті Ворота, маючи на увазі не окремі місця, а всю державу, яка переживає епоху перебудов і розквіту за часів саме його президентства, президентства Барака Обами. Ще в одному прикладі можемо спостерігати, що промовець використовує назву міста Детройт, і мова йде про погрози оголосити його банкрутом, але ми розуміємо, що, вдаючись до метонімічного моделювання, Б. Обама має на увазі не просто місто, як одну з адміністративних одиниць, а цілу індустрію машинобудування, осередком якої у ХХ ст. стало місто Детройт. Так само, застосовуючи прийоми метонімічного моделювання, президент говорить про наступного винахідника пошукової системи Гугл, маючи на увазі освічену та талановиту молодь, яка покликана творити нові відкриття у сфері інформаційних технологій. А із заклику громадян своєї держави проголосувати в листопаді зрозуміло, що Б. Обама говорить про 57-мі президентські вибори США, які відбулися 6 листопада 2012 р. і на яких він був переобраний на другий термін. Так само і М. Ромні послуговується метонімічними конструкціями, до прикладу:

– “*A group of veterans like these that were seated not far from me – one of them had been the lookout on the U. S. S. Tennessee on the day of Pearl Harbor*” (Ромні, 2012);

– “*And then – then of course he – he says he’s going to invest. He likes to pick winners and losers, like Solyndra – as my friend said, he likes to pick losers. And then, of course, he – he says he’s going to raise taxes*” (Ромні, 2012);

– “*And we need to make sure that **Piketon** has the most modern technology so that we can provide that source of security for our great country. Number one, energy*” (Ромні, 2012).

Згадуючи Перл-Харбор (*Pearl Harbor*) – бухту на острові Оаху, Гаваї, на захід від Гонолулу, велика частина якої зайнята центральною базою Тихоокеанського флоту військово-морських сил США, має на увазі події, які розгорнулися 7 грудня 1941 р. і стали початком війни

в Тихому океані між Японією та США, а саме, напад японської палубної авіації та японських карликових підводних човнів на американські військово-морську і повітряну бази, розташовані в околицях Перл-Гарбора. В одній із промов політик згадує маленьке містечко Пайктон (*Piketon*), маючи на увазі виробництво збагаченого урану, центром якого є Пайктон. Яскравим прикладом метонімічного увиразнення полемічного дискурсу слугує приклад, в якому М. Ромні, вдаючись до критики свого опонента Б. Обами, згадує ім’я компанії *Solyndra*, яка опинилася в центрі фінансового скандалу, що розгорнувся в США і був спричинений напівмільярдом кредитом, гарантії за яким адміністрація президента Б. Обами надала компанії *Solyndra*. Одним з головних інвесторів цієї фірми, яка займалася розробкою і виробництвом сонячних батарей, був мільярдер Дж. Кайзер, який фінансував виборчу кампанію Обами у 2008 р. Кредит було надано у вересні 2009-го, а до кінця серпня 2011-го компанія збанкрутувала. Ця справа стала справжньою знахідкою для республіканців у передвиборчий рік. Повсяк раз, критикуючи адміністрацію, М. Ромні обов’язково асоціює назву компанії з високим рівнем безробіття і дефіцитом бюджету та наголошує, що ця історія підриває довіру до однієї з фундаментальних доктрин демократів – потребу втручання держави в економіку.

3. Лексичні конструкції на позначення політичних угруповань, що вживаються замість назви її членів:

– “*We’re not **Democrats** or **Republicans** first; we’re Americans first; the historic change sweeping across the Arab World*” (Обама 2012).

Такі типи метонімічних образів, приклади яких наведено вище, в більшості випадків є такими, що застосовуються, власне, на позначення двох найпопулярніших політичних партій США – Демократичної та Республіканської.

4. Назви організацій, що переносяться на сукупність їхніх членів та вид їхньої діяльності:

– “*...and **al Qaeda** is on the path to defeat; **Chrysler** has grown faster in the U. S.; **Ford** is investing billions in U. S. plants and factories*” (Ромні, 2012);

– “*Over 2,000 **Chrysler** and **GM** dealerships have closed and 22 automobile manufacturing plants have been shuttered or idled*” (Ромні, 2012).

Очевидним є те, що у вищенаведеному прикладі під іменем назви терористичної організації № 1 у світі Б. Обама має на увазі усіх членів угруповання на чолі з ватажками і лідерами, а вживаючи назви моделей відомих автомобілів, обидва політики мають на увазі потужні масштаби машинобудівельної індустрії, що виробляє ті моделі, про які йдеться.

5. Лексичні конструкції, що містять власні назви, імена людей на позначення майстерності, досягнутого ними результату:

– “*This is on top of the **Bush tax cuts***” (Обама, 2012).

Мова йде про 43-го президента США Джорджа Буша, який зробив вагомий внесок у розвиток та процвітання держави, зокрема, запровадивши та реалізувавши одну з найбільших програм зниження податків, саме прийоми метонімічного увиразнення дискурсу дозволили створити наведений приклад, до якого часто вдається у своїй полеміці Б. Обама. Одним з найяскравіших прикладів такого увиразнення, який надає експресивності політичному дискурсу М. Ромні, є медико-економічний неологізм **Obamacare**, який утворився способом **Obama i care**, під основою **care** мається на увазі назва американської федеральної програми медичного страхування для осіб старше за 65 років **Medicare**:

– “*Of course, we’ll start with the easiest cut of all: **Obamacare**, a trillion-dollar entitlement we don’t want and can’t afford. It’s bad medicine, bad policy, and when I’m President, the bad news of **Obamacare** will be over*” (Ромні, 2012).

Розглядаємо конструкцію **Obamacare** як приклад метонімічного моделювання, оскільки, маючи в основі прізвище президента, конструкція активно увійшла в повсякденне вживання на позначення реформи охорони здоров’я, розробленої та імплементованої урядом Б. Обами, мета якої зробити медичне страхування загальним і доступним для населення, що викликало захоплення і під-

тримку демократів й обурення у республіканців. Тобто можемо відстежити чіткий перехід від особи до отриманого нею досягнення.

Отже, здійснений аналіз метонімічних увиразнень дозволив виокремити найхарактерніші типи метонімічних моделей у сучасному політичному дискурсі серед яких ті, для створення яких промовець використовує назву держави, міста або ж вулиці для називання уряду країни або державних структур, а також ті, складові компоненти яких є лексичними одиницями, що називають визначні місця, країну, місто або й жителів цієї країни, номінують певну сферу діяльності, характерну для регіону, про який йдеться. Окрім того, дослідження показало, що метонімічні образи переважають у мовленні М. Ромні, допомагаючи переносити значення слів з певних явищ і предметів на інші, про які мовиться.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, керуючись результатами дослідження, можемо стверджувати, що метонімічне моделювання є тим прийомом стилістичного гатунку, який дозволяє зберегти видимість об’єктивності. Саме тому політичні діячі, намагаючись зберегти об’єктивність, вдаються до метонімії, тож аудиторія далеко не завжди здогадується про певні маніпуляції. Питання використання метонімії в політичній промові є актуальним і в теоретичному, і в практичному плані, оскільки метонімія є досить продуктивним, одним із частотних засобів вторинної номінації в політичному тексті, з одного боку, а з іншого – експресія політичної промови, на нашу думку, виявляється саме на рівні метонімічного перенесення. Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні й аналізі інших емоційно-експресивних стильових засобів і прийомів які забезпечують здатність впливати на формування суспільної свідомості слухача під час виголошення політичної промови, найхарактерніші серед них епітет, метафора, алюзія.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Акішина М. О. Дискурсивна метонімія. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2010. № 11. С. 82–87.
2. Качур І. В. Сучасна лінгвістична теорія метонімії: лінгвокогнітивний і дискурсивний підходи. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2016. № 23. Том 2. С. 21–25.
3. Куш Е. О. Метонімічні номінації як засоби вираження етнічних упереджень у дискурсі американських і британських політиків. *Нова філологія*. 2012. № 50. С. 62–65.

4. Приходько Г. І. Способи вираження оцінки в сучасній англійській мові : монографія. Запоріжжя : ЗДУ, 2001. 362 с.
5. Худолій А. О. Функціональні зміни у мові американської публіцистики кінця XX – початку XXI століття : монографія. Острого : НаУОА, 2006. 384 с.
6. Cislaru G. Metonymic Modeling of Discourse, Discourse Modeling of Metonymy. The Case of the Place-Name Based Metonymies. Culture, Language and Representation, 2007. Vol. 5. P. 93–110.
7. Simpson P. Stylistics: A Resource Book for Students. Psychology Press, 2004. 247 p.
8. Remarks by the President at Campaign Event : веб-сайт. URL: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2012/05/23/remarks-president-campaign-event>Remarks by the President at Campaign Event (дата звернення: 18.08.2019).
9. Remarks by the President at campaign-event in Mt. Vernon, IA : веб-сайт. URL: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2012/10/17/remarks-president-campaign-event-mt-vernon-ia> (дата звернення: 10.11.2021).
10. Remarks of President Barack Obama Weekly Address : веб-сайт. URL: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/12/16/weekly-address-honoring-those-who-served-iraq-war-comes-end> (дата звернення: 11.11.2021).
11. Romney M. Remarks in Manchester Following the New Hampshire Primary : веб-сайт. URL: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=98865> (дата звернення: 18.08.2019).
12. Romney M. Remarks in Portsmouth, Ohio : веб-сайт. URL: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=115592> (дата звернення: 18.08.2019).

REFERENCES:

1. Akishyna, M. (2010). Dyskursyvna metonimia [Discursive metonymy]. *Naukovyi visnyk Khersonskogo universytetu*, 11, 82–87. [in Ukrainian]
2. Kachur, I. (2016). Sychasna lingvistychna teoria metonimii: lingvokognityvnyi i dyskursyvnyi pidhodu [Modern linguistic theory of metonymy: linguocognitive and discursive approaches]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnohumanitarnoho universytetu*, 23, 21–25. [in Ukrainian]
3. Kushch, E. (2012). Metonimichni nominatsii yak zasoby vyrazhennia etnichnyh uperedzhen u dyskursi amerykanskyyh I brytanskyyh politykiv [Metonymic nominations as a means of expressing ethnic prejudice in the discourse of American and British politicians]. *Nova filolohiia*, 50, 62–65. [in Ukrainian]
4. Pryhodko, H. (2001). Sposoby vyrazhennia otsinky v suchasniy angliiskiy movi [Ways of expressing evaluation in modern English]. *Zaporizhzhia : ZSU*. [in Ukrainian]
5. Hudoliy, A. (2006). Funktsionalni zminu u movi amerykanskoi publitsystyky kintsia XX na pochatky XXI stolittia [Functional changes in the language of American journalism of the late XX – early XXI century]. *Ostroh : NUOA*. [in Ukrainian]
6. Cislaru, G. Metonymic Modeling of Discourse, Discourse Modeling of Metonymy. The Case of the Place-Name Based Metonymies. Culture, Language and Representation, 2007. Vol. 5. P. 93–110.
7. Simpson, P. Stylistics: A Resource Book for Students. Psychology Press, 2004. 247 p.
8. Remarks by the President at Campaign Event : веб-сайт. URL: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2012/05/23/remarks-president-campaign-event>Remarks by the President at Campaign Event.
9. Remarks by the President at campaign-event in Mt. Vernon, IA : веб-сайт. URL: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2012/10/17/remarks-president-campaign-event-mt-vernon-ia>
10. Remarks of President Barack Obama Weekly Address : веб-сайт. URL: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/12/16/weekly-address-honoring-those-who-served-iraq-war-comes-end>
11. Romney, M. Remarks in Manchester Following the New Hampshire Primary : веб-сайт. URL: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=98865>
12. Romney, M. Remarks in Portsmouth, Ohio : веб-сайт. URL: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=115592>

УДК 811.112.2'373.47-25

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-20>

Олена МЕНЬШИКОВА

старший викладач кафедри германських мов та перекладу, заступник декана Українсько-німецького навчально-наукового інституту, Національний університет «Одеська політехніка», просп. Шевченка 1, м. Одеса, Україна, 65000

ORCID: 0000-0002-4956-6676

Бібліографічний опис статті: Меньшикова, О. (2022). Синтаксична неіконічність як маркер емоційного розмовного мовлення: українсько-німецькі паралелі. *Актуальні питання іноземної філології*, 16, 134–142, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-20>

СИНТАКСИЧНА НЕІКОНІЧНІСТЬ ЯК МАРКЕР ЕМОЦІЙНОГО РОЗМОВНОГО МОВЛЕННЯ: УКРАЇНСЬКО-НІМЕЦЬКІ ПАРАЛЕЛІ

У статті розглядається питання доцільності компаративного дослідження категорії емотивності на синтаксичному рівні на **матеріалі** кінематографу та зокрема емоційного кінодіалогу німецьких та українських оригінальних теленовел, як перспективного лінгвістичного масиву тексту (“*Sturm der Liebe*”, “*Alisa – folge deinem Herzen*”, “*Wege zum Glück, Spuren im Sand*” та «Тільки кохання», «Дві матері», «Обручка з рубіном» (12 000 речень, близько 70 000 слів)). **Мета** дослідження полягає у виявленні та порівнянні механізмів реалізації емотивного потенціалу реплік німецьких та українських теленовел на синтаксичному рівні. Дослідження спирається на **методи** лінгвістичного опису, системного, компонентного та кількісного аналізу, методи інтерпретації та зіставлення. Синтаксичний аналіз проводиться на поверхневому структурному та стилістико-синтаксичному рівнях. В обох мовах досліджується специфіка довжини емотивного речення та встановлюється закономірність залежності довжини речення від інтенсивності емоції та емотивного знаку. На базі поданого матеріалу проводиться аналіз простих та складних речень з фокусом на речення, що відхиляються від двоскладної структури, встановлюються найбільш частотні моделі для українського та німецького кінодіалогу в залежності від тенденції до редукації головних членів речення. Під час аналізу недвоскладних речень звертається увага на суттєву відмінність недвоскладних еліптичних та неповних або обірваних речень. Окрім поверхневої структурної неіконічності, як зменшення синтаксичної складності речення, наявності недвоскладних, еліптичних, неповних або обірваних речень, на нашому матеріалі в ролі емотивних маркерів розглядаються такі прийоми як різні види повторів (епіфоричний, анафоричний та рамковий повтори, підхвати), (емфатична) інверсія, порівняння, прийоми нагнітання та парцеляція. Визначається тенденція до парцеляції різних членів речення та парцеляція речень в складі підрядного.

Ключові слова: експресивний синтаксис, емоція, розмір синтаксичних одиниць, еліптичне речення, неповне речення, інтенсивність емоції, стилістичні прийоми.

Olena MENSHYKOVA

Lecturer, Department of Germanic Languages and Translation, Deputy Dean of the Ukrainian-German Educational and Scientific Institute, National University Odessa Polytechnic, Ave. Shevchenko 1, Odessa, Ukraine, 65000

ORCID: 0000-0002-4956-6676

To cite this article: Menshykova, O. (2022). Syntaksychna neikonichnist yak marker emotsiinoho rozmovnoho movlennia: ukrainsko-nimetski paraleli. [Syntectic Noncanonical as a Marker of Emotional Speech: Ukrainian and German Sources]. *Current Issues of Foreign Philology*, 16, 134–142, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-20>

SYNTECTIC NONCANONICAL AS A MARKER OF EMOTIONAL SPEECH: UKRAINIAN AND GERMAN SOURCES

The issue about the expediency of comparative research as for categories of emotiveness at the synthetic level is study in the given article based on cinematographic materials and emotional dialogues from German and Ukrainian original telenovels mentioned as perspective linguistic text massive (“*Sturm der Liebe*”, “*Alisa – folge deinem Herzen*”, “*Wege zum Glück, Spuren im Sand*” and «Тільки кохання», «Дві матері», «Обручка з рубіном» (12 000 sentences,

about 70 000 words)). The aim of the research is to discover and compare mechanisms of implementations of emotive potentials at the synthetic level in movie dialogues from German and Ukrainian original telenovels. The research is based upon methods of linguistic description, system, component and quantified analysis, methods of interpretation and comparison. The analysis is done at the perfunctory structural, stylistic, and syntactic levels. In both languages the particularity of different short and long emotive sentences is studied and the pattern of sentence dependence upon their length and emotional intensity together with emotive sign are established. Basing on the given materials the analysis of simple and completed sentences is done focusing on sentences which stray from two-part structure, the most often models for Ukrainian and German movie dialogues are established depending on the tendency to reduction of principal part of the sentence. During the analysis of non-two-part sentences the attention is drawn on significant difference between non-two-part sentences and incomplete or interrupted sentences. Except of the perfunctory structural noncanonical as the reduction of syntactic complementation in sentences, existence of non-two-part, elliptical, incomplete, or interrupted sentences, having our material based different types of comparison (epiphorical, anaphorical and frame repetitions, anadiplosis) are considered together with (emphatic) inversion, comparison, technique of pressurization and parceling. Moreover, the tends to both parceling of different parts of the sentence and parceling of sentences as parts of co-ordinated ones are also determined.

Key words: expressive syntaxes, emotion, the size of syntactic units, incomplete sentence, emotional intensity, sequence of thought.

Актуальність проблеми компаративного дослідження організації емоційних висловлювань на синтаксичному рівні на матеріалі кінематографічного жанру теленовели зумовлена загальною спрямованістю сучасних лінгвістичних досліджень та відсутністю компаративних досліджень емоцій та їх вербалізації на матеріалі українського та німецького кінематографу та зокрема кінодіалогу теленовели, як перспективного стандартизованого лінгвістичного масиву тексту. Теленовела та взагалі сучасний телесеріал визнані популярним продуктом масової культури ХХІ сторіччя. Теленовели перекладаються з однієї мови на іншу або екранізуються як новий продукт за мотивами найбільш популярних та успішних. Кожна країна адаптує сценарій під можливості своєї лінгвокультури, вербальних та невербальних контекстів. Андреас Остеррот розглядає телесеріали як індикатор того, чи можна вважати ту чи іншу лексему складовою повсякденного мовлення [Osterroth, 2015: 7]. Ми ж пропонуємо деякі узагальнення щодо синтаксичної організації емоційних висловлювань у сучасних теленовелах, які можна інтерполювати на рівень міжкультурної комунікації та прагматики.

Таким чином, у зону наукового інтересу потрапляє моделювання прототипів кінодіалогу та пошук стандартизованих синтаксичних та наборів для окремих жанрів або типів дискурсу через призму окремої лінгвокультури.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Огляд наукової літератури свідчить, що дослідження експресивного синтаксису або синтаксису емфатичного розмовного мовлення відносяться до пріоритетних лінгвістичних

напрямків (Чабаненко, 2002; Кострова, 2004; Орлова, 2009; Шипова, 2005; Günthner, 2016; Fiehler, 2015; Schreiber, 1999).

Розмовний діалог за природою емотивен. Категорія емотивності реалізується на всіх мовних та позамовних рівнях. В першу чергу мовець звертає увагу на наявність лексико-семантичного рівня (через прямі емотивні номінації) та на мімічні та кінесичні прояви. Проте експресивний синтаксис відіграє не менш важливу роль в реалізації емоцій та емоційній прагматиці. Навіть у тих випадках, коли типічна скороченість структур в розмовному мовленні в першу чергу сприяє мовній економії, синтаксична неіконічність асоціюється з експресивністю. Існує навіть точка зору, що експресивний синтаксис становить собою інструмент маніпуляції (Fiehler, 2002, с. 19–23). Рейнхард Филер досліджує механізми формування прагматичного мовного коду та розглядає процес комунікації з трьох перспектив:

- 1) комунікація як природня поведінка;
- 2) комунікація як зовнішній фактор та як техніка;
- 3) комунікація як складова ідентичності.

З точки зору автора, кожна людина може опанувати стратегії та техніки побудови комунікації. (Fiehler, 2002, с. 19). Вдалий синтаксис впливає на емоційний стан людини підсвідомо та допомагає досягти прагматичного наміру.

Дослідження експресивного синтаксису найчастіше представлені в роботах, які дають стислий системний опис синтаксису розмовного чи діалогічного мовлення (Schreiber, 1999; Fiehler, 2015; Günther, 2016), або більш детальний опис окремих проблемних питань, таких як особли-

вості порядку слів в розмовному мовленні, відхилення речення від двоскладності (Девкин, 1979), парцеляція (Волкитина, 1969, Riesel, 1975), повтори (Лебедев, 1976), питально-відповідальна єдність (Лагутин, 1991; Скалкин, 1989), відсутність дієслова (Шендельс, 1974), еліптичність речення (Hoffmann, 1997; Weinrich, 1990). Також слід звернути увагу на те, що роботи, присвячені експресивному синтаксису, не завжди обмежуються тільки дослідженням діалогічного мовлення (Кострова, 2004; Шипова, 2005) або матеріалом однієї мови (Kailuweit, 2005; Schreiber, 1999; Девкин, 1979).

Мета дослідження полягає у виявленні та порівнянні механізмів реалізації емотивного потенціалу реплік кінодіалогу німецьких та українських теленовел на синтаксичному рівні.

Матеріали та методи дослідження. Дослідження спирається на методи лінгвістичного опису, системного, компонентного та кількісного аналізу, методи інтерпретації та зіставлення. У ході нашого дослідження проведено системний аналіз найбільш продуктивних механізмів відтворення емоційної сфери людини на синтаксичному рівні на матеріалі реплік персонажного діалогу оригінальних німецьких (“Sturm der Liebe”, “Alisa – folge deinem Herzen” та “Wege zum Glück, Spuren im Sand”) та українських («Тільки кохання», «Дві матері», «Обручка з рубіном») теленовел. З кожного обстежуваного джерела зафіксовані приблизно рівні масиви тексту: 2000 висловлювань з кожної теленовели. Загальний обсяг вибірки становить 6000 висловлювань (37 550 слів) на матеріалі реплік німецьких теленовел та 6000 висловлювань (29 178) – на матеріалі українських.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розмір синтаксичних одиниць, критерій поверхнево-синтаксичного рівня аналізу – це перше,

на що звертає увагу реципієнт. Ця, на перший погляд суто-зовнішня ознака, має значно більш глибокий смисл, відображає історичну мінливість та функціонально-стилістичну варіативність синтаксичних одиниць: словосполучення, речення, складного синтаксичного цілого (Кострова, 2004, с. 29). Розмір синтаксичних одиниць варіюється в залежності від етнічної мови, типу дискурсу, емоційного стану та факторів прагматики. В реєстрі розмовного мовлення, згідно лінгвістичних досліджень, середньостатистичний обсяг речення варіюється в залежності від мови, термінологічної інваріативності речення, вибору корпусу, але є завжди меншим ніж обсяг нормативного художнього, публіцистичного або наукового тексту (Кострова, 2004, с. 42–44; Kelih, 2004, с. 28–35).

Так, за результатами аналізу розміру синтаксичних одиниць на нашому матеріалі, було встановлено, що середня довжина німецького емоційного висловлювання в німецьких теленовелах становить 6,26 слів, середня довжина українського речення – 4,87 слів (див. табл. 1). В обох досліджуваних мовах довжина речення на позначення негативних емоцій виявилася трохи більшою: 6,57:6,11 в німецькій мові; 5,1:4,66 в українській. Вищі показники довжини речення в німецькій мові можна пояснити різними індексами аналітичності німецької та української мов.

Надалі ми спробували встановити закономірність залежності довжини речення від інтенсивності емоції. На матеріалі негативних емоцій (НЕ) таку закономірність дійсно можна простежити: **чим інтенсивніше емоція, тим коротше середня довжина речення**. В реалізації НЕ високого рівня інтенсивності преvalюють найкоротші речення та поодинокі ССК з нагромадженням лексичних емотивних засобів. Наприклад, НЕ *невдоволення, роздратування та обурення* – три емоції групи непри-

Таблиця 1

Середня довжина речення німецьких та українських теленовел

	Кількість слів					
	на матеріалі німецьких теленовел			на матеріалі українських теленовел		
	всі репліки	репліки з негативними емоціями	репліки з позитивними емоціями	всі репліки	репліки з негативними емоціями	репліки з позитивними емоціями
Всього слів	37 550	19 250	15 466	29 178	15 387	9712
Середня довжина речення	6,26	6,57	6,11	4,87	5,10	4,66

йняття, де невдоволення – емоція низького рівня інтенсивності (середня довжина речення 7/5,3 слів), роздратування – емоція середнього рівня інтенсивності (середня довжина речення 6/5,2 слів), обурення – високого (середня довжина речення 5,5/4,5 слів) (див. табл. 2).

Таблиця 2

Розмір синтаксичних одиниць в залежності від інтенсивності емоцій (на матеріалі НЕ)

Найменування емоції	Рівень інтенсивності	Середня довжина речення в нім. ТН	Середня довжина речення в укр. ТН
Невдоволення	низький	7	5,3
Роздратування	середній	6	5,2
Обурення	високий	5,5	4,5
Тривога	низький	5,9	4
Страх	високий	5,6	3,8
Злість	середній	7,2	4,9
Гнів	високий	6,2	5,8
Смуток	низький	6,8	5
Відчай	високий	6	5,1
Горе	високий	5,7	4,2

В таблиці наведені приклади подібних за змістом НЕ, градуйованих за ступенями інтенсивності. За винятком середньої довжини емоцій *злість* та *смуток* на україномовному матеріалі, усі приклади підтверджують нашу гіпотезу. Результати аналізу інших негативних станів також були враховані.

На матеріалі позитивних емоцій (ПЕ) такі висновки зробити неможливо. В більшості випадків можна простежити навіть протилежну тенденцію: *персонаж максимально залучений у позитивні переживання говорить більше ніж врівноважений опонент* (див. табл. 3).

Як видно з таблиці, за винятком пари *задоволення-захоплення*, позитивні емоційні висловлювання підпорядковуються наступної закономірності: *чим інтенсивніше емоція, тим довше середня довжина речення* (див. реч. (1)).

(1) *So ist sie die Große Liebe... Man muss jemanden haben, an den man sich anlehnen, ..., mit dem man selbst bittere und verletzende Wahrheiten teilt. (Ось таке воно – велике кохання... Нам потрібен хтось, на кого можна спертися, ..., з ким з ким можна розділити навіть гірку і образливу правду.)* (Alisa folge deinem Herzen: серія 184, 06:39)

Таблиця 3

Розмір синтаксичних одиниць в залежності від інтенсивності емоцій (на матеріалі ПЕ)

Найменування емоції	Рівень інтенсивності	Середня довжина речення в нім. ТН	Середня довжина речення в укр. ТН
радість	низький	4,9	4,1
веселість	середній	6,3	4,4
щастя	високий	5,1	4,5
ніжність	низький	5,4	4
зацікавленість	середній	7,1	5,8
азарт	високий	5,6	4,7
задоволення	низький	6,9	5,1
захоплення	високий	6,8	4,4

Протягом багатьох десятиріч залишається актуальним твердження, що найпоширенішою структурою речення є двоскладна структура, яка складається з підмета і присудка. Разом з тим, в розмовному та емоційному мовленні речення досить часто відхиляється від двоскладності. Відсутність двоскладності у цих типах мовлення не є випадковою. Ця їх особливість ґрунтується на специфічних умовах, в яких оформляються відповідні типи речень. Закономірна відсутність головних членів речення виявляється зв'язаною з особливостями думки, вираженої в реченні, або з конкретною роллю даних типів речень в процесі спілкування, з емоційним навантаженням речення, взагалі з певними умовами контексту. Розмовне мовлення характеризується хиткістю кордонів речення, їх зміщенням, перерозподілом логіко-синтаксичних відносин з рівня відносин слів між членами одного речення на рівень відносин між різними реченнями. Типовим для розмовного речення є його розчленованість і, отже, підвищення питомої ваги коротких структур, відхилення від двоскладності (Девкін, 1979, с. 17).

За нашими статистичними даними, у реченнях теленовел також можна простежити тенденцію до стислості. Прості речення в обох мовах домінують над складними в приблизно рівному обсязі 80:20, недвоскладні речення домінують в українській мові, а в німецькій мові займають вагоме місце серед простих речень незалежно від емотивного знаку. Суцільна вага недвоскладних речень на матеріалі німецької мови склала 39 %, на матеріалі української 67 %.

Недвоскладні речення були в свою чергу класифіковані, в залежності від редукції головних членів речення. На нашому матеріалі були зафіксовані такі моделі:

- 1) редукція обох головних членів речення;
- 2) редукція присудка;
- 3) редукція підмета;
- 4) редукція підмета та дієслівної частини складного присудку;
- 5) редукція дієслівної частини присудку.

За нашими підрахунками в німецьких теленовелах найбільш продуктивною моделлю виявилась структура з опущенням обох головних членів речення (73 %), на другому місці опинилась модель з наявністю одного присудка. Інші варіанти виявилися нечастотними. На матеріалі української мови бачимо трохи іншу картину. Частотність елімінованих підмета та присудка водночас майже вдвічі менша ніж в німецькій мові та дорівнює 37 %. Найчастотніша структура – недвоскладне речення з елімінованим підметом (40 %).

Під час аналізу недвоскладних речень слід звернути увагу на суттєву відмінність недвоскладних еліптичних та неповних речень. Відсутня частина еліптичного речення завжди легко відтворюється контекстом, невербальними факторами або ситуацією (див. речення (2)). Неповне речення демонструє незаплановане переривання синтаксичної структури, найчастіше через розгубленість співрозмовників (див. речення (3), (4)). В наведених прикладах навіть за наявності контексту герої в розпачі та не можуть зрозуміти, що хоче сказати співрозмовниця. Речення може бути неповним також за умов наявності обох головних членів речення.

(2)– *Ich habe mir auch schon einige Gedanken gemacht.*

– *O, interessant.*

(– *Я теж трохи поміркував*

– *Цікаво*) (Sturm der Liebe: серія 2613, 36:41); (Sturm der Liebe: серія 2613, 33:35)

(3) *Ich... ich... ich will... ich muss... (Я... я... я хочу... я маю)* (Alisa folge deinem Herzen, серія 183, 41:39)

(4) *Ja, ich, ich... ich, ich konnte nicht, es ist... (Так, я, я... я, я не могла, це...)* (Alisa folge deinem Herzen, серія 183, 24:08)

Окрім поверхневої структурної неіконічності як зменшення синтаксичної складності речення, наявності недвоскладних, еліптич-

них, неповних/обірваних речень, на нашому матеріалі в ролі емотивних маркерів найбільш частотними виявилися різні види повторів, (емфатична) інверсія, порівняння, прийоми нагнітання, парцеляція.

При аналізі *повторів* нами були виділені наступні стилістичні фігури: повтори конструкцій та лексем (див. речення (5)), епаналепсис (підхват) (див. речення (6), (7)), анафора (див. речення (8)), епіфора (див. речення (9)), рамка (див. речення (10)), поліптотон (див. речення (11)).

(5)– *Sie sind ein ungewöhnlicher Mann, Herr Stahl. Ein ungewöhnlicher Mann mit ungewöhnlichen Ideen.*

– *Und Sie sind eine ungewöhnliche Frau. Das ist auch ein ungewöhnliches Stück, das sie dahaben.*

(– *Ви незвичайний чоловік, пан Шталь. Незвичайний чоловік з незвичайними ідеями.*

– *А Ви незвичайна жінка. А це також незвичайна річ, яку я у Вас бачу.)* (Sturm der Liebe: серія 2032, 12:29).

Приклад (5) демонструє повтор конструкції емотивний прикметник в ролі означення + іменник в ролі додатка, прикметник *ungewöhnlich* повторюється 5 разів в однаковій граматичній моделі;

Речення (6) та (7) ілюструють приклади епаналепсиса (або підхвату), повтору слів, які закінчують відрізок мови, повторюється на початку наступного відрізка мови. Дана стилістична фігура покликана виділити головну ідею репліки (Сидоренко, 2017, с. 254):

(6) *Hey du! Du musst einfach ziehen.*

(*Гей ти... ти маєш просто потягнути.*) (Alisa folge deinem Herzen, серія 183, 29:30)

(7) *Du? Du und jemand umbringen?*

(*Ту? Ту і когось вбила?*) (Alisa folge deinem Herzen, серія 183, 3:32).

На нашому матеріалі також наявні анафоричний, епіфоричний та кільцевий/рамковий повтори, тобто стилістичні фігури, які базуються на повторенні початкових частин (звуків, слів, синтаксичних побудов), суміжних відрізків мовлення (слів, рядків, строф, фраз), кінцевих сегментів або утворюють рамку за допомогою повторення (Сидоренко, 2017, с. 253) (див. реч. (8)–(10)).

(8) *Zawжди дома, zawжди поруч...* (Тільки кохання, серія 15, 45:96).

(9)– *Dann bleib doch mit ihm zusammen, wo ist denn das Problem?*

– *Karo, du kennst mein Problem.*

(– Тоді залишся з ним разом, в чому проблема?)

– Каро, ти знаєш мою проблему.) (Alisa folge deinem Herzen, серія 183, 18:24).

(10) *Herr Sonnichler... Nichts, Herr Sonnichler!*

(Пане Зонбіглер... Ніякого, пана Зонбіглера!) (Sturm der Liebe, серія 2613, 21:16).

Повторення слів може відбуватися в різних граматичних формах. Тоді мова йдеться про фігуру поліптон (Сидоренко, 2017, с. 254):

(11) *Wenn ich es sage. Wenn er es sagt.* (Якщо я це кажу. Якщо він це каже.) (Sturm der Liebe, серія 2613, 40:23).

Схильність до повторення мають не тільки повнозначні та службові частини мова, а також вигуки (див. реч. (12)).

(12) *Mann, Mann, Mann, Mann, Mann.*

(Боже, Боже, Боже, Боже, Боже) (Alisa folge deinem Herzen, серія 185, 32:44).

Окрім повторів значну увагу привертають нагнітання, ампліфікація та градація (нагнітання однотипних синтаксичних одиниць).

Почуття людини зазвичай характеризуються хвилеподібністю та нестриманістю, таким чином така стилістична фігура як ампліфікація сприяє смислової конденсації та логічному увиразненню думки (Чабаненко, 2002, с. 175) (див. реч. (13)).

(13) *Я не хочу втручатися в твоє життя, розумієш? Я не хочу нікого відбивати. Я не знаю, що мені робити.* (Тільки кохання, серія 15, 45:96)

У масиві тексту вагому роль в реалізації категорії емотивності відіграє інверсія, мовленнєво-стилістичний засіб, який полягає в зміні звичайного, усталеного порядку слів у реченні з виділенням певного (емоційно важливого) члену речення інтонаційно та емфатична інверсія (порушення усталеної послідовності членів речення, внаслідок якого певний елемент виділяється й набуває конотації емоційності або експресивності. (Каушанская, 1973, с. 266) (див. реч. (14)–(15)).

(14) *Richtig begeistert klingst du aber nicht.* (При всьому, щасливою ти не виглядаєш) (Alisa folge deinem Herzen, серія 183, 23:07).

(15) *Habe ich euch erwischt.* (Застиг я вас таки.) (Sturm der Liebe, серія 2620, 27:51).

Під час аналізу порівняння як стилістичного засобу були зафіксовані як нейтральні варіанти так і зооніми, епітети та фразеологізми (див. реч. (16)–(21)).

(16) *Ich kann schweigen, wie ein Karpf.* (я нім як риба) (Sturm der Liebe, серія 2032, 4:31).

(17) *Aber ist es wirklich nötig, kriegen wir nicht wie normale Menschen hin, uns zu verhalten?* (Чи нам все це потрібно, невже ми не можемо спілкуватися як нормальні люди?) (Sturm der Liebe, серія 2032, 33:21).

(18) *Sieht wirklich aus wie neu.* (Дійсно виглядає як нове.) (Alisa folge deinem Herzen, серія 183, 21:49).

(19) *Oh, also, die taucht im Augenblick überall auf. Kann man wohl sagen, wie eine Plage.* О, авжеж вона всюди. Можна легко сказати, як саранча. (Alisa folge deinem Herzen, серія 183, 14:44).

(20) *Чи може поцілувати тебе 3 рази? Як жабку?* (Тільки кохання, серія 15, 24:26).

(21) *Klavo, du bist eine Biester aus dem Haus.* Клаво, ти почала бігати з дому вечорами і ведеш себе як... Як остання дівка. (Тільки кохання, серія 15, 25:33).

Парцеляція (див. реч. (22)–(23)) є одним із частотних засобів синтаксичного оформлення речення у розмовному мовленні. В. А. Чабаненко навіть відносить явище парцеляції до «найефективніших стилістичних прийомів видобування та передачі емотивної експресії» (Чабаненко, 2002: 174). За визначенням Е. И. Шендельс парцеляція являє собою порушення звичайної конструкції речення у розмовній і літературній мові, коли будь-які частини речення стоять поза будь-якого зовнішнього зв'язку з іншими складовими речення (Шендельс, 1974: 295).

(22) *Weil es eine einmalige Sache war. Zweimalig.* (Бо це було одноразово. Дворазово.) (Sturm der Liebe: серія 2620, 12:06).

(23) *Йому терміново потрібні ліки. Дуже дорого.* (Дві матері: серія 1, 08:07).

Проте, парцельовані члени речення не утворюють самостійних висловлювань, а є додатковим повідомленням до попередніх речень. Така роль парцельованих членів витікає з комунікативного завдання висловлювання: у будь-якому самостійному реченні обов'язково присутнє основне нове – мета висловлювання. Парцельовані члени ніколи не виступають в ролі основного нового. У переважній більшості випадків

вони відіграють роль неосновного компонента складу нового, тобто є додатковим повідомленням до попереднього речення (Волокитина, 1969: 39). Парцельовані висловлювання виконують таким чином дві функції водночас – уточнюючу та інтенсифікуючу. Експресивний ефект парцелятивів ґрунтується на акцентуванні якогось нюансу через винесення останнього за формальні рамки речення (Кострова, 2004: 33).

Здібність до парцеляції у різних членів речення виявляється неоднаково. Вона залежить в першу чергу від їх синтаксичного зв'язку з присудком: чим більш вільний зв'язок, тим більше можливостей для парцеляції. Отже, частіше піддаються парцеляції факультативні члени (Волокитина, 1969: 40) (див. речення (24)):

(24) *Beatrice hat Frau Morgenstern auf frischer Tat ertappt. In unserem Schlafzimmer. Beim Spionieren.* (Беатріс спіймала пані Моргенштерн на гарячому. В нашій спальні. За шпигуванням.) (Sturm der Liebe: серія 2620, 24:19).

Піддаватися парцеляції можуть одночасно декілька членів речення та їх комунікативна функція при цьому буде однакова – всі вони виступають як додаткове повідомлення (див. речення (25)).

(25) *Profis müssen acht Stunden am Tag trainieren. Taktik, Technik. Eigentlich alles.* (Профі мають тренуватись 8 годин на день. Тактика, техніка. Практично усе.) (Alisa folge deinem Herzen: серія 185, 39:55).

Досить часто зустрічається парцеляція з економією сполучників: *Ich weiß. Du hast recht.* (Я знаю, ти прав.) замість *Ich weiß, dass du recht hast.* (Я знаю, що ти прав.) (Шендельс, 1974: 298). Також причиною наявності великої кількості парцельованих підрядних речень стає зниження уваги до мовленнєвої форми в афективних реченнях (див. речення (26, 27)).

(26) *Ich habe doch gesagt, zu zweit geht schneller.* (Я ж казав, вдвох буде швидше) (Alisa folge deinem Herzen: серія 185, 03:06).

(27) *Vin ne mig. Vin чесний!* (Обручка з рубіном: серія 185, 39:28).

На нашому матеріалі найвищою виявилась тенденція до парцеляції другорядних членів речення та парцеляція підрядних речень. В обох досліджуваних мовах явище парцеляції марковано як частотне, проте в німецькій мові зафіксована більша кількість випадків парцельованих речень.

Поєднання різноманітних синтактико-стилістичних прийомів значно збільшує експресивність та виразність мовлення.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Експресивний синтаксис відіграє значну роль в реалізації емоційного стану та емотивної прагматики мовця. Емотивність на синтаксичному рівні виявляється через будь-які порушення канонічності граматичної структури.

У результаті дослідження встановлено середній розмір емоційного висловлювання в німецьких та українських теленовелах. Середнє українське емотивне речення виявилось коротшим за німецьке, що можна пояснити різними індексами аналітичності німецької та української мов. При порівнянні довжини речень з ПЕ та НЕ були отримані вищі показники для речень з негативними емоціями в обох досліджуваних мовах. Крім того була встановлена закономірність залежності довжини речення від інтенсивності емоції. Для речень з НЕ: **чим інтенсивніше емоція, тим коротше середня довжина речення.** Для речень з ПЕ: **чим інтенсивніше емоція, тим довше середня довжина речення.** Висловлювання на позначення інтенсивних емоцій зазвичай за структурою бувають двох типів – дуже короткі або переобтяжені нестримним потоком слів.

Розмовне емоційне мовлення характеризується хиткістю кордонів та тенденцією до стислості. В обох мовах превалюють прості речення. Але в німецькій мові, не зважаючи на великий обсяг недвоскладних речень, все ж таки домінує двоскладна канонічна структура. В українській мові домінують недвоскладні речення незалежно від емотивного знаку. Крім того, на матеріалі обох мов можна простежити різні тенденції до еліптизації членів речення. В усіх теленовелах окрім еліптичних наявні неповні речення.

Окрім поверхневої структурної неіконічності (зменшення синтаксичної складності речення, наявності недвоскладних, еліптичних, неповних/обірваних речень), на нашому матеріалі у ролі емотивних маркерів найбільш частотними виявилися різні види повторів, (емфатична) інверсія, порівняння, прийоми нагнітання та парцеляція. Найвищою виявилась тенденція до парцеляції другорядних членів речення та парцеляція підрядних речень. В обох досліджуваних мовах явище парцеляції марковано як частотне, проте в німецькій мові

на нашому матеріалі зафіксована більша кількість випадків парцельованих речень.

Перспективним вважаємо комплексне дослідження проблематики співвідношення вербаль-

ного та невербального рівнів в компаративній перспективі та роботу з більшими текстовими масивами для детальнішого розгляду окремих емоційних станів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Волокитина А. И. Соотношение коммуникативного и структурного планов в порядке слов немецкого языка. Саратов : изд. Саратовского университета, 1969. 254 с.
2. Девкин В. Д. Немецкая разговорная речь. Синтаксис и лексика. М. : Международные отношения, 1979. 254 с.
3. Каушанская В. Л. Грамматика английского языка. М. : Просвещение, 1973. 320 с.
4. Кострова О. А. Экспрессивный синтаксис современного немецкого языка. М. : Флинта, 2004. 240 с.
5. Лагутин В. И. Проблемы анализа художественного диалога. Кишинев, 1991. 98 с.
6. Лебедев В. Б. Об одной структурной особенности немецкой диалогической речи. *Ученые записки Горьковского государственного педагогического института*. Вып. 30. Волго-вятское изд-во, 1976. С. 231–240.
7. Орлова Н. Н. Языковые средства выражения эмоций: синтаксический аспект (на материале современной английской прозы) : дис. ... канд. фил. наук: 10.02.19, 10.02.04. Ростов-на-Дону, 2009. 188 с.
8. Сидоренко І. А. Повтор як ключовий принцип функціонування стилістичних фігур сучасних англomовних драматичних творах. Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики. Збірник наукових праць Чернівецького нац. унів. ім. Ю. Федьковича. Чернівці, 2017. С. 252–263.
9. Скалкин В. Л. Обучение диалогической речи. Киев : Радянська школа, 1989. 157 с.
10. Чабаненко В. А. Стилiстика експресивних засобів української мови. Запорiжжя : ЗДУ, 2002. 352 с.
11. Шендельс Е. И. Грамматика немецкого языка. М. : 1974. 366 с.
12. Шипова И. А. Эмоциональный синтаксис в немецкоязычном художественном дискурсе : дис. ... канд. фил. наук: 10.02.04. М., 2005. 230 с.
13. Fiehler R. Syntaktische Phänomene in der gesprochenen Sprache. *Handbuch "Satz, Äußerung, Schema"*. Berlin/Boston : de Gruyter, 2015. S. 370–395.
14. Fiehler R. *Angewandte Diskursforschung*. Neuauflage Radolfzell : Verlag für Gesprächsforschung, 2002. B. 2. S. 18–35.
15. Günthner S. Praktiken erhöhter Dialogizität: onymische Anredeformen als Gesten personifizierter Zuwendung. *Zeitschrift für germanistische Linguistik*. 2016. 44 (3). S. 406–436.
16. Hoffmann L., Ziffonum G., Strecker B. *Grammatik der deutschen Sprache*. Verlag W de S, Berlin, 1997. 952 s.
17. Kailuweit R. *Syntax und Semantik französischer und italienischer Gefühlsverben*. Tübingen : Niemeyer Verl., 2005. 372 s.
18. Kelih E., Grzybek P. Häufigkeiten von Satzlängen: Zum Faktor der Intervallgröße als Einflussvariable (am Beispiel slowenischer Texte). *Glottometrics* 8. 2004. S. 23–41.
19. Osterroth A. Der Einfluss der synchronfassungen massenmedialer Produkte auf den Sprachwandel am Beispiel des Lexems Nerd. *Sprachreport*, 31 (2015), 3. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/83653824.pdf>
20. Schreiber M. *Textgrammatik – gesprochene Sprache – Sprachvergleich: Pronomen im gesprochenen Französischen und Deutschen*. Frankfurt am Main : Lang, 1999. 537 s.
21. Weinrich H. *Textgrammatik der deutschen Sprache*. Georg Olms Verlag, Zürich, 1990. 1111 s.

REFERENCES:

1. Volokytna, A. Y. (1969) Sootnoshenie kommunikativnogo i strukturnogo planov v poriadke slov nemetskoho yazyka [The Correlation of Communicative and Structural Plans in German Word Order]. *Saratov : yzd. Saratovskoho unyversyteta*. 254 p.
2. Devkyn, V. D. (1979) Nemetskaia razgovornaia rech. Sintaksis y leksika. [German colloquial speech. Syntax and vocabulary]. М. : Mezhdunarodnye otnosheniya. 254 p.
3. Kaushanskaia, V. L. (1973) Grammatika anhl'yiskoho yazyka. [English grammar]. М. : Prosveshchenye. 320 p.
4. Kostrova, O. A. (2004) Ekspressivnyi sintaksis sovremennogo nemetskoho yazyka. [Expressive Syntax of Modern German]. М. : Flinta, 240 p.
5. Lahutyn, V. Y. (1991) Problemy analiza hudozhestvennogo dialoga. [Problems of the artistic dialogue analysis]. Kyshynev. 98 p.
6. Lebedev, V. B. (1976) Ob odnoi strukturnoi osobennosti nemetskoii dialogicheskoi rechi. [On one structural feature of German dialogic speech]. *Uchenye zapiski Gorkovskogo gosudarstvennogo pedagogicheskoho instituta*. Vyp. 30. Volgo-viatskoe yzd-vo. Pp. 231–240.

7. Orlova, N. N. (2009) *Yazykovye sredstva vyrazheniya emotsyi: sintakicheskii aspekt (na materiale sovremennoi angliyskoi prozy)* [Language Tools of Expressing Emotions: Syntactic Aspect (on the Material of Modern English Prose)] : dys. ... kand. fil. nauk: 10.02.19, 10.02.04. Rostov-na-Donu, 188 p.
8. Sydorenko, I. A. (2017) *Povtor yak kliuchovyi pryntsyf funktsionuvannia stylistychnykh fihur suchasnykh anhlovnykh dramatychnykh tvorakh.* [Repetition as a key principle of the functioning of stylistic figures of modern English-language drama]. *Aktualni problemy romano-hermanskoi filolohii ta prykladnoi linhvistyky. Zbirnyk naukovykh prats Chernivetskoho nats. univ. im. Yu. Fedkovycha. Chernivtsi.* Pp. 252–263.
9. Skalkyn, V. L. (1989) *Obuchenie dialohycheskoi rechi.* [Teaching dialogic speech]. Kyev : Radianska shkola. 157 p.
10. Chabanenko, V. A. (2002) *Stylistyka ekspresyvnykh zasobiv ukrainskoi movy.* [Stylistics of expressive tools of the Ukrainian language]. Zaporizhzhia : ZDU. 352 p.
11. Shendels, E. Y. (1974) *Grammatika nemetskogo yazyka.* [Grammar of the German language]. M. 366 s.
12. Шипова, И. А. *Эмоциональный синтаксис в немецкоязычном художественном дискурсе : дис. ... канд. фил. наук: 10.02.04. М., 2005. 230 с.* Shypova, Y. A. (2005) *Emotsionalnyi sintaksis v nemetskoiazichnom hudozhestvennom diskurse* [Emotional syntax in German-language artistic discourse] : dis. ... kand. fil. nauk: 10.02.04. M. 230 p.
13. Fiehler, R. (2015) *Syntaktische Phänomene in der gesprochenen Sprache. Handbuch "Satz, Äußerung, Schema".* [Syntactic phenomena in spoken language. Handbook "Sentence, Utterance, Scheme"]. Berlin/Boston : de Gruyter. Pp. 370–395.
14. Fiehler, R. (2002) *Angewandte Diskursforschung.* [Applied discourse research]. Neuaufgabe Radolfzell : Verlag für Gesprächsforschung. B. 2. Pp. 18–35.
15. Günthner, S. (2016) *Praktiken erhöhter Dialogizität: onymische Anredeformen als Gesten personifizierter Zuwendung.* [Practices of heightened dialogicity: onymous forms of address as gestures of personified attention]. *Zeitschrift für germanistische Linguistik.* 44 (3). Pp. 406–436.
16. Hoffmann, L., Ziffonum, G., Strecker, B. (1997) *Grammatik der deutschen Sprache.* [Grammar of the German language]. Verlag W de S, Berlin. 952 p.
17. Kailuweit, R. (2005) *Syntax und Semantik französischer und italienischer Gefühlsverben.* [Syntax and semantics of French and Italian verbs of emotions]. Tübingen : Niemeyer Verl. 372 s.
18. Kelih, E., Grzybek, P. (2004) *Häufigkeiten von Satzlängen: Zum Faktor der Intervallgröße als Einflussvariable (am Beispiel slowenischer Texte).* [Frequency of sentence lengths: On the factor of interval size as an influencing variable (using the example of Slovenian texts)]. *Glottometrics* 8. Pp. 23–41.
19. Osterroth, A. *Der Einfluss der synchronfassungen massenmedialer Produkte auf den Sprachwandel am Beispiel des Lexems Nerd.* [The influence of dubbed versions of mass media products on language change using the example of the lexeme nerd]. *Sprachreport*, 31 (2015), 3.
20. Schreiber, M. (1999) *Textgrammatik – gesprochene Sprache – Sprachvergleich: Pronomen im gesprochenen Französischen und Deutschen.* [Text grammar – spoken language – language comparison: pronouns in spoken French and German]. Frankfurt am Main : Lang. 537 p.
21. Weinrich, H. (1990) *Textgrammatik der deutschen Sprache.* [Text grammar of the German language]. Georg Olms Verlag, Zürich. 1111 p.

UDC 811.111

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-21>

Liudmyla MOSHKOVSKA

Senior Lecturer at the Department of Foreign Philology and Translation, Kyiv National Transport University, 1 Mykhaila Omelianovycha-Pavlenka St, Kyiv, Ukraine, 02000

ORCID: 0000-0002-4173-9018

To cite this article: Moshkovska, L. (2022). *Pereklad transportnoi terminolohii v akademichnykh tekstakh kompresovanoho typu* [Translation of transport terminology in academic texts of compressed type]. *Current Issues of Foreign Philology*, 16, 143–149, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-21>

TRANSLATION OF TRANSPORT TERMINOLOGY IN ACADEMIC TEXTS OF COMPRESSED TYPE

The article is aimed at investigating the ways of the faithful conveying of English-language transport terms in academic texts of compressed type into Ukrainian. A number of scientific methods were employed in the research: theoretical analysis of academic literature, comparative and contextual methods, statistical analysis of data processing, methods of linguistic and translation interpretation of final results. Relevance of the research is to characterize and compare functional features of theses, summaries, abstracts, to distinguish terminological units inherent in each type according to their structural and semantic criteria and to identify the most applicable ways of their adaptation in translated texts through the transformational approach application. As a result, the abstract is characterized as a brief informative text, outcomes of the main research provisions without author's conclusions with the predominant application of terms of different structural types. The text of a summary is represented as a text's fragment in the form of a concise characteristic of a scientific paper with the exposition of the main author's ideas, research results expressed by author's terms-acronyms, proper names, intrabranсh terminology. The English thesis is characterized as a research theme introduction and its substantiation with the main idea identification where interbranch terms, intrabranсh lexical units, terms-internationalisms, proper names, general scientific terms function. Hence, the lexical semantic transformation permutation was described as a dominant way of conveying eight structural models of terminological noun clusters. Combined transformations were employed to translate terminological clusters and terms-neologisms denoting transport systems in the texts of abstracts and summaries: loan translation + adaptive transcoding + permutation + substitution; substitution + omission + loan translation; generalization + explication. Loan translation and transcoding were used to translate simple, derivative interbranch, general subject field terms, terms-internationalisms, general scientific lexemes denominating participants of transport services, operations, transport documents in abstracts. One- and two-component interbranch and general subject field terms expressing transport facilities and transport-related problems were translated through modulation. Partial explication and descriptive translation were applied for conveying proper names, intrabranсh terms in the texts of theses and summaries.

Key words: abstract, thesis, summary, interbranch terminology, intrabranсh term, lexical semantic transformations.

Людмила МОШКОВСЬКА

старший викладач кафедри іноземної філології та перекладу, Київський національний транспортний університет, вул. Михайла Омеляновича-Павленка, 1, Київ, Україна, 02000

ORCID: 0000-0002-4173-9018

Бібліографічний опис статті: Мошковська, Л. (2022). *Переклад транспортної термінології в академічних текстах компресованого типу*. *Актуальні питання іноземної філології*, 16, 143–149, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-21>

ПЕРЕКЛАД ТРАНСПОРТНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В АКАДЕМІЧНИХ ТЕКСТАХ КОМПРЕСОВАНОГО ТИПУ

Стаття спрямована на дослідження способів точної передачі англomовних транспортних термінів в академічних текстах компресованого типу на українську мову. У роботі застосовано низку наукових методів: теоретичний аналіз наукових джерел, порівняльний та контекстуальний методи, статистичний аналіз обробки даних, методи лінгвістичної та перекладацької інтерпретації отриманих результатів. Актуальність дослі-

дження полягає у характеристиці та порівнянні функціональних властивостей тез, резюме, анотацій, виокремленні характерних термінологічних одиниць для кожного типу з урахуванням структурно-семантичних ознак та у виокремленні найуживаніших способів їх адаптації в перекладених текстах через застосування трансформційного підходу. Таким чином, анотацію охарактеризовано як короткий інформативно насичений текст, підсумок основних положень дослідження без авторських висновків з переважним використанням термінів різних структурних типів. Резюме представлено як текстовий фрагмент у вигляді стислої характеристики наукової праці з викладом головних думок автора та результатів дослідження, що відтворені авторськими термінами-акронімами, власними назвами, вузькогалузевою термінологією. Англomовну тезу охарактеризовано як представлення теми дослідження та її обґрунтування із зазначенням головної ідеї, де функціонують міжгалузеві терміни, вузькогалузеві лексичні одиниці, терміни-інтернаціоналізми, власні назви, загальнонаукові терміни. Отже, лексико-семантичну трансформацію пермутацію описано як домінуючий спосіб передачі восьми структурних моделей термінологічних іменникових словосполучень. Комбіновані трансформації застосовано до термінологічних словосполучень та термінів-неологізмів на позначення транспортних систем в текстах анотацій та резюме: калькування + адаптивне транскодування + пермутація + заміна; заміна + вилучення + калькування; генералізація + експлікація. Калькування та транскодування вжито для перекладу простих, похідних міжгалузевих, загальногалузевих термінів, термінів-інтернаціоналізмів, загальнонаукових лексем на позначення учасників транспортних послуг, операцій, перевізних документів в анотаціях. Одно- та двокомпонентні міжгалузеві та загальногалузеві терміни для визначення назв транспортних об'єктів та опису проблем, пов'язаних з транспортом, перекладено за допомогою модуляції. Часткова експлікація та описовий переклад вжито для передачі власних назв, вузькогалузевої термінології в текстах тез та резюме.

Ключові слова: анотація, теза, резюме, міжгалузева термінологія, вузькогалузевий термін, лексико-семантичні трансформації.

Problem Statement. The European course and Bologna system implementation in higher education institutions have made a remarkable impact on the education process reorganization and scientific practice. Mastering academic written speech (academic texts of compressed type, in particular) has become the main requirement for students, scholars who highlight their outcomes in scientific journals to ground the validity of experimental data, thus making them public. However, research material exposition in English is closely related to some difficulties caused by the choice of the appropriate linguistic means to introduce scientific ideas in the compressed text space of abstracts, summaries and theses. As a result of direct translation of these texts into English or English primary sources interpretation in the target language, an expert faces a number of problems that arise due to semantic discrepancies of original scientific texts and their translated versions of compressed type resulting in the content distortion and inadequacy of the original material comprehension in translation. Hence, there is an urgent need for students and researchers to improve skills in writing academic texts and in choosing the appropriate linguistic means to faithfully interpret them into the target language.

Analysis of Recent Researches and Publications. Academic writing is regarded by most scholars as the methodology of compiling scientific texts to represent different researches and theoretical generalizations based on scientific

methods. The academic text is a scientific text aimed at informing scientific community about the research phenomenon. Philologists I. B. Korotkina, S. K. Revuts'ka, V. M. Zinchenko determine academic writing as a universal set of skills recognized as the dominant ones for successful studies at a higher education institution. This complex encompasses linguistic and metalinguistic competences such as: logic, analytical and critical thinking, objectivity and respectful attitude to other ideas and texts (Ревуцька, Зінченко, 2019). Academic writing is characterized by a variety of genres that have their own structural and linguistic ordering, scientific value in the English academic context. Monographs, handbooks, lectures, reports on the outcomes of conferences, congresses, oral speeches, dissertations and scientific records are referred to primary academic sources since they presuppose the original author's contribution in the creation. Primary texts are based on the author's researches and his personal viewpoints. Secondary texts compiled on the basis of original works are represented by essays, reviews, theses, abstracts, summaries, encyclopedic articles and scientific discussions. While preparing secondary texts, the compression of information is observed. Researcher O. V. Ierchenko supports a scientific idea of linguist L. N. Murzin that compression does not consist in a simple reduction of the text volume. While decreasing it, it is necessary to preserve its content. So, he divides textual compression into two types: quantitative (structural) and qualitative

(semantic) (Єрченко, 2015). Thus, in the context of writing abstracts, summaries and theses, “compression” phenomenon performs the function of structural and semantic processing of certain information that stipulates information volume shrinkage either in the contextual plane or in the information expression plane.

In the process of exploring translation approaches to adequately convey the meanings of terminological units that constitute the lexical layer of three types of compressed texts, it was revealed that philologists L. O. Chernyakhovska, L. P. Bilozerska, H. I. Voznenko divided terms into two groups from the viewpoint of their translatability factor: those having dictionary equivalents and those having no fixed equivalents (Білозерська, Возненко, Радецька, 2010). Scientist V. I. Karaban elaborated an extended classification of lexical transformations for terms having no equivalents recorded in dictionaries in order to deduce partial correspondences that are to be pragmatically adopted in the target language text (Карабан, 2004). Researchers A. Ya. Kovalenko and G. I. Miram singled out three main stages of rendering terminological units via identification of their meanings in the context of word-groups, their faithful linguistic representation in the target language with final verification against semantic, functional and pragmatic relevance (Коваленко, 2002; Мірам, 2005). Analyzing some peculiarities of transport terminology conveying into Ukrainian, linguists Ye. G. Kryzhanovska and H. P. Lytnieva highlighted the ways and procedures by distinguishing typical models of terminological clusters functioning in English scientific and technical texts (Lytnieva, 2019). It can be inferred that the transformational approach to achieving partial equivalence is the most relevant way to faithfully interpret English transport terms meanings in the Ukrainian language.

Therefore, an insufficient level of scientific elaboration of the issue and its relevance for modern development of the transport sphere, that has become a driving force of the technological progress, enabled to determine some basic provisions of the research.

The purpose of the article is to investigate the ways of the faithful conveying of English transport terminology in academic texts of compressed type into Ukrainian. It can be achieved through the following tasks fulfilment:

- to describe functional peculiarities of English academic transport texts of compressed type;
- to conduct structural and semantic analysis of English terms in abstracts, theses, summaries;
- to determine the most applicable ways of English transport terms rendering into Ukrainian.

The subject of the research is English transport terminology in academic texts of compressed type.

The object of the research is the ways of rendering English transport terms into Ukrainian.

A number of scientific methods applied in the research made it possible to resolve the tasks set above. They are based on the functional approach, involving theoretical analysis of academic literature, of English theses, summaries and abstracts of Kyiv National Transport University conferences, scientific publications on transport issues for a comprehensive study in compliance with the comparative and contextual methods, statistical analysis of the data as well as with the method of linguistic and translation interpretation of the results obtained.

Presentation of Research Outcomes.

It is worth considering functional features of the texts of compressed type. In our research, the concept “compression” is regarded as a process of folding the main text that leads to the condensation of the text’s fragments without the information content change or as a modification process due to the textual volume compaction with the informativeness preservation. As a consequence, textual organization of abstracts, summaries and theses becomes the product of compression, being directly related to original extended structures and the content of a primary source.

The abstract realizes a supplementary function allowing the reader to give evaluation of the suggested article as well as communicative, representative, informative and summarizing functions when the main provisions of the original work are represented. Appropriately arranged abstracts have become an important factor to attract the target readers’ attention, triggering their research interest (Iverson, 1998). So, the abstract is a structural part of scientific articles that includes a message which is a report about the research and its account of the issue in a certain sphere. Another type of the compressed text is an English summary that is a concise text’s fragment in the form of the reduced superficial representation

of scientific work. When compiling a summary, information undergoes compression with the focus on the field specificity and the main ideas determined by the author without immersing into theoretical fundamentals of the scientific theory. It comprises a brief introduction of the issue under review, its analysis and conclusions. The summary generalizes the author's ideas. Hence, the abstract is intended to specify the ideas highlighted without the author's stances exposition while the summary is designed to emphasize the author's ideas. The summary can be viewed as a successive compression of the text's fragments (revealing, paraphrasing), resting on the ideas grounded and conclusions made by the author. It is applied in student academic work, theses' representation and scientific discussions (Короткіна, 2011).

It is to be noted that academic texts of compressed type are saturated with terminological transport units that are under review in our research as technological advances in the transport sphere constantly replenish a lexical system with author's terms, terms-internationalisms, nationally biased units of lexicon, terminological acronyms and proper names, often functioning as the components of terminological clusters. Referring to the definition of linguist I. S. Kvytko, a term is defined as a word or a word-group that denotes a concept of a certain well-established scientific or technical field and has systemic relations with other words or word-groups, forming a closed system which is characterized by informativeness, unambiguity and stylistic neutrality (Квитко, 1976). It is worth emphasizing that English abstracts pertain excessive interbranch terminology in combination with general scientific terms, general subject field terms since they are intended to give basic information on the original article's content with the outcomes of the research conducted. *"This paper presents a review of road network vulnerability, seeking to synthesize different terminologies and metrics, among which: reliability, resilience, flexibility, robustness..."* As can be seen, two- and three-component asyndetic interbranch terminological clusters (*road network vulnerability*) prevail in abstracts.

Unlike interbranch terminology and general scientific lexemes in abstracts, the summary incorporates author's terms – acronyms or proper names expressed by noun word-groups (*TOR – The Onion Route; Toyoda Automatic Loom Works*)

and intrabranсh terminology mostly represented by two-component asyndetic noun word-groups (*the hydraulic circuit, the steering pump*) since it is designed to concisely expound the data focusing on a specific technical issue and general conclusions. *"Pressure testing has been carried out in the hydraulic circuit of the steering system to identify insufficient pressure in the steering pump..."*

In contrast to abstracts and summaries, English theses are compiled by avoiding excessive intrabranсh terminology. They expound the purpose of the research focusing on the newly designed transport systems, mechanisms, auto parts to emphasize the relevance of the study and arouse scientific interest of transport experts. The lexical layer encompasses proper names denoting transport systems, internationalisms of terminological nature, multi-component terminological clusters to specify advantages of novel transport technologies. *"EU-LIVE – "Efficient Urban Light Vehicles", a European R&D project will come up with a comprehensive solution covering a wide range of L-category vehicles... for the next generation of electrified, cost- and energy-efficient light urban vehicles"* (Babych M. Y., Syd'ko M. V., 2016). In addition, special phraseology and cliched phrases are widely employed in English theses: *fundamental changes, to be beyond the scope of, for this purpose, to solve a number of problems, to measure and evaluate the impact.*

It was found that plural forms of nouns denoting liquids, auto parts, general scientific phenomena (*oils, steels, clippers, techniques, procedures, methods, data, models*), prepositions "of" and "for" providing syndetic connections within word-groups (*agency for road management, local effects of varying degrees*), terminological word-groups with nouns as head components (*design, model, type, system, network*), causal indicators (*since, therefore, result in, lead to, become, totalling*) are employed in three types of compressed texts.

After conducting structural analysis of the most common transport terms, functioning in three types of compressed texts, it was revealed that simple (one-component) terms amount to 15 % of all the cases (*the stroke – хід поршня, gears – шестерні, a hub – хаб*). In addition, derivative terms formed by prefixal, suffixal, prefixal and suffixal ways account for 35 % of the examples considered (*telecommunications – телекомунікації, transmission – трансмісія, oils – олива,*

congestion – перевантаження). Complex terms (terminological clusters) constitute the largest group of lexical units (50 %) in academic texts of compressed type.

Taking the transformational approach into account, one of the most common ways of conveying meanings of simple and derivative interbranch and general subject field terms denoting participants of transport services, transport operations, transport documents appeared to be loan translation that was employed in 15 % of all the cases considered. Loan translation is regarded as a way of conveying the denotative meaning of the original lexical unit without preserving a sounding or orthographic form but with the structural and semantic model representation (Науменко, Гордєєва, 2011, с.9). “*The carrier ensures the **delivery** by making appropriate choices in the framework of the **contractual agreement** with the **freight** owner...*” (Summary) – «*Перевізник забезпечує **доставку**, приймаючи відповідні рішення в рамках **договірної угоди** з власником **вантажю**...*» Another lexical transformation (15 % of the examples) frequently used to render simple and derivative interbranch terms-internationalisms and general scientific terms was identified as transcoding of two subtypes: transliteration and adaptive transcoding. “*Cities ranking at the top of surveys measuring urban quality of life have advanced urban **transport systems** that prioritize public **transport** and their **infrastructure**...*” (Abstract) – «*Міста, що займають найвищий рейтинг у дослідженнях якісного рівня життя, мають вдосконалені **системи** міського **транспорту**, які надають пріоритет громадському транспорту та їх **інфраструктурі**...*».

In case of dictionary equivalents absence or loan translation and transcoding ways irrelevance, such lexical and semantic transformation as modulation (so called semantic development of the concept) to faithfully convey the meaning of one-component and two-component intrabranched or general subject field terms denominating transport-related challenges and names of transport facilities into the target language was employed in 14 % of the cases. “*This will result in severe increase in **congestion** and incidents **at rail yards**...*” (Abstract) – «*Це призведе до суттєвого збільшення рівня **перенавантаження** **автомобільних доріг** та **нещасних випадків** на **залізничних сортувальних станціях**...*».

It was pointed out that the terminology system of three types of compressed texts encompasses a considerable number of two-, three- and four-component noun-groups of terminological nature with the constituents changing their positions in translation through a lexical semantic transformation of permutation that is mainly subject to the following procedure: rearrangement of the elements in the reverse order (from right to left). The models of terminological asyndetic clusters were formed according to the frequency of their application in academic texts of compressed type:

1. N + N (head): *shipment requirements* – умови постачання, *route determination* – визначення маршруту;

2. N + Part. I: *light scattering* – розсіювання світла;

3. Adj. + N: *automotive industries* – галузі автомобільної промисловості;

4. Adj. + N + N: *public transport inadequacy* – низька ефективність громадського транспорту;

5. N + N + N: *engine control unit* – блок управління двигуном.

Another group of terminological syndetic noun clusters can be described by two-component models with the prepositions “of”, “from” or extended by the copulative conjunction “and”:

1. N + from + N: *energy from the fuel* – енергія від пального (loan translation);

2. N + of + N: *the performance of technologies* – ефективність технологій (concretization + transliteration);

3. N and N: *track and trace* – контроль та стеження за рухом товарів під час перевезення (generalization + explication).

Comparing the ways of rendering the above-mentioned terminological clusters of the most productive models, it should be emphasized that the lexical semantic transformation of permutation realized by the reverse order of transmitting components within two and three-component asyndetic noun-groups proved to be dominant (19 % of all the cases). Moreover, many terminological clusters of the indicated types were conveyed by combined transformations (17 % of the complex terms) in order to faithfully realize the meaning of the concept, thus avoiding the ambiguity of its interpretation in the target language text. In addition, there were rare cases of multi-component terms, functioning to describe nanomaterials of auto

parts or novel transport services. They were mostly rendered through combined transformations: *impact energy absorbing material* – *речовина, що поглинає енергію при зіткненні* (permutation + verbalization + contextual substitution); *non-conventional uses of tramway vehicles* – *нетрадиційне використання трамваїв* (substitution + omission + loan translation).

In the process of conveying terms-neologisms, it was indicated that they function in academic abstracts to name newly emerged smart transport systems (proper names). The componential approach to their rendering allowed to identify the appropriate translation ways for their pragmatic adaptation in the target language text. “*Intelligent Transport Systems (ITS) applications can be grouped within five summary categories as Advanced Traveler Information Systems, Advanced Transportation Management Systems, ITS-Enabled Transportation Pricing Systems, Advanced Public Transportation Systems*” (Thesis) (Babych M. Y., Yurkas N. Y., 2019). – «*Інтелектуальні транспортні системи (ІТС) можна звести до п’яти базових категорій: Вдосконалені інформаційні Системи для мандрівників* (loan translation + adaptive transcoding + permutation + substitution), *Передові системи управління перевезеннями* (permutation + loan translation + substitution), *Системи ціноутворення та транспортні послуги з підтримкою ІТС* (permutation + substitution + modulation + transliteration), *Вдосконалені системи громадського транспорту*».

It can be stated that theses, abstracts and summaries contain proper nouns representing names of transport facilities, departments, companies, brands. One of the efficient translation techniques was partial explication (8 % of the lexemes) with the transplantation of the English name (4 %). “*The Trum introduces a concept vehicle compatible with LRT and trolleybus infrastructure which is intended for urban goods delivery and compares the costs of trumming against those of trucking under different scenarios...*” (Summary) – «*Виробнича компанія “Trum” представляє концепцію автомобіля, сумісного з легкорейковим транспортом та троллейбусною мережею, що призначений для міської доставки вантажів з порівняльним аналізом витрат на доставку трамваєм та вартості вантажоперевезень за різними схемами...*». As can be seen, the abbreviation LRT was conveyed in the Ukrainian summary through

the full name of the concept expressed by the three-component terminological noun cluster.

In the theses about engine designs, a number of terminological abbreviations expressing certain positions of valves were conveyed into Ukrainian through a lexical semantic transformation of description (4 % of the terms) to fully disclose the meaning of the concept being represented in the first sentence: *DOHC (Double OverHead Camshaft)* – *двигун з двома розподільними валами в голівці блоку циліндрів*; *SOHC (Single OverHead Camshaft)* – *двигун з одним розподільним валом і клапанами в голівці блока циліндрів*. When mentioning them in the text for the second time, English abbreviations were transplanted in the target language text of the thesis as well as the English language names of well-known car brands, the engines of the indicated types were installed in: *Renault Logan* – *Renault Logan*, *Fiat 125* – *Fiat 125*, *Jaguar* – *Jaguar*, *Alfa Romeo* – *Alfa Romeo*. Furthermore, there were some cases of employing the lexical and semantic transformation of compression (12 %) through the use of Ukrainian abbreviations when conveying syndetic and asyndetic terminological clusters that express some specifications of engine mechanisms: *the efficiency of the piston engine* – *ККД поршневого двигуна*, *a timing belt* – *ремінь ГРМ*.

Conclusions. To sum up, English abstracts, summaries and theses are regarded as the secondary academic texts of compressed type pertaining lexical and functional peculiarities. They are compiled to expound brief information of scientific researches and their results in different scientific publications. They are identified as those saturated with a great number of terms: general scientific, interbranch, general subject field, intrabranched terminological units, proper names and abbreviations. The structural and semantic criteria of their classification enabled to describe the most common ways of their faithful translation into Ukrainian. **In the perspective**, a comprehensive analysis of grammatical aspects of English academic texts of compressed type will enable to identify syntagmatic properties of technical terms within specific syntactic units that will result in a full description of grammatical and lexico-grammatical transformations to adequately convey lexical and grammatical units into Ukrainian, thus achieving structural, semantic and pragmatic correspondences of the original text of the compressed type and its translated version.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. 576 с.
2. Квитко І. С. Термин в научном документе. Львів : Вища школа, 1976. 128 с.
3. Коваленко А. Я. Загальний курс науково-технічного перекладу. К. : Фірма «Інкос», 2002. 320 с.
4. Короткіна І. Б. Академическое письмо. Учебно-методическое пособие для руководителей школ и специалистов образования. Берлин : Lap Lambert, 2011. 108 с.
5. Iverson C. American Medical Association. Manual of Style: a guide for authors and editors: book. Philadelphia, USA : Williams & Wikins, 1998. 660 p.
6. Lytnieva H. P. Asyndetic technical terms and their translation in automobile construction sphere // *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. 2019. № 6. С. 221.
7. Науменко Л. П., Гордєєва А. Й. Практичний курс перекладу з англійської мови на українську. Вінниця : Нова Книга, 2011. 136 с.
8. Ревуцька С. К., Зінченко В. М. Академічне письмо: навчальний посібник. Кривий Ріг : ISBN, 2019. 130 с.
9. Білозерська Л. П., Возненко Н. В., Радецька С. В. Термінологія та переклад. Вінниця : Нова книга, 2010. 232 с.
10. Основи перекладу: курс лекцій з теорії перекладу англійською мовою / Мірам Г. Е. та ін.; за ред. Брешко Н. К. : Ніка-Центр, 2005. 240 с.
11. Babych M. Y., Syd'ko M. V. Project EU-LIVE: Efficient Urban Light Vehicles // *Тези доповідей / Національний транспортний університет*. Київ : НТУ, 2016. С. 454.
12. Babych M. Y., Yurkas N. Y. Intelligent Transport Systems Applications for Freight Transportation // *Тези доповідей / Національний транспортний університет*. Київ : НТУ, 2019. С. 516.
13. Єрченко О. В. Структурно-композиційні та лінгвокогнітивні принципи наукової медичної статті та анотації : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук: 10.02.04: захист 28.03.2016 / наук. кер. Помірко Роман Семенович. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2015. 270 с.

REFERENCES:

1. Karaban, V. I. (2004). *Pereklad anhliiskoi naukovoï i tekhnichnoi literatury. Hramatychni trudnoshchi, leksychni, terminolohichni ta zhanrovo-stylistychni problemy* [Translation of English scientific and technical literature. Grammatical difficulties, lexical, terminological and genre-stylistic problems]. Vinnytsia : *Nova knyha*. [in Ukrainian]
2. Kvytko, Y. S. (1976). *Termyn v nauchnom dokumente* [The term in the scientific document]. Lviv : *Vyshcha shkola*. [in Russian]
3. Kovalenko, A. Ya. (2002). *Zahalnyi kurs naukovo-tekhnichnoho perekladu* [General course of scientific and technical translation]. Kyiv : *Firma "Inkos"*. [in Ukrainian]
4. Korotkina, Y. B. (2011). *Akademicheskoe pismo* [Academic writing]. Uchebno-metodycheskoe posobyе dlia rukovodytelei shkol y spetsyalystov obrazovaniya. Berlin : *Lap Lambert*. [in Russian]
5. Iverson, C. (1998). *American Medical Association. Manual of Style: a guide for authors and editors* : book. Philadelphia, USA : *Williams & Wikins*.
6. Lytnieva, H. R. (2019). *Asyndetic technical terms and their translation in automobile construction sphere* // *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia": serii "Filolohiia"*. № 6, 221.
7. Naumenko, L. P., Gordeyeva, A. Y. (2011). *Praktychnyi kurs perekladu z anhliiskoi movy na ukrainsku* [Practical course of translation from English into Ukrainian]. Vinnytsia : *Nova knyha*. [in Ukrainian]
8. Revutska, S. K., Zinchenko, V. M. (2019). *Akademichne pismo : navchalnyi posibnyk* [Academic writing : handbook]. Kryvyi Rih : *ISBN*. [in Ukrainian]
9. Bilozerska, L. P., Voznenko, N. V., Radetska, S. V. (2010). *Terminolohiia ta pereklad* [Terminology and translation]. Vinnytsia : *Nova knyha*. [in Ukrainian]
10. Miram, H. E. et al. (2005). *Osnovy perekladu : kurs leksiï z teorii perekladu anhliiskoiu movoiu* [Basic translation: a course of lectures on translation theory and practice in English]. Kyiv : *Nika-Tsentr*. [in Ukrainian]
11. Babych, M. Y., Syd'ko, M. V. (2016). *Project EU-LIVE: Efficient Urban Light Vehicles* // *Tezy dopovidey / Natsional'nyi transportnyi universitet* (p. 454). Kyiv : *NTU*.
12. Babych, M. Y., Yurkas, N. Y. (2019). *Intelligent Transport Systems Applications for Freight Transportation* // *Tezy dopovidey / Natsional'nyi transportnyi universitet* (p. 516). Kyiv : *NTU*.
13. Ierchenko, O. V. (2015). *Strukturno-kompozytsiini ta linhvokohnityvni pryntsyipy naukovoï medychnoi statti ta anotatsii* [Structural compositional and linguo-cognitive principles of the scientific medical article and abstract] : Candidate's thesis. Lviv : *Lvivskiy natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka*. [in Ukrainian]

УДК 821.111(71)-31-93

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-22>

Катерина НІКОЛЕНКО

аспірантка кафедри світової літератури, Львівський національний університет імені Івана Франка, вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79007

ORCID: 0000-0002-1299-8483

Бібліографічний опис статті: Ніколенко, К. (2022). Різновиди точок зору в романі «Енн із Острова Принца Едварда» Л. М. Монтгомері. *Актуальні питання іноземної філології*, 16, 150–156, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-22>

**РІЗНОВИДИ ТОЧОК ЗОРУ В РОМАНІ «ЕНН ІЗ ОСТРОВА ПРИНЦА ЕДВАРДА»
Л. М. МОНТГОМЕРІ**

У статті висвітлено теоретичні засади поняття «точка зору» як однієї з провідних категорій сучасної наратології (у концепціях Ф. Штанцеля, Ж. Женетта, В. Шміда, М. Флудернік, Б. Успенського). На підставі тексту роману «Енн із Острова Принца Едварда» канадської письменниці Люсі Мод Монтгомері розглянуто специфіку наративних стратегій, що застосовує авторка для характеристики персонажів, явищ і ситуацій, зокрема способи зміни та перемикання точок зору (у перцептивному, мовному, ідеологічному планах). Встановлено, що індивідуальному стилю Л. М. Монтгомері притаманна постійна зміна наративних позицій персонажів (у цьому аспекті слід відзначити розмаїття точок зору, представлених у романі: наприклад, дорослого/дитини, чоловіка/жінки (хлопчика/дівчинки), романтика/філістера тощо). Індивідуальність точки зору кожного персонажа (Енн Ширлі, Філіппа Гордон, Рубі Джилліс, Гілберт Блайт тощо) втілено з допомогою яскравої персонально маркованої мови, фразеології, особистісних оцінок подій тощо. Використання системи вставних оповідей, уведених в основний текст роману у формі листів, дозволяє авторці розкрити особливості точок зору різних персонажів (пані Рейчел Лінд, Деві, Стелла Мейнард та ін.), навіть якщо вони не беруть безпосередньої участі в зображених подіях. Змалювання подій крізь призму «дитячого погляду», що нерідко виявляється більш точним і щирим, аніж «погляд дорослих» (позаяк ще не обтяжений суспільними умовностями й стереотипами), дозволяє авторці вплести в канву роману елементи викривального пафосу і висміяти окремі аспекти традиційних норм, правил і цінностей. Встановлено, що образ наратора є близьким до біографічного автора, проте не тотожний йому. Образ автора у Л. М. Монтгомері є імпліцитним, авторська позиція висловлюється не прямо, а опосередковано (через художні колізії, алюзії та ремінісценції, контрасти, авторську іронію та ін.).

Ключові слова: канадська література, Л. М. Монтгомері, роман виховання, точка зору, наратор, образ, мотив.

Kateryna NIKOLENKO

PhD student of World Literature Department, Ivan Franko National University of Lviv, 1 Universytetska St., Lviv, Ukraine, 79007

ORCID: 0000-0002-1299-8483

To cite this article: Nikolenko, K. (2022). Riznovydy tochok zoru v romani “Enn iz Ostrova Prynca Edvarda” L. M. Monthomeri [Different points of view in “Anne of the Island” by L. M. Montgomery]. *Current Issues of Foreign Philology*, 16, 150–156, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-22>

DIFFERENT POINTS OF VIEW IN “ANNE OF THE ISLAND” BY L. M. MONTGOMERY

The paper aims to determine the different types of characters' perspectives, the explicit and implicit factors influencing the switch thereof, and the literary means illustrating the dynamics of perspective switch in Lucy Maud Montgomery's critically acclaimed novel “Anne of the Island.” In order to establish a solid theoretical basis on which to conduct our research, the paper first explores the concept of “perspective” (also known as “focalisation” or “point of view”) as an essential category in the realm of modern narratology (as explored by F. K. Stanzel, M. Fludernik, G. Genette, W. Schmid, B. Uspensky). Then, based on the novel by L. M. Montgomery, we seek to explore the specificity of narrative strategies employed by the author, namely the ways in which she secures a transition from one perspective to another (in terms of perception, language, ideology etc). It is postulated that L. M. Montgomery's individual style is

characterized by the constant switch of the characters' narrative positions (in this regard, we should note the diversity of perspectives represented in the novel, as well as the fact that these may often be antagonistic to one another: e. g. perspective of a child/adult, woman/man (girl/boy), Romantic/Philistine etc). The individual flair of every character's perspective (Anne, Matthew, Mrs. Rachel Lynde etc) is achieved through vivid linguistic means, the use of phraseology, personal remarks etc. These are most discernible in letters from different characters (Mrs. Rachel Lynde, Davy, Stella Maynard etc), even if these characters don't directly participate in the narrated events. By utilizing the child perspective (which often turns out to be far more astute and sincere than the adult perspective), the author is able to incorporate elements of poignant social criticism into her novel and make fun of particular norms, rules and values most commonly associated with traditional society. The narrator appears to be close to the implied author; however they are not the same. The implied author in L. M. Montgomery's works is implicit – their perspective is expressed not directly, but through allusions, contrasts, irony etc.

Key words: Canadian literature, L. M. Montgomery, Bildungsroman, point of view, narrator, image, motive.

Постановка проблеми. Творчість письменниці Люсі Мод Монтгомері небезпідставно вважають одним із найяскравіших феноменів англомовної літератури Канади початку ХХ ст. Спираючись на традиції, закладені сестрами Бронте і Джордж Еліот, авторка прагнула відтворити у своїх романах унікальність і різноаспектність досвіду жінки, яка шукає свій шлях у буремному світі. Відповідно дослідження галереї образів «жінок у складному переплетенні суспільних взаємин» (Rubio, 2010, p. 107), що зображені в романах Л. М. Монтгомері, дозволяє виявити складність і розмаїття «жіночих поглядів» на дійсність, з'ясувавши таким чином особливості репрезентації жіночої суб'єктивності у творах канадської мисткині.

Незважаючи на те, що серія романів «Енн із Зелених Дахів» (“Anne of Green Gables”, 1908–1942) належить до найвідоміших творів Л. М. Монтгомері, нарративна структура роману «Енн із Острова Принца Едварда» залишається недостатньо дослідженою у вітчизняному і світовому літературознавстві. Увагу канадських і американських дослідників привертала окремі поетикальні аспекти даного твору (Brennan, 1995; Erperly, 2014; Scarth, 2020), водночас особливості нарративних стратегій, що застосовує авторка для характеристики персонажів, явищ і ситуацій, потребують детальнішого вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття «точка зору» (англ. *point of view*), уперше введене в науковий обіг Г. Джеймсом в есе «Мистецтво роману» (1884) й згодом уточнене П. Лаббоком, належить до провідних категорій наратології. У літературознавстві існує чимало типологій «точок зору» (Ф. К. Штанцель, Ж. Женетт, Цв. Тодоров, Ж. Пуйон, М. Баль, Я. Лінтфельт, Ш. Ріммон-Кенан, Б. Успенський, В. Шмід та ін.), що від-

різняються за термінологією і засадничими методологічними принципами, водночас проблема точності й повноти цих типологій залишається відкритою. Розглянемо основні наукові підходи до проблеми класифікації «точки зору» («перспективи», «фокалізації») у світовому літературознавстві.

Типологія нарративних ситуацій, запропонована Ф. К. Штанцелем, ґрунтується на трьох опозиціях: 1) опозиція особи (ідентичність – неідентичність сфер існування наратора й персонажа), 2) опозиція перспективи (внутрішня – зовнішня точка зору), 3) опозиція способу/модусу повісткування (наратор – рефлексор). Відповідно кожна із трьох окреслених науковцем нарративних ситуацій може бути охарактеризована через домінування одного із полюсів вищезгаданих опозицій: 1) першоособова нарративна ситуація (домінування ідентичності сфер існування наратора й персонажа, причетність їх до єдиного фікційного світу); 2) авторська нарративна ситуація (домінування зовнішньої точки зору (нім. *Außenperspektive*), що виявляється у «винесенні» наратора за межі світу персонажів); 3) персонажна нарративна ситуація (домінування модусу рефлексора, очима якого читач «бачить» репрезентовану в романі історію) (Stanzel, 2015).

М. Флудернік вважає однією з основних компетенцій наратора можливість змінювати хронологічну послідовність подій і обирати найбільш доцільну точку зору, яка дозволить представити ці події відповідно до логіки авторського задуму: «На рівні тексту наратор (або нарративний дискурс) формує наратований світ творчо й індивідуалістично. Це відбувається зокрема через встановлення (і зміну) послідовності, у якій представлено події, а також через вибір перспективи (точки зору, фокалізації)» (Fludernik, 2009, p. 6).

Ж. Женетт розрізняє 1) «нульову фокалізацію» (фр. *focalisation zéro*), де оповідь ведеться із точки зору всезнаючого наратора; 2) «внутрішню фокалізацію» (фр. *focalisation interne*), що передбачає оповідь із точки зору персонажа; і 3) «зовнішню фокалізацію» (фр. *focalisation externe*), де оповідь ведеться із точки зору об'єктивного наратора, який не має доступу до свідомості персонажа (або не надає цей доступ читачеві) (Genette, 1965).

Важливий внесок у розвиток теорії точки зору було зроблено Борисом Успенським у праці «Поетика композиції» (1970). На відміну від традиційних «однопланових» підходів до моделювання точки зору вчений виділяє чотири плани її виявлення: 1) «план оцінки» або «план ідеології»; 2) «план фразеології»; 3) «план часопросторової характеристики»; 4) «план психології». У кожному із цих планів події можуть бути висвітлені із «зовнішньої» точки зору (автора/наратора) або «внутрішньої» точки зору (персонажа) (Успенский, 1970).

Систематизувавши й уточнивши здобутки наратологів різних країн, В. Шмід визначив поняття «точка зору» як «обумовлений зовнішніми й внутрішніми чинниками вузол умов, котрі впливають на сприйняття і передачу подій» (Шмід, 2003, с. 121). Науковець виділив просторовий, ідеологічний, часовий, мовний і перцептивний плани точки зору, зазначивши, що в межах кожного із цих планів можливе виявлення нараторіальної або персональної точок зору. Бінарність, на думку В. Шміда, пояснюється тим, що «в зображуваному світі повістувального твору існує дві інстанції, які сприймають, оцінюють, розмовляють і діють; два смислопороджувальних центри – наратор і персонаж» (Шмід, 2003, с. 127).

Постановка мети дослідження. Мета даної наукової розвідки – визначити різновиди точок зору персонажів, експліцитні й імпліцитні чинники їх зміни, художні засоби втілення динаміки точок зору в романі Л. М. Монтгомері «Енн із Острова Принца Едварда» (“*Anne of the Island*”, 1915).

Виклад основного матеріалу. Роман «Енн із Острова Принца Едварда» канадської письменниці Люсі Мод Монтгомері (Lucy Maud Montgomery, 1874–1942) – це третій роман із циклу «Енн із Зелених Дахів» (“*Anne of Green Gables*”, 1908–1942), що складається із дев'яти

романів і висвітлює історію життя рудоволосої дівчини на ім'я Енн Ширлі. Обираючи об'єктом дослідження даний художній твір, необхідно враховувати, що роман «Енн із Острова Принца Едварда» було надруковано під час Першої світової війни, котра сколихнула узвичаєний порядок життя і безпосередньо вплинула на світогляд канадського суспільства. Дослідники відзначають, що популярність творів Л. М. Монтгомері у цей період зумовлена бажанням канадців повернутися до «щасливого, знайомого світу» (М. Х. Рубіо), знайти розраду в оптимістичних творах, які зображують мирне життя і повсякденні турботи: «Здається, ніби роман “Енн із Острова Принца Едварда” відірваний від буремних часів, і в певному сенсі так воно і є. У цьому романі Мод повертається до втраченого світу, щоб віднайти розраду. Однак судячи із продажів роману під час війни, величезній кількості читачів він приніс втіху і радість. Мод добре відчувала настрій аудиторії – і своєю популярністю вона завдячує зокрема умінню створювати знайомий щасливий світ, де люди можуть разом радіти. Однак роман “Енн із Острова Принца Едварда” також готував дівчат до того, що чекало на них у майбутньому, – до необхідності відповідати за себе і свої дії, не покладаючись тільки на чоловіків» (Rubio, 2010, р. 186). Зображення нового періоду життя героїні під час навчання у Редмондському коледжі дозволило авторці розкрити такі теми, як значення освіти в житті молодої людини, важливість жіночої дружби, пошук власного шляху до самоствердження й самореалізації у складному й буремному світі.

Основний масив подій, зображених у романі Л. М. Монтгомері, репрезентовано з точки зору наратора, який постає гетеродієгетичним стосовно оповідуваного світу. Самопрезентація такого наратора є імпліцитною: він/вона не бере безпосередньої участі в наратованих подіях, не повідомляє власного імені або деталей автобіографії, не висловлює особисті думки щодо персонажів і ситуацій, зображених у творі. Відповідно позиція наратора розкривається не прямо, а опосередковано – через художні колізії, алюзії та ремінісценції, контрасти, авторську іронію та ін. На підставі аналізу таких імпліцитних чинників можемо відзначити, що наратор висловлює позицію людини, близької за світоглядом, рівнем освіченості й культур-

ного розвитку до біографічного (реального) автора, – людини початку ХХ ст. Саме тоді в інтелектуальних і мистецьких колах почало формуватися критичне ставлення до вікторіанських цінностей, звичаїв і норм поведінки, що тривалий час регулювали життя канадського суспільства. Новим ідеалом фемінності став образ «Нової жінки» (англ. *New Woman*), який швидко набув популярності у масовій культурі й акцентував увагу на важливості гармонійного розвитку дівчини/жінки в усіх сферах життя (освіта, дружба, спорт, подорожі та ін.).

Переосмислення традиційних уявлень про роль чоловіка і жінки в суспільстві знайшло відбиток у романах Л. М. Монтгомері. Позаяк головними героїнями роману «Енн із Острова Принца Едварда» є дівчата, що прагнуть здобути ступінь бакалавра у Редмондському коледжі, мотив навчання (і пов'язаний із ним мотив від'їзду із рідного дому, що є традиційним для роману виховання) природно посідає центральне місце у наративній структурі твору. Водночас даний мотив набуває особливого звучання у вимірі фемінного дискурсу: якщо для чоловіків – героїв роману виховання основна частина випробувань зазвичай починається після старту навчання у новому місті (відповідно ці випробування пов'язані переважно із набуттям нового статусу (студента, підмайстра) і пристосуванням до життя у нових суспільних реаліях), то для героїні роману Л. М. Монтгомері – Енн Ширлі випробування починаються ще до того, як вона «спромоглася закінчити складати валізу» (Монтгомері, 2020, с. 18).

Складність психологічного шляху, що має пройти головна героїня роману, полягає передовсім у необхідності примирити власне прагнення до самореалізації та інтелектуального розвитку із думкою спільноти, у якій вона виросла. Уже з перших сторінок роману стає очевидним, що саме жителі містечка Ейвонлі думають про студентів і студенток коледжів: вони «тринькають» гроші на неприпустимі «забаганки», до яких належить зокрема вища освіта (*it was unpardonable of me to squander Marilla's money and my own on such a folly*), швидко стають марнославними і самозакоханими (*dreadful dressy and stuck-up*), нехтують відвідуванням церкви і впадають у гріх (*college students are great sinners <...> many of them actually study their lessons on Sunday*), забувають

про своє коріння (*a most insufferable creature, <...> looking down on everything and everybody in Avonlea*), а також присвячують основну частину свого часу й зусиль романтичним пригодам натомість навчання (*I don't believe <...> that the students at such colleges ever do much else than flirt; you're going to college to see if you can catch a man*). Слід зауважити, що такі погляди у романах Л. М. Монтгомері зазвичай висловлено вустами другорядних персонажів (пані Слоун, пані Райт, пані Белл), що виконують функцію «голосу» провінційного канадського суспільства й експлікують його точку зору (в ідеологічному плані) стосовно жінок, котрі наважилися знехтувати традиційними цінностями. Підкреслено емоційна, негативно забарвлена лексика, яку використовують персонажі, промовисто свідчить про засудження вибору Енн.

Проте, незважаючи на те, що роман фактично відкривається тезами про небезпеки для молодих жінок, які приховує в собі коледж, подальші сюжетні колізії послідовно спростовують кожну із цих тез. Незважаючи на острахи пані Райт, Енн не відчуває себе «неотесаною, замурзаною селючкою» (*a snubbed, dowdy, humiliated country girl*) серед модних міських студентів і студенток, натомість вона та її подруги легко входять до редмондського товариства й охоче беруть участь у різних «розвагах» і домашніх вечірках. Енн упевнено здобуває першість серед своїх однокурсниць у вивченні англійської мови та літератури, а її подруга Філіппа Гордон має найвищі оцінки з усіх інших предметів – навіть якщо іноді залишалося таємницею, «де й коли вона знаходила час на уроки» (Монтгомері, 2020, с. 43). Після випуску ж дівчата здобувають постійне місце роботи, що свідчить не лише про визнання їхньої професійної компетентності, але й про здобуття джерела власного доходу.

Жодна із героїнь не ставить собі за мету «вполювати» чоловіка в коледжі й «вигідно» вийти заміж – дружбу і спілкування з хлопцями репрезентовано в романі як природну (але не найголовнішу) частину життя молодої дівчини. Іронізуючи над «культурною неминучістю шлюбу» (англ. *cultural inevitability of marriage*) (Е. Р. Епперлі), наратор водночас утверджує жіночу суб'єктність і суб'єктивність у ставленні до проблем, пов'язаних із роман-

тичними стосунками. Незважаючи на те, що роман завершується традиційною щасливою розв'язкою, у якій серця закоханих поєднуються, шлях головної героїні до цієї розв'язки є складним і тернистим, сповненим сумнівів, рефлексії, пошуків духовних орієнтирів: «Голос Енн у цьому романі звучить зовсім не так мрійливо і сентиментально, як голос героїні роману “Енн із Ейвонлі”»; натомість ця Енн проявляє себе часом саркастичною, часом іронічною, часом обуреною, зніченою або просто сердитою. <...> Незважаючи на те, що Енн попри все виходить заміж, питання її щастя зовсім не є однозначним, а її вибір партнера залежить від того, наскільки добре вона знає саму себе» (Epperly, 2014, p. 57).

Маємо акцентувати на тому, що впродовж розгортання сюжету Енн та її подруги висловлюють вкрай різні точки зору стосовно кохання і шлюбу, проте ці точки зору не входять у конфлікт, а радше доповнюють одна одну, висвітлюючи різні аспекти одних і тих самих питань. Для Енн Ширлі кохання є «величною таємницею, котра назавжди змінює життя» (*it was not easy for her to speak to a stranger of the great mystery and transformation of life*). Філіппа Гордон любить бути в центрі уваги й «про своїх женихів говорить, як про добрих друзів» (*she really looks upon boys as good comrades, and she is pleased when she has dozens of them tagging round*). Рубі Джилліс сприймає кохання як гру, а зростання кількості залицяльників – як можливість похизуватися перед знайомими своєю красою і популярністю (*she plays at love and love-making*).

Чоловічу ж точку зору в романі виражено насамперед вустами Гілберта Блайта, який захоплюється Енн і палко її кохає (*I wonder if I can ever make her care for me*), і Чарлі Слоуна, який вважає за щастя бодай ненадовго опинитися в центрі жіночої уваги (*But Sloane was blissfully ignorant; he thought he was quite a fine fellow to be walking with two such coeds, especially Philippa Gordon, the class beauty and belle*). Важливою особливістю позиції Гілберта у даному контексті є те, що він не наважувався нав'язувати свої почуття Енн, аж доки вона сама не висловила бажання бути разом.

У романі «Енн із Острова Принца Едварда» Л. М. Монтгомері утверджує думку про те, що жінка має право не тільки першою висловлю-

вати свої почуття, але й самостійно приймати рішення стосовно того, як відповідати на почуття чоловіка до неї і чи відповідати взагалі. Кожна із її героїнь дає згоду вийти заміж лише тоді, коли усвідомлює власну готовність до цього кроку і (що не менш важливо) відчуває, що знайшла саме ту людину, поруч із якою відчуватиме себе щасливою. Навіть Філіппа Гордон, яка прагнула вийти заміж за багатія і дуже довго сумнівалася, обираючи між двома женихами (Алеком і Алонзо), урешті-решт погодилася стати дружиною скромного пастора Джо, якого щиро покохала.

Використання системи вставних оповідей, уведених в основний текст роману у формі листів, дозволяє авторці розкрити особливості точок зору різних персонажів (пані Рейчел Лінд, Деві, Стелла Мейнард), навіть якщо вони не беруть безпосередньої участі в зображених подіях. Важливими чинниками мовного плану «дитячої» точки зору, представленої у романі здебільшого у листах Деві, є допущення навмисних орфографічних і пунктуаційних помилок (*mr. blair is giving 50 sense apeace for good ded roosters now*), повторів (*anne, I want to know*), введення комічних елементів за рахунок буквального сприйняття дитиною метафоричних висловів, казкових сюжетів тощо (*It's snowing some today and Marilla says the old woman in the sky is shaking her feather beds. Is the old woman in the sky God's wife, Anne? I want to know*). Темп оповіді дитячих листів (прискорений, хаотичний, подекуди незв'язний) контрастує із темпом листів дорослих (розмірений, логічний, послідовний).

Зображення подій крізь призму «дитячого погляду», що нерідко виявляється більш точним і щирим, аніж «погляд дорослих» (позаяк ще не обтяжений суспільними умовностями й стереотипами), дозволяє авторці вплести у канву роману елементи викривального пафосу і висміяти окремі аспекти традиційних норм, правил і цінностей. Саме із точки зору хлопчика Деві у романі репрезентовано критичне ставлення до уявлень про роль жінки у шлюбі (*I think a woman ought to be awful good to her husband. Some poor women haven't any husbands*), правил етикету (*Marilla says we mustnt speak ill of the dead. Why mustnt we, Anne? I want to know. It's pretty safe, ain't it?*), а також пліткарства, що було вкрай розповсю-

дженим явищем у маленьких провінційних містечках (*Mrs. Lynde is a[n] <...> awful old gossip*).

Прикметною особливістю стилю Л. М. Монтгомері є поєднання експліцитної точки зору (персонажа) з імпліцитним коментарем (наратора), що призводить до взаємодії і взаємонакладання різних наративних шарів, своєрідної наративної «гри» авторськими інтенціями. Погоджуємося із думкою канадської літературознавиці Е. Р. Епперлі, яка слушно зауважила: «Невеличкі романи Л. М. Монтгомері є складнішими, аніж здаються на перший погляд. Ми можемо бачити, що вона, подібно до інших письменниць своєї епохи, грала у літературну гру із неабиякою майстерністю, вводючи до текстів своїх романів серйозну соціальну критику й водночас залишаючись у межах жіночої гідності й респектабельності» (Epperly, 2014, p. 7).

Висновки. Отже, наративна структура роману «Енн із Острова Принца Едварда» являє собою складне багаторівневе утворення, у якому поєднуються різні точки зору (дорослого/дитини, чоловіка/жінки (хлопчика/дівчинки), романтика/філістера тощо). Індивідуальність точки зору кожного персонажа (Енн Ширлі, Філіппа Гордон, Рубі Джилліс, Гілберт Блайт тощо) втілено з допомогою яскравої персонально маркованої мови, фразеології, особистісних оцінок подій тощо. Взаємодія і взаємонакладання різних наративних шарів створює ефект «багатоголосся» роману, а також розширює можливості для читацької інтерпретації. Встановлено, що образ наратора є близьким до біографічного автора, проте не тотожний йому. Образ автора у Л. М. Монтгомері є імпліцитним, авторська позиція висловлюється не прямо, а опосередковано (через художні колізії, контрасти, авторську іронію та ін.).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Монтгомері Л.-М. Енн із Острова Принца Едварда / пер. з англ. А. Вовченко. Львів : Урбіно, 2020. 272 с.
2. Успенский Б. А. Поэтика композиции: структура художественного текста и типология композиционной формы. Москва : Искусство, 1970. 225 с.
3. Шмид В. Нарратология. Москва : Языки славянской культуры, 2003. 312 с.
4. Brennan J. G. CLASSICS REVISITED: The Story of a Classic: Anne and After. *The American Scholar*. 1995. Vol. 64. № 2. P. 247–256.
5. Epperly E. R. *The Fragrance of Sweet-Grass: L. M. Montgomery's Heroines and the Pursuit of Romance*. Toronto : University of Toronto Press, 2014. 275 p.
6. Fludernik M. *An Introduction to Narratology*. New York : Routledge, 2009. 200 p.
7. Genette G. *Figures I*. Paris : Éditions du Seuil, 1965. 264 p.
8. Hammill F. *Literary Culture and Female Authorship in Canada 1760–2000*. Amsterdam : BRILL, 2021. 272 p.
9. MacMurchy M. (1908). L. M. Montgomery of the Island. *Lefebvre, The L. M. Montgomery Reader*. Vol. 1. P. 129–133.
10. Montgomery L. M. *Anne of the Island*. URL: <https://www.gutenberg.org/files/51/51-h/51-h.htm>
11. Rubio M. H. *Lucy Maud Montgomery: The Gift of Wings*. Toronto : Anchor Canada, 2010. 720 p.
12. Scarth K. (2020). From Anne of Green Gables to Anne of the Suburbs: Lucy Maud Montgomery reimagines home in Anne of the Island. *Women's Writing*. Vol. 27. № 2. P. 150–164.
13. Stanzel F. K. *Die typischen Erzählsituationen 1955–2015: Erfolgsgeschichte einer Triade*. Würzburg : Königshausen u. Neumann, 2015. 188 S.

REFERENCES:

1. Monthomeri, L.-M. (2020). *Enn iz Ostrova Prynca Edvarda [Anne of the Island]* (A. Vovchenko, Trans.). Urbino. [in Ukrainian]
2. Uspenskij, B. A. (1970). *Pojetika kompozicii: struktura hudozhestvennogo teksta i tipologija kompozicionnoj formy [A Poetics of Composition: The Structure of the Artistic Text and Typology of a Compositional Form]*. Iskustvo. [in Russian]
3. Shmid, V. (2003). *Narratologija [Narratology]*. Jazyki slavjanskoj kul'tury. [in Russian]
4. Brennan, J. G. (1995). CLASSICS REVISITED: The Story of a Classic: Anne and After. *The American Scholar*, 64 (2), 247–256.
5. Epperly, E. R. (2014). *The Fragrance of Sweet-Grass: L. M. Montgomery's Heroines and the Pursuit of Romance*. University of Toronto Press.
6. Fludernik, M. (2009). *An Introduction to Narratology*. Routledge.

7. Genette, G. (1965). *Figures I*. Éditions du Seuil.
8. Hammill, F. (2021). *Literary Culture and Female Authorship in Canada 1760–2000*. BRILL.
9. MacMurchy, M. (1908). L. M. Montgomery of the Island. *Lefebvre, The L. M. Montgomery Reader*, 1, 129–133.
10. Montgomery, L. M. (1993). *Anne of the Island*. <https://www.gutenberg.org/files/51/51-h/51-h.htm>
11. Rubio, M. H. (2010). *Lucy Maud Montgomery: The Gift of Wings*. Anchor Canada.
12. Scarth, K. (2020). From Anne of Green Gables to Anne of the Suburbs: Lucy Maud Montgomery reimagines home in Anne of the Island. *Women's Writing*, 27 (2), 150–164.
13. Stanzel, F. K. (2015). *Die typischen Erzählsituationen 1955–2015: Erfolgsgeschichte einer Triade*. Königshausen u. Neumann.

УДК 811.11=112.2:159.95(043.2)

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-23>

Ірина ОРЕЛ

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри романо-германської філології Рівненського державного гуманітарного університету, Пластова, 33, м. Рівне, Україна, 33000

ORCID: 0000-0002-7258-1444

Бібліографічний опис статті: Орел, І. (2022). Образ як основа формування фразеологічного значення. *Актуальні питання іноземної філології*, 16, 157–164, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-23>

ОБРАЗ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНОГО ЗНАЧЕННЯ

Стаття присвячена аналізу процесу фразеологічного семіозису на основі образу та виявлення генетичних типів образів, які виступають підґрунтям формування внутрішньої форми фразеологічного значення. Образ розглядається як мисленнєва одиниця, що виникла у результаті пізнання реального світу. Предмети, явища об'єктивної реальності сприймаються з позиції антропоцентризму, що забезпечує національно-специфічне їх сприйняття, бачення і оцінку. Виявляються ознаки, характеристики, властивості пізнаваного предмету чи явища, у результаті поєднання яких укладається новий образ у свідомості людини. Компонентами нового образу є вже відомі образи і уявлення про предмет чи явище – когнітивні знання, якими оперує пам'ять у процесі пізнання, результатом якого є узагальнений і абстрагований від реального спрощений образ. Мисленнєвий образ не відображає реальний об'єкт, а лише його основні ознаки. З метою забезпечення комунікативної функції мови мисленнєвий образ зазнає вербалізації. Для вибору відповідної мовної форми виокремлюється одна із ознак образу, яка виконує роль мотиватора номінації. Для лінгвалізації мотиватора використовується мовний знак, який має у своєму семемному наборі відповідний компонент. Решта не задіяних ознак образу зберігається імпліцитно, створюючи певні стилістичні і прагматичні потенції.

Базовими групами образів фразеологічного семіозису нами визначено національно-культурну і транскультурну.

Аналіз образів національно-культурного походження, які послуговували основою формування внутрішньої форми фразем, виявив їх генетичні групи, пов'язані з онімами, топонімами, астронімами, гастронімами, назвами предметів одягу і взуття, назвами грошових одиниць, назвами міри довжини, ваги, об'єму і часу, артефактами, колоронімами, зоонімами, фітонімами, фольклорними образами. Фразеологізми на позначення стереотипів, що утворилися, використовуючи ознаку-мотиватор транскультурних образів, пов'язані із міфологізмами, біблієзмами, іменами всесвітньовідомих особистостей не німецького походження, іншокультурними лакунами.

Ключові слова: образ, ознака образу, генетика образів, внутрішня форма, фразеологічне значення, фразеологічний семіозис, стереотип.

Irina OREL

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Romance and Germanic Philology, Rivne State University for the Humanities, Plastova, 33, Rivne, Ukraine, 33000

ORCID: 0000-0002-7258-1444

To cite this article: Orel, I. (2022). *Образ як основа формування фразеологічного значення*. [Image as a basis for the formation of phraseological meaning]. *Current issues of foreign philology*, 16, 157–164, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-23>

IMAGE AS A BASIS FOR THE FORMATION OF PHRASEOLOGICAL MEANING

The article is devoted to the analysis of the process of phraseological semiosis on the basis of image and identification of genetic types of images that serve as the basis for the formation of the internal form of phraseological meaning. The image is considered as a unit of thought that arose as a result of knowledge of the real world. Objects, phenomena of objective reality are perceived from the standpoint of anthropocentrism, which provides their national-specific perception, vision and evaluation. Signs, characteristics, properties of a recognizable object or phenomenon are revealed, as a result of which a new image is concluded in the human consciousness. The components of a new image are already known images and ideas about an object or phenomenon – cognitive knowledge, which operates memory in the process of cognition, the result of which is a generalized and abstract from the real simplified image. The mental image does not reflect the real object, but only its main features. In order to ensure the communicative function of language, the mental

image is verbalized. To choose the appropriate language form, one of the features of the image is singled out, which acts as a motivator of the nomination. To linguize the motivator, a language sign is used, which has a corresponding component in its seed set. The rest of the unused features of the image are implicitly preserved, creating certain stylistic and pragmatic potentials.

We have defined national-cultural and transcultural as the basic groups of images of phraseological semiosis.

Analysis of images of national and cultural origin, which served as the basis for the formation of the internal form of phrases, revealed their genetic groups associated with onyms, place names, astronomers, gastronomes, names of clothing and footwear, names of currencies, names of length, weight, volume and time, artefacts, colouronyms, zoonyms, phytonyms, folklore images. Phraseologisms to denote stereotypes formed using the sign-motivator of transcultural images, associated with mythologies, biblical studies, the names of world-famous personalities of non-German origin, non-cultural lacunas.

Key words: *image, image trait, genetics of images, internal form, phraseological meaning, phraseological semiosis.*

Вступ. Проблема формування, модифікацій, прагматичних потенцій і функціонування фразеологічного значення (далі – ФЗ) привертає увагу лінгвістів, оскільки, не дивлячись на значну кількість досліджень у цьому напрямі, низка питань лишається недостатньо вивченою. Образну основу фразеологічного семіозису дослідники описували на матеріалі різних національних мов (Алефіренко М. Ф., Баран Я. А., Вежбицька А., Добровольський Д., Жуйкова М., Жуков В. П., Мелерович А. М., Мокієно В. М., Телія В. М., Ужченко В. Д., Buhofer A., Burger H., Fleischer W., Sialm A. та інші науковці), прослідковували принципи і механізми формування ФЗ, його когнітивну інформативність, стилістичні можливості, комунікативні потенції, сфери вживання, узуальні та оказіональні трансформації, їх причини тощо.

Структурну монолітність і семантичну неподільність німецьких ідіом у порівнянні з англійськими описували Баргманн С. та Зайлер М., мотивуючи це способом формування ФЗ, яке виникає на основі «семантичних внесків» лексичних конститuentів ФО, що накладає певні обмеження на значення і прагматичні потенції фразем (Bargmann, Sailer).

Добровольський Д. О. вказує на образне наповнення таких внесків-сем, які формують внутрішню форму (далі – ВФ) ФО (Добровольський, 2013, с. 473]. На думку дослідника, модифікацій ФО зазнає у разі зміни лексичного складу, що трансформує ФЗ і його прагматичні потенції (там само, с. 481).

Бугофер А., Бургер Г., Зіальм А. пропонують розглядати умотивованість ФЗ у розрізі діакронії, встановлюючи етимологію ФО, враховуючи семемне наповнення лексичних конститuentів ФО, виявляючи актуалізовані семемі, які формують ФЗ (Burger, Buhofer, Sialm, 1982, с. 23–24).

Низка питань щодо фразеологічного семіозису лишається, на наш погляд, недостатньо вивченою, оскільки не повністю з'ясовані: типи механізмів формування ФЗ; способи відображення екстралінгвального у семантиці фразем; засади вибору ознак позамовних образів, на основі яких відбувається абстрагування і узагальнення, що сприяє переосмисленню та відображенню його результату у семіозисі. Це зумовлює актуальність пропонованої розвідки, у якій використовуємо у розрізі лінгвокультурології ономаціологічно обумовлений підхід до вивчення способів формування ФЗ на основі ознак образу, покладених у основу ВФ. Обраний ракурс розвідки сприяє виявленню способів формування ФЗ, що утворилося на основі образів різних генетичних типів.

Метою дослідження визначено аналіз місця образу у процесі семіозису, виявлення генетики образів, ознаки яких створюють основу ВФ і слугують мотиваторами формування ФЗ. Для досягнення зазначеної мети необхідно виконати такі завдання: 1) проаналізувати підходи до визначення поняття образу; 2) уточнити розуміння ВФ; 3) проаналізувати джерела походження образів, які виступають базою фразеотворення; 4) з'ясувати генетику національно-культурних та міжкультурних образів у процесі формування ономаціологічних властивостей ВФ.

Матеріалом розвідки обрано німецькі ФО, що позначають стереотипи.

Виклад основного матеріалу дослідження.

1. Поняття образу.

На думку Мелерович А. М., ФЗ утворюється у наслідок цілісного переосмислення словосполучення, яке відбувається у результаті мисленевого абстрагування від конкретних предметів у їх співвідношенні, що виражає вільне словосполучення. На основі цього виникає нове

уявлення, яке фіксує і відображає конкретні предмети/ ситуації, що стали основою абстрагування. Узагальнене значення, яке утворилося у ході абстрагування, виступає основою подальшого узагальнення, що сприяє утворенню ФЗ (Мелерович, 1971, с. 59).

Алефіренко М. Ф. (Алефіренко, Аглеев, 2013, с. 31) розглядає образ як результат усвідомлення світу, що складається із образів пам'яті і уявлень, які людина отримує у ході сприйняття об'єктивної реальності і себе, як частини світу (антропоцентризм). У процесі пізнання світу формується конкретний образ сприйняття, який, у результаті мисленневих операцій, перетворюється в абстрагований образ свідомості. Саме це передбачає використання словесних метафор для вербалізації сформованого абстрактного образу. Пізнання світу відбувається у процесі предметно-діяльній активності людини, що забезпечує накопичення багажу знань, який слугує базою і матеріалом для подальшої категоризації і стереотипізації образів. Тому отримані (когнітивні) знання зберігаються у пам'яті у формі не детальних образів, а їх схем (Алефіренко, Аглеев, 2013, с. 31–32), тобто, у спрощеному форматі.

На нашу думку, позамовний наочно-чуттєвий образ, чи його схема відображає низку ознак, які відомі мовцю завдяки емпіричному характеру процесу пізнання. Образ – частина плану змісту ФО. Але не весь образ, а лише виокремлена його ознака/ ознаки. Мовний образ активує лише одну потрібну ознаку, яка знаходить мовне втілення з метою виконання номінативно-оцінної функції. Решта неактивованих ознак присутні у мовному образі імпліцитно. Зауважимо, що ця імпліцитність має рівневу ієрархію. Низка не активованих ознак наближена до ядерної ознаки (ядерна сема), частина ознак лишається на різновіддалених щаблях периферії. Наприклад, на основі образу *Hund* представлено низку стереотипних уявлень про: нечесну людину – *ein falscher Hund*; заподіяння зумисної шкоди комусь – *jemanden auf den Hund bringen*; злидні/ погані умови життя – *wie ein Hund leben*; складні взаємини між людьми – *wie Hund und Katze leben*; строгого/ загартованого труднощами чоловіка – *ein harter Hund*; авторитетного чоловіка – *ein scharfer Hund*; фізично стомлену людину – *müde sein wie ein Hund*; необачне нараження себе на небезпеку – *schlafende Hunde*

wecken; погане здоров'я/ матеріальні проблеми – *(ganz) auf dem Hund sein*; певний тип поведінки – *Hunde, die (viel) bellen, beißen nicht* тощо.

Словник “Duden” (Duden) трактує *Hund* – ссавець маленького, середнього розміру, якого тримають як домашню тварину через його здатність стерегти і бути вірним господарю; має гарний слух і нюх; може гавкати і кусати. Словник “Der deutsche Wortschatz von 1600 bis heute” визначає лексему *Hund* – ссавець маленького, середнього розміру; хижак; має гарний нюх і слух; легко піддається дресируванню; відданий господарю; утримується як домашня тварина; використовується для охорони і полювання (DWDS).

Аналіз змістового наповнення наочно-чуттєвого образу, семне наповнення лексеми *Hund* на основі словникових дефініцій і семантичний аналіз ФО, які представляють стереотипи, виявляє певні розбіжності між значенням конкретного і мовного образів. ФО з компонентом *Hund* утворилися на основі виокремлених стереотипізованих ознак образу собаки – характеристики природної поведінки (*wie Hund und Katze leben*), фізичні характеристики (*Hunde, die (viel) bellen, beißen nicht.; ein falscher Hund* (ФО виникла на основі здатності собаки кусати); функція охоронника (*schlafende Hunde wecken*); функція мисливця – *ein harter Hund; ein scharfer Hund; müde sein wie ein Hund*. Такі ядерні характеристики ознаки образу як нюх, слух, вірність, хижак тощо присутні у ФЗ імпліцитно і створюють семантичні ефекти, зумовлені специфікою образу. ФО *ein falscher Hund* містить імпліцитний апелятив на ознаку «здатний кусати», «хижак», тому ФЗ має зазначені периферійні семи наближені до ядра. ФО *wie Hund und Katze leben* демонструє ці ж семи більш віддалено від ядра (активується «природня неприязнь до котів» як ознака образу *Hund*). ФО *müde sein wie ein Hund* ознаки «здатний кусати», «хижак» розміщено максимально периферійно.

ФО, які презентують значні фізичні чи матеріальні проблеми, *jemanden auf den Hund bringen; auf den Hund kommen; ganz auf dem Hund sein*, утворилися на основі національно-культурної пресупозиції (WRARWiASWUS).

2. Специфіка внутрішньої форми фразеологізмів.

Виокремлені ознаки образу, на основі яких відбувається фразеологічний семіозис, форму-

ють ВФ. Набір таких ознак слугує мотиватором фразеотворення (Алефиренко, 1996, с. 128). ВФ транслює уявлення про предмет, сформоване на основі отриманих вражень, у результаті пізнання (Фреге, 1977, с. 185). Потебня О. О. розглядав ВФ як засіб вираження плану змісту (образу), як елемент відображення зв'язку позначеного з позначуваним (Потебня, 2000, с. 84).

Дискусійним лишається питання щодо місця ВФ у процесі семіозису. Низка вчених вважають ВФ основою словотвору чи елементом словотвірної мікросистеми. Проте немає заперечень її мотивуючої функції, яка реалізується шляхом утворення асоціативних зв'язків на основі відчуттів та емпіричного досвіду, представленого у пам'яті у формі образів, ситуацій, схем. Самостійне використання образів, ситуацій, схем, чи їхнє комплексне застосування сприяє формуванню ВФ, яку вважають «центром образу» (Потебня, 2000, с. 65).

Ми вважаємо, що ВФ виокремлює саме ту ознаку позамовного образу, яка послугувала основою переосмислення і подальшого мовного вираження результату указаної мисленнєвої операції, що й відобразилося у ФЗ.

3. Джерела походження образів.

У кожній національній мові виокремлюються ознаки образу, які є цінними, виразними, властивими чи характерними для предмета номінації з погляду мовців. Тобто, використання одного образу в різних мовах відбувається шляхом виокремлення його різних ознак, що забезпечує лінгвалізацію відмінних стереотипів. Наприклад, для вербалізації поширеного у різних культурах зневажливого стереотипного уявлення про низькі інтелектуальні характеристики жінки у німецькій мові вербалізує ФО *eine dumme/ blöde Kuh*; в українській мові образ корови використовують для позначення надмірної ваги жінки – *бути коровою* – (грубо) бути товстою. Натомість в українській мові образ курки (*дурна курка*) позначає низький інтелект у жінок, тоді як *Hühnchen* у німецькій лінгвокультурі у середньовіччі використовувався для ласкавого звертання до жінки (WRARWiASWUS).

У англійській мові ФО, що виник на основі образу «курка» – *chicken heart* представляє стереотипізоване уявлення боягуза (ПАУСФС).

Відмінність є, також, у номінації різними мовами схожих стереотипів. Для їх вербалізації

обираються різні образи, або виокремлюються різні ознаки того самого образу, що й пояснює національно-культурну своєрідність ФЗ і відмінні відтінки ФЗ, наприклад: стереотипне уявлення про людину, яка поводить/ виглядає не як усі: (укр.) *біла ворона* (ВФ зосереджується на нетиповій зовнішній ознаці орнітоніма); (нім.) *das weiße Schaf* – біла вівця; (англ.) *black sheep* – чорна вівця; (данська) *sorte får* – паршива вівця (у основі ВФ германських ФО поряд з ознаками колоронімів задіяні потенційні ознаки образу зооніма, які відображають низькі інтелектуальні характеристики вівці, приписані їй у результаті переосмислення і оцінки типової поведінки тварини).

На думку Телії В. М., ФО – це згорнуті мікротексти, наповнені НКІ, що спричинює їх двоїсту знакову природу – як мовний знак і як знак етнокультури (Телія, 1986, с. 213). Для вираження власного емотивно-оцінного ставлення мовець обере ту ФО, яка через образний компонент ВФ відобразить його ціннісну орієнтацію, та ментальне стереотипне бачення об'єктивної реальності відповідно до комунікативних потреб. Наприклад, стереотипне уявлення розумної людини: *Köpfchen haben* – (розм.) мати голову на плечах, бути розумним; *oberschlau sein* – (розм., ірон., критично) бути розумним, знати все на світі; *etwas in der Birne haben* – (розм., фам., жарт.) мати щось у макітрі (голові), не бути дурнем; *die Weisheit mit Löffeln gegessen/ gefressen haben* – (розм., ірон.) зробити розумно/ правильно, але насправді бути дурнем; *Aus Fehlern wird man klug* – (приказка) на помилках вчаться (WRARWiASWUS).

ФО, які утворилися на основі транскультурних образів (біблеїзми, міфологізми, іншопольтурні лакуни тощо), демонструють рідше однакове, частіше схоже значення у різних мовах, наприклад: стереотип небезпеки вербалізує ФО: (укр.) *Дамоклів меч* – постійна небезпека; (нім.) *über jemandem hängt/ schwebt ein Damoklesschwert/ das Schwert des Damokles* – хтось перебуває у постійній небезпеці; стереотипне уявлення про нудну нецікаву розмову/ справу: (укр.) *починати від Адама* – починати з далеку, від самого початку; (нім.) *bei Adam und Eva anfangen* – починати з далеку, робити довгий і нудний вступ; стереотипне бачення табу (на основі образу священної корови у індуїзмі та буддизмі (Особливий статус корови

в індуїзмі): (укр.) *священна корова* – шанобливе ставлення до когось/ чогось, неможливий осуд чи насилля (Священна корова); (нім.) *eine heilige Kuh* (WRARWiASWUS) – недоторканна річ/ особа; те, що не можна змінювати; питання, до якого не допускається жодної критики.

Аналіз виявив, що вибір образу, виокремлення і переосмислення його ознак відбувається у межах національної культури, що й відображає результат фразеологічного семіозису. Вважаємо це твердження справедливим стосовно як національно-культурних так і транскультурних джерел походження образів.

4. Генетика образів.

У ході аналізу корпусу досліджуваних одиниць виявлено низку генетичних типів образів, виокремлені ознаки яких зазнають стереотипізації і слугують базою ВФ. Генетичною основою походження образів вважаємо національну культуру і транскультурний простір.

4.1. Національно-культурний образ.

Національно-культурні образи відображають культурні символи і коди, репрезентують національно-специфічне бачення світу, його оцінку. У структурі ФО такі образи репрезентовано онімами, топонімами, астронімами, гастронімами, назвами предметів одягу і взуття, назвами грошових одиниць, міри довжини, ваги, об'єму і часу, артефактами, колоронімами, зоонімами, фітонімами, фольклорними образами (на основі міфів, казок, вірувань).

Групу онімів складають імена: 1) видатних, відомих особистостей: *Nach Adam Ries(e) macht das...* – (розм.) якщо я правильно порахував (на основі імені Адама Різе (1493–1559 р.); 2) історичних особистостей: *seinen (Friedrich/ Kaiser) Wilhelm unter etwas setzen* – (розм., жарт., ірон.) підписати щось (у 17–19 ст. у німецьких державах було багато регентів з іменем *Friedrich Wilhelm*); 3) поширені народні імена (чоловічі – *Hans, Kunz, Peter, Matz, Michel, Heinrich, Heini, Otto, August*; жіночі – *Minna (Wilhelmine), Trine (Katharine), Liese, Lotte, Frieda, Suse*): *Prahlhans sein* – (розм.) хвалько; *Du bist (mir) vielleicht ein Heini!* – (розм., фам.) ти не при своєму розумі!; *ein vergessliches Lieschen* – забудькувата жінка; *eine dumme Suse* – дурепа; *Heulfrieda sein* – плаксійка; фольклорні імена: *der Hampelmann sein* – бути безхарактерним.

Топоніми представлено: 1) географічними назвами (континенти, країни, міста) або їх апе-

лятивами: *Jemand ist nach Rom gereist* – народити дитину; *aus Schilda stammen* – бути простофілею; *Ab nach Kassel!* – Геть звідси!; *über den großen Teich fliegen* – (розм.) летіти у Америку; *die Neue Welt* – Америка; 2) гідронімами: *das Wasser in die Limmat/ Elbe/ Reuss/ den Rhein/ ins Meer/ in den Brunnen tragen* – (приказ.) Виконувати марну роботу; 3) оронімами (рельєфи): *jemanden auf den Bockberg wünschen* – (розм., фам.) *послати когось до дідька.*; *etwas über/ in den Harz kicken* – (розм., фам.) щось малозначуще/ нічого не варте.

Невелика група ФО репрезентує стереотипне уявлення на основі образів- астронімів: *die Sonne im Herzen haben/ tragen* – (розм.) бути оптимістичним, веселим, позитивним; *sich wie im siebten/ siebenten Himmel fühlen* – (розм.) почуватися закоханим, радісним, щасливим, мати піднесений настрій.

Широко представлені гастроніми у складі ФО на позначення стереотипів. Серед них виявлені: 1) назви предметів посуду (*Topf, Deckel, Tasse, Teller, Gabel, Löffel, Besteck* тощо): *alles in einen Topf werfen / schmeißen* – (розм.) не розрізняти, все скидати у одну купу; *den Löffel abgeben* – (розм.) померти; 2) назви продуктів (*Brot, Salz, Fleisch, Wurst, Bier, Tee, Kaffee* тощо): *sein Brot sauer verdienen* – (розм.) важко заробляти на життя; *weder Salz noch Schmalz haben* – (розм.) бути безсилим/ безпомічним; 3) назви страв (*Suppe, Brei, Braten* тощо): *die Suppe auslöffeln* – (розм.) вирішити проблему; *seinen Brei/ Senf dazugeben* – (розм., рідко) висловити свою думку, коли не питають; вставити своїх п'ять копійок.

Назви предметів одягу і взуття у складі ФО номінують стереотипи мислення і стереотипи поведінки: *einen feuchten/ nassen Hut aufhaben* – (розм., рідко, регіон.) бути трохи придуркуватим; *sich ins Hemd/ Hemdchen machen* – (розм.) злякатися; *unter dem Pantoffel sein* – (розм., фам.) бути підкаблучником (про чоловіка); *unter der Haube sein* – (розм.) бути одруженою (про жінку).

ФО з компонентом назви грошових одиниць мають давнє походження (крім *Mark, Euro*) і передають когнітивну інформацію через виокремлені ознаки образу (*Pfennig, Deut, Schilling, Taler, Gulden* тощо): *keinen Deut wert sein* – (розм.) не бути вартим щербатої копійки; *jeden Pfennig/ Groschen/ Cent/ Euro/ jede Mark*

zweimal/ dreimal umdrehen (müssen) – (розм.) (мусити) заощаджувати.

Позначення міри довжини, ваги, об'єму, часу тощо представлені у структурі ФО іменниками (*Lot, Kilo, Meile, Pfund, Grad, Meter, Minute, Sekunde, Stunde, Tonne* тощо): (*alles im Lot sein* – (розм.) повернутися у норму; *aus einer Meile sieben Viertel machen* – (розм., застар.) піти далеко в обхід; *zehn Meter gegen den Wind riechen* – (розм., фам.) дуже смердіти).

До артефактів належать створені людиною предмети, які представляють культурну, історичну, духовну цінність: *bis in die Puppen* – (розм., фам.) дуже далеко (скульптури античних богів у Тіргартен); *dastehen wie ein Junge von Meissen* – (розм., фам.) стояти як телепень (на основі дурнуватою виразу обличчя порцелянової ляльки біля входу на завод порцеляни у м. Майсен).

Національно-специфічне переосмислення колоронімів формує ФЗ, що передає НКІ, відображає ментальне світосприйняття: *jemandem wird es (ganz) grün und blau vor Augen* – (розм.) комусь потемніло перед очима; *grün um die Nase sein* – (розм.) бути хворим; бути недосвідченим; *grün/ gelb/ grün und gelb vor Neid werden* – (розм.) дуже заздрити; позеленіти від заздрості.

Зооніми, фітоніми, відображені у структурі ФО, виокремлюють ознаки рослин, диких та свійських тварин не лише флори і фауни Німеччини, але й екзотичні види: 1) дикі тварини: *wie ein Bär/ Dachs schlafen* – (розм.) міцно спати; 2) свійські тварини: *aussehen/ gucken wie eine Gans, wenn es donnert* – (розм.) виглядати як дурень; мати здивований вигляд; *arbeiten wie ein Pferd* – (розм.) працювати багато/ важко/ на межі сил; 3) екзотичні тварини: *ein Gedächtnis wie ein Elefant haben* – (розм.) мати хорошу пам'ять; *wie ein Affe auf dem Schleifstein sitzen* – (розм.) сидіти незручно, згорбившись.

Фітоніми, представлені у структурі ФО, репрезентують: 1) назви квітів: *Keine Rose ohne Dornen* – (присл.) немає нічого досконалого.; 2) назви дерев: *schlank wie eine Tanne sein* – (розм.) бути дуже стрункою (про жінку); 3) дикорослих рослин: *zusammenhängen/ zusammenkleben wie die Kletten* – (розм.) бути завжди разом, бути нерозлучним; бути хорошими друзями.

Фольклорні образи формують ВФ низки ФО переважно на основі міфів, казок, вірувань,

наприклад: 1) казки: *stark wie ein Bär* – (розм.) фізично сильний хлопець/ чоловік; *fleißig wie eine Biene* – (розм.) працююча дівчина/ жінка; 2) міфи: *Zwerg sein* – (розм., грубо) бути недомірком; (фам.) бути карликом (маленького зросту); (жарт.) бути дитиною (*Zwerg* – гном – міфічна істота); 3) вірування: *große Augen machen* – (розм.) дивуватися (на основі вірування про те, що очі немовляти стають особливо красивими після хрещення).

4.2. Транскультурний образ.

Транскультурні образи передають глобальне культурне різноманіття, відоме різним етногрупам і закарбоване у різних національних мовах. Зауважимо, що процес стереотипізації таких образів може демонструвати національно-специфічне їх бачення. Це представляє ФЗ, яке утворилося на основі ознак, виокремлених крізь призму національної культури. Низка транскультурних образів, слугуючи основою ВФ фразем, відображає розуміння і тлумачення їх значення на основі універсальних властивостей, які, на нашу думку, представляють універсальні цінності. До транскультурних образів відносимо такі, що виникли на основі міфів (грецька, германська міфологія), Біблії, пов'язані із загальновідомими артефактами, іменами всесвітньовідомих особистостей, відображають іншокультурні лакуни.

Міфологізми виконують роль ономазіологічної основи ВФ через: 1) виокремлення ознак у результаті національно-специфічної їх оцінки: *Venus von Kilo* – (розм., жарт.) товста жінка; *Adonis sein* – красень (у міфології фінікійців – Бог весни і відродження природи); 2) виокремлення універсальних ціннісних ознак: *wie im Elysium sein* – (рідко) бути у доброму гуморі; бути дуже щасливим (у грецькій міфології *Elysium* – поле блаженних і щасливих).

Образи германської міфології представлено у структурі ВФ на позначення стереотипів у значно меншій кількості: *Thors Hammer* – грім; гримить; *treu wie Nibelungen sein* – бути дуже відданим, вірним комусь.

Частина образів-біблеїзмів зазнала переосмислення під впливом національної культури, яка сприяла виокремленню важливих їх ознак з погляду мовців. Такі ФО із компонентом-біблеїзмом відображають особливості менталітету, транслюють НКІ, відзнаки світобачення, наприклад: *alt wie Methusalem* – (бібл., рідко)

бути дуже старим (Перша книга Мойсея свідчить, що Мануфайл прожив 969 років); *aussehen wie das Leiden Christi* – (розм., рідко) виглядати худим/змученим/хворим. Низка ФО із компонентами-біблеїзмами представляють транскультурний вибір і оцінку стереотипізованих ознак, що пояснюємо наявністю культурних універсалій, наприклад: *Auge um Auge, Zahn um Zahn* – око за око, зуб за зуб; *sich Asche aufs Haupt streuen* – (розм.) побиватися за чимось, (досл.) посипати голову попелом.

Імена всесвітньовідомих особистостей у структурі ФО відображають бачення властивостей транскультурних образів у світлі національної культури, наприклад: *kein Bismarck sein* – (розм., фам., рідко) бути не дуже розумним; *das Ei des Kolumbus* – (рідко) просте вирішення складного завдання; *homerisches Gelächter* – (висок.) гомеричний/зловіщий сміх.

Іншокультурні лакуни у структурі німецьких ФО відображають стереотипне бачення і ціннісні складові образу чужої культури. Поширені і відомі образи з інших культур фіксуються у різних національних мовах завдяки своїй виразності та незвичності/екзотичності: *eine heilige Kuh/ heilige Kühe schlachten* – (розм.) порушити правила (Священна корова у індуїзмі і буддизмі).

Отже, образ розуміємо як відображення у свідомості результатів процесу пізнання. Новоутворені образи складаються крізь антропоцентричну призму із вже відомих пам'яті образів і уявлень про предмет/ явище, яке пізнається. У результаті мисленневих операцій аналізу, синтезу, абстрагування і узагальнення на основі вказаних вихідних даних формується абстрагований спрощений/ схематичний образ, який потребує вербалізації засобами словесних метафор.

Образ володіє певним набором ознак, характеристик. Мотиватором формування ФЗ виступає виокремлена ознака образу, вербалізація якої потребує відповідної мовної форми. Інші ознаки образу не активуються при лінгвалізації, але імпліцитно присутні у структурі ФЗ і можуть впливати на прагматичні потенції мовного знаку.

Базою творення ФО на позначення стереотипів визначено національно-культурні та транскультурні образи. Зауважимо, що транскультурні образи переосмислюються у межах національної культури з урахуванням ментальних особливостей мовців. Саме це впливає на вибір ознаки образу, яка сформує основу ВФ фраземи і відобразить лінгвально певне стереотипне уявлення.

Аналіз основи ВФ фразем національно-культурного походження виявив низку генетичних груп образів, які репрезентовано у структурі ФО: 1) онімами (відомі особистості, історичні особистості, поширені народні імена), 2) топонімами (географічні назви, гідроніми, ороніми), 3) астронімами, 4) гастронімами (назви посуду, назви продуктів, назви страв), 5) назвами предметів одягу і взуття, 6) назвами грошових одиниць, 7) міри довжини, ваги, об'єму і часу, 8) артефактами, 9) колоронімами, 10) зоонімами, фітонімами, 11) фольклорними образами (на основі міфів, казок, вірувань).

Менш чисельну групу представляють ФО, що виникли на основі транскультурних образів, репрезентованих: 1) міфологізмами, 2) біблеїзмами, 3) іменами всесвітньовідомих особистостей, 4) іншокультурними лакунами.

Перспективами подальших розвідок вбачаємо вивчення пресупозицій та виявлення їх генетичних груп, які послуговували основою формування ВФ фразем для позначення стереотипів у німецькій мові.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алефиренко Н. Ф. Теоретические основы учения о «внутренней форме» фразем. *Семантика языковых единиц*. Москва, 1996. С. 128–130.
2. Алефиренко Н. Ф., Аглеев И. А. Когнитивная метафора и фраземосемиозис. *Когнитивные факторы взаимодействия фразеологии со смежными дисциплинами* : сб. науч. тр. по итогам III Междунар. науч. конф. (Белгород, 19–21 марта 2013 года) / отв. ред. проф. Н. Ф. Алефиренко. Белгород : ИД «Белгород» НИУ «БелГУ», 2013. С. 29–32.
3. Добровольский Д. О. Беседы о немецком слове. Москва : Языки славянской культуры, 2013. 752 с. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=q8GFCgAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=uk#v=onepage&q&f=false>
4. Мелерович А. М. О внутренней форме фразеологизма. *Вопросы семантики фразеологических единиц. (На материале русского языка)*. Часть 1. Тезисы докладов и сообщений. Новгород, 1971. С. 58–66.
5. Особливий статус корови в індуїзмі або поклоніння священній тварині. URL: <https://ukranimals.ru/zdorovja/18791-osoblivij-status-korovi-v-induizmi-abo-pokloninnja.html>

6. ПАУСФС: Практичний англо-український словник фразеологічних синонімів. A Living English-Ukrainian Dictionary of Phrasal Synonyms. Автори – укладачі: Береза Т. А., Коцюк Л. М., Кулинський О. С. URL: https://www.oa.edu.ua/ua/departments/filologist/filol_literature/dictionary
7. Потебня А. А. Слово и миф в народной культуре. Собр. тр. [Т. 2]. Москва : Лабиринт, 2000. 479 с.
8. Телия В. Н. Русская фразеология в контексте культуры: семантические, прагматические и лингвокультурологические аспекты. Москва : Языки русской культуры, 1986. 260 с.
9. Фреге Г. Смысл и денотат. Семиотика и информатика. Москва, 1977. № 8. С. 185.
10. Священна корова. Історія релігій. URL: <https://tureligious.com.ua/sviashchenna-korova/>
11. Bargmann S., Sailer M. The syntactic flexibility of semantically non-decomposable idioms. URL: <https://langsci-press.org/catalog/view/184/1006/1068-1>
12. Burger H., Buhofer A., Sialm A. Handbuch der Phraseologie. Walter de Gruyter Berlin – New York, 1982. 420 S. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=cZRKdD-xrXgC&printsec=frontcover&hl=uk#v=onepage&q&f=false>
13. DWDS: Der deutsche Wortschatz von 1600 bis heute. URL: <https://www.dwds.de/wb/Hund>
14. Duden. Rechtsschreibung. URL: <https://www.duden.de/rechtsschreibung/Hund>
15. WRARWiASWUS: Wörterbuch für Redensarten, Redewendungen, idiomatische Ausdrücke, Sprichwörter, Umgangssprache. URL: <https://www.redensarten-index.de/>

REFERENCES:

1. Alefirenko, N. F. Teoreticheskie osnovy ucheniya o “vnutrenney forme” frazem. [Theoretical foundations of the doctrine of the “internal form” of phrases]. *Semantika yazykovyih edinits*. Moskva, 1996. S. 128–130. [in Russian]
2. Alefirenko, N. F., Agleev, I. A. Kognitivnaya metafora i frazosemioz. Kognitivnyie faktoryi vzaimodeystviya frazeologii so smezhnyimi distsiplinami: sb. nauch. tr. po itogam III Mezhdunar. nauch. konf. [Cognitive metaphor and phrasosemiosis]. (Belgorod, 19–21 marta 2013 goda) / otv. red. prof. N. F. Alefirenko. Belgorod : ID “Belgorod” NIU “BelGU”, 2013. S. 29–32. [in Russian]
3. Dobrovolskiy, D. O. Besedy o nemetskom slove. [Conversations about the German word]. Moskva : Yazyiki slavyanskoy kulturyi, 2013. 752 s. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=q8GFCgAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=uk#v=onepage&q&f=false> [in Russian]
4. Melerovich, A. M. O vnutrenney forme frazeologizma. [On the internal form of phraseology]. *Voprosy semantiki frazeologicheskikh edinits*. (Na materiale russkogo yazyika). Chast 1. Tezisy dokladov i soobscheniy. Novgorod, 1971. S. 58–66. [in Russian]
5. Osobliviy status korovi v InduYizmi abo poklonInnya svyashennIy tvarinI. URL: <https://ukranimals.ru/zdorovja/18791-osobliviy-status-korovi-v-induizmi-abo-pokloninnja.html> [in Ukrainian]
6. PAUSFS: Praktichniy anglo-ukraYinskiy slovník frazeologIchnih sinonImIv. [A Living English-Ukrainian Dictionary of Phrasal Synonyms]. Avtori-ukladachi: Bereza T. A., Kotsyuk L. M., Kulinskiy O. S. URL: https://www.oa.edu.ua/ua/departments/filologist/filol_literature/dictionary [in Ukrainian]
7. Potebnya, A. A. Slovo i mif v narodnoy kulture. [Word and myth in folk culture]. Sobr. tr. [T. 2]. Moskva : Labirint, 2000. 479 s. [in Russian]
8. Teliya, V. N. Russkaya frazeologiya v kontekste kulturyi: semanticheskie, pragmaticheskie i lingvokulturologicheskie aspektyi. [Russian Phraseology in the Context of Culture: Semantic, Pragmatic and Linguistic and Cultural Aspects]. Moskva : Yazyiki russkoy kulturyi, 1986. 260 s. [in Russian]
9. Frege, G. Smyisl i denotat. Semiotika i informatika. Moskva, 1977. № 8. [in Russian], [Meaning and denotation].
10. Svyashchenna korova. IstorIya religIy. [Sacred cow. History of religions]. URL: <https://tureligious.com.ua/sviashchenna-korova/> [in Ukrainian]
11. Bargmann, S., Sailer, M. The syntactic flexibility of semantically non-decomposable idioms. URL: <https://langsci-press.org/catalog/view/184/1006/1068-1> [in English]
12. Burger, H., Buhofer, A., Sialm, A. Handbuch der Phraseologie. [Handbook of Phraseology]. Walter de Gruyter Berlin – New York, 1982. 420 S. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=cZRKdD-xrXgC&printsec=frontcover&hl=uk#v=onepage&q&f=false> [in German]
13. DWDS: Der deutsche Wortschatz von 1600 bis heute. [German vocabulary from 1600 up to today]. URL: <https://www.dwds.de/wb/Hund> [in German]
14. Duden. Rechtsschreibung. [Duden. Orthography]. URL: <https://www.duden.de/rechtsschreibung/Hund> [in German]
15. WRARWiASWUS: Wörterbuch für Redensarten, Redewendungen, idiomatische Ausdrücke, Sprichwörter, Umgangssprache. [Dictionary for the turns of speech, turns of phrase, idiomatic expressions, sayng, colloquial speech]. URL: <https://www.redensarten-index.de/> [in German]

УДК 811.112'2-25

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-24>

Руслана ОРОБІНСЬКА

кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри теорії та практики романо-германських мов Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, вул. Роменська, 87, м. Суми, Україна, 40002

ORCID: 0000-0001-8783-5526

Бібліографічний опис статті: Оробінська, Р. (2022). Мовні та позамовні засоби реалізації емоції радості в німецькому кіно. *Актуальні питання іноземної філології*, 16, 165–171, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-24>

МОВНІ ТА ПОЗАМОВНІ ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕМОЦІЇ РАДОСТІ В НІМЕЦЬКОМУ КІНО

У статті представлено результати дослідження вербальних та невербальних засобів реалізації емоційного стану радості у мовленні персонажів сучасного німецького кіно. Емоція радості в роботі розглядається як основна позитивна емоція людини, що репрезентує внутрішнє задоволення мовця від результатів його практичної діяльності чи творчої активності, суб'єктивної позитивної оцінки інших людей та їх дій. Суміжними з цим емоційним станом є щастя й задоволення, які розглядаються в роботі як різновиди радості. Вербальним засобом реалізації радості слугують феліцитарні висловлювання, тобто такі мовленнєві засоби, які в контексті певної комунікативної ситуації здатні відтворити позитивний емоційний стан мовця. Феліцитарні висловлювання як вербальний засіб вираження радості у німецькому художньому кіно реалізуються, здебільшого, за допомогою слів зі значенням радості, задоволення й щастя. В роботі встановлено, що для вербалізації цього емоційного стану використовуються, здебільшого, прості й еліптичні речення, складні предикативні структури рідко слугують знаряддям вираження цього емоційного стану. Встановлено, що інколи мовці вдаються до зміни структури речення, перетворюючи його на емоційно насичене висловлювання.

Одним із інструментів реалізації емоції радості в мовленні персонажів сучасного німецького кіно слугують позамовні засоби. Невербальні засоби спілкування в роботі розглядаються як допоміжні й альтернативні знаряддя вираження цього емоційного стану. До аналізу залучено просодичні, проксемічні й кінесичні засоби передачі інформації. В результаті проведеного дослідження встановлено, що головну роль відіграють кінесичні та просодичні засоби вираження радості у фільмі. При цьому проксеміка є одним із факторів, які також впливають на характер міжособистісної взаємодії мовців створюючи сприятливі або менш сприятливі умови для реалізації емоції радості.

Ключові слова: емоція, емоція радості, висловлювання, феліцитарні висловлювання, структура, синтаксис.

Ruslana OROBINSKA

PhD in Philology, Senior Lecturer at the Department of Theory and Practice of Romano-Germanic Languages, Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko, 87 Romenska Str., Sumy, Ukraine, 40002

ORCID: 0000-0001-8783-5526

To cite this article: Orobinska, R., (2022). Movni ta pozamovni zasoby realizazii emotsii radosti v nimezkomu kino [The linguistic and extralinguistic means of realizing the emotion of Joy in the German films]. *Current Issues of Foreign Philology*, 16, 165–171, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-24>

THE LINGUISTIC AND EXTRALINGUISTIC MEANS OF REALIZING THE EMOTION OF JOY IN THE GERMAN FILMS

The article presents the results of the study of verbal and nonverbal means of realizing the emotional state of joy in the speech of the characters of modern German films. The emotion of joy at work is seen as the main positive human emotion, which represents the inner satisfaction of the speaker from the results of his practical activities or creative activity, subjective positive evaluation of other people and their actions. Adjacent to this emotional state are happiness and pleasure, which are considered in the work as a kind of joy. Felicitarian statements are a verbal means of realizing joy, they are such means of speech that in the context of a certain communicative situation are able to reproduce the positive

emotional state of the speaker. Felicitarian statements as a verbal means of expressing joy in German feature film are realized, for the most part, through words meaning joy, satisfaction and happiness. It is established in the article that for the verbalization of this emotional state, mostly, simple and elliptical sentences, complex predicative structures rarely serve as a tool for expressing this emotional state are used. It has been found that sometimes speakers resort to changing the structure of a sentence, turning it into an emotionally rich expression.

Extralinguistic means are one of the tools for realizing the emotion of joy in the speech of the characters of modern German films. Non-verbal means of communication as auxiliary and alternative tools for expressing this emotional state are considered. Prosodic, proxemic and kinetic means of information transmission are involved in the analysis. As a result of research, it was found that the main role is played by kinesic and prosodic means of expression of joy in the film. In this case, proxemics is one of the factors that also affect the nature of interpersonal interaction of speakers, creating favorable or less favorable conditions for the realization of the emotion of joy.

Key words: *emotion, emotion of joy, utterances, felicitarian utterances, structure, syntax.*

Актуальність проблеми. Сучасна антропоцентрична парадигма наукових досліджень вимагає зосередження на вивченні інструментарію індивідуального самовираження людини в різних ситуаціях життя. Особливий інтерес вчених на сучасному етапі викликають емоційні аспекти мовленнєвої поведінки людей. Емоції як вид реакції на зовнішні подразники, реалізують себе не тільки через тілесні канали самовираження людини (жести, міміку, тональність голосу), але й засобами вербальної взаємодії.

У межах цього дослідження нами здійснено спробу встановити особливості реалізації емоційного стану радості у мовленні персонажів сучасного німецького кіно. Радість як одна з позитивних емоцій, яка постійно супроводжує людину в повсякденності, заслуговує особливої дослідницької уваги вчених зважаючи на багатогранність ситуацій спілкування людей, в межах яких вона реалізується, суб'єктивних особливостей психіки людини-мовця та манери її самовираження. Емоція радості як емоційний прояв людини має розглядатись комплексно з урахуванням вербальних та екстралінгвальних факторів. Комплексний підхід до цього питання забезпечує об'єктивне висвітлення результатів дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вирішення проблем емоційності мовлення загалом та особливостей вербалізації емоційного стану радості зокрема звертались вітчизняні й зарубіжні психологи (Леонтьєв О. М.; Седих А. П.; Юнг К. Г.), психотерапевти (Седих А. П.), лінгвісти (Анохін П. К., Гак В. Г., Селіванова О. О., Шаховский В. І., Ізард К., Шиблз У.), філософи (Сеченов І. М., Нойман Е.), релігієзнавці (Д'ячкова Н. А.). В роботах зазначених вчених представлено узагальнене бачення сутності й особливостей реалізації

емоції радості, її вплив на світобачення й світосприйняття людини. Опис психічних процесів і особливостей самовираження людини в стані радості дає вагоме теоретичне підґрунтя для проведення подальших досліджень.

Не зважаючи на поглиблений інтерес дослідників до сутності емоції радості та особливостей її мовленнєвої реалізації, широкий спектр питань до цього часу залишається невирішеним. Зокрема, немає однозначної відповіді на питання про вплив емоцій на синтаксис мовних одиниць.

Мета представленої дослідження полягає у встановленні мовних та позамовних засобів реалізації ЕР у мовленні персонажів сучасних німецьких художніх фільмів. Для досягнення поставленої мети визначено наступні **завдання**: 1) виявити інструментарій синтаксичних засобів реалізації ЕР в сучасних німецьких художніх фільмах; 2) встановити позамовні засоби реалізації ЕР у сучасних німецьких художніх фільмах. **Об'єктом дослідження** є мовні та позамовні засоби реалізації ЕР у мовленні персонажів сучасного німецького кіно. **Предмет дослідження** – особливості реалізації ЕР у персонажному мовленні сучасного німецького кіно.

Наукова новизна. У роботі вперше здійснено комплексний аналіз мовних та позамовних засобів реалізації емоційного стану радості на матеріалі інсценованого мовлення персонажів сучасного німецького кіно.

Методологія. Крім загальнонаукових методів дослідження (аналізу й синтезу, методу кількісних підрахунків, суцільної вибірки) в роботі використовувались власне лінгвістичні: *метод контекстуального аналізу* для визначення впливу позамовних засобів на реалізацію мовного коду в фільмі; встановлення структурно-синтаксичних особливостей реалізації речень

ЕР у німецькомовному кіно – *метод структурного аналізу*; аналіз семантико-функціональних особливостей мовних одиниць здійснено за допомогою методу *семантичного аналізу*.

Матеріал дослідження. 57 ситуацій мовлення, в межах яких реалізовано ЕР. Проаналізовані ситуації відібрано з 10 сучасних німецьких художніх фільмів 1998–2008 рр. випуску загальною тривалістю 17 год 54 хв.

Виклад основного матеріалу дослідження. Суб'єктивна реакція людини на об'єктивну реальність є, перш за все, емоційною (Леонтьев, 2002). У слід за О. М. Леонтьєвим, ми розглядаємо емоції як відхилення від положення внутрішньої стабільності людини в сторону позитиву або негативу. Відповідно, як реакції людини на зовнішні збудники, які, потрапляючи в систему сформованих процесом виховання й життєдіяльності людини суб'єктивних суджень, емоції можуть бути оцінені як позитивні, нейтральні чи негативні (Henne, 2001, S. 201).

Напрямок емоційного відхилення визначає тип емоцій (позитивні або негативні). Позитивні емоції, які відображають внутрішню згоду людини з відповідними усталеними нормами, можна умовно поділити на: задоволення, *радість*, захват, замилювання, самодоволення, симпатія, ніжність, любов тощо) (Koch, 2005, S. 84).

Згідно з концепцією американського психолога Р. Плутчика однією з центральних позитивних емоцій людини є радість. Ця емоція знаходиться між емоційно більш яскравими захватом та менш емоційно насиченою безтурботністю. Згідно наукових позицій цього вченого, радість перебуває під впливом оптимізму й любові, що підкріплюють її позитивними ознаками, а противагою стану радості є сум (Plutchik, 2004).

У межах проведеного дослідження під радістю розуміється позитивний емоційний стан, що характеризує внутрішнє задоволення від результатів діяльності чи творчої активності. Це такий стан, який супроводжує внутрішнє переживання людини позитивних результатів творчої чи соціально значущої дії (Гак, 1997, с. 88). Розрізняють активну й пасивну радість залежно від емоційності поведінкових проявів мовців. Виділяють також рівні інтенсивності переживання радості від спокійного до емоційно насиченого.

Мовленнєва реалізація емоційного стану радості здійснюється за допомогою особливого типу висловлювань – феліцитарних. У науковій думці феліцитарні висловлювання досліджувались плеядою вчених зокрема, таких як В. І. Шаховський, К. Ізард, Є. П. Ільїн, М. Й. Варія, С. Г. Воркачов.

Засоби вербальної комунікації. Для вивчення лінгвістичних та екстралінгвістичних особливостей реалізації емоції радості у мовленні персонажів німецького кіно нами виокремлено 186 феліцитарних висловлювань із 57 комунікативних ситуацій, які відібрано для аналізу в межах дослідження. У комунікативному процесі феліцитарне висловлювання актуалізується за допомогою речень різної структурної будови (простих, складних, еліптичних). Засобами вираження еліпсу слугують як самостійні так і службові частини мови, серед яких провідну роль відіграють вигуки) (Абрамова, 2004, с. 123).

Згідно результатів проведеного дослідження, для висловлення радості у фільмі вживаються, здебільшого, прості (79) або еліптичні (73) предикативні структури речень. Складні речення використовуються значно рідше (34).

Прості речення. Для реалізації почуття радості персонажі вживаються чотири види простих речень. Перший структурно-семантичний тип **S+V(kop)+A**: *Das ist ja super* (Sophie Scholl, 00:32), де **S** – це підмет, а **V(kop)** – копулативне дієслово-присудок, **A** – означення. Такого типу речення вживаються в ситуації мовлення, де мовець ставить за мету висловити своє ставлення до предмету обговорення (GDS, 2017, S. 740). Основним носієм змісту повідомлення слугує означення зі змістом феліцитарності.

Іншого типу прості розповідні речення, що вживаються для реалізації радості у мовленні персонажів німецького кіно відповідають моделі **S+V+(A)**: *Ich mache meine Hausaufgabe*. Визначеного типу речення вживаються для вказівки на ситуацію, що викликає в них радісні почуття (Engel, 2009, S. 97). Феліцитарного змісту такі речення набувають завдяки внутрішньому стану радості мовця: *Ich warte auf dich, Lisa* (Die Welle, 00:42). У наведеному прикладі, зокрема, такого типу речення реалізує радісне повідомлення Тома про те, що він чекає на кохану.

Емоційно більш насиченими є речення зі зміненою структурною будовою, що відповідають моделі **V+S**: *Machen wir heute die Hausaufgaben zusammen* (Wer früher stirbt, 00:32). Зміна положення підмета й присудка в структурі речення надає його змістові емоційно насичених відтінків значення, які підкреслюються також жестами, мімікою й тональністю мовлення (Henpe, 2001, S. 277).

Складні речення. Зважаючи на специфіку емоційного стану мовця, йому непритаманно виражати своє збудження за допомогою розгалужених предикативних структур. Нами зафіксовано 10 складносурядних та 24 складнопідрядних речення на позначення феліцитарних висловлювань.

Складносурядні речення персональному мовленні вербалізуються на основі двох типів предикативних структур **SV**, **(K) (S)V**: *Wir können, wir können* (Die Welle, 00:43). Структурне й змістовне повторення одного простого речення у складі складносурядного демонструє радість мовця. Сполучник сурядності в такого типу реченнях вживається факультативно. Феліцитарними за змістом є висловлювання, що відповідають зазначеній структурно-семантичній моделі, але поєднують у собі довільні складові частини речення, одне з яких містить лексему зі значенням радості: *Wir besuchten Zoo, das war super* (Mondscheinkinder, 00:25). Саме лексема *super* є основним виразником феліцитарності у висловлюванні.

Емоційно насиченими є речення зі зміненою структурою, в якому препозицію займає прислівник: *Jetzt bin ich schon ganz gut, ich habe gut ausgeschlafen* (Die Welle, 00:34). Прислівник часу слугує засобом емоційного посилення змісту феліцитарного висловлювання, радість мовця в межах якого реалізується завдяки ситуації мовленнєвої взаємодії людей.

Вживання складносурядних речень для реалізації радості в персональному мовленні зумовлено необхідністю пояснити ситуацію, яка викликала в мовця емоцію радості. Такого типу речення реалізуються на основі 2 моделей **S+V**, **K (S+...V)**: *Das ist cool, was Sie berichten* (Experiment, 00:51), де **K** – сполучник підрядності та **Att**, **K (V+ S...)**: *Super, das machst du hier* (Experiment, 00:51), де **Att** – означення. Слід зазначити, що підрядна частина у структурі такого реченні дещо зменшує емоційне

напруження мовця від переживання ним емоції радості. Речення, що реалізовані на основі другої моделі складнопідрядних речень, вербалізують емоційно більш насичені висловлювання в порівнянні з тими, які відповідають умовам першої моделі.

Еліпс. Еліптичні речення зважаючи на свою структурну компактність є одним із основних засобів реалізації радості у фільмі. Серед відібраного для аналізу мовного матеріалу зафіксовано 73 одиниці еліптичних речень. Під еліпсом ми розуміємо спрощену до мінімуму предикативну структуру, що реалізує повноцінне в змістовному плані інформаційне повідомлення. Загальна кількість проаналізованих еліптичних речень – 73, серед яких 12 іменники: *Papa!* (Lola rennt, 00:17), *Morgen!* (Mondscheinkinder, 00:42); 21 – прикметників: *Cool!* (Good bye, Lenin, 00:48), *Super!* (die Welle, 00:41), 2 – числівники: *Drei!* (Good bye, Lenin, 00:41); 28 – вигуків: *Wow!* (Die Welle, 00:23), *Oh!* (Lola rennt, 00:48), 10 часток: *“So! Ich mag es!”* (Jenseits der Stielle, 00:41).

Відповідно до класифікації спектру різновидів емоційного стану радості запропоновану Р. Плутчиком, аналіз семантичного наповнення слів, на основі яких вербалізовано еліпс у мовленні персонажів показує, що для вираження щастя (Spas) мовці використовують 8 лексем, веселості (Frohligkeit) – 5, а задоволення (Vergnügen) – 7. Залежно від умов комунікації деякі з них здатні виражати різні відтінки значення.

Зокрема, частка *so* є універсальним засобом вираження різних відтінків значення радості. У деяких ситуаціях залежно від контексту вона вживається для висловлення веселості: *“So! Ich finde es toll zusammen ins Kino gehen“* (Jenseits der Stiele, 00:56), або задоволення: *“So! Ich mag es!”* (Lola rennt, 00:28) або щастя: *So! Ich bin glücklich!* (Die Welle, 00:23). Нейтрального змісту висловлюванню надає слово *also!* Воно так само може вживатись у мовленні з різними відтінками значення (слугувати вербальним засобом зупинки мовленнєвої діяльності та вербалізувати занепокоєння або радість) залежно від контексту висловлювання, частиною якого воно виступає: *“Wir haben es endlich beschlossen? Also, es ist sehr gut“* (Die Welle, 00:23). Нами зафіксовано й реалізацію почуття щастя за допомогою висловлювань, у межах яких вжи-

вається ця частка: “*Also, das ist ja cool. Du bist super!*” (Mondscheinkinder, 00:33).

Слова зі значенням позитивної оцінки або емоційності (*gut, genau, so, froh, oh, ach*) слугують засобом посилення емоційної реакції мовця. Наприклад, у реченні “*Oh, es ist angenehm zu hören*” [Lola rennt, 00:54] вигук слугує засобом емоційного посилення задоволення хлопця від новини про те, що його подруга змогла знайти необхідну суму грошей аби допомогти вирішити його проблему.

Невербальні засоби у мовленні персонажів кіно є одним із вагомих засобів передачі комунікативної інформації, які здатні доповнити або, навіть, замінити мовні знаряддя комунікації (Приходько, 2015, с. 150). Важливість цих засобів продиктована зв'язком комунікації з ситуацією мовлення загалом. Зважаючи на це, позамовні засоби є досить ефективним знаряддям передачі інформації. Про це, зокрема, заявляли вітчизняні дослідники, які внесли свій внесок у вивчення проблем невербальної комунікації, серед них слід назвати Лозинську О. І., Киселюк Н. П., Приходько Г. І. та ін.). Дослідники, проте, не займалися вирішенням питань невербальної комунікації в інсценованому мовленні.

Як зазначає Г. І. Приходько, в людському товаристві виокремилась мова емоцій (Приходько, 2015, с. 151). Існує три групи засобів їх реалізації: кінетичні засоби (жести й міміка); просодичні (тембр і висота голосу, інтонація, паузи) та проксемічні (використання простору для передачі інформації). Аналіз 57 комунікативних ситуацій показав, що у межах цих ситуацій використовувалось 124 невербальні засоби реалізації ЕР у мовленні персонажів німецького кіно.

Кінетичні засоби реалізації ЕР. Зафіксовано 102 випадки реалізації радості кінетичними засобами позамовної комунікації. У 63 випадках засобом вираження ЕР слугувала посмішка (беззвучне вираження ЕР), яка реалізувалась і як самостійний засіб, так і супроводжувалась вербально. Іншими засобами реалізації ЕР слугували сміх (139 випадків), регіт (11 випадків), торкання руками обличчя чи інших частин тіла (26 випадків), торкання сторонніх предметів (4 випадки), погладження (17 випадків). У 16 випадках радість передавалась шляхом рухів ногами (підскакування (3 рази), тупцювання (4 рази), закидання ніг одна за

одну (9 разів). Рухи тілом (нахили, повороти тулуба) у 24 випадках були засобом реалізації ЕР в аналізованих фільмах. Слід зазначити, що рухи тіла у мовленні персонажів фільмів лише у двох випадках слугували доповнюючим засобом мовної реалізації ЕР, рухи ногами – у 7. Здебільшого ж, вони були самостійним засобом вираження емоції радості у кіно.

Просодичні засоби реалізації ЕР. Ще одним позамовним засобом передачі ЕР у фільмі слугують висота голосу, інтонація, тембр, паузи й мовчання. Аналіз комунікативних ситуацій мовлення показав, що у 16 випадках мовчання у супроводі кінетичних засобів позамовної комунікації (усмішка, рухи руками) слугувало знаряддям передачі ЕР у мовленні персонажів.

Нами зафіксовано також, що у 198 випадках тембр голосу слугував засобом передачі емоційно піднесеного стану мовця, у 106 – висота голосу, у 201 випадку – інтонація, а в 42 – паузи. Зазначені показники свідчать про те, що просодика є невід'ємним знаряддям реалізації ЕР.

Проксемічні засоби вираження радості. Дистанція є одним із визначальних засобів реалізації соціальної взаємодії мовців. Ми розрізняємо чотири види дистанції у взаємодії персонажів: *інтимна зона* (15 см – 48 см), *особиста* (47 см – 1,2 м), *соціальна* (1,3 м – 3,6 м), *суспільна* (більше 3,6 м).

За результатами дослідження емоція радості, здебільшого, реалізується у межах соціальної зони комунікативної взаємодії мовців (108 випадків). У межах особистої зони взаємодії персонажі реалізують радість у 53 випадках, інтимна (29 випадків) та суспільна (26 випадків) зони комунікації в мовленні персонажів німецького кіно є найменш сприятливими для реалізації радості у мовленні персонажів сучасного німецького кіно.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Емоція радості є основною позитивною емоцією людини, яка характеризується внутрішнім задоволенням мовця від результатів певної діяльності чи творчої активності. Ця емоція межує з такими позитивними емоціями як щастя та задоволення. У мовленні персонажів сучасного німецького кіно використовуються мовні та позамовні засоби реалізації емоції радості. Феліцитарні висловлювання як вербальний засіб вираження радості у німецькому художньому кіно реалізуються, здебіль-

шого, за допомогою слів зі значенням радості, задоволення й щастя. Для реалізації цього емоційного стану використовуються також, здебільшого, прості й еліптичні речення, складні предикативні структури рідко слугують зняттям вираження цього емоційного стану. Інколи мовці вдаються до зміни структури речення, перетворюючи його на емоційно насичене висловлювання.

Позамовні засоби слугують, переважно, допоміжним зняттям реалізації ЕР у фільмі. Найважливішу роль відіграють кінесичні та просодичні засоби вираження радості

у фільмі. При цьому проксемика є одним із факторів, які також впливають на характер міжособистісної взаємодії мовців створюючи сприятливі або менш сприятливі умови для реалізації ЕР. Так, соціальна зона комунікативної взаємодії є найбільш комфортною для реалізації радості, а інтимна й суспільна – найменш зручною для цього.

Перспективою наших подальших досліджень у межах заявленої теми є вивчення функціональних особливостей мовних засобів реалізації радості у мовленні персонажів сучасних німецьких художніх фільмів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абрамова Т. В. Диалогическое единство «Просьба – реакция» (на примере коммуникации в сети Фидонет) // Язык, коммуникация и социальная среда : [сб. научн. трудов]. Воронеж : Воронежский гос. ун-т, 2004. № 3. 178 с.
2. Гак В. Г. Эмоции и оценки в структуре высказывания // Вестн. Моск. ун-та, сер. 9. Филология, 1997. № 3. С. 87–93.
3. Леонтьев А. Н. Мотивы, эмоции, личность // Психология личности. Тексты. М., 2002. С. 71–81.
4. Маслова В. А. Эмоциональные концепты счастье, радость // Когнитивная лингвистика. Минск, 2004. С. 230–235.
5. Приходько Г. І. Невербальні засоби вираження емоцій // Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія «Філологічні науки». Мовознавство. № 4, 2015. С. 150–153.
6. Engel U. Syntax der deutschen Gegenwartssprache. Berlin : E. Schmidt, 2009. 309 S.
7. Grammatik der deutschen Sprache / Dudenredaktion. Berlin; New York : Walter de Gruyter, 2017. 2569 S.
8. Helbig G. Deutsche Grammatik : Handbuch für Ausländerunterricht. Leipzig : Verlag Enzyklopädie, VEB, 2007. 629 S.
9. Henne H. Einführung in die Gesprächsanalyse. Berlin; New York : de Gruyter GmbH & Co., 2001. 336 S.
10. Koch P. Sprache der Nähe-Sprache der Distanz // Romanistisches Jahrbuch, 2005. № 36. S. 79–88.
11. Plutchik R. The nature of emotions. URL: https://www.jstor.org/stable/27857503?seq=1#page_scan_tab_contents (дата звернення: 20.02.2022).

REFERENCES:

1. Abramova, T. V. (2014) Dialogicheskoe edinstvo "Prosba – reakzia" (na primere komunikazii v seti Fidonet) [Dialogical unity "Request – reaction" (on the example of communication in the Fidonet network)]. *Yazyk, kommunikazija i sotsialnaia sreda – Language, communication and social environment* (p. 178). Voronezh : Voronezhsky SU. [in Russian]
2. Hak, V. H. (1997) Emozii i ozenki v strukture vyskazyvania [Emotions and evaluation in exceptional statements]. (Vols. 9.) (pp. 87–93). Moscow : Vestn. Mosk. un-ta. [in Russian]
3. Leontev, A. N. (2002) Motyvy, emozii, lichnost [Motives, emotions, personality], *Psykhologhiya lychnosty – Psychology of Personality: Texts* (pp. 71–81). Moscow. [in Russian]
4. Maslova, V. A. (2004) Emozionalnye koncepty schastie, radost [Emotional concepts happiness, joy], *Kognitivnaia linhvistika – Cognitive linguistics* (pp. 230–235). Minsk. [in Russian]
5. Prykhodko, H. I. (2015) Neverbalni zasoby vyrazhennia emoziy [Non-verbal means of expressing emotions], *Naukovyi visnyk DDPU imeni I. Franka. Seriiia "Filolohichni nauky"*. *Movoznavstvo – Scientific Bulletin of the Franko State Pedagogical University. Philological Sciences Series. Linguistics*. (Vols. 4) (pp. 150–153). Donetsk. [in Ukrainian]
6. Engel, U. (2009) *Syntax der deutschen Gegenwartssprache [Syntax of contemporary in German]*. Berlin : E. Schmidt. [in German]
7. Grammatik der deutschen Sprache (2017). Berlin; New York : Walter de Gruyter. [in German]
8. Helbig, G. (2007) *Deutsche Grammatik [German Grammar]*. Leipzig : Verlag Enzyklopädie. [in German]
9. Henne, H. (2001) *Einführung in die Gesprächsanalyse [Introduction to conversation analysis]*. Berlin; New York : de Gruyter GmbH & Co. [in German]
10. Koch, P. (2005) *Sprache der Nähe-Sprache der Distanz [Language of proximity-language of distance]*, *Romanistisches Jahrbuch* (pp. 79–88). [in German]

11. Plutchik, R. *The nature of emotions*. Retrieved from: https://www.jstor.org/stable/27857503?seq=1#page_scan_tab_contents [in English]

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Das Experiment, Regie: Oliver Hirschbiegel. Deutschland : Fanes Film, Senator Film Produktion GmbH, Seven Pictures, Typhoon AG, 2001. 119 Min.
2. Der Krieger und die Kaiserin, Regie: Tom Tykwer. Deutschland : X Verleih / X Film Creative Pool, 2000. 135 Min.
3. Good bye, Lenin! (Spielfilm), Deutschland : Wolfgang Becker, Produktion : X Filme / WDR / ARTE, 2003. 120 Min.
4. Im Juli, Regie: Fatih Akın. Deutschland: Bavaria Film International, Wüste Filmproduktion in Zusammenarbeit mit Filmförderung Hamburg, 2000. 95 Min.
5. Mondscheinkinder (Spielfilm), Regie: Manuela Stacke. Deutschland : Mathias Film Luna Film, 2006. – 87 Min.
6. Lola rennt (Spielfilm), Regie: Tom Tykwer. Deutschland : X-Filme / Creative Pool/ WDR/ arte, 1998. 81 Min.
7. Polska Love Serenade (Spielfilm), Regie: Monika Anna Wojtyllo. Deutschland : Goethe Institut, 2004. 75 Min.
8. Sophie Scholl – Die letzten Tage (Spielfilm), Regie : Marc Rothemund. Deutschland : Goldkind Filmproduktion GmbH & Co. KG (München), Broth Film (München); in Co-Produktion mit: Bayerischer Rundfunk (BR) (München), Bayerischer Rundfunk (BR)/Arte (München), Südwestrundfunk (SWR) (Stuttgart), Arte Deutschland TV GmbH, Baden-Baden, 2005. 116 Min.
9. Wer früher stirbt, ist länger tot (Spielfilm), Regie : Marcus Hausham Rosenmüller. Deutschland : Roxy-Film Farbe, 2006. 102 Min.
10. Die Welle (Spielfilm), Regie: Dennis Gansel. Deutschland : Rat Pack Filmproduktion GmbH, Constantin Film Produktion, 2008. 107 Min.

UDC 811.111'255.4

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-25>

Svitlana OSTAPENKO

PhD in Pedagogy, Associate Professor, Head of the Department of Foreign Philology, Ukrainian Studies and Social and Law Disciplines, Mykhailo Tuhan-Baranovskyi Donetsk National University of Economics and Trade, 16 Tramvaina Str, Kryvyi Rih, Ukraine, 50005

ORCID: 0000-0002-3915-4854

Mariia KUTS

PhD in Pedagogy, Senior Lecturer at the Department of Foreign Philology, Ukrainian Studies and Social and Law Disciplines, Mykhailo Tuhan-Baranovskyi Donetsk National University of Economics and Trade, 16 Tramvaina Str., Kryvyi Rih, Ukraine, 50005

ORCID: 0000-0001-9419-5926

To cite this article: Ostapenko, S., Kuts, M. (2022). Lexico-semantic transformations in the Ukrainian translation of “Matilda” by Roald Dahl. *Current Issues of Foreign Philology*, 16, 172–178, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-25>

LEXICO-SEMANTIC TRANSFORMATIONS IN THE UKRAINIAN TRANSLATION OF “MATILDA” BY ROALD DAHL

The purpose of the article is to analyze the application of lexical and semantic transformations in the process of translation of “Matilda” by Roald Dahl into Ukrainian, carried out by V. Morozov, and carry out their comparative analysis.

The main scientific results are obtained applying a set of general scientific and special methods of research, namely: analysis and generalization of scientific and educational-methodical literature on the problems of translation transformations; theoretical generalization, analysis and synthesis; holistic and integral approaches to the study of linguistic phenomena; comparative, descriptive and analytical methods.

In translation process of “Matilda” V. Morozov applied all types of lexico-semantic transformation: synonymous substitution, calque, descriptive translation, contextual substitution, transcoding, antonymous translation, compression, decompression, permutation, transposition, and concretization of meaning. Most often, the transformation of synonymous substitutions, transposition, permutation and calque were used, less often – antonymous translation, descriptive translation and generalization of meaning. Summing up the carried-out analysis, it’s possible to draw a conclusion that in most cases transformations are justified.

Lexico-semantic transformations play an important role in the process of translation, providing the text with dynamics, enhancing expressivity, serving to enhance the image-expressive functions of a language. It is important in the process of translation to convey not only the content but also the mood with which the work was created. Therefore, most of the transformations were of complex nature: to achieve adequacy – the main goal of translation – the translator applied several transformations simultaneously.

Key words: literary translation, transformation, lexico-semantic transformation, complex nature.

Світлана ОСТАПЕНКО

кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри іноземної філології, українознавства та соціально-правових дисциплін, Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, вул. Трамвайна, 16, м. Кривий Ріг, Україна, 50005

ORCID: 0000-0002-3915-4854

Марія КУЦ

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри іноземної філології, українознавства та соціально-правових дисциплін, Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, вул. Трамвайна, 16, м. Кривий Ріг, Україна, 50005

ORCID: 0000-0001-9419-5926

Бібліографічний опис статті: Остапенко, С., Куц, М. (2022). Лексико-семантичні трансформації в перекладі повісті «Матильда» Роалда Дала українською мовою. *Актуальні питання іноземної філології*, 16, 172–178, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-25>

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В ПЕРЕКЛАДІ ПОВІСТІ «МАТИЛЬДА» РОАЛДА ДАЛА УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Метою статті є аналіз застосування лексико-семантичних трансформацій у процесі перекладу повісті «Матильда» Роалда Дала українською мовою, здійсненого В. Морозовим, та їх порівняльний аналіз.

Основні наукові результати отримані із застосуванням комплексу загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, а саме: аналізу та узагальнення наукової літератури з проблем перекладацьких трансформацій; теоретичного узагальнення, аналізу і синтезу; цілісного підходу до вивчення мовних явищ; порівняльного, описового та аналітичного методів.

У процесі перекладу повісті «Матильда» В. Морозов застосував усі види лексико-семантичної трансформації: синонімічну заміну, калькування, описовий переклад, контекстну заміну, перекодування, антонімічний переклад, компресію, декомпресію, пермутацію, транспозицію, конкретизацію значення. Найчастіше використовувалися трансформації синонімічної заміни, транспозиції, пермутації та калькування, рідше – антонімічний переклад, описовий переклад та сонкретизація значення. Підводячи підсумок проведеного аналізу, можна зробити висновок, що в більшості випадків перетворення є виправданими.

Автори акцентують увагу на тому, що лексико-семантичні трансформації відіграють важливу роль у процесі перекладу, забезпечуючи тексту динаміку, посилюючи експресивність, сприяючи посиленню образно-виражальних функцій мови. У процесі перекладу важливо передати не лише зміст, а й настрій, з яким створено твір. Тому більшість трансформацій носили комплексний характер: для досягнення адекватності – головної мети перекладу – перекладач застосував декілька трансформацій одночасно.

Ключові слова: художній переклад, трансформація, лексико-семантична трансформація, комплексний характер.

Problem statement. Fiction translation is one of the types of authentic artistic creativity, in the process of which a literary work that exists in one language is most fully reproduced in another language with the help of artistic devices.

Today, translators are trying to find a balance and reproduce the text in the language of translation in the unity of content and form without losing the national and cultural component of the original text. Thus, literary translation, which becomes a joint product of at least two authors (the author of the source text and the author of the target text), undoubtedly requires language competence, linguistic and cultural awareness, professionalism, creativity and ingenuity of the last one.

The problem of literary translation is the relationship between the context of the author and the context of the translator. Fiction translation is determined not only by objective factors, but also by subjective ones. No. translation can be absolutely accurate, as the language system of the recipient literature itself, according to its objective data, cannot perfectly convey the content of the original, which inevitably leads to partial loss of information. And various translation transformations are entrusted to compensate for these losses.

Transformations must be used when translating lexical, semantic, morphological, grammatical

and other phenomena of the English language that are absent in the Ukrainian language. When lexical equivalents of a word of the original language cannot be used in translation, translation lexical-semantic substitutions are used. Thus, lexical-semantic transformations are inevitable in the process of English-Ukrainian translation of texts, as they are directly related to extralingual factors in the development of language systems, processes and concepts in different nations (Retsker, 2007). Ideas of translation taking into account lexical and semantic transformations are essential in the field of practical translation studies.

Analysis of recent research and publications. Linguists' interest in the problem of translation transformations and their comprehensive study are already traditional in the course of translation theory and practice. Such well-known linguists as L. Barkhudarov, E. Breus, A. Fedorov, V. Komissarov, J. Retsker, and many others have devoted their numerous articles and monographs to the study of translation transformations.

“Matilda” by Roald Dahl is not an object of many scientific researches. Studies of the novel are conducted both from a literary and a linguistic points of view. Such linguists as T. Kushnirova, O. Panko, E. Borisova and E. Kobzeva study it from the literary point of view. Thus, T. Kushnirova

tracks the evolution of motives, their role in the development of the plot and in revealing the inner world of the characters (Kushnirova, 2014), analyzes chronotopes, their interrelationships and hierarchy, studies the peculiarities of the individual style of the writer within the literary tradition (Kushnirova, 2015). O. Panko emphasizes the specifics of children's perception, uses the achievements of theorists of children's literature in substantiating the phenomenon of reception (Panko, 2015). E. Borisova and E. Kobzeva consider the concept of "artistic image" and the means by which Dahl introduces the image of a character into the children's fairy tale "Matilda" (Borisova, 2018).

M. Sevastiuk, Ya. Panko and Yu. Minsys, S. Ostapenko, T. Mykolyshena investigate stylistic peculiarities of the story translations. M. Sevastyuk emphasizes the individual uniqueness of R. Dahl, expressed in his rebellious and provocative style, subtle use of black humor, grotesque and caricature, explores strategies and tactics for reproducing the stylistic dominants of Roald Dahl in Ukrainian (Sevastiuk, 2019). Ya. Panko and Yu. Minsys investigate the difficulties that arise in the process of translating lexical and stylistic devices, as well as ways to overcome them (Panko, 2016). S. Ostapenko researches ways of emotionally expressive lexical units rendering in the process of "Matilda" translation into Ukrainian (Ostapenko, 2021). T. Mykolyshena offers linguistic and stylistic analysis of translation decisions aimed at adequate transmission of the semantic load and expressiveness of the invective in order to make it the dominant of translation (Mykolyshena, 2016).

Thus, there has been no separate comprehensive study of lexical and semantic transformations application in Ukrainian translation of "Matilda". This is the reason for the choice of our study.

The **purpose** of the article is to analyze the application of lexical and semantic transformations in the process of translation of "Matilda" by Roald Dahl into Ukrainian, carried out by V. Morozov, and carry out their comparative analysis.

To implement the goal, the following research methods are applied in the work: comparative method, descriptive method, continuous sampling method.

The outline of the main research material. The problem of literary texts translation is perhaps

the most difficult in the science of translation. This is a real art, which is associated with many important factors that influence the organisation and creation of a fiction text.

An important role in this process is given not only to the knowledge, experience and skills of the translator, but also to the peculiarities of the literary text itself.

Among the features that most vividly illustrate the author's style of R. Dahl, we can highlight the figurativeness of his language. R. Dahl enjoys playing with words, creating numerous puns, neologisms, occasionalisms, expressing his authorial style with hyperbole, onomatopoeia, exclamations and repetitions.

"Matilda" is characterized by the vast majority of simple colloquial language units, comprehensive and understandable to the child. However, it is not devoid of stylistic means. Most often, in the fairy tale the author uses comparisons, epithets, metaphors, irony, slang, vulgarities, phraseological units and words that have emotional colouring.

Translating colloquial language is always a challenge for the translator. The vocabulary of colloquial speech is represented by a large number of expressive and emotionally coloured elements, for which it is important to choose an adequate counterpart that would not lose their meaning. Therefore, when translating a literary text there is a need to use lexical-semantic translation transformations, which are "techniques of logical thinking, through which we reveal the meaning of a foreign word in context and find a counterpart that does not match the dictionary one" (Retsker, 2007, p. 45).

A. Fedorov identifies the following reasons for the use of lexical transformations: absence in the target language of the equivalent of a word of the original; availability of a counterpart that only partially conveys the meaning of the word of the source language; availability of different correspondences to the polysemantic word of the original in the language of translation (Fedorov, 2002, pp. 182–183).

Many translators have studied the problem of classification of lexical transformations. L. Naumenko and A. Hordieieva (Naumenko, 2011) distinguish such lexical and semantic transformations: synonymous and contextual substitutions, calque, descriptive translation, antonymous translation, transposition, permutation, concretization

of meaning, generalization of meaning, transcoding, compression, decompression.

In the process of working on translation of “Matilda” by Roald Dahl (Dahl, 2016), made by V. Morozov (Dahl, 2018) in Ukrainian, we extracted and processed the use of various lexical and semantic transformations. The most commonly used transformation was **synonymous substitution** the essence of which is “to choose one of the meanings of a polysemantic word according to the context” (Naumenko, 2011, p. 6): *to call the beauty parlour* (Dahl, 2016) – *дзвонити в косметичний салон* (Dahl, 2018). In this phrase there are two polysemantic words – *call* and *parlour*. The verb *to call* has the following dictionary counterparts: *зукати, запрошувати, потребувати, дзвонити, називати, пригадувати*. The translator taking into account the context chose the most suitable one – *дзвонити*. The noun *parlour* can be translated as *зал, маленьке кафе, кімната відпочинку, салон*. According to the context the option *салон* was chosen.

We can even single out a synonymous substitution chain: *said* – *буркнула, втішала, заскіглив, ренетував, озвалася, просичав, порадила, заперечила, відповіла* (Dahl, 2016; Dahl, 2018).

Due to the differences in the grammatical structure of the English and Ukrainian languages, the focus should be on the transformation of transposition.

Transposition, i. e. replacement of one part of speech by another one (Naumenko, 2011, p. 21), is manifested in translation of “Matilda” in all its types.

In the following examples: *after going through all the names* – *після переключки за прізвиськом, sign of showing off* – *ознака хизування* (Dahl, 2016; Dahl, 2018) – gerund is rendered with a noun (**nominatization**), which is typical for gerund translation into Ukrainian.

The **adjectivation** is observed in the following examples: *Matilda’s desk* – *Матильдіна парта, children’s books* – *дитячі книжки, circus season* – *цирковий сезон, breakfast room* – *сніданкова кімната, mother’s handbag* – *материна сумочка* (Dahl, 2016; Dahl, 2018), where nouns are translated by adjectives. This is especially common while nouns in the Possessive Case translating.

In the expressions *with absolute amazement* – *вражено, in wonder* – *зачудовано, be careful* – *обережно* (Dahl, 2016; Dahl, 2018) – English nouns are rendered into Ukrainian with the help of adverbs, which justifies such type of transposition as **adverbalszation**.

And in the examples *give a good wash* – *добре б помила, was no doubt* – *не сумнівалася* (Dahl, 2016; Dahl, 2018) – **verbalization** is applied (a noun is translated by a verb).

One more transformation which is necessary to overcome the differences of the morphological layer of the comparative languages is the **antonymous translation** – “replacement of the word form in source language with the opposite in meaning one in target language (positive meaning – to negative and vice versa)” (Naumenko, 2011, p. 15): *the muscles were still clear in evidence* – *важко було не помітити її могутніх м’язів, hardly ever spoke* – *майже ніколи не розмовляла, to watch her* – *не зводить з неї очей, I’ll bet* – *немає сумніву, I shall have her for that* – *їй це так не минеться* (Dahl, 2016; Dahl, 2018). In these examples we can observe the transformation of **negativation**, where a word without a clearly expressed seme of negation was translated by a word with such a seme. In the next example we can observe the reverse situation – *there had not been time yet* – *було дуже мало часу* (Dahl, 2016; Dahl, 2018) – the transformation of **positivation**.

The transformation of **permutation** (replacement of places of tokens in a phrase or elements in a phrase (Naumenko, 2011, p. 19)) is exemplified by the following word combinations: *sigh deeply* – *важко зітхнути, in Miss Honey’s class* – *в класі міс Гані, Miss Honey’s face* – *лице міс Гані, headmistress’s study* – *кабінет директорки, qualities of brilliance* – *розумові здібності* (Dahl, 2016; Dahl, 2018). It is one more way to render a noun in the Possessive Case alongside with Ukrainian possessive adjectives. At the same time in the last example the transformation of adjectivation is also observed.

Rather often the translator applies transformation of **contextual substitution**, the essence of which is in “translation of a word or phrase of the source language by a word that is not its vocabulary meaning and is selected taking into account the context and language norms of the target language” (Naumenko, 2011, p. 7): *the colour of sour apples* – *мов кислиця, held it* – *підніс її,*

was building up nicely – набирала непоганих обертів, *barked* – урвав, *interfere* – надокучати, *demanded* – заскиглив (Dahl, 2016; Dahl, 2018).

For proper names, nationally biased lexicon and internationalisms rendering, the transformation of **transcoding** (“method of translation by reproducing the sound / graphic form of the word of the original language by means of the target language” (Naumenko, 2011, p. 13)) is applied.

In most cases for proper names translating V. Morozov uses **transcribing**: *Miss Honey* – міс Гані, *Trunchbull* – Транчбул, *Plimsoll* – міс Плімсол, *Maximilian* – Максиміліан, *Mrs Phelps* – пані Фелпс, *Miss Havisham* – міс Гевішем, *Aylesbury* – Уйлсбері, *Michael* – Майкл (Dahl, 2016; Dahl, 2018); but there are some cases of **transliteration**: *Fiona* – Фіона, *motor* – мотор, *madam* – мадам, *algebra* – алгебра, *organ* – орган, *bingo* – бінго, *Pip* – Пін (Dahl, 2016; Dahl, 2018); **mixed transcoding** (transcribing with elements of transliteration): *Wormwood* – Вормвуд, *iceberg* – айсберг (Dahl, 2016; Dahl, 2018).

Adaptive transcoding (“adaptation of word form to phonetic or grammatical norms of the target language” Naumenko, 2011, p. 13)) can be observed in the following examples: *eccentric* – ексцентрична, *class* – клас, *Matilda* – Матильда, *genius* – геній, *arithmetic* – арифметика, *effect* – ефект, *group* – група, *geometry* – геометрія, *literature* – література, *lyrical* – ліричний, *periodical* – періодична, *Wilfred* – Вільфред, *interest* – інтерес, *normal* – нормальний, *recipe* – рецепт, *telly* – телік (Dahl, 2016; Dahl, 2018).

Calque is “a way of transmitting the denotative meaning of the lexical unit of the original language without preserving the sound or spelling form, but with the reproduction of its structural model” (Naumenko, 2011, p. 9): *nasty habit* – огидна звичка, *burst into floods of tears* – вибухнути морем сліз, *dreaded box* – дурний ящик, *what is this trash?* – що це за сміття? (Dahl, 2016; Dahl, 2018).

If the language of translation lacks the correspondence to a lexical unit, its meaning is conveyed with a phrase or sentence, i. e. descriptively (**descriptive translation**) (Naumenko, 2011, p. 11): *springing into action* – починаючи діяти, *you'll have to do without it* – обійдешся без нього, *stag-hounds* – оленячі лови, *curled up* – сиділа, підібравши ноги, *spitballs* – панперові кульки (Dahl, 2016; Dahl, 2018).

Concretization of meaning, i. e. “replacement of a word with broader semantics in the original language with a word with narrower semantics in the language of translation” (Naumenko, 2011, p. 22) can be observed in the following examples: *with that* – з цими словами, *basin* – тазик, *dashed out of the room* – вибіг з їдальні, *there was comparative calm* – панував відносний спокій, *the stuff* – розчин, *use* – виливаю (Dahl, 2016; Dahl, 2018).

In order to explicate the implicit information of the source text, clarifying it at the lexical level, translators resort to the transformation of **decompression**, i. e. “increase the language characters in the phrase of the translated work” (Naumenko, 2011, p. 18): *he struck again* – йому знову щось стрільнуло в голову, *to hope* – плекати надію, *are interested in education* – виявляють значну зацікавленість до питань освіти, *the first on her list* – першою жертвою мав стати батько (Dahl, 2016; Dahl, 2018).

Reverse to decompression is **compression** transformation – “reducing the number of characters to omit unnecessary details” (Naumenko, 2011, p. 16): *as they think they are* – як їм здається, *It looks absolutely frightful!* – Це просто жахливо!, *What is it you want?* – Що тобі треба? (Dahl, 2016; Dahl, 2018).

But, in order to achieve adequacy – the main goal of translation – translator applies several transformations simultaneously, so we can speak about the **complex nature** of translation transformations:

Thus, when translating *Elizabeth Arden face powder* (Dahl, 2016) – пудра Елізабет Арден (Dahl, 2018), V. Morozov applies synonymous substitution while the word *powder* rendering, permutation and transliteration for proper name reproducing.

Mother's bottle of hair stuff (Dahl, 2016) – мамина фарба для волосся (Dahl, 2018). For this phrase rendering the translator uses transposition (adjectivation) while translating the noun *mother's* with help of the adjective, compression (the word *bottle* is omitted) and concretization of the meaning (*stuff* (засіб) – фарба).

To translate the expression *it was certain to be his daughter who did it* (Dahl, 2016) – то це, поза сумнівом, утне не хто інший, як його дочка (Dahl, 2018), the following transformations are applied: concretization of the meaning (*to be* – утне), transposition (nominalization)

when rendering adjective *certain* with a noun, and decompression.

Conclusions. The necessary and important condition of equivalent translation there must be a preservation of the purpose of communication. To achieve it the translator needs to make formal changes, which in translation studies are called “translation transformations”. Consequently, in the process of fiction text translation there is a need for lexical transformations application.

Summing up the analysis, we conclude that in most cases the transformations are justified. The translator applied all kinds of lexical

and semantic transformations. Most often, the transformation of synonymous substitutions, transposition, permutation and calque were used, less often – antonymous translation, descriptive translation and generalization of meaning.

Based on the research, we conclude that literary translation is two-sided: on the one hand, it is the result of interliterary communication, and on the other – in many ways determines it. Fiction translation is the reproduction of the peculiarities of a foreign literary text by means of the native language in the inseparable unity of content and form.

LITERATURE:

1. Борисова Е. Б., Кобзева Е. В. Средства интродукции образа ключевого персонажа в сказке Роальда Дала «Матильда». *Вестник Самарского университета. История, педагогика, филология*. 2018. Т. 24. № 1. С. 131–136.
2. Дал, Роальд. Матильда / пер. з англ. В. Морозов. К. : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2018. URL: <https://readli.net/chitat-online/?b=409218&pg=1>
3. Кушнірова Т. Мотивна організація дитячої прози Роальда Дала. *Філологічні науки*. 2014. № 17. С. 61–68.
4. Кушнірова Т. Постмодерністські тенденції у дитячій прозі Роальда Дала. *Літературний процес: методологія, імена, тенденції*. № 5 (2015). С. 104–108.
5. Миколишена Т. В. Перекладацькі засоби відтворення інвективи у дитячому творі (на матеріалі чарівних казок Роальда Дала). *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки*. Випуск 2 (84). 2016. С. 88–94.
6. Науменко Л. П., Гордєєва А. Й. Практичний курс перекладу з англійської мови на українську : навч. посібник. Вінниця : Нова книга, 2011. 136 с.
7. Панко Я. В., Мінцис Ю. Б. Лексико-стилістичні особливості перекладу літературної казки Матильда Роальда Дала. URL: <https://docplayer.net/89664563-Leksiko-stilistichni-osoblivosti-perekladu-literaturnoyi-kazki-matilda-roalda-dala.html>
8. Панько О. Літературна казка «Матильда» Роальда Дала: Особливості рецептивного кола читача-дитини. *Актуальні питання гуманітарних наук. Мовознавство. Літературознавство*. Вип. 13. 2015. С. 216–224.
9. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика. Очерки лингвистической теории перевода. М. : Р. Валент, 2007. 244 с.
10. Севастюк М. І. Відтворення стильових домінант казкової повісті Роальда Дала «ВДВ» в українському перекладі. *Молодий вчений*. № 2 (66). 2019. С. 64–69.
11. Федоров А. В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы): Для институтов и факультетов иностр. языков. М. : «Издательский Дом «ФИЛОЛОГИЯ ТРИ», 2002. 416 с.
12. Dahl, Roald. *Matilda*. Puffin Books. 2016. URL: https://archive.org/stream/matilda_20180915/matilda_djvu.txt
13. Ostapenko S. A., Lysohor M. Yu. Emotionally expressive lexical units rendering in the process of fiction text translation (based on material from “Matilda” by Roald Dahl). *Інтелект. Особистість. Цивілізація: Тематичний збірник наукових праць із соціально-філософських проблем*. № 2 (23). 2021. С. 61–69.

REFERENCES:

1. Borisova, E. B. & Kobzeva, E. V. (2018). Sredstva introduktsii obraza klyuchevogo personazha v skazke Roalda Dalya “Matilda” [Means of introducing the image of the key character in Roald Dahl’s fairy tale “Matilda”]. *Bulletin of the Samara University. History, pedagogy, philology*, No. 1, Vol. 24, 131–136. [in Russian]
2. Dahl, Roald (2018). *Matylda [Matilda]* (V. Morozov trsans.). Kyiv, A-BA-BA-HA-LA-MA-HA Publ. URL: <https://readli.net/chitat-online/?b=409218&pg=1> [in Ukrainian]
3. Kushnirova, T. (2014). Motyvna orhanizatsiia dytiachoi prozy Roalda Dala [Motive organization of children’s prose by Roald Dahl]. *Filolohichni Nauky*, No. 17, 61–68. [in Ukrainian]
4. Kushnirova, T. (2015). Postmodernistski tendentsii u dytiachii prozi Roalda Dala [Postmodern tendencies in Roald Dahl’s children’s prose]. *Literary process: methodology, names, trends*, No. 5, 104–108. [in Ukrainian]

5. Mykolyshena, T. V. (2016). Perekladatski zasoby vidtvorennia invektyvy u dytiachomu tvori (na materialy charivnykh kazok Roalda Dala) [Translation tools for reproducing invective in a child's work (based on the fairy tales of Roald Dahl)]. *Bulletin of Zhytomyr State University named after Ivan Franko. Philological sciences*, Issue 2 (84), 88–94. [in Ukrainian]
6. Naumenko, L. P. & Hordieieva, A. Y. (2011). Praktychnyi kurs perekladu z anhliiskoi movy na ukrainsku : navch. posibnyk [Practical course of translation from English into Ukrainian : textbook]. Vinnytsia, Nova Knyha Publ. [in Ukrainian]
7. Panko, Ya. V. & Mintsyts, Yu. B. (2016). Leksyko-stylistychni osoblyvosti perekladu literaturnoi kazky Matylda Roalda Dala [Lexical and stylistic features of the translation of a literary tale by Matilda Roald Dahl]. URL: <https://docplayer.net/89664563-Leksiko-stilistichni-osoblivosti-perekladu-literaturnoyi-kazki-matilda-roalda-dala.html> [in Ukrainian]
8. Panko, O. (2015). Literaturna kazka “Matylda” Roalda Dala: Osoblyvosti retseptivnoho kola chytacha-dytyny [Roald Dahl's literary tale “Matilda”: Features of the receptive circle of the child reader]. *Current issues of the humanities. Linguistics. Literary Studies*, Issue 13, 216–224. [in Ukrainian]
9. Retsker, Ya. I. (2007). Teoriya perevoda i perevodcheskaya praktika. Ocherki lingvisticheskoy teorii perevoda [Translation theory and translation practice. Essays on linguistic theory of translation]. Moscow, R. Valent Publ. [in Russian]
10. Sevastiuk, M. I. (2019). Vidtvorennia stylovykh dominant kazkovoï povisti Roalda Dala “VDV” v ukrainskomu perekladі [Reproduction of stylistic dominants of Roald Dahl's fairy tale “Airborne Forces” in Ukrainian translation]. *Young Scientist*, No. 2 (66), 64–69. [in Ukrainian]
11. Fedorov, A. V. (2002). Osnovy i obshchey teorii perevoda (lingvisticheskie problemy): Dlya institutov i fakultetov inostr. yazykov [Fundamentals of the general theory of translation (linguistic problems): For institutes and faculties of foreign languages]. Moscow, FILOLOGIYA TRI Publ. [in Russian]
12. Dahl, Roald (2016). Matilda. Puffin Books Publ. URL: https://archive.org/stream/matilda_20180915/matilda_djvu.txt [in English]
13. Ostapenko, S. A. & Lysohor, M. Yu. (2021). Emotionally expressive lexical units rendering in the process of fiction text translation (based on material from “Matilda” by Roald Dahl). *Intelligence. Personality. Civilization: Thematic collection of scientific works in socio-philosophical issues*, No. 2 (23), 61–69. [in English]

УДК 811.112.2'373'42:659

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-26>

Людмила ПАСИК

кандидат філологічних наук, доцент кафедри німецької філології, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Україна, 43025

ORCID: 0000-0001-8635-5168

Web of Science ResearcherID: ABC-3263-2021

Лариса РИСЬ

кандидат філологічних наук, доцент кафедри німецької філології, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Україна, 43025

ORCID: 0000-0003-0775-9629

Web of Science ResearcherID: ABC-9474-2021

Олена БОНДАРЧУК

кандидат філологічних наук, доцент кафедри німецької філології, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Україна, 43025

ORCID: 0000-0001-5922-5253

Бібліографічний опис статті: Пасик, Л., Рись, Л., Бондарчук, О. (2022). Дискурсивні конфігурації концепту KRIEG у німецькомовному Інтернет-дискурсі. *Актуальні питання іноземної філології*, 16, 179–185, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-26>

ДИСКУРСИВНІ КОНФІГУРАЦІЇ КОНЦЕПТУ KRIEG У НІМЕЦЬКОМОВНОМУ ІНТЕРНЕТ-ДИСКУРСІ

Наукову розвідку присвячено дослідженню конфігураційних зв'язків концепту KRIEG у німецькомовному Інтернет-дискурсі. Для досягнення заявленої мети використано такі методи дослідження: гіпотетико-дедуктивний метод, метод словникових дефініцій, інтерпретативно-семантичний аналіз, дискурс-аналіз. У роботі висвітлено низку досліджень щодо теоретичного матеріалу і з'ясовано значення терміна «дискурсивна конфігурація концептів». Проаналізовано емпіричний матеріал, на основі методу словникових дефініцій подано тлумачення лексеми Krieg, що сприяло окресленню сфер, які є дотичними до війни. Виявлено, що концепт KRIEG утворює в німецькомовному Інтернет-дискурсі конфігураційні зв'язки з сімома іншими концептами, один з яких має позитивний оцінний компонент – FAMILIE і посідає друге місце за лексичним наповненням, п'ять можуть бути як позитивними, так і негативними або нейтрально забарвленими – SPRACHE, GEFÜHLE, POLITIK, WAFFEN, MILITÄR, один є антиконцептом із виключно негативним забарвленням GRÄUELSTATEN. Найбільше лексично наповненим є концепт POLITIK. Усі ці концепти окрім того пов'язані і один з одним, вони мають неоднакове змістоє наповнення і це пояснюється відображенням ставлення лінгвоспільноти до війни, до цінностей та переживань. Це підтверджує думку науковців, що за своєї універсальності будь-який концепт містить культурно-специфічні ознаки. Фрагменти текстів у Інтернет-дискурсі засвідчують переосмислення деяких концептів лінгвоспільноти. Зокрема, представники старшого покоління у Німеччині переживають повторно психологічну травму, спостерігаючи за жорстокими подіями війни в Україні, і їх переповнюють почуття страху, розпачу та безпорадності, які їм також довелося у свій час пережити. Усі ці явища сприяють виявленню особистості індивідуума, що є одночасно носієм прототипних цінностей спільноти, до якої він належить.

Ключові слова: концепт, концептосфера, Інтернет-дискурс, дискурсивна конфігурація, війна.

Liudmyla PASYK

PhD in Philology, Associate Professor at the Department of German Philology, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli Ave, Lutsk, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0001-8635-5168

Web of Science ResearcherID: ABC-3263-2021

Larysa RYS

PhD in Philology, Associate Professor at the Department of German Philology, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli Ave, Lutsk, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0003-0775-9629

Web of Science ResearcherID: ABC-9474-2021

Olena BONDARCHUK

PhD in Philology, Associate Professor at the Department of German Philology, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli Ave, Lutsk, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0001-5922-5253

To cite this article: Pasyk, L., Rys, L., Bondarchuk, O. (2022). Dyskursyvni konfigurationsii kontseptu KRIEG u nimetskomovnomu internet-dyskursi [Discursive configurations of the concept KRIEG in the German language Internet-discourse]. *Current Issues of Foreign Philology*, 16, 179–185, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-26>

DISCOURSIIVE CONFIGURATIONS OF THE CONCEPT KRIEG IN THE GERMAN LANGUAGE INTERNET-DISDISCOURSE

Scientific research is devoted to the study of the configurational connections of the concept KRIEG in the German-language Internet discourse. To achieve the goal, we used the following research methods: hypothetical-deductive method, method of dictionary definitions, interpretive-semantic analysis, and discourse analysis. The paper highlights a number of studies on theoretical material and clarifies the meaning of the term “discursive configurations of concepts”. Empirical material is analyzed, based on the method of dictionary definitions, the interpretation of the word Krieg is given, which helped to delineate the areas related to the war. It was found that the concept KRIEG in the German-language Internet-discourse forms configurational connections with seven other concepts, one of which has a positive evaluation component – FAMILIE and ranks second in lexical content, five can be both positive and negative or neutral marked – SPRACHE, GEFÜHLE, POLITIK, WAFFEN, MILITÄR, one is an anti-concept with an exclusively negative color GRÄUELSTATEN. The concept POLITIK is the most lexically filled. All these concepts also relate to each other, they have different content and this can be explained by the reflection of the attitude of the linguistic community to the war, to values and experiences. This confirms the opinion of scientists that in its universality, any concept contains culturally specific features. Fragments of texts in Internet discourse testify to the rethinking of some concepts of the linguistic community. In particular, the older generation in Germany is once again experiencing psychological trauma as they watch the brutal events of the war in Ukraine, and they become overwhelmed by feelings of fear, despair and helplessness that they had to endure. All these phenomena contribute to the identification of the individual, who is also the bearer of the prototype values of the community to which he belongs.

Key words: concept, conceptosphere, Internet discourse, discursive configuration, war.

Постановка наукової проблеми та її значення. У результаті селекції дискурсу утворює свою власну концептосистему за схемою конфігурації, яка складається із типологічно різних концептів. Деякі науковці схиляються до думки, що найбільш влучним терміном на позначення ідеї кластерного наповнення дискурсу концептами є конфігурація, тому що вона вказує на зовнішньо видиме взаєморозташування певних елементів системи і не має вимоги щодо ієрархічності структурних елементів системи, проте

не виключає її. Своє місце у цій системі знаходить і концепт KRIEG. Війни супроводжують людство протягом усієї його історії. З давніх давен тема війни становить важливий предмет аналізу, і зараз кількість таких досліджень зростає. Увага до проблем осмислення й розуміння війни посилилася через усвідомлення можливості глобальних катастроф внаслідок застосування зброї масового знищення.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Уперше термін «дискурсивна конфігурація концептів»

уведено в обіг українським науковцем-філологом Приходько А. М., який трактує його як такий різновид систем, у яких певна множина концептів виявляється ситуативно впорядкованою за принципом логічної доцільності та на цій основі включеною в систему більш високого порядку – концептосферу [Prykhodko, 2008, pp. 237–238]. Концептосфера – це тематично об'єднана сукупність концептів, що є елементом концептуальної картини світу [Kozhushko, 211, p. 287].

Відбір концептів, їх комбінування та компонування залежить від багатьох комунікативних чинників – мовленнєвих інтенцій, соціорольової структури адресантно-адресатних відносин, тактико-стратегічних настанов тощо. Проте визначальними серед них є три дискурсивні категорії: середовище, модус і стиль спілкування [Prykhodko, 2008, p. 248; Yakovliev, 2019].

Людина мислить логічно і таким же чином пов'язує концепти між собою. У більш широкому контексті дискурсивні конфігурації концептів конструюються, моделюються і модифікуються людиною безупинно, але при цьому набір сталих залишається суворо заданим відповідним комунікативним середовищем і кількісно та якісно стабільним у тих межах, що окреслені дискурсивним узусом. Важливою передумовою створення когнітивної карти дискурсу є прив'язка деяких концептів до певного мовленнєвого середовища.

Кожен функціональний стиль теж має свій власний набір концептів. Концепти постають у дискурсі як «згустки» смислу, як концентрати певної ідеї, що виникають у місцях перетину ліній асоціативних мереж [Prykhodko, 2008, p. 258].

Концепти як складові мовних картин світу актуалізуються і, відповідно, об'єктивуються в різних культурах і у різних дискурсах по-різному. Можна припустити, що одна з головних особливостей дискурсу полягає в тому, що, по-перше, його когнітивний каркас чітко утворює певна група концептів і, по-друге, сам він концентрується навколо певних концептів, створюючи той загальний соціальний контекст, у якому можуть бути описані об'єкти, діючі особи, обставини, час, вчинки тощо [Prykhodko, 2008, p. 265–266].

Мета й завдання статті. Метою нашої розвідки є виявлення конфігураційних зв'язків концепту KRIEG у сучасному німецькомовному Інтернет-дискурсі. Досягнення цієї мети

реалізується через аналіз фактичного матеріалу, взятого з текстів з Інтернету, які висвітлюють війну в Україні німецькою мовою.

Для виконання завдань і досягнення поставленої мети застосовано такі загальнолінгвістичні методи та методики дослідження, як загальнонауковий гіпотетико-дедуктивний метод, що передбачає добір емпіричного мовного матеріалу; метод словникових дефініцій для з'ясування значення лексеми війна; здійснено інтерпретативно-семантичний аналіз контекстів та дискурс-аналіз, що дозволило з'ясувати дискурсивні конфігурації концепту KRIEG.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Досліджуваний нами концепт KRIEG актуалізується у різних типах дискурсу, що підкреслює його значущість для носіїв різних лінгвокультур і німецької зокрема. Цій тематиці присвячені розвідки низки науковців: Васянович Є. досліджувала структурно-семантичне наповнення концепту ВІЙНА [Vasianovych, 2018], Гоменюк О. аналізувала індивідуально-авторську картину світу Оксани Забужко і місце концепту ВІЙНА у ній [Gomeniuk, 2018], німецький соціолог Кноблаух Г. аналізує у своєму есе значення війни, різні дискурси та параною влади, а також ставлення видатного вченого Мішеля Фуко до війни [Knoblauch, 2000]. Війна стає міждисциплінарним предметом досліджень, адже – це велике горе, яке спіткало українську землю у XXI столітті, і до якого прикута увага усього світу. Хтось стурбований, хтось засуджує, інші просто коментують і вичікують, дехто допомагає чим може і як може, і усі ці процеси знаходять своє відображення в мові. Згідно з тлумачним словником під редакцією Дудена лексема *Krieg* має таке значення: *mit Waffengewalt ausgetragener Konflikt zwischen Staaten, Völkern; größere militärische Auseinandersetzung, die sich über einen längeren Zeitraum erstreckt* [Duden]. У словнику DWDS знаходимо таку дефініцію: *der Krieg ist organisierte militärische Auseinandersetzung meist großen Ausmaßes und längerer Dauer zwischen Staaten, Militärbündnissen, ethnischen, sozialen oder anderen Interessengruppen* [DWDS]. Ці терміни задають способи інтерпретації подій і формують понятійну рамку для дій політиків і дипломатів. Як засвідчує фактичний матеріал,

можна виділити певні сфери, які прямо чи опосередковано є дотичними: військо (das Militär), політика (die Politik), сім'я (die Familie), почуття (die Gefühle), мова (die Sprache) тощо. Сполучуваність лексеми *Krieg*, яка допомагає з'ясувати конфігураційні можливості досліджуваного концепту, засвідчує різний ступінь пріоритетності концептів, з якими концепт KRIEG вступає у конфігурації. Найбільш пріоритетними є ті концепти, які актуалізуються широким набором лексичних одиниць.

Концепт KRIEG нерозривно пов'язаний із концептом MILITÄR, оскільки у війні беруть участь військові, одна сторона є нападником (*Angreifer*), інша сторона захищає свою землю (*Verteidiger*): “*Nach Angaben des britischen Verteidigungsministeriums wird außerdem Mariupol weiterhin intensiv und wahllos angegriffen*”; “*Die Frage ist, wie lange die Verteidiger noch durchhalten können*.” [Tagesschau]. Лексема *військо* має різні синоніми *Militär, Armee, Truppen, Streitkräfte, Wehrmächte* [Tagesschau]. Окрім того військові воюють використовуючи різне озброєння, тобто є зв'язок з концептом WAFFEN: *Kriegsschiffe, Kampfhubschrauber, Kampfflugzeuge, Kampf- und Aufklärungsdrohnen vom Typ Bayraktar, Raketen, Panzerhaubitze, Mehrfachraketenwerfer, Handfeuerwaffen, Panzerabwehrrakete Javelin, Luftabwehrsysteme* [Deutsche Welle]. Особливо відзначилися російські військові своїми вчинками по відношенню до цивільного населення, їхні дії відносяться до антиконцепту морального плану GRÄUELSTATEN: *Zivilistenfolterung, Geiselnahme, Vergewaltigung (von Frauen und Minderjährigen), Plünderung, Mord, Erpressung* [Bayerischer Rundfunk]; “*Als Zeichen der Solidarität hat EU-Kommissionschefin Ursula von der Leyen mitten im Krieg die Ukraine besucht und sich ein Bild von Gräueltaten der russischen Armee gemacht*” [dpa].

Простежується також зв'язок із концептом POLITIK, адже військові конфлікти і війни – це справа політики. Високопосадовці багатьох країн і члени міжнародних організацій, представники різних партій не стоять осторонь, тому що війна – це зло, напад на демократію і свободу і через те вона стосується усіх, хто несе відповідальність за збереження миру у світі:

– організації: *Europäische Union, G7, G20, UNO, NATO, Sicherheitsrat der Vereinten*

Nationen, Europarat, Parlamentarische Versammlung des Europarates, Europäische Kommission, Internationaler Gerichtshof in Haag, Regierungen verschiedener Länder, Senat;

– представники різних політичних організацій: *Generalsekretär der Vereinten Nationen, Präsidentin der Parlamentarischen Versammlung, Präsident, Bundeskanzler, Premier, Botschafter der Ukraine, Abgeordnete;*

– діяльність: *Sitzungen durchführen, aktuelle Situation besprechen, Sanktionen beschließen / verhängen / verschärfen (Nach den Gräueltaten im ukrainischen Ort Butscha will die EU ihre Sanktionen gegen Russland weiter verschärfen [Deutsche Welle], Verhandlungen durchführen, Maßnahmen treffen, Entscheidungen treffen, Waffen liefern (Schwere Waffen für die Ukraine: Welches Land liefert was? [Deutsche Welle]), Besuche machen, Reden halten.* Аналіз виокремлених фрагментів показав, що цей концепт є найбільше лексично наповненим.

Концепт KRIEG має конфігураційні зв'язки з концептом FAMILIE. Сім'я завжди була і залишається дуже важливою частиною культури народу, поза межами якої неможливо уявити його культурно-історичний образ взагалі [Pasyk, 2016]. Війна ставить під загрозу існування сім'ї, тому що обстрілюються пологові будинки (*Angriff auf Geburtsklinik in Mariupol*), бомбляться житлові квартали (*Putins Truppen bomben Wohnhäuser nieder*), вбиваються і гвалтуються жінки і дівчата, навіть діти, які потім помирають від насилля: “*...Zunächst erzählt die Frau, wie sie und ihre 17-jährige Tochter die Besatzung erleben, dass sie zu Kundgebungen zur Unterstützung der Ukraine in der Stadt gegangen seien und gesehen hätten, wie das russische Militär Zivilist*innen getötet habe. Erst später berichtet sie, dass sie und ihre Tochter eine Gruppenvergewaltigung durch das russische Militär durchlitten haben*” [Deutsche Welle]. Сім'ї живуть на відстані, діти тривалий час не бачать свого батька, тому що змушені втікати в інший регіон як внутрішньо переміщені особи, або за кордон як біженці: “*Putins Krieg in der Ukraine hat die größte Fluchtbewegung Europas seit dem zweiten Weltkrieg verursacht: Über 10 Millionen Menschen mussten ihre Heimat verlassen. Fast vier Millionen Menschen haben die Ukraine verlassen. Aber mit mehr als sechs Millionen Menschen sind die meisten Geflüchteten in der*

Ukraine geblieben und damit Binnenvertriebene” [Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung]. Окрім того у боротьбі за рідну землю гине багато військових, як чоловіків, так і жінок, які є або могли б стати чиїмись мамами чи татами, а стали жертвами путінського терору: *“Bei den neuen schweren Kämpfen in der Ostukraine ist ein Soldat der Regierungstruppen getötet worden”* [Der Tagesspiegel]. За лексичним наповненням цей концепт посідає друге місце.

Безсумнівним є той факт, що концепт KRIEG тісно переплітається з концептом GEFÜHLE. Розпач, біль втрат, сльози, страх, шок, лють, ненависть до ворогів і ще більша любов до рідної землі – це те, що відчувають усі українці в цей складний час, а особливо ті люди, які пережили окупацію з усіма її жахіттями або ще й зараз знаходяться під обстрілами і не мають можливості евакуюватися: *“Wie alle anderen Ukrainer hier hofft auch Galina Jovik auf eine baldige Heimkehr. Außerdem sei die vertraute Alltagsroutine wichtig, um den Kriegsschock, den ihre Schützlinge erlebt haben, so weit wie möglich zu lindern...”* [Deutsche Welle]; *“Seit einigen Wochen herrscht Krieg in der Ukraine. Viele Menschen berichten von Gefühlen der Angst und Ohnmacht...”* [Deutsche Welle]; *“Ich erlebe Verzweiflung und weinende Menschen”* [Deutsche Welle]. Репортери і журналісти зазначають, що передавати новини з територій, де точаться бої, без болю неможливо: *“Es ist schlicht unmöglich, Nachrichten zu sehen, ohne dabei einen großen Schmerz zu empfinden”* [Deutsche Welle].

Громадяни інших країн теж відчувають страх перед загрозою початку третьої світової війни. У деякого через жахливі фото і відео з України загострилися старі пережиті психологічні травми, особливо це стосується літніх людей, яким теж довелося зазнати жахіть війни у Німеччині *“Trauma Krieg: Durch die Bilder aus der Ukraine ist die Angst wieder da.... Angst, Verzweiflung, Frust”* [Deutsche Welle]. Ненависть до росіян, до «руського миру», а інколи і до білорусів через війну є не лише в Україні, вона поширюється світом і проявляється у багатьох країнах *“In Folge des Ukraine-Kriegs werden immer mehr Menschen aus Russland oder Belarus Opfer von Hass und Diskriminierung”*. Уся Європа співчуває українцям і надає допомогу і підтримку біженцям *“Also, wie leid ihnen*

die Menschen in der Ukraine tun. Es entsteht ein starkes Mitgefühl” [Deutsche Welle].

Емпіричний матеріал також вказує на зв'язок концепту KRIEG із концептом SPRACHE. Мова, як відкрита динамічна система, не залишається осторонь, а відображає ті події, які відбуваються у світі і війну в Україні також. За перебігом війни стежать усі провідні медіа і на їхніх шпальтах постійно висвітлюються новини з України. Мова – важливий інструмент для політиків *“Sprache ist das wichtigste Instrument politischen Handelns”* [Girnth & Hofmann, 2016]. За таких умов мова набуває своїх особливостей, важливе чітке розрізнення білого від чорного, про це говорить також і німецька лінгвістка Кірстін Кук *“Wir vernehmen gerade in besonderem Maße eine Sprache, die mit Superlativen und klaren Schwarz-Weiß-Unterscheidungen arbeitet. Und ich würde diesen Sprachgebrauch tatsächlich als Besonderheit in Kriegssituationen einstufen [Süddeutsche Zeitung]*. Пропаганда використовує мову для маніпуляцій людською свідомістю, зокрема путін назвав повномасштабне вторгнення в Україну не війною, а евфемізмом *“Militäroperation/spezielle Operation/militärische Sonderoperation”*, тому що таким чином він намагається прикрасити усю трагічність ситуації, адже війна – це розпач, втрати, біль. Важливим є також те, що війна ведеться не лише на полі бою, а й у соціальних мережах, у різних месенджерах, на телебаченні, на шпальтах різних видань в Інтернеті: *“Seit dem russischen Angriff auf die Ukraine am 24. Februar tobt ein doppelter Krieg: auf dem Schlachtfeld und im Netz. Dieser Informationskrieg um die Deutungshoheit wird mit unterschiedlichen Mitteln ausgefochten”* [Deutsche Welle]. Саме тут зустрічається багато фейків – *manipulierte Fotos, Falschaussagen, staatliche Propaganda und sogar Deepfake-Videos* [Deutsche Welle]. Фейкові новини, заклики, відео створюються з єдиною метою – підкорити незламний дух населення України.

Окрім того виникли неологізми, пов'язані з війною. Зокрема, росію називають *“Mordor”*, російських загарбників – *Raschisten, Razi, Orks, Okkupanten* (це слово асоціювалося раніше виключно з німцями). Відбулися також орфографічні зміни у написанні слова Путін та Росія, спершу українські ЗМІ почали писати їх з малої букви, згодом тенденцію несміливо підхопили і деякі західні ЗМІ.

Фото 1. Графіті в м. Кельн (автор фото – Рольф Фенненбернд, дра)

Осторонь не залишилися і митці, які створюють графіті. У м. Кельн, Німеччина, фасад одного з будинків прикрасили ось таким банером (Фото 1), створеним графіті-майстром Томасом Баумгертелем. Автор увіковічнив образ путіна у футболці з синьо-білими смужками, яку носять арештовані і на грудях створив напис – гру слів – “Put in prison”, який з одного боку вказує на прізвище кремлівського шефа, а з іншого закликає посадити його за ґрати “*Steckt ihn ins Gefängnis*” [Deutschlandfunk].

Отже, у німецькомовному Інтернет-дискурсі концепт KRIEG утворює конфігурації з багатьма концептами, частина із них має негативний оцінний компонент і відображає негативне ставлення до війни, усталене в сучасному західноєвропейському німецькомовному соціумі: MILITÄR (військо), WAFFEN (зброя), POLITIK (політика),

FAMILIE (сім'я) (розташований на другому місці за лексичним наповненням і є лише одним концептом, який має цілком позитивний оцінний компонент), GEFÜHLE (почуття), SPRACHE (мова), і антиконцептом GRÄUELSTATEN (звірство) (цей антиконцепт має виключно негативний оцінний компонент). Негативний оцінний компонент засвідчує прагнення людей ніколи не зіштовхуватися з такими явищами, як війна, зброя, звірство. Переважна більшість концептів, які було досліджено у нашій розвідці, можуть бути як нейтрально/позитивно, так і негативно забарвленими (MILITÄR, WAFFEN, POLITIK, GEFÜHLE, SPRACHE). Вважаємо, що конфігураційні зв'язки концепту KRIEG можуть бути значно ширшими і в перспективі плануємо проводити наукові розвідки на матеріалі інших типів німецькомовного дискурсу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Васянович Є. Структурно-семантичне наповнення концепту «ВІЙНА» у лінгвістичних дослідженнях. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. № 38, Київ, 2018. С. 5–10.
2. Гоменюк О. Концепт «ВІЙНА» в індивідуально-авторській картині світу Оксани Забужко (на матеріалі збірки «І знов я влізаю в танк...»). *Studia Ukrainica Posnaniensia*, vol. VI: 2018, pp. 21–26.
3. Кожушко І. Про специфіку вживання терміна «концептосфера» в сучасній когнітивній лінгвістиці. *Лінгвістичні студії*. 2011. Вип. 22. С. 285–289.
4. Пасик Л. А. Об'єктивація та дискурсивна профілізація концепту PARTNERWAHL / ВИБІР ПАРТНЕРА (на матеріалі німецької мови) : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. URL: http://phd.znu.edu.ua/page/dis/02_2016/Pasyk_dis.pdf (дата звернення: 19.04.2022).
5. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя. 2008. 332 с.
6. Яковлев М. Дискурсивні конфігурації концептів у структурі терміносистем і концептополів політичної науки. *Вісник Львівського університету. Серія філол.-політолог. студії*. 2019. Вип. 22, с. 216–221.
7. Bayerischer Rundfunk. URL: <https://www.br.de/nachrichten/russland-ukraine-krieg-news-hintergruenderklaerungen,T15K9SO> (abgerufen am: 20.04.2022).
8. Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung. URL: <https://www.bmz.de/de/aktuelles/aktuelle-meldungen/schulze-vereinbart-unterstuetzung-ukraine-binnenvertriebene-106794> (abgerufen am: 20.04.2022).

9. Deutsche Presseagentur. URL: <https://www.dpa.com/de/> (abgerufen am: 21.04.2022).
10. Deutsche Welle. URL: <https://www.dw.com/de/schwere-waffen-f%C3%BCr-die-ukraine-welches-land-liefert-was/a-6154876322.04.2022> (abgerufen am: 28.04.2022).
11. Deutschlandfunk. URL: <https://www.deutschlandfunk.de/bananensprayer-thomas-baumgaertel-steckt-putin-in-straeflingskleidung-100.html> (abgerufen am: 28.04.2022).
12. Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache. URL: <https://www.dwds.de/wb/Krieg> (abgerufen am: 10.04.2022).
13. Duden. URL: <https://www.duden.de/rechtschreibung/Krieg> (abgerufen am: 10.04.2022).
14. Girnth H., Hofmann A. A. Politolinguistik. Universitätsverlag Winter GmbH, Heidelberg. 2016. 74 S.
15. Knoblauch H. Der Krieg, der Diskurs und die Paranoia der Macht. Michel Foucaults Verteidigung der Gesellschaft. *Soziologische Revue. Besprechungen neuer Literatur*. Suhrkamp Verlag, 2000. S. 263–268.
16. Süddeutsche Zeitung. URL: <https://www.sueddeutsche.de/kultur/krieg-in-der-ukraine-sprache-linguistin-1.5542769> (abgerufen am: 20.04.2022).
17. Die Tagesschau. URL: <https://www.tagesschau.de/ausland/krieg-gegen-ukraine-101.html> (abgerufen am: 21.04.2022).
18. Der Tagesspiegel. URL: <https://www.tagesspiegel.de/politik/russlands-krieg-gegen-die-ukraine-mehr-als-50-zivilisten-vom-gelaende-des-stahlwerks-in-mariupol-evakuiert/28063400.html> (abgerufen am: 21.04.2022).

REFERENCES:

1. Vasianovych, Ye. (2018). Strukturno-semantyczne napovnennia kontseptu “VIINA” u linhvistychnykh doslidzhenniakh [Structural-semantic meaning of the “WAR” concept in linguistic researches]. *Humanitarna osvita v tekhnichnykh vyshchykh navchalnykh zakladakh*. № 38, Kyiv. 5–10. [in Ukrainian]
2. Gomeniuk, O. (2018). Kontsept “VIINA” v individualno-avtorskii kartyni svitu Oksany Zabuzhko (na materialii zbirky “I znov ya vlezaiu v tank...” [Concept “WAR” in the individual author picture of the world by Oksana Zabuzhko (based on the non-fiction “I enter the tank again...”)]. *Studia Ukrainica Posnaniensia*, vol. VI. 21–26. [in Ukrainian]
3. Kozhushko, I. (2011). Pro spetsyfyku vzhyvannia termina “kontseptosfera” v suchasni kohnityvni linhvistytsi [On the specifics of the use of the term “conceptosphere” in modern cognitive linguistics]. *Linhvistychni studii*. Vyp. 22. 285–289. [in Ukrainian]
4. Pasyk, L. A. (2016). Obiektvatsiia ta dyskursyvna profilizatsiia kontseptu PARTNERWAHL / VYBIR PARTNERA (na materialii nimetskoi movy) [Objectification and Discursive Profiling of the Concept PARTNERWAHL (in German Language)] : dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.04. URL: http://phd.znu.edu.ua/page/dis/02_2016/Pasyk_dis.pdf (data zvernennia: 19.04.2022). [in Ukrainian]
5. Prykhodko, A. M. (2008). Kontsepty i kontseptosystemy v kohnityvno-dyskursyvni paradyhmi linhvistyky [Concepts and conceptual systems in cognitive-discursive paradigm of linguistics]. Zaporizhzhia. 2008. 332 s. [in Ukrainian]
6. Yakovliev, M. (2019). Dyskursyvni konfigurasii kontseptiv u strukturi terminosystem i kontseptopoliv politychnoi nauky [Discursive configuration of concepts in the structures of terminology systems and concepts’ fields of political science]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia filos.-politolog. studii*. Vyp. 22, 216–221. [in Ukrainian]
7. Bayerischer Rudfunk. URL: <https://www.br.de/nachrichten/russland-ukraine-krieg-news-hintergruende-erklaerungen,T15K9SO> (abgerufen am: 20.04.2022).
8. Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung. URL: <https://www.bmz.de/de/aktuelles/aktuelle-meldungen/schulze-vereinbart-unterstuetzung-ukraine-binnenvertriebene-106794> (abgerufen am: 20.04.2022).
9. Deutsche Presseagentur. URL: <https://www.dpa.com/de/> (abgerufen am: 21.04.2022).
10. Deutsche Welle. URL: <https://www.dw.com/de/schwere-waffen-f%C3%BCr-die-ukraine-welches-land-liefert-was/a-6154876322.04.2022> (abgerufen am: 28.04.2022).
11. Deutschlandfunk. URL: <https://www.deutschlandfunk.de/bananensprayer-thomas-baumgaertel-steckt-putin-in-straeflingskleidung-100.html> (abgerufen am: 28.04.2022).
12. Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache. URL: <https://www.dwds.de/wb/Krieg> (abgerufen am: 10.04.2022).
13. Duden. URL: <https://www.duden.de/rechtschreibung/Krieg> (abgerufen am: 10.04.2022).
14. Girnth, H., Hofmann, A. A. (2016). Politolinguistik. Universitätsverlag Winter GmbH, Heidelberg. 74 S.
15. Knoblauch, H. (2000). Der Krieg, der Diskurs und die Paranoia der Macht. Michel Foucaults Verteidigung der Gesellschaft. *Soziologische Revue. Besprechungen neuer Literatur*. Suhrkamp Verlag. 263–268.
16. Süddeutsche Zeitung. URL: <https://www.sueddeutsche.de/kultur/krieg-in-der-ukraine-sprache-linguistin-1.5542769> (abgerufen am: 20.04.2022).
17. Die Tagesschau. URL: <https://www.tagesschau.de/ausland/krieg-gegen-ukraine-101.html> (abgerufen am: 21.04.2022).
18. Der Tagesspiegel. URL: <https://www.tagesspiegel.de/politik/russlands-krieg-gegen-die-ukraine-mehr-als-50-zivilisten-vom-gelaende-des-stahlwerks-in-mariupol-evakuiert/28063400.html> (abgerufen am: 21.04.2022).

УДК 81'255:[808.7+61]

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-27>

Роксолана ПОВОРОЗНЮК

доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови, Навчально-науковий інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, бульвар Тараса Шевченка, 14, м. Київ, Україна, 01601

ORCID: 0000-0003-3418-6651

Scopus-Author ID: 57223106183

Бібліографічний опис статті: Поворознюк, Р. (2022). Стратегії відтворення інформаційних матеріалів з надання первинної медичної допомоги під час воєнних дій. *Актуальні питання іноземної філології*, 16, 186–192, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-27>

СТРАТЕГІЇ ВІДТВОРЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ МАТЕРІАЛІВ З НАДАНИЯ ПЕРВИННОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ПІД ЧАС ВОЄННИХ ДІЙ

Презентоване дослідження присвячене опису стратегій відтворення інформаційних матеріалів з надання первинної медичної допомоги під час воєнних дій. Його актуальність пояснюється, з одного боку, необхідністю опанування навичок із надання тактичної медичної допомоги за умов війни (протоколи ТССС та ТЕСС), що ґрунтуються на багаторічних напрацюваннях медичного персоналу країн НАТО, які працювали в «гарячих точках», з іншого, нагальною потребою в розробці стратегій і тактик відтворення мультимедійних інформаційних матеріалів (нерідко захищених угодами про нерозголошення або захистом авторського права) для українськомовної лікарської аудиторії. Основними труднощами матеріалу дослідження є відносна новизна предмету (адже всебічна затребуваність таких інформаційних джерел стала відчутною лише з початком повномасштабної агресії РФ на території України), потребою в формуванні корпусу новітньої медичної термінології, безпосередньо пов'язаної з наданням тактичної допомоги, особливостями цільової аудиторії (не всі лікарі в Україні вільно користуються онлайн-джерелами англійською або мають доступ до міжнародних онлайн-платформ), а також природа інформаційних матеріалів, що поєднують аудіальну й графічну складову. Мету презентованої студії ми бачимо у вирішенні й розробці стратегій відтворення медичної інформації, що беруть до уваги особливості матеріалів та запиту й доступ цільової аудиторії до інформаційних джерел. Дослідження проводилося шляхом суцільної вибірки із застосуванням описового й порівняльного методів, зіставного перекладознавчого аналізу, контекстуального аналізу. Отримані висновки свідчать про те, що основні стратегії, що використовуються у перекладі інформаційних матеріалів з надання первинної медичної допомоги під час воєнних дій, визначаються специфікою субтитрування, оскільки саме цей вид аудіовізуального перекладу надає реципієнтам змогу почути оригінальний аудіоряд або ознайомитися зі змістом онлайн-презентації, яка включає демонстрацію прозірок. Через часові й просторові обмеження, характерні для субтитрування, а також через відмінності між мовними системами й семіотичну надлишковість, основною метою перекладацьких стратегій, які використовуються у його процесі, є редукція тексту перекладу в порівнянні з текстом оригіналу. Задача перекладача полягає в тому, щоб реципієнт-медик отримав максимально релевантну в даному контексті інформацію, докладаючи для цього мінімум зусиль. Основними стратегіями субтитрованого перекладу є компресія (конденсація) та вилучення. Ці стратегії тісно взаємопов'язані й часто використовуються в комплексі.

Ключові слова: медичний переклад, інформаційні матеріали, надання первинної медичної допомоги під час воєнних дій, стратегії й тактики.

Roksolana POVOROZNYUK

Doctor Habilitatus in Translation Studies, Associate professor at the Department of Theory and Practice of Translation from English, Educational and Scientific Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv, 14 bulvar Shevchenka, Kyiv, Ukraine, 01601

ORCID: 0000-0003-3418-6651

Scopus-Author ID: 57223106183

To cite this article: Povoroznyuk, R. (2022). Stratehiyi vidtvorennya informatsiynykh materialiv z nadannyam pervynnoyi medychnoyi dopomohy pid chas voyennykh diy [Strategies of rendering information materials on primary healthcare provision during hostilities]. *Current Issues of Foreign Philology*, 16, 186–192, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-27>

STRATEGIES OF RENDERING INFORMATION MATERIALS ON PRIMARY HEALTHCARE PROVISION DURING HOSTILITIES

The presented study describes strategies of rendering information materials on primary healthcare provision during hostilities. Its relevance is derived, on one hand, from the exigence of hostility-related tactical healthcare skill-building (TCCC and TECC protocols) based on the decade-long practical experience of medical personnel from the NATO member states, deployed to the "hot spots", and on the other hand, urgent need of developing strategies and tactics of rendering the multimodal information materials (frequently protected by the non-disclosure or copyright agreements) for the Ukrainian medical practitioner audience. The key stumbling blocks associated with the study material are: relative novelty of their object (the wide-reaching demand for such information materials being experienced only with the large-scale RF aggression against Ukraine and its territories); need for building a new corpus of medical terminology directly related to the tactical healthcare provision; specific features of target audience (not every medical practitioner in Ukraine can use the English online sources or has access to the international online-platforms); as well as nature of information materials combining the audial and graphic components. The aim of presented study is to outline and develop strategies of rendering medical information with consideration for the specifics of information materials and needs and access capacities of the recipients. The study was performed on a complete sample, using the descriptive and contrastive methods, comparative translation analysis, and contextual analysis. The results we have obtained testify to the key strategies of rendering information materials on primary healthcare provision during hostilities being determined by the subtitling, as this mode of audiovisual translation enables the recipients to hear the original audiosequence or to get access to the online-presentation involving the Powerpoint slides. Due to the temporal and spatial restrictions, typical of subtitling, as well as language systemic differences and semiotic redundancy, translation strategies are aimed at the target text's reduction (in comparison to the source one). The translator's task, in this case, is to ensure that the medical practitioner receive the maximal relevance of information under the extant circumstances, with a minimum input of effort. The key strategies of subtitling are, thus, compression (condensation) and omission. They are closely connected and frequently used in combination with one another.

Key words: medical translation, information materials, primary healthcare provision during hostilities, strategies and tactics.

Актуальність проблеми. 24 лютого 2022 року, з початком повномасштабного вторгнення РФ на територію України, відбувся злам дослідницької парадигми безлічі наук, як гуманітарного, так і технічного спрямування. Справжнє «лобове зіткнення» двох світоглядів (мирного й воєнного) нині спостерігається в царині медицини, яка вимушено переходить на тактичні рейки, тобто цивільних медиків навчають наданню допомоги на дошпитальному етапі, націленому передусім на усунення попереджуваних причин смерті, за принципами, що враховують загрозу від бойових дій чи активного стрільця (Гринзовський, Волянський, Калашченко та ін., 2018, с. 118). Ця підготовка здійснюється на базі нечислених національних джерел, перекладених методичних вказівок ВООЗ і МОП, стандартів НАТО та Національної асоціації екстрених медичних техніків (НАЕМТ) США. Експоненціально зросла кількість вебінарів, які організують для українських медиків військові лікарі з держав-членів НАТО та наші співвітчизники з досвідом роботи в «гарячих точках», зокрема В. Ю. Кузьмін, лікар-хірург вищої категорії, кандидат медичних наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри медицини катастроф та військово-медичної підготовки, який

безпосередньо надавав медичну допомогу постраждалому населенню під час збройного конфлікту в Лівії (2011 р.).

Натомість, у традиційно «мирних» галузях медицини, наприклад ендокринології, гастроентерології, офтальмології тощо, зростає кількість випадків обтяженого перебігу захворювань, пов'язаного з психосоматичними наслідками стресу, викликаного перебуванням у зоні бойових дій, що також вимагає ретельного дослідження наявних протоколів ведення (або «менеджменту») англійською та накопичення й переосмислення міжнародного досвіду, який транслюють іноземні доповідачі-експерти онлайн.

Таким чином, **актуальність** нашого дослідження пояснюється, з одного боку, необхідністю опанування навичок із надання тактичної медичної допомоги за умов війни (протоколи ТССС та ТЕСС), що ґрунтуються на багаторічних напрацюваннях медичного персоналу країн НАТО, які працювали в «гарячих точках», з іншого, нагальною потребою в розробці стратегій і тактик відтворення мультимедійних інформаційних матеріалів (нерідко захищених угодами про нерозголошення або захистом авторського права) для українськомовної лікарської аудиторії.

Матеріал нашого дослідження позначений низкою специфічних *труднощів*, серед яких відносна новизна предмету (адже всебічна затребуваність таких інформаційних джерел стала відчутною лише з початком повномасштабної агресії РФ на території України), потребою в формуванні корпусу новітньої медичної термінології, безпосередньо пов'язаної з наданням тактичної допомоги, особливостями цільової аудиторії (не всі лікарі в Україні вільно користуються онлайн-джерелами англійською або мають доступ до міжнародних онлайн-платформ), а також природа інформаційних матеріалів, що поєднують аудіальну й графічну складову.

Мету презентованої студії ми бачимо у вирішенні й розробці стратегій відтворення медичної інформації, що беруть до уваги особливості матеріалів та запити й доступ цільової аудиторії до інформаційних джерел.

Аналіз останніх досліджень за темою. Для дослідження обраного нами об'єкта ми послуговувалися науковими працями, що безпосередньо відносять до царини галузевого перекладознавства, проте не могли оминати увагою й суто медичні посібники. Так, визначення тактичної медицини, опис її функціональних особливостей і відмінностей протоколів надання дошпитальної допомоги у військовій і цивільній медицині взято з навчального посібника А. М. Гринзовського et al. (Гринзовський, Волянський, Калашченко та ін., 2018). В українській науково-дослідній парадигмі медицина зон бойових дій розвивалася на теренах медицини надзвичайних ситуацій, звідки й вибудовувалися принципи надання екстреної допомоги (Гур'єв, Шищук, Шкатула, 2010; Скалецький, Мисула, 2003). Натомість у державах-членах НАТО стандарти тактичної медицини ґрунтуються на результатах дослідження, ініційованого Командування спеціальних операцій США у 1993 р. Першими були оприлюднені настанови «Тактичної допомога пораненим на полі бою» (Tactical Combat Casualty Care або TCCC), а після їхнього схвалення Американською колегією хірургів були розроблені принципи «Тактичної екстреної допомоги пораненим» (Tactical Emergency Casualty Care або TECC), що описують засади надання допомоги в небезпечному середовищі у цивільних умовах.

Таким чином, спостерігаємо дзеркальне формування парадигми тактичної медицини в Україні та англійських країнах, що не могла не позначитися на кардинальних відмінностях її реалізації: від цивільної медицини надзвичайних ситуацій до воєнної медицини в Україні й від поля бою до екстреної допомоги в англійських фахівців, що наразі діляться своїми напрацюваннями з українськими колегами.

Практична підготовка медиків у критичних умовах передбачає лаконічність, доступність, практичну зорієнтованість і послуговування мнемонічними засобами (римованими назвами, акронімами, що є також омонімами загальноживаних слів, застосування символів, графем тощо). Як вказують дослідники медичного перекладу (Поворознюк, 2017; Поворознюк, 2019; Baker, 2018; Montalt, González Davies, 2014), культурна специфіка, що лежить в основі мнемонічних компонентів креолізованого тексту (алюзії на етноспецифічні концепти, зразки народної та літературної творчості, популярної культури) передбачають застосування принципів «нульової еквівалентності», тобто свідому відмову від принципів еквівалентного перекладу на користь адаптації. Окремо необхідно згадати, що медична термінологія силою своєї належності до певної галузі може продукувати міжмовну або міжгалузеву омонімію, породжуючи хиби відтворення інформації, якщо перекладач не має спеціальної медичної освіти (Черноватий, Ребрій, 2019; Sodomora et al., 2020).

Організатори підготовчих курсів із тактичної медицини в Україні свідомо обрали формат вебінарів, що довів свою дієвість у період пандемії. До запорук його успіху відносимо низку чинників: наочність лекцій, підкріплених інформацією на Powerpoint-прозірках, відносно невелика частка практикуючих лікарів, що володіють англійською на рівні, який уможливило отримання нових знань з іноземних онлайн-джерел, брак доступу до спеціалізованих міжнародних онлайн-платформ тощо. Переклад таких вебінарів передбачає застосування аудіовізуального перекладу, зокрема субтитрування та часткове дублювання. В основі цих різновидів аудіовізуального перекладу лежать принципи релевантності комунікації (Sperber, Wilson, 2011), що забезпечується стратегіями редукації, компресії, вилучення й переформулювання, описаними Х. Діазом-Сінтазом (Díaz-Cintas,

Remael, 2007), Х. Готтлібом (Gottlieb, 1998, pp. 244–248), Д. Бекмоном (Besquemont, 1996, pp. 145–155) та іншими.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Як уже було зазначено, специфіка субтитрованого перекладу інформаційних матеріалів з надання первинної медичної допомоги під час воєнних дій визначається часово-просторовими обмеженнями, обумовленими аудіовізуальним середовищем вебінару. Утім Х. Діаз-Сінтаз зазначає, що досить часто дослівний переклад є необов'язковим, оскільки власне мовлення доповідача комплементується інформацією, яку глядач сприймає через інші канали (зокрема, текст прозірок) (Díaz-Cintas, Remael, 2007, p. 145). Тому цілком логічним є застосування певних трансформацій з метою адаптації перекладного тексту до відповідних обмежень. Найчастіше такі трансформації мають на меті зменшення об'єму тексту перекладу в порівнянні з текстом оригіналу, щоб мінімізувати час, потрібний глядачу для сприйняття рядка субтитрів, при цьому зберігаючи його зміст.

Серед дослідників аудіовізуального перекладу немає одностайності щодо класифікації стратегій, які використовуються в процесі субтитрування. Х. Діаз-Сінтаз зводить сутність усіх трансформацій, які передбачає субтитрований переклад, до процесу редукції, необхідність здійснення якої він обґрунтовує трьома факторами: тим, що сприйняття мовлення на слух відбувається швидше, ніж читання; необхідністю одночасно з читанням субтитрів сприймати події, що відбуваються на екрані; та власне просторовими обмеженнями субтитрування. У той же час науковець наголошує, що перекладач не повинен вдаватися до редукції без необхідності. Він виділяє редукцію часткову, яка полягає в переформулюванні тексту з метою економії виражальних засобів, та повну, що передбачає вилучення лексичних одиниць. Вибір на користь однієї з цих стратегій здійснюється локально, на рівні конкретного фрагменту й зумовлюється важливістю інформації, яка в ньому міститься, комбінацією аудіо- й візуальних знаків, які його супроводжують, та часом, відведеним на його сприйняття глядачем (Díaz-Cintas, Remael, 2007, p. 146).

Доцільність використання редукції при субтитрованому перекладі обґрунтовується запровадженням Д. Спербером і Д. Уілсон принци-

пом релевантності комунікації (Sperber, Wilson, 2011), який поєднує положення когнітивної лінгвістики й прагматики, описуючи здатність мовця відтворювати максимально актуальну в даному контексті інформацію, докладаючи при цьому мінімальну кількість зусиль (англ. “*mini-max effect*”). При цьому задіюється не лише власне оприявлений мовленнєвий акт, а й фонова інформація (комунікативна ситуація, знання, думки й спогади) його адресата, яка формує його очікування. Принцип релевантності реалізується в перекладі за рахунок актуалізації важливих за даної комунікативної ситуації когнітивних аспектів повідомлення та нейтралізації якомога більшої кількості її менш значущих аспектів або інформації, яку глядач може отримати з неverbальних каналів (прозірок).

Д. Бекмон підкреслює, що перекладний текст несе в собі лише частину вихідного змісту, тоді як основне смислове навантаження міститься у відеоряді (Besquemont, 1996, p. 155). Саме тому при перекладі будь-якого аудіовізуального твору перекладач має розглядати його не як сукупність реплік, а як комплексний полісемантичний об'єкт, і чітко розуміти не лише логіку висловлювань доповідача, а й те, як ці висловлювання інтегровано в загальний наратив.

Серед перекладознавців існують різні підходи до реалізації принципу економії виражальних засобів у субтитрованому перекладі. Х. Діаз-Сінтаз стверджує, що необхідність відповідних трансформацій часто зумовлена відмінностями мовних систем (Díaz-Cintas, Remael, 2007, p. 151). Аналогічної думки дотримується й Х. Готтліб, зазначаючи, що в середньому об'єм реалізованої компресії складає третину від вихідного тексту. Він обґрунтовує використання такої стратегії часовим фактором (тривалістю звучання тексту оригіналу й тривалістю тексту перекладу) та двома видами надлишковості: надлишковістю міжсеміотичною, яка дає глядачеві змогу доповнювати зміст субтитрів інформацією з інших аудіовізуальних каналів, та внутрішньосеміотичною надлишковістю монологу доповідача (Gottlieb, 1998, p. 248). Передача багатослівної репліки, промовленої достатньо повільно, аби глядач зміг прочитати близькі до тексту субтитри, за допомогою короткої фрази, є з перекладознавчої точки зору настільки ж неадекватною, як і детальний описовий переклад короткої репліки.

Трансформація вилучення (англ. omission/deletion/suppression) полягає, як цілком очевидно з її назви, у видаленні певних елементів, присутніх у тексті оригіналу, з цільового тексту. Х. Діаз-Сінтаз стверджує, що ця трансформація тісно пов'язана з переформулюванням, і її використання у субтитруванні є неминучим (Díaz-Cintas, Remael, 2007, p. 161). Вилучення, як і конденсація, може відбуватися на різних мовних рівнях. До цієї трансформації вдаються у випадках асиметрії мовних систем, надлишковості мовних дескрипторів відеоряду або інших лінгвістичних елементів та за жорстких часово-просторових обмежень, які можуть бути спричинені швидким темпом мовлення або ємністю оригінального висловлювання.

Серед дискурсивних елементів, які найчастіше підлягають вилученню, спостерігаємо маркери смислового розвитку, металінгвістичних операцій, структурної організації мовленнєвих актів, інтерактивні конектори й ритуальні мовленнєві формули, а також елементи, що експлікують міміку або жестикуляцію, описують зображувану ситуацію або додають суб'єктивності висловлюванням. Унаслідок комбінації трансформацій вилучення й компресії ієрархічна структура дискурсу й побудова окремих реплік спрощується, певні риси усного мовлення (діалектизми, скорочення, еліпсис і гезитація, тавтологія) нівелюються, вилучаються маркери модальності й форми ввічливості, що може призводити до втрати емоційного забарвлення оригіналу в перекладі.

Окрім стратегій, основною метою яких є редукація перекладного тексту задля відповідності вимогам аудіовізуального середовища, у процесі перекладу інформаційних матеріалів з надання первинної медичної допомоги під час воєнних дій можуть бути застосовані й інші стратегії. Зокрема, ефективною є використання стратегії переформулювання – комплексу перекладацьких трансформацій, який полягає в концептуалізації ідеї оригінального тексту та подальшому його вираженні засобами цільової мови, які не є прямими відповідниками вихідних одиниць першотвору (Shreve, Angelone, 2010, p. 86).

Переформулювання оприявлюється найбільшою мірою при здійсненні перекладу-адаптації, де на локальному рівні можуть бути застосовані трансформації модуляції, додавання, генералізації або конкретизації, антонімічного перекладу, граматичної транспозиції, мету використання яких можна звести до пошуку функціональних еквівалентів у цільовій мові та досягнення аналогічного оригінальному ефекту без прив'язки до вихідних лексичних одиниць. Реалізація цієї стратегії уможливується значною мірою завдяки контексту: як вузькому контексту в межах певної репліки або її відтинку, що актуалізує значення використаних лексичних одиниць, так і глобальному контексту вебінару.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Стратегії, що використовуються у перекладі інформаційних матеріалів з надання первинної медичної допомоги під час воєнних дій, визначаються специфікою субтитрування, оскільки саме цей вид аудіовізуального перекладу надає реципієнтам змогу почути оригінальний аудіоряд або ознайомитися зі змістом онлайн-презентації, яка включає демонстрацію прозірок. Через часові й просторові обмеження, характерні для субтитрування, а також через відмінності між мовними системами й семіотичну надлишковість, основною метою перекладацьких стратегій, які використовуються у його процесі, є редукація тексту перекладу в порівнянні з текстом оригіналу. Задача перекладача полягає в тому, щоб реципієнт-медик отримав максимально релевантну в даному контексті інформацію, докладаючи для цього мінімум зусиль. Основними стратегіями субтитрованого перекладу є компресія (конденсація) та вилучення. Ці стратегії тісно взаємопов'язані й часто використовуються в комплексі.

Отримані результати можуть бути використані для практичної перекладацької діяльності у царині аудіовізуального перекладу фахових вебінарів, а також для ілюстрації стратегій і тактик перекладу у рамках курсів з галузевого перекладознавства, жанрово-стилістичних аспектів перекладу, лінгвокультурології та прагматики перекладу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гринзовський А. М., Волянський П. Б., Калашченко С. І. та ін. Домедична допомога в екстремальних ситуаціях та медичний захист населення в надзвичайних ситуаціях: навчальний посібник. Київ : ІДУЦЗ, 2018. 216 с.
2. Гур'єв С. О., Шищук В. Д., Шкатула Ю. В. Медицина надзвичайних ситуацій. Екстрена медична допомога: навчальний посібник. Суми : Видавництво СумДУ, 2010. 321 с.

3. Переклад англomовних текстів у сфері надання медичної допомоги: посібник / за ред. Л. М. Черноватого і О. В. Ребрія. Вінниця : Нова Книга, 2019. Ч. 1: *Асептики і антисептики. Перев'язування і перев'язувальні матеріали. Рани та переломи*. 279 с.
4. Переклад англomовних текстів у сфері надання медичної допомоги: посібник / за ред. Л. М. Черноватого і О. В. Ребрія. Вінниця : Нова Книга, 2019. Ч. 2: *Опіки. Вплив радіоактивного опромінення. Термінове хірургічне втручання. Екстрені терапевтичні випадки. Обмороження та гіпотермія. Дихальна недостатність. Черепно-мозкові травми. Отруєння*. 314 с.
5. Поворознюк Р. В. Медичний переклад: теорія та практика : монографія у 2 т. К. : Заславський О. Ю., 2019. Т. 1: *Теоретико-методологічні засади діяльності медичного перекладача*. 2019. 367 с.
6. Поворознюк Р. В. Медичний переклад: теорія та практика : монографія у 2 т. К. : Заславський О. Ю., 2019. Т. 2: *Стратегії й тактики письмового та усного перекладу медичних текстів*. 2019. 463 с.
7. Поворознюк Р. В. Переклад медичних текстів: теорія та практика: монографія. К. : Видавець Заславський О. Ю., 2017. 223 с.
8. Скалецький Ю. М., Мисула І. Р. Військова токсикологія, радіологія та медичний захист : підручник. Тернопіль : Укрмедкнига, 2003. 362 с.
9. Baker M. *Translation and Conflict: A narrative account*. Routledge, 2018. 225 p.
10. Basics of medical terminology : підручник / Sodomora Pavlo et al. Vinnytsia : Nova Knyha, 2020. 261 p.
11. Bецquemont D. Le sous-titrage cinématographique: contraintes, sens, servitutedest. *Les transferts linguistiques dans les médias audiovisuels* / éd. Gambier Y. Paris : Septentrion, 1996. P. 145–155.
12. Díaz-Cintas J., Remael A. *Audiovisual Translation: Subtitling*. Manchester : St. Jerome Publishing, 2007. 272 p.
13. Gottlieb H. *Subtitling. Routledge encyclopedia of translation studies* / ed. Baker M. Routledge, 1998. P. 244–248.
14. Montalt V., González Davies M. *Medical Translation Step by Step: Learning by Drafting (Translation Practices Explained)*. Routledge, 2014. 300 p.
15. Sperber D., Wilson D. *Relevance: Communication and cognition*. Blackwell Publishing, 2011. 338 p.
16. *Translation and Cognition. Across Languages and Cultures* / eds. Shreve G. M., Angelone E. 2010. Vol. 13. P. 279–290.

REFERENCES:

1. Hrinzovs'kyy, A. M., Volyans'kyy, P. B., Kalashchenko, S. I. (2018) *Domedychna dopomoha v ekstremal'nykh sytuatsiyakh ta medychnyy zakhyst naseleण्या v nadzvychaynykh sytuatsiyakh* [Pre-medical care under extreme circumstances and emergency public healthcare] : manual. Kyiv : Institute of Public Administration and Research in Civil Protection. [in Ukrainian]
2. Hur'yev, S. O., Shyshchuk, V. D., Shkatula, Yu. V. (2010) *Medytsyna nadzvychaynykh sytuatsiy. Ekstrena medychna dopomoha* [Medicine under extreme circumstances. Emergency healthcare] : manual. Sumy : SumDU publishing house. [in Ukrainian]
3. Chernovatyy, L. M., Rebriy, O. V. (eds.) (2019) *Pereklad anhlomovnykh tekstiv u sferi nadannya medychnoyi dopomohy* [Translation of the English texts in the field of healthcare] : manual. Vinnytsya : Nova Knyha. P. 1: *Aseptyky ta antyseptyky. Perv'yazuvannya i perv'yazuval'ni materialy. Rany ta perelomy* [Aseptics and antiseptics. Dressings and dressing materials. Wounds and fractures]. [in Ukrainian]
4. Chernovatyy, L. M., Rebriy, O. V. (eds.) (2019) *Pereklad anhlomovnykh tekstiv u sferi nadannya medychnoyi dopomohy* [Translation of the English texts in the field of healthcare] : manual. Vinnytsya : Nova Knyha. P. 2: *Opiky. Vplyv radioaktyvnoho oprominennya. Terminove khirurhichne vtruchannya. Ekstreni terapevtychni vypadky. Obmorozhennya ta hipotermiya. Dykhal'na nedostatnist' . Cherepno-mozkovi travmy. Otruyennya* [Burns. Radiation exposure. Emergency surgery. Emergency therapeutic cases. Frostbite and hypothermia. Respiratory failure. Traumatic brain injuries. Poisoning]. [in Ukrainian]
5. Povoroznyuk, R. V. (2019). *Medychnyy pereklad: teoriya ta praktyka* [Medical translation: theory and practice] : monograph. Kyiv : Editor Zaslavskyy O. Yu. Vol. 1: *Teoretyko-metodolohichni zasady diyal'nosti medychnoho perekladacha* [Theoretical and methodological principles of medical translator]. [in Ukrainian]
6. Povoroznyuk, R. V. (2019). *Medychnyy pereklad: teoriya ta praktyka* [Medical translation: theory and practice] : monograph. Kyiv : Editor Zaslavskyy O. Yu. Vol. 2: *Stratehiyi y taktyky pys'movoho ta usnoho perekladu medychnykh tekstiv* [Strategies and tactics of translation and interpretation of medical texts]. [in Ukrainian]
7. Povoroznyuk, R. V. (2017). *Pereklad medychnykh tekstiv: teoriya ta praktyka* [Translation of medical texts: theory and practice] : monograph. Kyiv : Editor Zaslavskyy O. Yu.
8. Skalets'kyy, Yu. M., Mysula, I. R. (2003) *Viy's'kova toksykolojiya, radiolojiya ta medychnyy zakhyst* [Military toxicology, radiology and healthcare] : textbook. Ternopil : Ukrmedknyha.
9. Baker, M. (2018). *Translation and conflict: A narrative account*. Routledge.

10. Sodomora, P. *et al.* (2020). *Basics of medical terminology* : textbook. Vinnytsya : Nova Knyha.
11. Becquemont, D. (1996). Le sous-titrage cinématographique: Contraintes, sens, Servitudes. *Les Transferts Linguistiques Dans Les Médias Audiovisuels*, 145–155. <https://doi.org/10.4000/books.septentrion.124723>
12. Cintas, J. D., & Remael, A. (2007). *Audiovisual translation: Subtitling*. St. Jerome publishing.
13. Gottlieb, H. (1998). Subtitling. In *Routledge encyclopedia of translation studies* (pp. 244–248). Routledge.
14. Montalt, V., & Davies Maria González. (2014). *Medical translation step by step: Learning by drafting*. Routledge.
15. Sperber, D., & Wilson, D. (2011). *Relevance: Communication and cognition*. Blackwell Publishing.
16. Angelone, E., & Shreve, G. M. (2010). *Translation and cognition*. John Benjamins Publishing.

UDC 808.5:005.95-051(045)

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-28>

Valentina TYMKOVA

Candidate of Philology, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Foreign Philology and Translation, Vinnitsa Institute of Trade and Economics of the State University of Trade and Economics, 87 Soborna Str., Vinnitsa, Ukraine, 21000

ORCID: 0000-0001-5170-5412

Natalia LEBEDIEVA

Candidate of Pedagogical Sciences, Senior teacher of the Department of English Philology, Vinnitsa State Pedagogical University named by Mychailo Kotsubynsky, 32 Ostrozhs'kogo Str., Vinnitsa, Ukraine, 21001

ORCID: 0000-0001-6821-5559

To cite this article: Tymkova, V., Lebedieva, N. (2022). Formation of future manager's professional communicative culture. *Current Issues of Foreign Philology*, 16, 193–199, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-28>

FORMATION OF FUTURE MANAGER'S PROFESSIONAL COMMUNICATIVE CULTURE

The article analyzes the research of Ukrainian and foreign scientists on the formation of a professional communicative culture of future managers. The essence of the author's training program and the peculiarities of the activities of future managers at one of the stages of training are revealed. Exercises for the development of future managers' self-confidence, ability to evoke working well-being are given. An example of a business game and analysis of its results are given.

The reasons for deviations from the norms of professional communication, avoidance of errors in communication of students, future managers, because the insufficient level of communicative culture can cause significant economic losses. The aim of the article is to highlight the problem of forming a culture of professional communication, which is an organic component of professionalism of a business person. The study is based on theoretical methods, including analysis and generalization of research results on the culture of professional business communication, conclusions.

Suggestions to add language characteristics to the description of a person's business qualities remain relevant today: whether or not he or she is able to express his/her thoughts clearly and concisely, as communicative culture is an important aspect of diverse impact on the listener. Proper oral and written language can ensure the speed of mutual understanding between the participants of the communicative act. The relevance of the study, which is due to the need to cultivate a conscious desire to study the culture of professional communication.

It is substantiated that an important aspect of professional language training of specialists-managers is knowledge of the norms professional communication and constant skillful use of them. It is generalized that the culture of communication is a part of the general professional culture of a specialist in any field of activity, including economic profile, and its absence is evidence of indifference and illiteracy.

Key words: culture of communication, professional activity, specialists-managers, norms of Ukrainian literary language, professional foreign language, communicative skills.

Валентина ТИМКОВА

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземної філології та перекладу, Вінницький торговельно-економічний інститут Державного торговельно-економічного університету, вул. Соборна, 87, м. Вінниця, Вінницька обл., Україна, 21000

ORCID: 0000-0001-5170-5412

Наталія ЛЕБЕДЄВА

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри англійської філології, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, вул. Острозького, 32, м. Вінниця, Вінницька обл., Україна, 21001

ORCID: 0000-0001-6821-5559

Бібліографічний опис статті: Tymkova, V.; Lebedieva, N. (2022). Formation of future manager's professional communicative culture. *Актуальні питання іноземної філології*, 16, 193–199, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-28>

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ

У статті проаналізовано дослідження українських та закордонних учених щодо формування культури професійного спілкування майбутніх менеджерів. Розкрито суть авторської тренінгової програми та особливості діяльності майбутніх менеджерів на одному з етапів тренінгу. Наведено вправи на розвиток у майбутніх менеджерів впевненості в собі, вміння викликати в себе робоче самопочуття. Подано приклад ділової гри та аналіз її результатів.

Розглянуто причини відхилення від норм професійного спілкування, уникнення помилок у мовленні студентів, майбутніх менеджерів, адже недостатній рівень культури мовлення може стати причиною значних економічних втрат. Метою статті є висвітлення проблеми формування культури фахового мовлення, що є органічною складовою професіоналізму ділової людини. В основі студії використано теоретичні методи, зокрема аналіз і узагальнення результатів досліджень із культури професійного ділового мовлення, висновки.

Актуальними на сьогодні залишаються пропозиції про те, щоб до характеристики ділових якостей людини додавати ще й мовну характеристику: вміє чи не вміє чітко та лаконічно висловлювати свої думки, оскільки культура мовлення – важливий аспект багатоманітного та різноспрямованого впливу на слухача. Правильне усне та писемне мовлення може забезпечити швидкість взаєморозуміння між учасниками комунікативного акту. З'ясовано актуальність дослідження, що зумовлена необхідністю виховувати свідоме прагнення до вивчення питань культури фахового мовлення.

Обґрунтовано, що важливим аспектом фахової мовної підготовки фахівців-менеджерів є знання норм сучасного професійного спілкування та повсякчасне вміння користуватися ними. Узагальнено, що культура мовлення – це частка загальної професійної культури фахівця будь-якої сфери діяльності, в тому числі економічного профілю, а її відсутність – свідчення бездуховності і безграмотності людини.

Ключові слова: культура спілкування, професійна діяльність, спеціалісти-менеджери, норми української літературної мови, іноземна мова професійного спрямування, комунікативні навички.

The urgency of the problem. Modern society cannot exist without language – the most important means of communication, means of expression and transmission of experience to contemporaries and descendants. Professional communication is a process of exchanging ideas in a certain field of knowledge, in whatever form it is carried out, it is a functional reality of language in all its material and situational forms (Bychok, 2010).

A person's professional way of communication testifies to his/her spiritual, intellectual development, inner culture. Researchers have found that a representative of the business world during the day says about 30 thousand words. The ability to speak correctly is not a fashion trend, but an urgent need (Butenko, 2006).

No matter what level of management of organizations are managers (general management managers, line and functional managers), they must be fluent in professional communication. The manager occupies one of the crucial positions in the management system of organizations. The manager must have a competent, professional, logical language, be able to conduct business negotiations, in production conditions with the help

of appropriate methods of verbal communication to prepare public speeches, use certain forms of discussion, discuss problems of general scientific and professional nature, etc. The course of the Ukrainian language in the professional field and the course of the foreign language are aimed at the professional and communicative development of those who acquires higher education.

The future specialist-manager must know the norms of modern Ukrainian literary language; use professional terminology; communicate, appropriately using the actual Ukrainian vocabulary and words of foreign origin; work with special (professional) literature; freely use different functional styles and their backgrounds in professional use; replenish and actively use personal terminological thesaurus; navigate in typical and atypical situations of professional communication; have skills of spontaneous speech; to carry out the analysis of own way of communication from a position of normativeness and optimality of the used language means.

Professional broadcasting should include the formation of a system of integrated professional knowledge and skills, including

language specialization, the closest connection of the language course with the relevant disciplines, primarily in coordination of teaching professional disciplines, foreign and Ukrainian languages.

The aim of the article is to highlight the problem of forming a culture of oral and written Ukrainian business communication, which should become a dynamic system of knowledge acquired by students in the process of learning economic laws of development, studying the specifics of those industries in which they will work. norms in the use of lexical, phonetic, morphological, syntactic and stylistic means of language, which is an organic component of the professionalism of a business person.

At the present stage of development, political, economic, scientific life around the world is, of course, in English. English is the official and working language of the United Nations, a large number of summits and meetings of heads of state, the signing of laws and decrees, negotiations and debates. International trade, the banking system, the activities of the transport system on land, sea and air are carried out in English. This language is a living communicative tool for academics, doctors of science around the world, because international conferences, world experiences and information exchange take place only with the use of English. That is why students-managers should systematically work on improving the professional foreign language, develop communicative skills that will help in finding a job and successful employment, consolidation in the first job, preparing yourself for a successful career.

Analysis of recent research and publications.

Issues of communicative culture were the object of scientific attention in linguistics, they were considered by well-known linguists, in particular, as: I. Ogienko, O. Potebnya, V. Vinogradov. Later, specialists in the field of public administration and linguistics – N. Babych, V. Knyazev, I. Plotnytska, P. Redin, S. Shumovytska – stressed the need to determine the optimal communicative behavior in a given situation, drew attention to the importance of communicative culture in vocational training. characteristics of specialists of any profile.

According to the results of the scientific research analysis (I. I. Komarova, 2000; T. V. Ivanova, 2000; S. O. Ryabushko, R. M. Fatikhova,

2000; V. A. Liventsova, 2002), in order to form culture the following active teaching methods were used in professional communication: modeling and analysis of specific communication situations, psychotechnical exercises, structured and spontaneous group discussions, business and role-playing games, trainings.

Thus, I. I. Komarova's dissertation research describes the gradual formation of the culture of pedagogical communication. The program developed by the researcher provided for lectures and seminars on the diagnosis of stylistic features of pedagogical communication; individual consulting work; modeling and analysis of specific situations of pedagogical communication; psychological and pedagogical tasks; structured and spontaneous group discussions aimed at discussing and correcting value orientations and methods of pedagogical communication; story-based role-playing games; psychotechnical exercises; reading and discussion of scientific literature and literature on the problems of pedagogical communication (Komarova, 2000, p. 12).

T. Ivanova considers it appropriate to use the following technologies: training in activities (direct involvement of students in the process of real professional activity); mastering subject information; games (a special type of anthropotechnics, which involves mastering various components of professional skills in a situation that contains elements of conventionality) and training (Ivanova, 2000, p. 87).

The program of formation of culture of pedagogical communication in R. M. Fatikhova's research includes three consecutive complementary and mutually conditioned stages. Thus, the main technologies used at the first stage were the following: diagnostics, counseling, methods of active socio-psychological training. At the second stage of formation of this culture diagnostics, performance of individual tasks, consultation were used. Execution of the tasks of the third of the stages defined by R. M. Fatikhova in mastering the studied culture was provided by diagnostic technologies and communication trainings [Fatikhova, 2000, p. 129].

Experimental methods of forming and improving the culture of professional communication of future managers in the study of V. A. Liventsova contains a set of organizational forms and methods

of communicative training (lectures and seminars, practical classes on diagnosing stylistic features of professional communication, individual counseling, modeling and analysis of specific situations of professional communication, structured and spontaneous group discussions, story-role and business games, psychotechnical exercises, reading and discussion of scientific and popular science literature on professional communication (Liventsova, 2002, p. 114).

Certainly, teachers of all disciplines follow the language of students: explain the meaning of new words, review oral answers, correct errors, but only in Ukrainian language classes students can gain meaningful speaking experience, and this contributes to the general culture of the future manager.

The main purpose of teaching professional communication is to form in students a high level of intelligence, development of personal qualities, because the importance of knowledge can be realized only by a person with a high level of communicative culture.

Presentation of the main material of the study. The professional culture of a manager is not only everything created by human hands and mind, but also a way of social behavior developed over the years, which is reproduced in specific business situations, where the culture of manager communication is his/her spiritual face. High culture of communicative means possession of the richness of language, avoidance in language practice of newspaper stamps, clericalism, dialectics, achieving such an oral and written form of communication, which would most fully, most accurately convey the meaning of thought.

Mastering communicative skills should be a way of being able to use language tools to solve communicative tasks in specific situations of professional communication.

The most productive communicative skills of students are formed in the classroom, the conditions of which are as close as possible to the future communicative activity, encourage real communication and solving typical communicative tasks. The artificiality of communication should be avoided by modeling situations of future professional activity.

Work on the formation of students' communicative skills should be carried out in

the following areas: characterization and control of the correct use of language norms; formation and development of basic communicative skills.

To optimize the process of formation of communicative skills it is necessary to: teach the Ukrainian language in a professional direction in a holistic system of students' professional education, improvement of professional foreign language, without distinguishing disciplines into professional and non-professional; to develop in students skills of careful selection of language means depending on the purpose and tasks of statements; stimulate them to analyze and improve their own way of communication; to provide an activity approach to the formation of communicative skills in professional communication; to organize the process of formation of communicative skills on the basis of communicative situations as close as possible to the future professional activity, avoiding far-fetchedness and artificiality; to pay constant attention to the language of methodological support of professional disciplines of managers-economists; to intensify work on the formation of students' communicative skills in classes in highly specialized disciplines by constantly involving teachers of language disciplines in the examination and evaluation of tests (Butenko, 2006, p. 227).

Having mastered the system of communicative skills, the student will be able to establish verbal contacts with the interlocutor, to build expressions in different styles and genres, using appropriate terminology. However, the desire to standardize their own way of communication, awareness of language expediency arises in students only as a result of continuous hard work of teachers of all subject cycles.

According to the dissertation research of T. P. Rukas, the structure of the culture of professional communication has the following components:

- linguistic correctness, which involves knowledge and compliance with the speaker adopted in modern language socio-linguistic norms (orthoepic, lexical, grammatical, stylistic, etc.);
- language skills, which is determined by the richness of the active vocabulary of the native speaker, his ability to choose from certain options the most accurate in semantic, stylistic, expressive terms, which corresponds to the communicative intentions of the speaker;

– language consciousness – a strong desire of the speaker to improve their own quality of communication (Rukas, 1998, pp. 49–50).

At the same time, the researcher in the culture of business communication identifies certain functional components, the implementation of which is provided by a set of skills that, in our opinion, should be mastered by future managers in the training process, namely:

– organizational (organize the process of communication, based on knowledge of the situation, motive and purpose of communication, proper understanding of the partner, establishing contact, to arouse and maintain interest in the communicative process);

– informative (to present material on the topic of communication in monological or dialogical form, reconciling the informative richness of the message with the lexical material available to the addressee, syntactic constructions, intonation design);

– perceptual (ability to influence partners in word and deed, to persuade them, to incline to their point of view);

– control-stimulating (evaluation of communicators' activity at each stage of communication in such a form that promotes the desire for further communication, as well as self-assessment, analysis of one's own communicative activity) (Rukas, 1998, pp. 50–51).

These skills, as the researcher emphasizes, interact in the act of business communication, ensuring the ability of the specialist to communicate (Rukas, 1998, p. 51).

A significant role in the formation of these skills in future managers was played by a specially developed linguistic business game "Negotiations". At the same time, we emphasize that this game was held after special work on mastering by future managers such communicative qualities of speech as correctness, accuracy, logic, richness, expediency, expressiveness.

This business game had the following goals:

1. Mastering business communication. Activation of skills of using professional vocabulary.

2. Learning to speak. Activation of dialogic communicative skills.

In developing the structure of the business game "Negotiations", it was advisable, in our opinion, to proceed from the relevant

recommendations contained in the literature (Savenkova, pp. 138–144).

This game was held in two experimental groups of students of the economic institution of higher education. The distribution of roles was decided by the teacher (based on his ideas about the business and personal qualities of students).

After conducting the linguistic business game "Negotiations", competent judges determined the levels of formation of future managers in the skills complex (organizational, informative, perceptual, control-stimulating, the substantive aspects of which were considered according to TP Rukas) (Rukas, 1998).

The first stage of the training on the formation of a culture of professional communication by future managers by developing and conducting a convincing influence of the head on the subordinate ended.

During the formation of students' ability to exert this influence on others, it would be appropriate to be guided by the conclusion that the psychotechnics of this influence focuses on the cognitive component of the manual (Butenko, 2006, p. 166). This component is a system of individually mastered social knowledge.

Given the objectives of our training, this impact should be considered as a system of conscious and organized influence on the cognitive component of the manual by transmitting certain information. From the three ways of developing the psychotechnics of this influence (the theory of conformity of the subject, the instructions of the source of information, the theory of balance of emotional and intellectual components of the instructions, the theory of cognitive dissonance) we chose the first of them.

In the process of developing persuasive influence, students took into account the conditions of its effectiveness, namely:

taking into account the information fund of the cognitive component of the guidelines of the communication partner;

availability of communication partner management skills;

the formation of skills to disconnect the partner from his own thoughts;

availability of adequate situations of persuasive information transfer systems;

good pace of organization of persuasive influence;

reinforcement of the information process by expressive means of influence;

logical organization of facts and construction of causal relationships in the information process of persuasive influence.

Conclusions and prospects for further research. Thus, the formation of professional communication between students-managers is a continuous process, which is important to stimulate not only in language classes but also in professional disciplines, where students can constantly develop skills in the terminology of the future specialty. The art of communication has always been considered an organic component of the professionalism of a businessman, a new type of manager who must have a non-standard view of things, have a high ethics in communication,

flexible responsibilities, charismatic ability to please people, inspire them, lead by force. and the power of arguments, convincing words.

The material of the proposed study does not claim to be a comprehensive solution to all aspects of the problem of forming a culture of professional communication of future management professionals. Need further development of issues: scientific and methodological support of the educational process using modern learning technologies, the Internet; optimization of the educational process in higher education institutions as a means of developing the creative potential of the future manager; creation of appropriate electronic textbooks, the use of which will contribute to the formation and improvement of the culture of professional communication of future managers.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бичок А. В. Формування культури професійного спілкування майбутніх фахівців міжнародного бізнесу і менеджменту. Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2010. 19 с.
2. Бутенко Н. Ю. Комунікативні процеси у навчанні : підручник. Вид. 2-ге, без змін. К. : КНЕУ, 2006. 384 с.
3. Етика ділового спілкування : курс лекцій / [Т. К. Чмут, Т. Л. Чайка, М. П. Лукашевич, І. Б. Осетинський]. К. : МАУП, 1999. 208 с.
4. Иванова Т. В. Культура педагогического общения и ее формирование у будущего учителя. Уфа : Башгосуниверситет, 2000. 164 с.
5. Комарова І. І. Формування у майбутніх учителів культури педагогічного спілкування. Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Тернопільський державний педагогічний університет ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2000. 19 с.
6. Культура фахового мовлення : навчальний посібник / [За ред. Н. Д. Бабиц]. Чернівці : Книги – 21, 2006. 496 с.
7. Лівенцова В. В. Формування культури професійного спілкування у майбутніх менеджерів невиробничої сфери : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Тернопіль, 2002. 212 с.
8. Рукас Т. П. Формування культури ділового мовлення в майбутніх менеджерів : дис. ... канд. пед. наук. Київ, 1998. 173 с.
9. Савенкова Л. О. Професійне спілкування майбутніх викладачів як об'єкт соціально-педагогічного управління. Київ : КНЕУ, 2005. 208 с.
10. Фатихова Р. М. Культура педагогического общения и ее формирование у будущего учителя. Уфа : Башгоспедуниверситет, 2000. 164 с.
11. Хміль Ф. І. Ділове спілкування: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К. : «Академвидав», 2004. 208 с.

REFERENCES:

1. Bychok, A. V. (2010) *Formuvannya kul'tury profesijnoho spilkuvannya maybutnikh fakhivtsiv mizhnarodnoho biznesu i menedzhmentu* [Formation of a culture of professional communication future specialists in international business and management] (PhD Thesis), Ternopil : Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatiuk. [in Ukrainian]
2. Butenko, N. Yu. (2006) *Komunikatyvni protsesy u navchanni : Pidruchnyk* [Communicative processes in learning : Textbook]. Kyiv : View. 2nd, KNEU. [in Ukrainian]
3. Chmut, T. K., Чайка, Т. Л., Лукашевич, М. П., Осетинський, І. В. (1999) *Etyka dilovoho spilkuvannya : Kurs lektsiy* [Ethics of business communication: Course of lectures]. Kyiv : MAUP. [in Ukrainian]
4. Ivanova, T. V. (2000) *Kul'tura pedahohycheskoho obshchenyya y ee formyrovanye u budushcheho uchytelya* [The culture of pedagogical communication and its formation by the future teacher]. Ufa : Bashhosuniversitytet. [in Russian]

5. Komarova, I. I. (2000) *Formuvannya u maybutnikh uchyteliv kul'tury pedahohichnoho spilkuvannya* [Formation of future teachers of culture of pedagogical communication] (PhD), Ternopil : Ternopil State Pedagogical University named after V. Hnatyuk. Ternopil. [in Ukrainian]
6. Babych, N. D. (ed.) (2006) *Kul'tura fakhovoho movlennya : Navchal'nyy posibnyk* [The culture of professional speech : Textbook]. Chernivtsi : Books. [in Ukrainian]
7. Liventsova, V. V. (2002) *Formuvannya kul'tury profesiynoho spilkuvannya u maybutnikh menedzheriv nevyrobnychoyi sfery* [Formation of a culture of professional communication in future managers of the non-productive sphere] (PhD), Ternopil. [in Ukrainian]
8. Rukas, T. P. (1998) *Formuvannya kul'tury dilovoho movlennya v maybutnikh menedzheriv* [Formation of the culture of business speech in future managers] (PhD), Kyiv. [in Ukrainian]
9. Savenkova, L. O. (2005) *Profesiyne spilkuvannya maybutnikh vykladachiv yak ob'yekt sotsial'no-pedahohichnoho upravlinnya* [Professional communication of future teachers as an object of socio-pedagogical management]. Kyiv : KNEU. [in Ukrainian]
10. Fatykhova, R. M. (2000) *Kul'tura pedahohycheskoho obshchenyya y ee formirovanye u budushcheho uchytelya* [The culture of pedagogical communication and its formation in the future teacher] Ufa : Bashhospedunyversytet. [in Russian]
11. Khmil', F. I. (2004) *Dilove spilkuvannya: Navchal'nyy posibnyk dlya studentiv vyshchyykh navchal'nykh zakladiv* [Business communication: A textbook for students of higher educational institutions]. Kyiv : Akademydav. [in Ukrainian]

УДК 811.111'42:81-116.3

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-29>

Ольга ЧЕРНЕНКО

кандидат філологічних наук, доцент кафедри германської і фіно-угорської філології імені професора Г. Г. Почепцова, Київський національний лінгвістичний університет, вул. Велика Васильківська, 73, м. Київ, Україна, 03680

ORCID: 0000-0002-0127-8915

Бібліографічний опис статті: Черненко, О. (2022). Типологія конфліктів у сучасному англійськомовному художньому дискурсі. *Актуальні питання іноземної філології*, 16, 200–206, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-29>

ТИПОЛОГІЯ КОНФЛІКТИВІВ У СУЧАСНОМУ АНГЛІЙСЬКОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

У статті проаналізовано та наведено типологію конфліктів як складних полікомпонентних дискурсивних утворень з позицій сучасної лінгвосеміотики, теорії мультимодальності та дискурсології. Зокрема, увагу зосереджено на структурно-семантичному та когнітивно-прагматичному аспекті функціонування конфліктів у художньому дискурсі, що уможливує систематизацію конфліктів як оперативних одиниць дослідження у семіотичному просторі художнього дискурсу на основі вищезазначених критеріїв. У фокусі уваги перебуває конфлікт, що розгортається переважно у дискурсивній зоні персонажу або у дискурсивній зоні наратора як вторинної наративної стратегії та реалізується за допомогою конфліктів як емерджентних дискурсивних конструктів, результату інтерактивного конструювання засобами вербальних, невербальних, паравербальних семіотичних ресурсів. Лінгвосеміотичний простір їх реалізації перебуває у площині дисгармонізації міжперсональних стосунків художніх персонажів, семіозис якої вибудовується когнітивно-семіотичними та комунікативно-прагматичними особливостями конфліктів як оперативних одиниць конфлікту. У результаті засвідчено системний характер функціонування конфліктів на основі виділених ознак та побудовано таксономію мовленевих актів на основі комунікативно-прагматичного критерію, теорії мовленевих актів, принципу співробітництва та ввічливості, теорії «обличчя».

Для досягнення поставленої мети розвідки застосовано лінгвосеміотичний та комунікативно-прагматичний підходи до аналізу конфлікту у художньому дискурсі у сучасній парадигмі наукових досліджень, лінгвопрагматичний, конверсаційний, мультимодальний аналіз дискурсу, наведено приклади розгортання та функціонування конфліктів у художньому дискурсі та розглянуто основні способи їх класифікації. Отримані результати дослідження дозволяють систематизувати знання щодо ролі та функціонування конфліктів у сучасному семіотико-дискурсивному вимірі вивчення художнього дискурсу.

Ключові слова: конфлікти, художній дискурс, семіозис, мультимодальність, семіотичний ресурс, вербальні та невербальні засоби комунікації, структурно-семантичний підхід, прагмалінгвістика.

Olha CHERNENKO

PhD in Philology, Associate Professor at the Department of Germanic and Finno-Ugrian Philology, Kyiv National Linguistic University, 73, Velyka Vasylkivska St., Kyiv, Ukraine, 03680

ORCID: 0000-0002-0127-8915

To cite this article: Chernenko, O. (2022). Typolohiia konfliktyviv u suchasnomu anhliiskomovnomu khudozhnomu dyskursi [Typology of conflictives in modern English fiction discourse]. *Current Issues of Foreign Philology*, 16, 200–206, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-29>

TYPOLOGY OF CONFLICTIVES IN MODERN ENGLISH FICTION DISCOURSE

The article focuses on the typology of conflictives as complex multicomponent discursive formation from the standpoint of modern linguosemiotics, the theory of multimodality and discourse analysis. In particular, special attention is paid to the structural-semantic and cognitive-pragmatic aspects of the functioning of conflictives in fiction discourse, which allows the author to systematize the conflictives as operational units of research in the semiotic space of fiction discourse on the basis of above-mentioned criteria. Emphasis is placed on the conflict which unfolds mainly in the discursive zone of the character or in the discursive zone of the narrator as a secondary narrative strategy and is realized with

the help of conflictives as emergent discursive constructs, the result of interactive construction by means of verbal, nonverbal and paraverbal semiotic resources. The linguosemiotic space of their realization is in the plane of disharmony of interpersonal relations of characters and its semiosis is built on cognitive-semiotic and communicative-pragmatic features of conflictives as operational units of conflict discourse. As a result, the systemic character of conflictives on the basis of selected features is claimed and taxonomy of speech acts based on communicative-pragmatic criterion including the elements of the Theory of Speech Acts, the Principle of Cooperation, and the Theory of "Face" is built.

To achieve the aim of the research, a linguosemiotic and communicative-pragmatic approaches to the analysis of conflict in fiction discourse framed by modern paradigm of linguistic research were applied; linguopragmatic analysis, elements of conversational analysis, multimodal discourse analysis were involved, the specifics of development and functioning of conflictives in fiction discourse were revealed. The obtained results of the research will allow systematizing the knowledge about the role and functioning of conflictives in modern semiotic-discursive dimension of the study of fiction discourse.

Key words: *conflictive, fiction discourse, semiosis, multimodality, semiotic resource, verbal and nonverbal means of communication, structural and semantic approach, pragmalinguistics.*

Актуальність проблеми. Поєднання сучасних наукових парадигм сприяє усебічному вивченню питання семіозису мультимодальних конфліктів у сучасному дискурсі і зумовлює **актуальність** дослідження, що підкріплюється полемічністю трактування сутності конфлікту, розбіжностями у тлумаченні конфліктного дискурсу а також спрямованістю новітніх лінгвістичних розвідок на виявлення універсальних та специфічних характеристик конфлікту як динамічного процесу виникнення, породження, розгортання, ескалації та завершення конфліктної мовленнєвої взаємодії у художньому дискурсі. Актуальність роботи визначається і зростанням інтересу до створення і побудови таксономії конфліктів у художньому дискурсі з позицій їх мультимодальної природи та застосуванням лінгвoseміотичних та когнітивно-прагматичних підходів до їх дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковий інтерес до вивчення питань конфліктної комунікації у різних типах дискурсу, зокрема, політичному (Królikowska, 2015; Panasenko, 2018), медійному (Моїсеєнко, 2018), художньому (Каразія, 2006; Фролова, 2018), кінодискурсі (Крисанова, 2020) та ін. з позицій аналізу різноманітних семіотичних ресурсів ведення та розв'язання конфлікту дозволяє окреслити проблематику як одну з важливих та актуальних наукових завдань сучасності. Збройні, політичні, лінгвокультурні, міжгрупові, міжособистісні та інші види конфліктів потребують дослідження та переосмислення в умовах сучасного інформаційного суспільства не лише з питань вивчення їх природи та соціальної сутності, а також з дотичних та надважливих питань їх моделювання, запобігання, врегулювання, шляхів подолання та розв'язання.

Сучасний інструментарій лінгвістичних методів дослідження, зокрема, мультимодальний та мультисеміотичний підхід до аналізу дискурсивних процесів дозволяє сформувати алгоритм їх дослідження, зокрема, і в художньому дискурсі (Каразія, 2006; Фролова, 2018; Крисанова, 2020), де актуальності набуває термінологічний апарат дослідження конфліктів, питання їх семіозису у конфліктному художньому дискурсі, побудови типології конфліктів як оперативних одиниць конфліктної комунікації.

Мета дослідження полягає у побудові таксономії конфліктів як оперативних одиниць дисгармонізуючої площини конфліктного художнього дискурсу з урахуванням когнітивної та лінгвопрагматичної специфіки їх реалізації в англomовному художньому дискурсі. Для досягнення мети передбачено виконання таких завдань як висвітлення співвідношення міжгалузевих термінів на позначення конфлікту з позицій сучасних підходів до аналізу лінгвістичних одиниць, виокремлення основних критеріїв для систематизації конфліктів та їх класифікації у сучасному англomовному художньому дискурсі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Художній дискурс є багатовимірним та поліфункціональним лінгвoseміотичним утворенням, що характеризується мультивекторністю різних площин його дослідження, експліцитними та імпліцитними факторами смислоутворення та інтерпретації, зовнішніми та внутрішніми механізмами його функціонування, лінгвістичними та мультидисциплінарними методами його аналізу (Макарук, 2013; Фролова, 2018). Слід зауважити, що у дискурсі конфлікт виступає не просто одним з головних художніх засобів і власне, часто використовується у якості основного літературного тер-

міну як головна частина зачину літературного твору, де обов'язково присутня дихотомія «протагоніст/антагоніст», але й трапляється у природному плині мовлення персонажів, оскільки є невід'ємною частиною людського буття.

Мистецтво створення конфлікту та його втілення у художній літературі зазвичай слугує маркером успішності та популярності автора та його творів, не в останню чергу завдяки інтерсуб'єктивності як феноменологічної здатності поділяти/розуміти ментальні та емоційні стани інших (Черненко, 2021), а основні типи конфліктів, якими послуговується автор, виокремлюють за ознакою «рівень протистояння» та виділяють у такі групи як «Людина проти Себе» (*Man (Person) vs Self*), «Людина проти Людини» (*Man vs Man*), «Людина проти Суспільства» (*Man vs Society*), «Людина проти Природи» (*Man vs Nature*), «Людина проти Надприродного/Бога/Долі/Неминучості» (*Man vs Supernatural/God/Fate/Destiny*), «Людина проти Технології/Мащини» (*Man vs Technology/Machine*) та ін. (Rand, 2000). Орієнтуючись на критерій літературного роду, конфлікти, відповідно, поділяються на епічні, драматичні, ліричні; виходячи з літературних видів – комічні, трагічні, тощо. Спектр ознак, за якими виокремлюють ті чи інші види конфліктів у художньому дискурсі, досить різноманітний; конфлікти розрізняють за способом розв'язання (насильницькі, ненасильницькі), за тематикою/сферою прояву (політичні, соціальні, національні, економічні, морально-етичні тощо), за значимістю у структурі твору (головні, другорядні), за спрямованістю впливу персонажів (вертикальні, горизонтальні), за ступенем впливу/виразності (відкриті, приховані), за кількістю учасників (внутрішньоособистісні, міжособистісні, групові), за прагматичною метою (образи, директиви, звинувачення, погрози, дорікання і т. д.), за проявами духовного світу персонажу (між розумом і почуттям, між дружбою та істиною і т. д.) тощо (Моїсеєнко, 2018; Rand, 2000).

Отже, лінгвосеміотичний простір художнього дискурсу охоплює як площини гармонізації так і площини дисгармонізації міжособистісних/внутрішньоособистісних стосунків художніх персонажів, в останніх, власне, і конструється та реалізується конфлікт як ментальна структура, художній концепт твору. Художній дискурс, як «розумово-комунікативна

взаємодія між автором і читачем, заглиблена в історичний та соціокультурний контекст та втілена в тексти художніх творів» (Фролова, 2018, с. 52), а також такий, що характеризується сукупністю трьох аспектів: когнітивний, соціо-прагматичний та мовний є, по суті, фіктивним зображенням реальної дійсності, створеної авторським світоглядом. У рамках досліджуваних нами епічних жанрів художнього дискурсу (соціально-психологічний, соціально-побутовий, графічний, постмодерний роман, оповідання, повість) сказане твердження «вторинності» мовлення набуває актуальності у плані розмежування авторського і персонажного мовлення та, відповідно, двох планів комунікації – зовнішнього та внутрішнього. У залежності від рівня реалізації конфлікту (внутрішньоособистісний, міжособистісний, міжгруповий тощо) вони розміщуються у дисгармонізаційній площині художнього дискурсу, відповідно, у дискурсній зоні наратора або персонажа (первинна та вторинна наративна стратегія), між якими розташована і проміжна зона, де конфлікти реалізуються за змішаним типом, як засобами автора, так і засобами художніх персонажів, вербальними та невербальними одиницями конфлікту (див. рис. 1).

Таким чином, дисгармонізаційна площина формується у межах дискурсивного конструкту «конфлікт», семіозис якого вибудовується когнітивно-семіотичними та комунікативно-прагматичними особливостями конфліктів як оперативних одиниць конфлікту. Згідно з інтегративним підходом до розуміння та інтерпретації мовних явищ ми розуміємо конфліктів як полікомпонентний та поліфункціональний дискурсивний мультимодальний конструкт, мультисеміозис якого у художньому дискурсі відбувається за гомогенними та гетерогенними моделями взаємодії вербальної, невербальної та паравербальної семіотичних систем та характеризуються дисгармонізацією інтра та інтерперсональних стосунків комунікантів (Черненко, 2021, с. 137).

Диференційними рисами конфліктів визначаються полікомпонентність, конфронтаційність, мультимодальність, оцінність, комплексність, емоційність, поліфункціональність.

Питання генези конфліктів та дослідження їх семіозису передбачає залучення лінгвосеміотичного, когнітивного, комунікативного век-

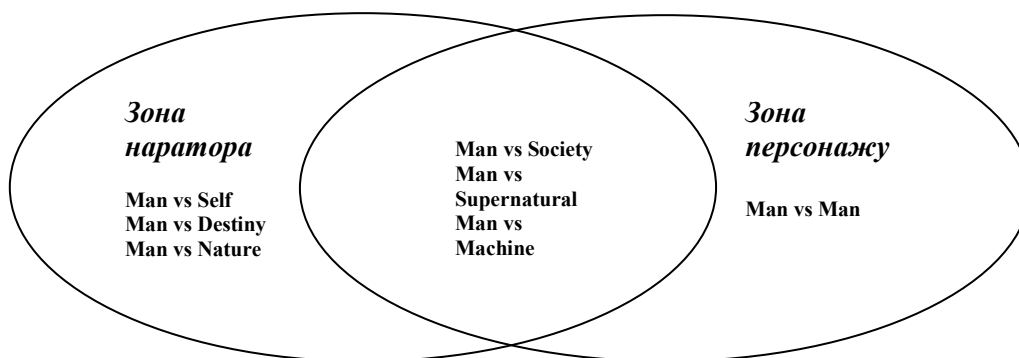

Рис. 1. Реалізація конфліктів за ознакою «рівень протистояння» у художньому дискурсі

тору їх аналізу, де когнітивний вектор аналізу зосереджено на тому, яким чином відбувається реверсний процес «емоція/конфлікт, конфлікт/емоція», то лінгвосеміотичний – на тому, як саме конфлікти репрезентовано у художньому дискурсі. При цьому в мультимодальних лінгвістичних студіях найбільш актуальною проблемою стає специфічна взаємодія різних семіотичних ресурсів комунікації в певних соціальних контекстах (Макарук, 2013, с. 19). Загальна лінгвосеміотична модель реалізації конфліктів у художньому дискурсі може бути представлена таким чином:

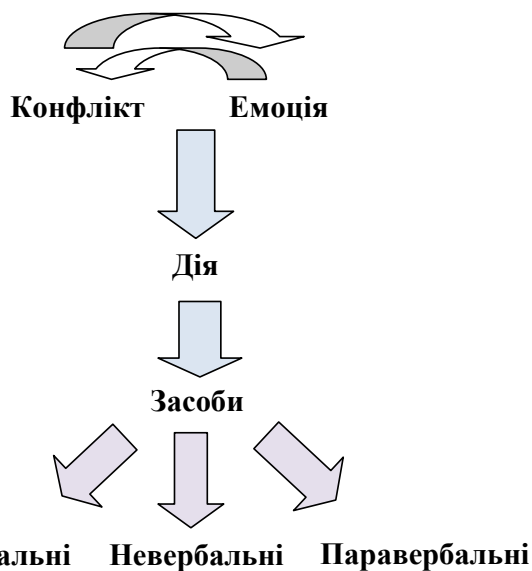

Рис. 2. Лінгвосеміотична модель реалізації конфлікту у дискурсі

– питанні виокремлення та трактування конфліктів у художньому англійському дискурсі ми спираємося на такі основні вектори сучасних лінгвістичних досліджень:

– дискурсивний, згідно з яким дисгармонізуюча площина художнього дискурсу є кон-

фліктною при реалізації стратегії конфронтації як протистояння, зіткнення інтересів, цінностей, об'єктів, принципів двох сторін – учасників конфлікту. У рамках глобальної дискурсивної стратегії конфронтації (Фролова, 2018, с. 54), що є неодмінною характеристикою конфліктного дискурсу, ми виокремлюємо лінгвальні та екстралінгвальні засоби реалізації підстратегій конфлікту так званої «сітки Томаса-Кілманна»: суперництво (*competing*), полягає у нав'язуванні протилежній стороні вигідного для себе рішення, співробітництво (*collaborating*), що дозволяє здійснити пошук рішення, яке задовольняло б обидві сторони, компроміс (*compromising*), що складається з бажання опонентів завершити конфлікт частковими поступками – симетричний або асиметричний компроміс, пристосування (*accommodating*), що розглядається як добровільна чи примусова відмова від боротьби чи здача своїх позицій, уникнення (*avoiding*), що є спробою вийти з конфлікту при мінімумі затрат (Thomas, 1990). Відповідно, виділяємо дискурсивні чинники реалізації відповідних стратегій, що належать до екстралінгвального простору реалізації конфліктних комунікативних ситуацій: індивідуально-особистісний, ситуативний, соціальний, гендерний тощо;

– когнітивно-семіотичний вектор дослідження, згідно з яким конфлікти постають як емерджентні конструкти (Крисанова, 2020), певні ментальні структури, породжувані емоціями «тріади ворожості» (гнів-презирство-відраза), розробленої американським психологом К. Ізардом, експліковані у художньому дискурсі різномірними вербальними, невербальними та паравербальними дискурсивними засобами (Izard, 1991);

– комунікативно-прагматичний критерій, згідно з яким конфлікт виступає як різновид певного мовленнєвого акту: експресивну, менасиву, бехабітиву, директиву тощо, відповідно до ілокутивної мети, що має на меті реалізувати співрозмовник, тобто, висловлення-образа, звинувачення, докір, приниження і т. д. Детальна таксономія МА передбачає залучення до лінгвістичного аналізу теорії мовленнєвих актів, принципу ввічливості і співробітництва з реалізацією відповідних максим, концепцію «обличчя» І. Гофмана тощо (Leech, 1983).

Отже, враховуючи вищезначені лінгвістичні вектори аналізу конфліктів розглядається нами як мультимодальний дискурсивний конструкт (Крисанова, 2020), оскільки конфліктиви інкорпоруєть концептуальну, вербальну, невербальну площини, і їх конструювання відбувається на перетині різних модусів сучасного англійського художнього дискурсу, а саме вербального, візуального (наприклад, у графічному романі) аудіовізуального (презентації, анімація), невербального, паравербального модусів. Наведемо приклад реалізації конфліктів у конфлікті за ознакою «рівень протистояння» *Man vs Self*, внутрішньо особистісним конфліктом морально-етичного характеру, актуалізованим у зорі наратора та, відповідно, потрактованим як головний у структурі художнього твору: *“To be honest, I didn’t understand what I was doing at college, aside from fulfilling a destiny whose purpose nobody had bothered explaining to me. From earliest childhood, I’d been told that I would attend Vassar, but nobody had told me why. What was it all for? What was I meant to get out of it, exactly? And why was I living in this cabbagey little dormitory room with an earnest future social reformer? I was so fed up with learning by that time, anyhow. <...> wasn’t that enough? I’d been at boarding school since I was twelve years old, and maybe I felt that I had done my time. How many more books does a person need to read in order to prove that she can read a book? I already knew who Charlemagne was, so leave me alone, is how I saw it”* (Gilbert, 2019, p. 12). Наведений уривок ілюструє внутрішньоособистісний конфлікт авторки оповіді, фіксований у художньому дискурсі у вигляді динамічної моделі його розгортання, що проходить певні фази свого розвитку: передконфліктна/інцидент/ ескалація/кульмінація/ завершення (Черненко, 2021), де кожна

стадія розгортання (деякі фази можуть бути відсутні), має свої вербальні та невербальні засоби вираження, що утілюються у конфліктивах. Передконфліктна фаза характеризується постановкою проблеми (предмет конфлікту) через негативне твердження *I didn’t understand what I was doing at college* та твердження-звинувачення *nobody had bothered explaining to me*, тобто відбувається експлікація конфліктиву передконфліктної (латентної) фази за допомогою вербальних тверджень, що актуалізує ментальну структуру «триада ворожості» (гнів-презирство-відраза) та переходить у наступну стадію ескалації, вербальна (ославлена) частина якої есплікується на синтаксичному рівні за допомогою риторичних питань *What was it all for?, <...> wasn’t that enough? How many more books does a person need to read in order to prove that she can read a book?* та супроводжується питаннями, що виконують підсилювально-експресивну функцію *What was I meant to get out of it, exactly? <...> why was I living in this cabbagey little dormitory room <...>*

Оскільки когнітивним підґрунтям динаміки конфлікту є явище рекурсивності (recursive), тобто, конфлікт породжується емоціями, а ті, в свою чергу, «запускають» конфлікт, відповідно, і конфліктивні конструкти а також засоби їх вираження змінюватимуться залежно від фази розгортання. Кульмінаційна фаза зазначеного конфлікту за типом *Man vs Self* завершуються директивом до уявних чи реальних (батьки авторки) винуватців конфлікту *leave me alone, is how I saw it*. Завершальна фаза конфлікту, яка є рідкісним явищем у персонажній дисгармонізуючій зоні художнього дискурсу, у наративній зоні потребує, як правило, певних механізмів розв’язання, що, в першу чергу, забезпечувало б «примирення з собою», а також дозволяло б «зберегти обличчя» (концепція обличчя І. Гофмана) як позитивної соціальної цінності, яку прагне мати індивід. Тож авторка намагається розв’язати ці внутрішні протиріччя шляхом пошуку причин своєї «асоціальності», «нездарності» та «лінії» і зберегти своє «внутрішнє обличчя» (self-image) та надає пояснення/розв’язання конфлікту у листуванні: *“Do you know what, Angela? That devastation might’ve had something to do with why I performed so poorly at college my freshman year. Perhaps I had not been such a terrible student, after all.*

Perhaps I had merely been sad. I am only realizing this possibility at this moment, as I write to you" (Gilbert, 2019, p. 21).

Таким чином, інструментарій побудови типології конфліктів у художньому дискурсі передбачає врахування когнітивно-семіотичного, дискурсивного, соціально-прагматичного аспектів та детального аналізу лінгвосеміотичного простору їх реалізації.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Функціонування конфліктів у сучасному семіотико-дискурсивному вимірі вивчення художнього дискурсу визначається багатовекторністю складових такого комплексного поняття як «конфлікт». Мультисеміозис конфліктів у дисгармонізуючій площині художнього дискурсу відбувається через залу-

чення різних семіотичних систем та характеризується комплексністю, гетерогенністю, рекурсивністю. Типологія конфліктів у художньому дискурсі здійснюється з урахуванням дискурсивного, когнітивно-семіотичного та соціо-прагматичного вектора лінгвістичних досліджень.

Окреслюючи перспективи подальших розвідок, необхідно зазначити необхідність вивчення та побудови типології конфліктів з урахуванням дискурсивних мікро-, мезо- та макро- та мета-рівнів аналізу дискурсу а також дослідити конфліктний потенціал вербальних та невербальних одиниць реалізації конфліктів шляхом укладання семантично-функціональних парадигм таких одиниць та ступеню їх прояву у художньому дискурсі у динаміці на шкалі інтенсивності їх реалізації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Каразія Н. А. Лінгвопрагматическое исследование конфликтного дискурса. *Вестник КРАУНЦ. Сер.: Гуманитарные науки*. 2006. № 2 (8). С. 72–88.
2. Крисанова Т. А. Актуалізація негативних емоцій в англomовному кінодискурсі: когнітивно-комунікативний і семіотичний аспекти : автореф. дис. ... докт. філол. наук: 10.02.04. Харків, 2020. 36 с.
3. Макарук Л. Л. Графічна лінгвістика: становлення, сучасний стан та перспективи розвитку. *Іноземна філологія*. 2013. Вип. 125. С. 16–20.
4. Моїсеєнко О. Ю. Мовні аспекти концептуалізації збройного конфлікту на сході України (2014–2018) в австралійському медійному дискурсі. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія філологія*. 2018. № 7 (321). С. 78–86.
5. Фролова І. Є. Специфіка художнього дискурсу та його аспектів. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*. 2018. Вип. 87. С. 52–61.
6. Черненко О. В. Особливості реалізації конфліктів у сучасному англomовному художньому дискурсі: прагмалінгвістичний аспект. *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2021. Вип. 41. Том 3. С. 135–139.
7. Gilbert E. *City of Girls*. New York : Riverhead Books, 2019. 496 p.
8. Izard K. E. *The Psychology of Emotions*. New York : Plenum. 1991. 452 p.
9. Królikowska P. Discourse of Conflict as Political Genre. Thesis for the doctor's degree in philology. (Published Doctoral Thesis). Łódź : Uniwersytet Łódzki. 2015. URL: http://dspace.uni.lodz.pl/xmlui/bitstream/handle/11089/11885/Doktorat_Dyskurs%20konfliktu%20jako%20gatunek%20polityczny_Paulina%20Kr%C3%B3likowska.pdf?sequence=1&isAllowed=y
10. Leech G. *Principles of Pragmatics*. London, New York : Longman, 1983. 257 p.
11. Panasenko N., Greguš E. & Zabuzhanska I. Conflict, confrontation, and war reflected in mass media: Semantic wars, their victors and victims. *Lege artis. Language yesterday, today, tomorrow. The journal of University of SS Cyril and Methodius in Trnava*. 2018. III (2). P. 132–163.
12. Rand A. *The Art of Fiction: A Guide for Writers and Readers*. Penguin, 2000. 192 p.
13. Thomas K. W. *Thomas-Kilmann conflict mode instrument*. New York : XICOM, 1990. 22 p.

REFERENCES:

1. Karaziya, N. A. (2006). Lingvopragmaticheskoye issledovaniye konfliktного diskursa [Linguopragmatic research of conflict discourse]. *Vestnik KRAUNTs. Ser.: Gumanitarnyye nauki*, No. 2 (8), 17–22. [In Russian]
2. Krysanova, T. A. (2020). Aktualizatsiia nehatyvnykh emotsii v anhlomovnomu kinodyskursi: kohnityvno-komunikatyvnyi i semiotychnyi aspekty [Actualization of Negative Emotions in Cinematic Discourse: Cognitive, Communicative, and Semiotic Aspects.]: avtoref. dys. ... dokt. filol. Nauk : 10.02.04. Kharkiv. [In Ukrainian]

3. Makaruk, L. L. (2013). Hrafichna linhvistyka: stanovlennia, suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku [Graphic linguistics: formation, current state and prospects of development]. *Inozemna filolohiia*, No. 125, 16–20. [In Ukrainian]
4. Moiseienko, O. Yu. (2018). Movni aspekty kontseptualizatsii zbroinoho konfliktu na skhodi Ukrainy (2014–2018) v avstraliiskomu mediinomu dyskursi [Linguistic aspects of the conceptualization of the armed conflict in eastern Ukraine (2014–2018) in Australian media discourse]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Serii filolohiia*, No. 7 (321), 78–86. [In Ukrainian]
5. Frolova, I. Ye. (2018). Spetsyfika khudozhnogo dyskursu ta yoho aspektiv [Specific features of literature discourse and its aspects]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Serii : Inozemna filolohiia. Metodyka vykladannia inozemnykh mov*, No. 87, 52–61. [In Ukrainian]
6. Chernenko, O. V. (2021). Osoblyvosti realizatsii konfliktiviv u suchasnomu anhlo movnomu khudozhnomu dyskursi : prahmalinhvistychnyi aspekt [Pragmalinguistic representation of conflictives in modern English fiction discourse]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk : mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka*, No. 41 (3), 135–139. [In Ukrainian]
7. Gilbert, E. (2019). *City of Girls*. New York : Riverhead Books.
8. Izard, K. E. (1991). *The Psychology of Emotions*. New York : Plenum.
9. Królikowska, P. (2015). Discourse of Conflict as Political Genre. Thesis for the doctor's degree in philology. (Published Doctoral Thesis). Łódź : Uniwersytet Łódzki. Available at: http://dspace.uni.lodz.pl/xmlui/bitstream/handle/11089/11885/Doktorat_Dyskurs%20konfliktu%20jako%20gatunek%20polityczny_Paulina%20Kr%C3%B3likowska.pdf?sequence=1&isAllowed=y
10. Leech, G. (1983). *Principles of Pragmatics*. London, New York : Longman.
11. Panasenko, N., Greguš, Ľ. & Zabuzhanska, I. (2018). Conflict, confrontation, and war reflected in mass media: Semantic wars, their victors and victims. *Lege artis. Language yesterday, today, tomorrow. The journal of University of SS Cyril and Methodius in Trnava*. No. III (2), 132–163.
12. Rand, A. (2000). *The Art of Fiction: A Guide for Writers and Readers*. London, New York : Penguin.
13. Thomas, K. W. (1990). *Thomas-Kilmann conflict mode instrument*. New York : XICOM.

UDC 811.161.2“373:355.4

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-30>

Olena SHAPARENKO

PhD in Philosophy, Associate Professor at the Department of Foreign Language Training, European Integration and International Cooperation, Ukrainian Engineering and Pedagogical Academy, 16 Universitetska Str., Kharkiv, Ukraine, 61003

ORCID: 0000-0002-1698-8119

To cite this article: Shaparenko, O. (2022). Sociolinguistic peculiarities of frames of Russian-Ukrainian war of 2022. *Current Issues of Foreign Philology*, 16, 207–214, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-30>

SOCIOLINGUISTIC PECULIARITIES OF FRAMES OF RUSSIAN-UKRAINIAN WAR OF 2022

The current war, unleashed by Russia against Ukraine, that actually began in 2014, has been constantly producing more and more linguistic units subordinated to certain frames. The aim of this research is to identify new frames that have appeared in the coverage of the war events since February 24, 2022; to analyze the reasons that caused those morphemes/words/phrases to become sociolinguistic frames, to describe their linguistic features that contribute to growth of their manipulative potential and impact on the audience.

The ideas of Gregory Bateson, V. von Humboldt, J. Green, D. Hymes, M. Saville-Troike, Entman, A. Wierzbicka, S. Russell, O. Rohach served the ground for the research. Methods of observation, comparative analysis, synthesis have been employed. The choice of new frames in the language of war was made considering popular ways for framing news stories that were outlined by R. M. Entman (Entman, 1991) and criteria for choosing the key words worked out by A. Wierzbicka (Wierzbicka, 1997).

It was found out that the identified frames of war reflect human interest or consequences, are based on emotions, and bear morale. Language of war frames depends on the level of culture in society. From the lexical point of view these frames depict a close link between society and a language's lexicon and can be borrowed from foreign languages. The scale of the military conflict defines the semantic variety and degree of tension of metaphors. From the structural point of view frames are shortenings of various types, affixation, abbreviations and blending. Breaking orthography rules contributes to emotional coloring of the language of war.

The spelling of the English word “ruscism” was justified, clarifying its semantic difference from the words “russism” and “racism”.

Analyzing the popular frames from the sociolinguistic angle would help find out the mechanisms of their emergence and help foreign media understand their meaning correctly. Consequently, it might provide the true coverage of the events in Ukraine. by foreign media.

Key words: language of war, language frame, framing theory, media, media coverage, sociolinguistic, semantic.

Олена ШАПАРЕНКО

кандидат філософських наук, доцент кафедри іноземної підготовки, євроінтеграції та міжнародного співробітництва, Українська інженерно-педагогічна академія, вул. Університетська, 16, м. Харків, 61003

ORCID: 0000-0002-1698-8119

Бібліографічний опис статті: Шапаренко, О. (2022). Sociolinguistic peculiarities of frames of Russian-Ukrainian war of 2022. *Актуальні питання іноземної філології*, 16, 207–214, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-30>

СОЦІОЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРЕЙМІВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ 2022 РОКУ

Нинішня війна, розв'язана Росією проти України, яка фактично розпочалася у 2014 році, постійно продукує все більше мовних одиниць, підпорядкованих певним фреймам. Метою дослідження є виявлення нових фреймів, які з'явилися у висвітленні подій війни з 24 лютого 2022 року; проаналізувати причини, через які ці морфемі/слова/фрази стали соціолінгвістичними фреймами, описати їх лінгвістичні особливості, які сприяють зростанню їхнього маніпулятивного потенціалу та впливу на аудиторію.

Підґрунтям дослідження є ідеї Грегорі Бейтсона, В. Фон Гумбольдта, Дж. Гріна, Д. Хаймса, М. Савілла-Тройка, Ентмана Р., А. Вежбіцької, С. Рассел, О. Рохач. Застосовані методи спостереження, порівняльного аналізу, синтезу. Вибір нових фреймів у мові війни здійснювався з урахуванням популярних засобів фреймування новин, які окреслив Ентман (Entman, 1991), та критеріїв вибору ключових слів, розроблених Анною Вержбіцькою (Wierzbicka, 1997).

З'ясовано, що визначені мовні фрейми війни відображають людський інтерес чи наслідки, ґрунтуються на емоціях та несуть моральне навантаження. Мова військових фреймів залежить від рівня культури суспільства. З лексичної точки зору ці фрейми зображують тісний зв'язок суспільства з лексикою мови і можуть бути запозичені з іноземних мов. Масштаб воєнного конфлікту визначає різноманітність семантики та ступінь напруженості метафор.

Зі структурної точки зору фрейми – це різного роду скорочення, афіксація, скорочення та змішування. Порушення правил орфографії сприяє емоційному забарвленню мови війни.

Обґрунтовано написання англійського слова “ruscism”, з'ясувавши його семантичну відмінність від слів “russism” і “rasism”.

Аналіз популярних фреймів під соціолінгвістичним кутом дає можливість іноземним ЗМІ з'ясувати механізми їх появи та правильно зрозуміти їх значення. Таким чином, це сприятиме правдивому висвітленню подій в Україні зарубіжними ЗМІ.

Ключові слова: мова війни, мовний фрейм, теорія фреймів, медіа ресурси, висвітлення в ЗМІ, соціолінгвістичний, семантичний.

Significance of the problem. Language reflects all aspects of our life. Language of war reflects political fight that takes place both locally and globally. According to Sara Russel, “language is extremely powerful; it shapes, and can be used to manipulate our perceptions and understanding of an event” (Russel, 2008, p. 1). The current war, unleashed by Russia against Ukraine, that actually began in 2014 with occupation of the Crimea and creation of illegal formations of “DNR” and “LNR”, has been constantly producing more and more linguistic units subordinated to certain frames.

Due to the massive information pressure of the Russian media with its more and more intense language of war, 82 % of Russian population appreciated the aggression of Putin’s regime in 2014, according to David Satter, Special to CNN (Satter, 2014).

At the same time, long-term debates about the status of Russian language in Ukraine have been fueling the ideas of one nation (one culture), preparing Ukrainians to giving up the thought of building independent state and recognizing a superior role of Russian Federation. The efficient spread of existing myth about “Russian brothers” by pro-Russian propagandists both in Russia and in Ukraine did not allow many Ukrainians to accept the obvious signs of the threat of the inevitable invasion.

Analyzing the global influence of Russian culture, its collaboration with western countries in all spheres, and in literature in particular, O. Zabuzhko mentions the long-term erosion of the limits of what is considered acceptable in

the western culture, and points at “the gradual transition from European rationalization to Russian normalization of evil (Zabuzhko, 2022)”.

All mentioned above raise new issues and cause the necessity of further research in this area. Analyzing the popular frames from the sociolinguistic angle would help find out the mechanisms of their emergence and help foreign media understand their meaning correctly. Consequently, it might provide the true coverage of the events in Ukraine by foreign media. As, according to Mass Communication Theory, the basis of framing theory lies in the fact that the media focuses attention on certain events and then places them within a field of meaning (Mass Communication Theory (Online), 2017), it is reasonable to apply the framing theory to find out new senses in the language of war.

Analysis of the research into this problem.

Review of the works in the field of framing and linguistics allowed to outline some scholars who contributed to the subject under consideration. The concept of framing was first suggested by Gregory Bateson in 1972 (Bateson, 1972). Later it was developed in the works of Goffman (1974) who noticed that there are two distinctions within primary frameworks: natural and social. V. von Humboldt, J. Green, D. Hymes, M. Saville-Troike, Y. Zatsny and others have done studies of “culturally marked vocabulary” (Rohach, 2015). They viewed a language as a reflection of a national culture. Entman identified five popular ways for framing news stories (Entman, 1991). Hallahan stated that framing operates as a form of metacommunication (Hallahan, 2008). Specific words serving as tools

of interconnection between language and patterns of thought were investigated in the research of Anna Wierzbicka (Wierzbicka, 1997, p. 5). Sara Russell studied anthropological and linguistical thinking concerning September 11 events and the subsequent wars of the USA (Russel, 2008). Oksana Rohach made the semantic, structural and etymological analysis of the language of war (Rohach, 2015).

The goal and the specific tasks of the article.

The aim of this research is to identify new frames that have appeared in the coverage of the war events since February 24, 2022; to analyze the reasons that caused those morphemes/words/phrases to become frames, to describe their linguistic features that contribute to growth of their manipulative potential and impact on the audience.

Methodology. Methods of observation, comparative analysis, synthesis have been employed. The choice of new frames in the language of war was made considering popular ways for framing news stories that were outlined by Entman (Entman, 1991) and criteria for choosing the key words worked out by Anna Wierzbicka (Wierzbicka, 1997).

Presentation of the main material of the study.

Sara Russell suggests, that “to understand how people used language, one must understand their framing (Russel, *ibid.*)” According to framing theory, frame is the way of presenting something to the audience, and these presentations influence the way people process that information and make decisions on it. Frames are abstractions that work to organize or structure message meaning.

Gregory Bateson defined psychological frames as a “spatial and temporary bounding of set of interactive messages” (Bateson, 1972, p. 197). Framing is related to the agenda-setting tradition but expands the research by focusing on the essence of the issues at hand rather than on a particular topic. The basis of framing theory is that the “media focuses attention on certain events and then places them within a field of meaning” (Mass Communication Theory (Online), 2017).

R. Entman claims that there are five popular ways for framing news stories:

– Conflict – conflict between parties can be prioritised, as opposed to the actual decision made.

– Human Interest/Personalisation – presenting a story with human face, personality is promoted over more important aspects.

– Consequence – consequences can be wide ranging.

– Morality – media coverage can often moralise, sometimes due to the indiscretions of political actors; or alternative, policies can be seen as morally questionable.

– Responsibility – attributing responsibility, either for a cause or a solution” (Entman, *ibid.*).

Anna Wierzbicka identifies four criteria for key words. 1) The word must be established as a common word. 2) It should be frequently used in a semantic domain, that is the domain of emotion, the domain of moral judgment, for example. As Frank Luntz stated, “understanding the importance of emotions, some linguistic strategists, claim that “twenty percent of life is decided by intellect and the remaining eighty percent based on emotion” (Luntz, 2005).

3) It must be the center of a phraseological cluster. 4) For a word to be a key word one can also look for its frequent appearance in proverbs, saying, popular songs, and book titles among other things” (Wierzbicka, 1997, pp. 15–16). In the language of war, linguistic units reflect the negative relationships between the participants of different military conflicts. They are coined at different times, but in most cases they are stylistically marked.

Analyzing the semantic, structural and etymological peculiarities of the language of war, Oksana Rohach concluded, that this kind of language “reflects the relationship between the participants of various military conflicts with consideration of the extra linguistic factors that caused its appearance and usage” (Rohach, 2015). She explained the linguistic aspects of many frames that emerged with the first phase of Russian-Ukrainian war that started in 2014.

One of the examples of such a word that corresponds to all four criteria and thus, serves as a frame, is *nazis / fascists*. According to O. Rohach, “due to the fact that the ideology and propaganda in the USSR were very effective and there are still many people who are under their influence, the restoration of the derogatory terms that were used to name the *nazis, fascists* and the Ukrainian Riot Army soldiers worked as a trigger. Now they are widely used by the Russian mass media, but in a new context. For example, the revolutionary events on the Maidan in Kyiv (2013–2014) were translated as anti-government riots, the change of power – фашистська узурпація влади (fashystska uzurpatsia vlady) “a fascist usurpation

of power”, переворот (perevorot) “upheaval”, Ukrainian soldiers – каратели (karateli) “punishers, chastisers”, бандеровці (banderovtsy) “members of the Ukrainian Nationalists Organization started by Stepan Bandera”, нацисти (natsisty) “nazis”, фашисти (fashisty) “fascists” (Rohach, *ibid*).

Since the events of the war that started in February, 2022, the frame *nazis/fascists* has been applied to both sides of the military conflict, and is internationally used to label Russian occupants, who became ingloriously famous for their genocide acts towards Ukrainian civilians on the occupied territories.

It should be noted, that the frame *fascists* has even been submitted by *ruscists*. “Ruscists” derived from “ruscism” – the term, that had been already viewed by some researchers As long time ago as in 2015, “*ruscism*” was defined by Oleh Hryniv as a kind of totalitarian, fascist ideology, a combination of the basic principles of fascism and Stalinism. “It is the basis of Russia’s barbaric geopolitics aimed at the occupation and annexation of other states, often under the frame “gathering Russian lands” (Hryniv, 2014).

However, in our opinion, the word *ruscism* received a strong emotional coloring and the status of frame only with the recent events. In particular, on April 3, 2022, President of Ukraine Volodymyr Zelensky stated that “what Russia is doing is Nazism. The way they killed, tortured, what they did to young children, rape, everything that happened – this is, not even a manifestation, this is Nazism. Historically, the state will have a word in history that no one has invented, but everyone is repeating “ruscism” in Ukraine and in Europe. It’s not just that everyone says it’s “ruscism”. Because for all these 80 years, if you analyze, there haven’t been such barbarism on our continent. Therefore, ruscism is a concept that will be in history books, in conditional wikipedias, will remain in the classroom. And, little children around the world will stand up at the desks and tell when ruscism began, on what land and who won the fight for freedom against this terrible concept” (Kizilov, 2022).

To justify the spelling of the word *рашизм* in English (for the moment of working at the article there haven’t been any variants of the frame found in any foreign media coverage of the events under discussion, Google Translate gave “russism” Wikipedia suggested “racism”, which both seem to

be lost in translation) we might consider that from the linguistic point of view, the frame “ruscism” is artificially formed by combining the English word Russia (the name of the country Russia, pronounced: [rʌʃə]) with the international word “fascism”. Thus, as a result of blending of the two words, in our opinion, in the English language it should have the spelling *ruscism*. In order not to confuse the word with *racism* or *russism*, the clarification is needed.

According to Merriam-Webster Dictionary, *racism* has got the following meanings:

1. “A belief that race is a fundamental determinant of human traits and capacities and that racial differences produce an inherent superiority of a particular race;

2. The systemic oppression of a racial group to the social, economic, and political advantage of another...”

While “*russism* [rəˈsɪzəm] means a word, expression, or language characteristic or distinctive of Russian” (Merriam-Webster Dictionary).

Another frame that has a strong emotional impact and has been used by Russian propaganda in coverage of the events of the current Russian-Ukrainian war is abbreviation Z. The Latin letter Z was used by the Russian occupiers in the full-scale attack on Ukraine in February 2022. In the first days of Russia’s military intervention in Ukraine, photos and videos of Russian military equipment marked with white Latin letters Z and V appeared on social media. For the Russian population the letter Z is a sign of Russian support for the war against Ukraine. Like Hitler’s occupation of Poland in 1939, Russian political leadership and propaganda call it a “special operation.” (*ukrain.com.*, March 21, 2022). They put this symbol on T-shirts, cars, etc., thus turning it into the brand. On March 29, 2022, the Minister for Foreign Affairs of Ukraine Dmytro Kuleba called on the whole world to criminalize the public use of the symbol of the Russian occupiers “Z” (UNN, 2022). To resist the emergence of new symbols of the renewed fascist ideology called “ruscism”, a number of countries and brands are banning the use of the letter Z in their branding. Thus, in Latvia, the tallest houses, called Z-Towers, changed their name to Zunda.

The language of war of the latest period of Ukrainian history in Ukrainian media coverage has been enriched by the frame *orcs* (укр. *орку*).

Being colloquial, it has been used in all levels of media coverage, including governmental. The word has got one of the strongest emotional power, demonstrating the most derogatory attitude towards Russian soldiers, meaning that even animals cannot be compared with their cruelty, low cultural, emotional, mental, educational levels.

Online Etymology Dictionary claims that the etymology of the word goes back to “ogre, devouring monster” of 1590s, being, perhaps a reborrowing of the same word that became Old English *orcþyrs*, *orcneas* (plural), which might originate from a Romanic source akin to *ogre*, “man-eating giant of fairy tales and popular legends” of 1713, *hogre* (in a translation of a French version of the Arabian Nights), from French *ogre*, was first used in Perrault’s “Contes,” 1697, and perhaps was formed by him from a dialectal variant of Italian *orco* “demon, monster,” from Latin *Orcus* “Hades,” which is of unknown origin. In English, the word is more literary than colloquial. The conjecture that it is from Byzantine *Ogur* “Hungarian” or some other version of that people’s name (perhaps via confusion with the bloodthirsty Huns), lacks historical evidence. It is related to *Ogrish*; *ogreish*; *ogrishness*; *ogreishness* and ultimately comes from Latin *Orcus* “Hell,” that is of unknown origin (etymonline).

Another possible origin is the word *Orca* which means “killer whale,” introduced as a generic term for the species by 1841, from earlier use in scientific names, from Latin *orca* “cetacean, a kind of whale.” Earlier in English, *orc*, *ork* “large marine mammal, deadly sea-creature” (by mid-17c.), from French *orque*, had been used vaguely of sea monsters (see *orc*). Strong, ferocious, and predatory, they are the only cetaceans which habitually prey upon warm-blooded animals. The term was later revived by J. R. R. Tolkien (1892–1973), who might have got it from Beowulf, as the name of a brutal race in Middle Earth. “But Orcs and Trolls spoke as they would, without love of words or things; and their language was actually more degraded and filthy than I have shown it.” [“Return of the King,” 1955] (etymonline). We may suggest that this very meaning is considered to be the base for the creation of the current frame *orcs* in Ukrainian media which serves the example of linguistic borrowing.

According to Edward Sapir’s, “language [is] a symbolic guide to culture” (Sapir, 1949, p. 62)

and “vocabulary is a very sensitive index of the culture of people” (ibid., p. 27). Anna Wierzbicka developed further Sapir’s ideas, finding a close link between society and a language’s lexicon, the actual naming of visible and tangible things. For example language specific names for kinds of things shows their importance in a language (Wierzbicka, 1997, pp. 1–2). Besides, specific words can be used as tools to understand a culture’s past experiences as Wierzbicka suggests, “language and patterns of thought are interlinked” (ibid., p. 5). The brightest example of this is a famous frame “Russkiy korabl’, idi n****!” (English: Russian warship, go f*** yourself). 13 border guards found themselves being attacked by a Russian frigate standing just offshore. They were told to lay down their weapons and surrender, but they refused.

This event received an extremely wide coverage in international media. As it was stated in *Navy Times*, “The Ukrainian border guards’ final communication before the attack of Zmiinyi Island, (English: Snake Island) went viral and became a “rallying cry” for Ukrainians and their supporters around the world (*Navy Times*, February 25, 2022) *The Week* compared the phrase to “Remember the Alamo” (*The Week*, February 25, 2022). “Remember the Alamo” is a famous battle cry in the Texans’ struggle for independence from Mexico, later used by Americans in the Mexican War. It recalled the desperate fight of the Texan defenders in the Alamo, a besieged fort, where they died to the last man” (Dictionary.com),

In our opinion, the use of expressive phraseology here is of multitask character. Firstly, it is aimed at derogating the enemy. Secondly, it intends to make the message completely clear, as it is delivered in the most comprehensible for Russian people way – in obscene lexics. The fact that A. Plutser-Sarno, a Russian contemporary artist, journalist, lexicographer, one of the ideologists and artistic directors of the War art group, is the author of the “Big Dictionary of Foul Words” which comprises no less than 12 volumes, might explain the reason of overwhelming number of phraseology units of obscene character in the life of Russian people. One can not deny the spread of such language in Ukraine as well due to a long history of expansion of Russian culture on Ukraine.

A combination of an expressive phraseology unit with obvious personalisation (Russian warship

implies here the country-aggressor) created that bomb-shell effect and have been cited by all strata of people around the world, including prominent politicians, musicians, bloggers, etc. A Parliament Member from Poland Yvona Arent used the phrase in her speech at the session of Council of Europe in March, 2022. Lithuania also legalized to use the phrase in media. These examples can be easily found on YouTube. Moreover, In March 2022, the Ukrainian government announced that a postage stamp honoring the soldiers on Snake Island would be released. “In a public vote, Ukrainian artist Boris Groh’s design of a Ukrainian soldier standing on a beach and giving the finger to a passing Russian warship received the most votes and was selected” (USA Today, April 2, 2022). A month later it was sold out within a couple of days. From May 1, 2022 Ukrposhta launches T-shirts, sweat shorts, magnets and other merchandise items for distribution (maximum.fm). As we see, such media frames are able to create a brand out of the conflict.

The language phenomena that reflect real military conflicts normally depends on the intensity of the conflict. The more deadly consequences the war events have, the stronger metaphors are produced. During the annexation of Crimea (spring, 2014) there appeared the frames *зелені чоловічки* (zeleni cholovichky “little green people”), *ввічливі люди* (vvichlyvi liudy “polite people”), metaphors that were used to name the Russian soldiers who wore the green uniform but had no chevrons. “They controlled the situation in Crimea during the illegal referendum and its annexation to Russia, but due to the fact that there were no shootings they were called “polite” (Rohach, 2015). After the full offensive of Russian troops in February, 2022, much stronger metaphors *орки* (orcs), *рашисти* (ruscists) appeared for nomination of the enemy. Metaphors *Bucha* and *Mariupil* originated from geographical names and represent horrible genocide of civilians in Ukrainian cities of Bucha and Mariupil.

The last, but not the least phenomenon of the latest developments of the language of war is ignoring the rules of orthography. The examples are: *putin*, *moscow*, *russia*, *russian federation*. In the current news coverage by Ukrainian media this

way of writing the proper names is prevailing. In our opinion, language is ultimately not just a means for communication, but is also a system of social signs indicating belonging to groups, attitudes to others, attitudes to self and attitudes to the world. Attitudes are marked by the emotions. The emotions of hate, disrespect make these frames quite noticeable in our media surface and formulate certain social thinking of the mentioned above objects.

Scientific novelty of the work lies in identifying the new frames within the language of war, explaining the etymology of these frames and attempts to analyze their meanings and structure.

Conclusions and prospects for further research. To sum up, the identified frames of war that appeared in the result of the current military conflict, reflect human interest or consequences, are based on emotions, and bear morale. Framing is socially determined, can occur in communication, can be positive or negative, taken from different sources of information and personalities. Framing also can occur on the level of thought and consist of mental representation, simplification, manipulation of reality. Language of war frames depends on the level of culture in society.

From the lexical point of view these frames depict a close link between society and a language’s lexicon and can be borrowed from foreign languages. The scale of the military conflict defines the semantic variety and degree of tension of metaphors. From the structural point of view frames are mainly shortenings of various types, affixation, abbreviations and blending. Breaking orthography rules contributes to emotional coloring of the language of war.

The importance of such studies are caused by the fact that they deal with the language phenomena that reflect real military conflicts and their participants. This helps the researches to decode the history of such terms and define their pragmatic and manipulative power. However, there is a need for more research to explore deeper into semantic, morphological, semiotic, metalinguistic nature of framing. This research would provide insights into the characteristics of war frames, that ultimately would help their better understanding.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Bateson G. Steps to an ecology of mind: Collected essays in anthropology, psychology, evolution and epistemology. San Francisco, CA : Chandler, 1972. 533 p.
2. Dictionary by Merriam-Webster: America's most-trusted online dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com> (дата звернення: 03.05.2022).
3. Fact check: Ukrainian stamp honoring Snake Island soldiers' response to Russian warship is real. USA Today. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/USA_Today (дата звернення: 03.05.2022).
4. Entman R. M. Framing US Coverage of international News: Contrast in Narratives of KAL and Iran Air Incidents. Journal of Communication. 1991. Vol. 41 № 4. P. 6–27. URL: https://www.researchgate.net/publication/229461133_Framing_US_Coverage_of_International_News_Contrast_in_Narratives_of_the_KAL_and_Iran_Air_Incidents (дата звернення: 03.05.2022).
5. Goffman E. Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience. New York, NY : Harper & Row. 1974. 586 p.
6. Hallahan K. Strategic Framing. International Encyclopedia of Communication, Blackwell. 2008. URL: https://sites.pitt.edu/~mitnick/BPweb/HallahanStrategicFramingHallahan_ICE_051507.pdf (дата звернення: 01.05.2022).
7. Гринів О. Рашизм із прицілом на україноцид. URL: <https://www.qwas.ru/ukraine/nru/Profesor-Oleg-Grin-v-RASHIZM-Z-PRIC-LOM-NA-UKRA-NOCID/> (дата звернення: 03.05.2022).
8. Кізілов Є. Зеленський: Слово «рашизм» увійде в підручники з історії в усьому світі. «Українська правда». 23 квітня 2022. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/04/23/7341654> (дата звернення: 03.05.2022).
9. Кулеба закликав світ криміналізувати використання символу рашистів “Z”. Informatsiyne agentstvo Ukraini Natsionalni Novynu (УНН). – цитовано: March 30, 2022. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1970124-kuleba-zaklikav-svit-kriminalizuvati-vikorystannya-simvolu-rashistiv-z> (дата звернення: 02.05.2022). [in Ukrainian]
10. Luntz F. Political Strategy. *Republican Playbook*. 2005. URL: <https://www.dailykos.com/stories/2005/3/2/96330/> (дата звернення: 03.05.2022).
11. Mass Communication Theory. Framing Theory. 2017, January 31. URL: <https://masscommtheory.com/theory-overviews/framing-theory/>
12. Online Etymology Dictionary. URL: <https://www.etymonline.com> (дата звернення: 03.05.2022).
13. Remember the alamo! Definition & Meaning | Dictionary.com). URL: <https://www.dictionary.com> (дата звернення: 03.05.2022).
14. Рогач О. The Language of War. *Науковий Журнал* № 2, с. 161–166. URL: akrif_2015_2_30.pdf
15. Russel S. Language of War. URL: https://soa.illinoisstate.edu/downloads/anthro_theses/russel_sara.pdf (дата звернення: 01.05.2022).
16. Satter D. Opinion: Russia's euphoria over Crimea won't last. CNN. 2014, April. URL: <https://edition.cnn.com/2014/03/31/opinion/russia-euphoria-crimea/index/html> (дата звернення: 03.05.2022).
17. В Росії використовують Z-символіку для пропаганди війни та залякування опозиції. *Ukrain. Ukrainyky dosheh*. 19.03.2022. URL: https://ukrain.com/v_rossii_vikoristovuyut_zsimvoliku_dlya_propagandy_vijni_na_zalyakuvannya (дата звернення: 02.05.2022).
18. Weaver D. Thought on Agenda Setting, Framing and Priming. *Journal of Communication*. 2007. P. 142–147.
19. Weber P. How “Russian warship, go f-k yourself” became Ukraine's “Remember the Alamo!”. URL: *The Week* (дата звернення: 02.05.2022).
20. Wierzbicka A. Understanding Cultures Through Their Key Words: English, Russian, Polish, German, and Japanese. Oxford : Oxford University Press, 1997. 317 p.
21. Забужко О. З уроків великого блефу: чому 40 мільйонів українців кинули на поталу «серійному вбивці». URL: <https://radiosvoboda.org/a/zakhid-putin-khb-viyna-ukrayina/31820455.html> (дата звернення: 03.05.2022).
22. Ziezulewicz G. Ukrainians trapped on Snake Island to the Russians demanding their surrender: “go f*ck yourself”. URL: *Navy Times*. Archived from the original on 25 February 2022 (дата звернення: 05.03.2022).

REFERENCES:

1. Bateson, G. (1972). *Steps to an ecology of mind: Collected essays in anthropology, psychology, evolution and epistemology*. San Francisco, CA : Chandler.
2. *Dictionary by Merriam-Webster: America's most-trusted online dictionary*. Retrieved from: <https://www.merriam-webster.com>
3. Fact check: Ukrainian stamp honoring Snake Island soldiers' response to Russian warship is real. USA Today. Retrieved from: https://en.wikipedia.org/wiki/USA_Today

4. Entman, R. M. (1991). *Framing US Coverage of international News: Contrast in Narratives of KAL and Iran Air Incidents*. *Journal of Communication*, 41 (4), pp. 6–27. https://www.researchgate.net/publication/229461133_Framing_US_Coverage_of_International_News_Contrast_in_Narratives_of_the_KAL_and_Iran_Air_Incidents
5. Goffman, E. (1974). *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*. New York, NY et al. : Harper & Row.
6. Hallahan, K. (2008). *Strategic Framing. International Encyclopedia of Communication*. Blackwell. https://sites.pitt.edu/~mitnick/BPweb/HallahanStrategicFramingHallahan_ICE_051507.pdf
7. Hryniv, O. (2014). Ruscism iz prytsilom na ukrainocid [Racism with a view to Ukrainocide]. (Online) <https://www.qwas.ru/ukraine/nru/Profesor-Oleg-Grin-v-RASHIZM-Z-PRIC-LOM-NA-UKRA-NOCID/> [in Ukrainian]
8. Kizilov, Y. (2022). Zelenskyi: Slovo “rashism” uviyde v pidruchnyki z istoriyi v usiyomy sviti [The word ruscism will be included in history textbooks around the world]. *Ukrainska Pravda*. 23 квітня 2022. Retrieved from: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/04/23/7341654> [in Ukrainian].
9. Kuleba zaklykav svit kriminalizuvaty vikorystannya symvolu rashistiv “Z” [Kuleba called on the world to criminalize the use of the symbol of ruscists “Z”]. Informatsiyne agentstvo Ukrainski Natsionalni Novyny(УНН) – (UNN). – Cited: March 30, 2022. Retrieved from: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1970124-kuleba-zaklikav-svit-kriminalizuvati-vikorystannya-simvolu-rashistiv-z> [in Ukrainian]
10. Luntz, Frank (2005). *Political Strategy 2005 Frank Luntz Republican Playbook*. <https://www.dailykos.com/stories/2005/3/2/96330/>
11. *Mass Communication Theory. Framing Theory*. (2017, January 31). <https://masscommtheory.com/theory-overviews/framing-theory/>
12. *Online Etymology Dictionary*. <https://www.etymonline.com>
13. *Remember the alamo! Definition & Meaning*. <https://www.dictionary.com>
14. Rohach, O. (2015). *The Language of War*. *Naukovyi Zhurnal – Science Journal* No. 2. Retrieved from: akpif_2015_2_30.pdf
15. Russel, Sarah. *Language of War*. https://soa.illinoisstate.edu/downloads/anthro_theses/russel_sara.pdf
16. Satter, David. (2014). Opinion: Russia’s euphoria over Crimea won’t last. *CNN*. <https://edition.cnn.com/2014/03/31/opinion/russia-euphoria-crimea/index/html>
17. V Rosii vikoristovuyut Z-simvoliku dlya propagandy vijni ta zalyakuvannya oppozitsii (19.03.2022) [In Russia, it is used to propagate war and intimidate the opposition]. *Ukrain. Ukrainskyi doshch*. Retrieved from: https://ukrain.com/v_rosii_vikoristovuyut_z-simvoliku_dlya_propagandy_vijni_ta_zalyakuvannya_oppozitsii [in Ukrainian]
18. Weaver, D. (2007). *Thought on Agenda Setting, Framing and Priming*. *Journal of Communication*.
19. Weber, Peter. (2022). How ‘Russian warship, go f-k yourself’ became Ukraine’s ‘Remember the Alamo!The Week. Retrieved from: *The Week*.
20. Wierzbicka, Anna (1997). *Understanding Cultures Through Their Key Words: English, Russian, Polish, German, and Japanese*. Oxford : Oxford University Press.
21. Zabuzhko, O. (2022). Z urokiv velukoho blefu: chomu 40 miliyoniv ukrayintsiv kynuly na potalu “seryinomu vbyvtsi” [From the lessons of the big bluff: why 40 million Ukrainians were thrown into the trap of a “serial killer”]. *Radiosvoboda*. Retrieved from: <https://radiosvoboda.org/a/zakhid-putin-khb-viy-na-ukrayina/31820455.html> [in Ukrainian]
22. Ziezulewicz, Geoff (2022). Ukrainians trapped on Snake Island to the Russians demanding their surrender: ‘go f*ck yourself. *Navy Times*. Archived from the original.

UDC 81.322.4

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-31>

Olga SHEVCHENKO

MBA, Senior Lecturer at the Department of English for Humanities 3, National Technical University of Ukraine “Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”, 37 Peremohy Ave., Kyiv, Ukraine, 03056

ORCID: 0000-0001-6726-7269

Olga OGURTSOVA

Ph.D. in philology, Associate Professor at the Department of English for Humanities 3, National Technical University of Ukraine “Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”, 37 Peremohy Ave., Kyiv, Ukraine, 03056

ORCID: 0000-0002-0828-3303

To cite this article: Shevchenko, O., Ogurtsova, O. (2022). Basic Principles and Limitations of Neural Machine Translation. *Current Issue of Foreign Philology*, 16, 215–218, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-31>

BASIC PRINCIPLES AND LIMITATIONS OF NEURAL MACHINE TRANSLATION

The article describes some problems of Neural Machine Translation (NMT) and the role of neural networks in the translation process. The mechanism of neural machine translation, its specific features, its differences from other machine translation systems and the system limitations are also analyzed. NMT systems use artificial neural networks that are trained on a large number of pairs of parallel sentences (‘parallel corpora’). These networks can read a word or a sentence in the source language and translate them into a target language. However, word matching and breakdown into phrases is no longer needed. This seems to be the main difference between the NMT system and other machine translation systems, such as Rule-based or Statistical MT. In order to create a NMT system one must provide the availability of several million pairs of sentences translated by human translators. All modern NMT systems are equipped with encoder-decoder and ‘attention’ mechanisms. The unique role of the ‘attention’ mechanism is to predict subsequent words during the translation process. While focusing on one or more words of the original sentence, it adds this information to the encoded full text. This process is similar to the behavior of a human translator who first reads the entire sentence and then looks at individual source words and phrases already translated or yet to be translated. In spite of its advantages, like fluency, NMT systems have a number of drawbacks. The most frequent are adequacy errors, as well as omissions and additions of content. Transfer of semantic content from the source to the target language often produces mistranslations. The source phrases need to be very clear, coherent and void of ambiguity to prevent low quality output.

Key words: Neural machine translation (NMT), AI networks, source language, target language, parallel corpora, encoder; decoder; attention mechanism, adequacy error.

Ольга ШЕВЧЕНКО

МБА, старший викладач кафедри англійської мови гуманітарного спрямування № 3 Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», просп. Перемоги 37, м. Київ, Україна, 03056

ORCID: 0000-0001-6726-7269

Ольга ОГУРЦОВА

кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської мови гуманітарного спрямування № 3 Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», просп. Перемоги 37, м. Київ, Україна, 03056

ORCID: 0000-0002-0828-3303

Бібліографічний опис статті: Шевченко, О., Огурцова, О. (2022). Basic Principles and Limitations of Neural Machine Translation. *Актуальні питання іноземної філології*, 16, 215–218, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-31>

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ТА ОБМЕЖЕННЯ НЕЙРОННОГО МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ

У статті розглядається специфіка системи нейронного машинного перекладу, що здійснюється за допомогою нейронних мереж. Розглядається механізм роботи нейронного машинного перекладу, його відмінності від інших систем машинного перекладу, його складові частини, а також існуючі недоліки системи. Системи нейронного машинного перекладу використовують штучні нейронні мережі, які навчаються з використанням великої кількості паралельних пар речень («паралельний корпус»). Ці мережі здатні читати слова або речення з вихідної мови та перекладати їх на цільову мову. Проте, зіставлення слів та розбивка на фрази вже не потрібні. І це є основною відмінністю між системою NMT та іншими системами перекладу, такими як RbMT (машинний переклад на основі правил), або SMT (статистичний машинний переклад). Щоб створити систему NMT, знадобиться кілька мільйонів пар речень, попередньо перекладених перекладачами. Всі сучасні системи NMT обладнані механізмом «кодер-декодер» та механізмом «уваги». Особлива роль механізму «уваги» полягає в тому, щоб в процесі перекладу передбачати кожне наступне слово. Зосереджуючись на одному чи кількох словах вихідного речення, механізм «уваги» додає цю інформацію до закодованого повного тексту. Цей процес схожий на поведінку людини-перекладача, яка спочатку читає все речення, а потім дивиться на окремі вихідні перекладені або ще не перекладені слова і фрази. Незважаючи на такі переваги, як швидкість, система NMT має також ряд недоліків. Найчастіше спостерігаються помилки, які впливають на адекватність перекладу, а також мають місце пропуски та додавання змісту при перекладі. Передача семантичного змісту з вихідної мови на мову перекладу часто призводить до неправильного тлумачення. Вихідні фрази мають бути дуже чіткими, зрозумілими та без двозначності, щоб уникнути неякісного перекладу.

Ключові слова: нейронний машинний переклад (NMT), вихідна мова, цільова мова, паралельні корпуси, кодер, декодер, механізм.

For decades, scientists have been trying to develop new translation methods to improve translation efficiency. The idea of using neural machine translation method appeared as far back as in the early 1950s. But it was not until 2013 that this method found its further development and practical application.

In 2013 N. Kalchbrenner and P. Blunsom from Oxford University proposed a new translation method which can be regarded as the birth of the Neural Machine Translation (NMT). In 2016, Google introduced the Neural Machine Translation System (GNMTS) to improve the performance of Google's translation service. Google started using NMT, which replaced Phrase-based Machine Translation system (a variety of Statistical Machine Translation (SMT)) previously used by the Google Translate service.

The Neural Machine Translation System (NMTS) uses a new approach which is different from previous methods of machine translation and is very similar to the work of the human brain. NMTS uses a deep learning technology as part of Machine Learning and Artificial Intelligence (AI). This technique allows the system to imitate human behavior through learning. The NMT system has clearly demonstrated its capability of self-learning which resulted in further improvement of the efficiency of neural machine translation.

In recent years a great number of researchers have been actively engaged in studying and developing

Neural Machine Translation as a new approach to machine translation. This method was first proposed by N. Kalchbrenner and P. Blunsom (Kalchbrenner et al., 2013), I. Sutskever (Sutskever et al., 2014) and D. Bahdanau (Bahdanau et al., 2015). It differed from previously known popular MT methods such as Statistical Machine Translation (SMT) which is based on the analysis of existing translations from bilingual text corpora and Rule-based Machine Translation (RbMT) which is a matching translation system based on linguistic information about the source and target languages.

This paper investigates the main principles of the NMT and some of its existing limitations. All NMT systems comprise basically three main components: the encoder, the attention mechanism, and the decoder. (Cho K. et al., 2014). The decoder-encoder mechanism is an indispensable part of the system and is used to predict subsequent words with certain properties according to the sentence structure. The input sentence is first encoded into an abstract set of numbers and the sentence is analyzed in terms of grammar (context) and segments (words) contained therein. Then the decoder, having "read" the sentence to the end and simultaneously from left to right and from right to left, begins to decode and predict words. Each predicted word is used to predict the next word and so on. Finally, the target sentence is generated. During this process, the attention mechanism plays an important role as it helps

the decoder to analyze different parts of the input sentences and helps the system to memorize long sentences. The following diagram (Fig. 1) shows the neural machine translation model:

In order to create an effective NMT system it is required to have a huge bilingual corpus that contains text in the source language with the equivalent translation in the target language (Shen G., 2011).

In the process of translation the source word is analyzed in terms of its morphological structure, grammatical category and grammatical role in a sentence. After that the system finds the same word representation in the target language.

NMT system is trained on large number of pairs of sentences and also it uses 'knowledge' obtained previously. Word matching and breakdown into phrases are no longer needed. Thus, for a more precise choice of a word for translation, the context of the entire original sentence is used, as well as the context with all previously predicted words. And this is more like how a human translation occurs. In the process of training of a neural system, there is a constant comparison of each predicted word with the 'correct' word, i. e. with the word that is used in a target training sentence.. If the predicted word does not coincide with it, then the parameters of the model are updated. This process is repeated multiple times and, as a result, the neural system goes through a multitude of pairs of sentences which are mixed in random order

several times. The process stops when there is no further improvement in word prediction.

According to some estimates NMT outperforms other types of machine translation systems in fluency and accuracy. It also gives better results in terms of inflection and reordering (Bentivogli L. et al., 2016).

In spite of the obvious advantages NMT has also certain weaknesses.

The translation quality deteriorates in case the sentence segments are too long. NMT may become totally ineffective if a sentence comprises more than 20 words. Satisfactory results in solving this problem can be achieved by using a long-sentence preprocessing technique (Ha N. T. et al., 2019). The method uses the extraction of bilingual phrases and creation of bilingual corpus based on these phrases.

NMT system has difficulty with translating rare and low-frequency words. Also, its overall performance remains relatively slow and requires post-editing.

In many cases NMT remains domain-specific which means that the system is trained to translate texts from specific domains, e. g. business, e-commerce, legal, medical, etc. Besides the need to prepare large amounts of data for training, a significant computing power is required to train the system.

Neural machine translation aims at building a single neural network which can be trained to achieve the best translation results.

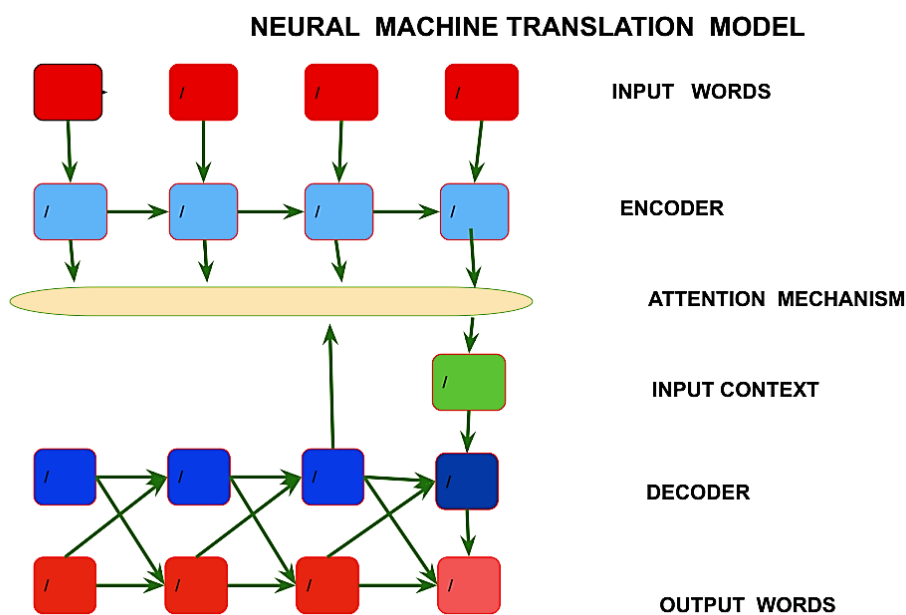

Fig. 1.

Table 1

NMT Adequacy Errors

№	Context	Adequacy error	Incorrect translation (by Google)	Correct translation
1	The kitten is lovely. I like it	Gender	Кошеня милий. Мені це подобається.	Кошеня миле. Воно мені подобається
2	The secret is out. I am in hot water	Idioms	Секрет розкритий. Я в гарячій воді	Секрет розкритий. В мене проблеми
3.	No. one failed to come	Negative pronouns	Ніхто не прийшов	Всі прийшли
4	He was dined and wined in the best houses of Paris	The Passive Voice	Його обідали і винували в найкращих будинках Парижа	Його пригощали обідом та вином в найкращих будинках Парижа
5	The bed was not slept in	The Passive Voice	Ліжко не спали	В ліжку не спали
6	Світає! Дощить!	Impersonal sentences	Dawns! To rain!	It dawns! It rains!
7	Цю статтю написав Петро Ворона	Proper names	This article was written by Peter the Crow	This article was written by Petro Vorona

An important prerequisite for starting the NMT process is the availability of a dataset (parallel corpora) in both source and target languages.

The neural machine translation can be of two types: the classical NMT and NMT with attention mechanism. Both of them were studied and the results showed that NMT with the attention mechanism has significantly outperformed the classical NMT in its performance (Tan Z. et al., 2020).

Nowadays NMT is widely used to increase fluency and accuracy in translation. However, adequacy still remains a major problem in NMT. In spite of its obvious advantages over other types of translation systems, (Kong X. et al., 2019). NMT generates numerous adequacy errors during the translation process. It means that a great

deal of post-editing work on the part of human translators is still required (Ustaszewski, 2019). There can be different types of adequacy errors made by the NMT system including omissions, additions or mistranslations. Some typical examples of adequacy errors produced by the NMT system are given in Table 1.

In conclusion it should be noted that NMT in spite of its growing popularity is still facing some problems which have to be overcome to make this method more effective and flawless. The major factors for future development of NMT are the growing volumes of big data and online content which requires an efficient and robust machine translation system able to cope with the emerging challenges.

REFERENCES:

1. Kalchbrenner, N., Blunsom, P. (2013). Recurrent Continuous Translation Models Proceedings of the 2013 Conference on Empirical Methods in Natural Language Processing, 1700–1709.
2. Sutskever, I., Vinyals, O., Le, Q. V. (2014). Sequence to Sequence Learning with Neural Networks, arxiv.org/pdf/1409.3215.pdf, 1–9.
3. Bahdanau, D., Cho, K., Bengio, Y. (2015). Neural Machine Translation by Jointly Learning to Align and Translate, arxiv.org/pdf/1409.0473.pdf
4. Ustaszewski, M. Exploring Adequacy Errors in Neural Machine Translation with the Help of Cross-Language Aligned Word Embeddings, Proceedings of the Second Workshop on Human-Informed Translation and Interpreting Technology (2019). (HiT-IT 2019), 122–128.
5. Shen, G. (2011). Corpus-based Approach to Translation Studies. Cross Cultural Communication. 6 (4), 181–187.
6. Bentivogli, L., Bisazza, A., Cettolo, M., Federico, M. 2016, Neural versus phrase-based machine translation quality: a case study. In Proceedings of the 2016 Conference on Empirical Methods in Natural Language Processing, EMNLP, 257–267.
7. Ha, N. T., Huyen, N. T. M. (2019). Long Sentence Preprocessing in Neural Machine Translation. 2019, IEEE-RIVF.
8. Tan, Z., Wang, S., Zonghan Yang, Z., Chen, G., Huang, X., Sun, M., Liu, Y. (2020). Neural Machine Translation: a Review of Methods, Resources and Tools. arxiv.org/pdf/2012.15515.pdf, 1–20.
9. Kong, X., Tu, Z., Shi, S., Hovy, E., Zhang, T. (2019). Neural Machine Translation with Adequacy-Oriented Learning. 33rd AAAI Conference on Artificial Intelligence (AAAI-19), 6618–6625.
10. Cho, K., Merriënboer, B., Bahdanau, D., Bengio, Y. (2014). On the Properties of Neural Machine Translation: Encoder-Decoder Approaches. arxiv.org/abs/1419.12/59

УДК 811.112.2

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-32>

Олена ЩЕРБАК

кандидат філологічних наук, доцент кафедри німецької мови, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, вул. Графська, 2, м. Ніжин, Україна, 16600, lenadfkz2@ukr.net

ORCID: 0000-0001-9495-4355

Бібліографічний опис статті: Щербак, О. (2022). Лінгвориторичні стратегії зображення російсько-української війни 2022 року (на матеріалі повідомлень німецькомовного сайту tagesschau.de). *Актуальні питання іноземної філології*, 16, 219–225, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-32>

ЛІНГВОРИТОРИЧНІ СТРАТЕГІЇ ЗОБРАЖЕННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ 2022 РОКУ (НА МАТЕРІАЛІ ПОВІДОМЛЕНЬ НІМЕЦЬКОМОВНОГО САЙТУ TAGESSCHAU.DE)

Стаття присвячена дослідженню лінгвориторичного аспекту текстобудови новинних повідомлень німецькомовного сайту tagesschau.de, у яких висвітлюється повномасштабне вторгнення Росії в Україну.

Мета дослідження полягає у виокремленні лінгвориторичних стратегій та тактик, які структурують тексти новин про війну в Україні у 2022 році. У ході дослідження враховано, що продуценти сучасних новинних повідомлень послуговуються надбанням античних риторів та використовують під час створення текстів новин риторичні етапи текстобудови, а також обирають риторичні способи впливу, які охоплюють пафос і етос. Тому для досягнення поставленої мети у статті використано комплексну методику аналізу з залученням лінгвориторичного, компонентного й контекстуального методів. Метод лінгвориторичного аналізу спрямований на виокремлення стратегій і тактик, підпорядкованих канонам, що включають інвенцію (вибір способу впливу); диспозицію (розташування номінативних одиниць у тексті); елокуцію (вербалізація змісту), а також риторичні способи впливу. Метод компонентного аналізу застосовано для визначення семантичної структури предикатів з метою виокремлення риторичних стратегій. Метод контекстуального аналізу задіяно для виявлення функціонування одиниць, підпорядкованих у текстах новин риторичним тактикам.

Наукова новизна дослідження полягає в теоретико-практичному обґрунтуванні залучення лінгвориторичних способів впливу на реципієнтів у текстах новинних повідомлень про воєнні події в Україні. У роботі змодельовано організацію німецькомовних новин з залученням риторичних стратегій і тактик, призначених для впливу через пафос і етос. Виявлено, що риторичні стратегії впливу через пафос визначають будову текстів, звернених до потреби у безпеці, а вплив через етос реалізуються предикативними одиницями, семантика яких пов'язана із загальнолюдськими цінностями.

Ключові слова: етос, лінгвориторична стратегія, лінгвориторична тактика, номінативна одиниця, пафос.

Olena SHCHERBAK

PhD in Philology, Senior Lecturer at the Department of German Language, Nizhyn State Gogol-University, Grafьska 2, Nizhyn, Ukraine, 16600, lenadfkz2@ukr.net

ORCID: 0000-0001-9495-4355

To cite this article: Shcherbak, O. (2022). Lihvorytorychni stratehii zobrazhennia rosiisko-ukrainskoi viiny 2022 roku (na materialii povidomlen nimetskomovnoho saitutagesschau.de) [Linguorhetoric strategies of depicting Russian-ukrainian war in 2022 (a sample of news texts of the German site tagesschau.de)]. *Current Issues of Foreign Philology*, 16, 219–225, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-32>

LINGUORHETORIC STRATEGIES OF DEPICTING RUSSIAN-UKRAINIAN WAR IN 2022 (A SAMPLE OF NEWS TEXTS OF THE GERMAN SITE TAGESSCHAU.DE)

The article is dedicated to the study of linguorhetoric aspects of the textual construction of news reports on the German website tagesschau.de, which cover the full-scale Russian invasion of Ukraine.

The purpose of the research is to identify linguorhetoric strategies and tactics that structure news texts about the war in Ukraine in 2022. The study takes into account that the producers of modern news reports rely on the heritage of ancient rhetors and use rhetorical stages of text construction when creating news texts, as well as modes of persuasion, which include pathos and ethos. Therefore, in order to achieve this goal, the article uses a complex method of analysis involving linguorhetoric, component and contextual methods. The method of linguorhetoric analysis is aimed at identifying strategies and tactics that are subject to the canons including invention (topic and argument choice); disposition (location of nominative units in the text); eloquence (verbalization of the content), as well as rhetorical modes of persuasion. The method of component analysis is used to determine the semantic structure of predicates in order to identify rhetorical strategies. The method of contextual analysis is implemented to identify the functions of nominative units dependent on the rhetorical tactics in the news texts.

The scientific novelty of the study lies in the theoretical and practical justification of the usage of linguorhetoric ways of influencing recipients in news texts about military events in Ukraine. The paper investigates the layout of German news with the help of rhetorical strategies and tactics designed to influence through pathos and ethos. It has been found that rhetorical strategies of persuasion through pathos determine the structure of texts appealing to the security need, and persuasion through ethos is realized by predicative units, the semantics of which is related to universal values.

Key words: linguorhetoric strategy, linguorhetoric tactic, nominative unit, ethos, pathos.

У сучасному світі ефективно функціонує маніпулювання суспільною думкою із застосуванням різноманітних інформаційних технологій. Найефективнішими елементами цих технологій є інтернет-новини, які тлумачимо як сукупність текстів, які містять важливу й актуальну інформацію, що стосується певної сфери життя суспільства, та поширюються комп'ютерним каналом передачі інформації (Shcherbak, 2016, p. 5). Найбільш перспективні дослідження інтернет-новин зосереджені на їх маніпулятивній функції, чим зумовлене наше звернення до лінгвориторики, яка вивчає будову текстів в аспекті їх впливу на аудиторію. В арсеналі продуцентів новинних повідомлень існують лінгвориторичні методики їх створення, які здійснюють вплив на реципієнтів через звернення до риторичної аргументації, що містить психологічні (етос і пафос) та логічні (логос) доводи.

Актуальність статті визначається підвищеним інтересом мовознавців до вивчення особливостей лінгвориторичного підходу у створенні текстів новин з метою виявлення їх прихованого маніпулятивного потенціалу.

Аналіз останніх досліджень інтернет-новин довів, що їх маніпулятивна функція вивчається здебільшого в когнітивно-риторичному аспекті (Lukianets, 2016; Lykina, V., & Potapenko, 2022; Mishchenko, 2017; Potapenko, S. & Shcherbak, O., 2020; Talavira, 2020). Відомо, що новини претендують на об'єктивне висвітлення подій у країні та світі, однак професор С. І. Потапенко довів у своїй монографії (Potapenko, 2021), що жодна новина не може бути об'єктивною, адже продуценти текстів новинних повідомлень окреслюють події крізь призму свого сприйняття та,

так чи інакше, висловлюють своє власне ставлення до подій або їх учасників, впливаючи на думку реципієнтів. Погляди вченого поділяє дослідниця медійного дискурсу А. І. Набок, яка вивчає виявлення ефектів об'єктивного і суб'єктивного представлення простору в текстах англомовних інтернет-новин (Nabok, 2019) та також ставить у своїх розвідках під сумнів об'єктивність новинних повідомлень. Науковці наголошують, що мета будь-якого повідомлення полягає у маніпулюванні свідомістю реципієнтів. У цьому контексті на допомогу журналістам приходять лінгвориторика, яка поєднує принципи класичного вчення з сучасною риторикою і лінгвістикою та призначена на продукування тексту «з урахуванням потреб людини, які визначають його зміст, лінеаризацію і вибір номінативних одиниць» (Potapenko, 2014, p. 128). **Мета дослідження** полягає у виокремленні лінгвориторичних стратегій та тактик, які структурують тексти новин про війну в Україні у 2022 році.

Виклад основного матеріалу дослідження. При створенні текстів новинних повідомлень журналісти звертаються до надбань античних риторів, враховуючи такі етапи створення тексту: інвенція, елокуція та диспозиція. Інвенція спрямована на вибір способу апелювання до реципієнтів: через етос, логос або пафос. На етапі диспозиції продуценти текстів звертають увагу на розташування номінативних одиниць, які обираються на етапі елокуції. У цьому контексті лінгвістичний інтерес становлять лінгвориторичні стратегії і тактики, які структурують тексти новинних повідомлень, зокрема німецькомовного новинного сайту tagesschau.de, з метою встановлення впливу на німець-

комовного реципієнта. Виклад інформації у структурних частинах текстів новин – заголовку, вступі, блоці головної події, прикінцевому абзаці та фоновому блоці – підпорядкований стратегіям і тактикам, які визначають кореляцію предикативних вузлів – предикатів і актантів, визначаючи структуру тексту.

Повномасштабне російське вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року призвело до того, що в новинних повідомленнях журналісти апелюють до втрати безпеки, тобто втратою однієї з базових потреб людини, звертаючись до пафосу, який у сучасній риторичі пов'язаний із задоволенням або незадоволенням потреб людини. Тому найпоширенішою стратегією організації німецькомовних інтернет-новин стала *стратегія зображення втрати безпеки*, яка реалізується предикатами, вербалізованими дієсловами, які семантично можна поділити на дві групи. До першої групи належать дієслова на позначення попередження (*warnen*) та закидів / звинувачення (*vorwerfen*), нейтральні комунікативні дієслова (*sagen, betonen, informieren, signalisieren, befürchten, warnen, mitteilen, sich aussprechen, erklären*), однак, у сполученні з номінативними одиницями на позначення джерела загрози, їх нейтральність нівелюється.

З-поміж виокремлених заголовків новинних повідомлень можна навести такі приклади, що реалізують стратегію зображення втрати безпеки: *Biden warnt Russland erneut vor Angriff* (16.02.2022); *Ukraine-Konflikt: London wirft Russland Einflussnahme vor* (23.01.2022); *USA werfen Separatisten "zynisches" Manöver vor* (18.02.2022); *Guterres erklärte, der Krieg verschärfe sich und werde stündlich zerstörerischer und unberechenbarer* (22.03.2022).

До другої групи дієслів, що реалізують стратегію зображення втрати безпеки, належать такі, що позначають вторгнення (*einmarschieren, okkupieren, besetzen, stürmen, einziehen, angreifen, anstürmen*), до прикладу, вони трапляються у таких заголовках: *Schon seit Wochen werfen die USA Russland vor, in die Ukraine einmarschieren und den Vorwand dafür inszenieren zu wollen* (04.02.2022); *Großbritannien hat Russland vorgeworfen, in der Ukraine eine prorussische Führung einsetzen zu wollen* (23.01.2022).

Стратегія зображення втрати безпеки підпорядковує *тактику ідентифікації адре-*

сата повідомлення, тактику ідентифікації інструмента загрози, тактику ідентифікації джерела загрози та тактику ідентифікації цілі загрози.

Тактика ідентифікації адресата повідомлення вербалізується антропонімами (*Biden, Charles Michel*), адресними іменами на позначення політиків (*UN-Generalsekretär Antonio Guterres, Kardinal Reinhard Marx, die Regierende Bürgermeisterin Franziska Giffey, EU-Ratspräsident Charles Michel*), які висловлюють своє занепокоєння стосовно війни в Україні, топонімами у метонімічному значенні (*Großbritannien, die USA, Berlin*), або посиланням на інформаційні агенції та журналістів (*die Nachrichtenagentur AFP, die Nachrichtenagentur Reuters, ARD-Korrespondent Danko Handrick*).

Тактика ідентифікації адресата повідомлення взаємодіє з *тактикою ідентифікації інструмента загрози*, яка призначена для позначення засобу виявлення загрози та вербалізується загальними іменниками із семантикою нападу (*Angriff, Anschlag, Aggression, Einmarsch, Invasion, Einfall, Offensive, Sturm, Attacke, Cyberangriffe*), конфлікту (*Auseinandersetzung, Konflikt*). Часто ці іменники утворюють у німецькомовних новинних повідомленнях складні іменники з компонентом *Ukraine (Ukraine-Konflikt)*.

Тактика ідентифікації інструмента загрози невід'ємно пов'язана з *тактикою ідентифікації джерела загрози*, яка реалізується топонімами у метонімічному значенні (*Russland, Moskau*), а також словосполученнями, у яких прикметник *russisch* сполучається із загальними іменниками на позначення уряду або військових угруповань: *die russische Regierung, die russischen Streitkräfte, die russischen Truppen*.

Тактика ідентифікації цілі загрози, тобто об'єкта, на який направлена агресія, представлена топонімом – *die Ukraine*.

Розглянемо реалізацію *стратегії зображення втрати безпеки* на прикладі статті *Biden warnt Russland erneut vor Angriff*, представленої на сайті tagesschau.de від 16 лютого 2022 року. Із заголовку зрозуміло, що на етапі інвенції продуценти тексту новини обрали тему повідомлення, яка звернена до пафосу, а саме до втрати безпеки. Заголовний присудок, вербалізований дієсловом *warnen*, повторюється у вступному блоці (*US-Präsident Biden*

hat Moskau erneut vor einem Einmarsch in die Ukraine gewarnt – zugleich äußerte er Hoffnung auf eine diplomatische Lösung), блоці головної події (*US-Präsident Joe Biden hält eine russische Invasion der Ukraine immer noch für möglich. Jüngste Äußerungen aus Moskau, wonach Soldaten von der Grenze zur Ukraine abgezogen würden, seien bislang nicht unabhängig bestätigt worden, sagte Biden im Weißen Haus*) та прикінцевому абзаці (*Der US-Präsident warnte die russische Regierung auch vor “asymmetrischen” Attacken auf Ziele in den USA und bei verbündeten Staaten*). У наведених прикладах присудок **warnen**, взаємодіє з присудками, вираженими у вступі словосполученням *Hoffnung äußern*, у боці головної події – комунікативними дієсловами *für möglich halten* та *sagen*.

На диспозитивно-елокутивному етапі автор новинного повідомлення обрав для реалізації стратегії зображення втрати безпеки *тактику ідентифікації адресата повідомлення, тактику ідентифікації інструмента загрози, тактику ідентифікації джерела загрози та тактику ідентифікації цілі загрози*.

Тактика ідентифікації адресата повідомлення виражена антропонімом *Biden* у заголовку, адресним іменем *US-Präsident Biden* у вступі, адресним іменем *US-Präsident Joe Biden* та антропонімом *Biden* у блоці головної події, а також класифікатором *der US-Präsident* – у прикінцевому абзаці. У всіх структурних боках тексту новини одиниці, які ідентифікують адресата повідомлення, займають ініціальні позиції, що свідчить про високий статус особи. Крім того, іменування президента США у заголовку лише на прізвище свідчить про те, що він відомий німецькомовній аудиторії та не потребує додаткової ідентифікації.

Тактика ідентифікації адресата повідомлення взаємодіє з *тактикою ідентифікації джерела загрози* у всіх структурних блоках тексту новини та виражена метонімізованим топонімом *Russland* у заголовку, метонімізованим топонімом *Moskau* та словосполученням *eine russische Invasion* – у блоці головної події, а також словосполученням *die russische Regierung* – у прикінцевому абзаці.

Статус адресата повідомлення та джерела загрози відрізняються не лише завдяки диспозиції, тобто за способом розташування у тексті одиниць, що їх іменують, а й елокутивно – за

способом відбору одиниць на позначення учасників подій: учасник події з найвищим статусом позначається антропонімами та класифікаторами, а учасник події з найнижчим статусом – метонімізованими топонімами та загальними іменниками.

У свою чергу *тактика ідентифікації джерела загрози* взаємодіє з *тактикою ідентифікації інструмента загрози*, яка вербалізована загальними іменниками *Angriff* та *Einmarsch* у заголовку та вступі відповідно, словосполученнями *eine russische Invasion* та *“asymmetrische” Attacken* – у блоці головної події та прикінцевому абзаці відповідно.

Тактика ідентифікації цілі загрози вербалізується у вступі та блоці головної події топонімом *die Ukraine*, а у прикінцевому абзаці – топонімом *die USA* та словосполученням *verbündete Staaten*. Зазначені одиниці свідчать про те, що джерело загрози має три цілі.

На початку повномасштабного вторгнення російських військ в Україну увесь світ став на сторону нашої країни, що відображено у текстах німецькомовних новинних повідомлень *лінгвориторичною стратегією зображення солідарності*. Зазначена стратегія реалізується присудками, вираженими словосполученнями на позначення виходу на вулиці (*auf die Straße gehen, durch die Straßen ziehen*), дієсловами, що позначають зібрання (*zusammenkommen, sich versammeln*), протест (*protestieren*), участь (*sich beteiligen, beitragen, sich einschalten, sich einreihen, mitmachen*), вимоги (*fordern, verlangen*), а також на позначення солідарності дієсловом *sich solidarisieren* та словосполученнями *die Solidarität zeigen, sich solidarisch zeigen*. Прикладами заголовків, у яких реалізується стратегія зображення солідарності, є *Weltweit zeigen Menschen ihre Solidarität mit der Ukraine* (26.02.2022); *Demonstrationen für die Ukraine: Solidarität in Blau-Gelb* (25.02.2022); *Hollywood solidarisiert sich mit der Ukraine* (01.03.2022).

Стратегія зображення солідарності реалізується взаємодією п'ятьох тактик: *ідентифікації агенса, квантитативною, локативною, ідентифікації інструменту виявлення солідарності, тактикою ідентифікації бенефактива*.

Тактика ідентифікації агенса вербалізується загальними іменниками на позначення демонстрантів (*Demonstranten, Demonstrierende, Demo-Teilnehmer, Verbände, Gewerkschaften,*

Menschen) та сполучається з *квантитативною тактикою* на позначення кількості демонстрантів. Ця тактика реалізується кількісними числівниками (*Hundert*, *Zehntausende*), сполученням прийменників з числівниками та іменниками (*bis zu 30.000 Menschen, etwa 10.000 Menschen*), а також прислівників з числівниками / та іменниками (*über 100.000, rund 2000 Menschen*).

Локативна тактика реалізується томонімами, що називають країни (*Deutschland, Großbritannien, Italien, Frankreich, Lettland*), міста (*Paris, London, München, Hamburg, Riga, Rom, Düsseldorf, Erfurt*) та континент *Europa*, а також словосполученнями на позначення конкретних місць пересування або перебування демонстрантів у містах (*durch die Innenstadt zum ukrainischen Generalkonsulat, an der Piazza San Giovanni in Laterano, im Zentrum der französischen Hauptstadt, am Trafalgar Square, durch die Straßen der lettischen Hauptstadt Riga, vor dem Kanzleramt*).

Тактика ідентифікації інструменту призначена для позначення способу виявлення солідарності. Цю тактику вербалізують загальні іменники, які позначають, з одного боку, власне демонстрації та протести (*Demonstration, Protest, Kundgebung, Solidaritätskundgebung, Friedensdemos, Schweigemärsche, Mahnwachen, Protestveranstaltung*), а з іншого, українську символіку складними іменниками (*Ukraine-Flaggen*), словосполученнями, у склад яких уходить прикметник *ukrainisch* (*ukrainische Fahnen, ukrainische Nationalfarben*), а також словосполученнями з національними кольорами прапора України (*Kleidungsstücke in blau und gelb, Stars in Blau-Gelb*).

Тактика ідентифікації бенефактива призначена для іменування учасника ситуації, який має від її здійснення користь чи шкоду. У нашому випадку бенефактивом виступає народ України, який позначається метонімізованим топонімом *die Ukraine*, а також словосполученнями *die Menschen in dem schwer umkämpften Land, Symbole für Mut und Prinzipien*, які характеризують українців.

Приклад реалізації *стратегії зображення солідарності* демонструє новинне повідомлення під назвою “*Stoppt diesen Wahnsinn*”: *Antikriegs-Demos in Europa* від 24 лютого 2022 року, представлене на німецькомовному сайті tagesschau.de.

Заголовний складний іменник *Antikriegs-Demos* привертає увагу читацької аудиторії до загальнолюдських цінностей – до миру та взаємодопомоги у його досягненні, тобто автор повідомлення на інвенційному етапі текстопобудови використав апелювання до етосу. Заклик “*Stoppt diesen Wahnsinn*” з вимогою припинити війну повторюється у вступі, взаємодіючи з предикатом *protestieren* у цьому ж блоці (“*Stoppt diesen Wahnsinn*”: *In Berlin, Paris, Warschau und Den Haag protestierten Hunderte Menschen gegen die russische Invasion in der Ukraine*) та предикатом *sich versammeln* та словосполученням *an j-s Seite stehen* у блоці головної події (*In Paris versammelten sich ebenfalls mehrere hundert Menschen vor der russischen Botschaft. ... Einer von Ihnen sagte, die Welt stehe an der Seite der Ukraine und gegen Putin*).

Виокремленні предикати підпорядковують номінативні одиниці, що вербалізують *тактику ідентифікації агенса* у вступі та блоці головної події загальним іменником *Menschen*, який сполучається з квантитативами *Hundert* та *hundert*, які реалізують відповідно *квантитативну тактику*, а також загальним іменником *die Welt* у блоці головної події. В аналізованому новинному повідомленні локативна тактика представлена топонімом *Europa* у заголовку та топонімами *Berlin, Paris, Warschau und Den Haag*, а також словосполученням *vor der russischen Botschaft* у блоці головної події. Розташування у тексті виокремлених одиниць акцентує їх ієрархію: найважливішим є позначення Європи, яка згадується у заголовку, а найменш важливим російська амбасада, про яку згадують наприкінці повідомлення. З локативною тактикою взаємодіє тактика ідентифікації інструменту, представлена у заголовку загальним іменником *Antikriegs-Demos*.

Тактика ідентифікації бенефактива призначена в аналізованій статті для іменування учасників ситуації, які мають користь та шкоду від її здійснення. Так, бенефактив, який має користь, представлений топонімом *die Ukraine* у вступі та блоці головної події. Натомість бенефактив, який має шкоду від ситуації, представлений загальним іменником *Wahnsinn* у заголовку та вступі, також словосполученням *die russische Invasion in der Ukraine* у вступі та антропонімом *Putin* у фінальній позиції блоку головної події. Така диспозиція одиниць на позначення

бенефактивів знижує статус Путіна в аналізованому повідомленні.

Отже, текстопобудова німецькомовних новин, що здійснюють вплив на реципієнтів через апеляцію до пафосу й етосу, представлена ієрархією, за якої стратегії, обрані на етапі інвенції, реалізуються предикатами. На диспозитивно-елокутивному етапі визначаються тактики, які представлені номінативними одиницями, що ідентифікують, конкретизують, характеризують

учасників події та локалізують місце подій. Вибір одиниць для ідентифікації учасників та складників подій, а також їх представлення в ініціальной або фінальній позиції структурних блоків новини може підвищувати або знижувати статус особи, чим вдало користуються продуценти текстів новин, щоб вплинути на сприйняття інформації реципієнтами. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у зіставному аспекті лінгвориторичного аналізу текстів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Блажко М. І., Католик Т. О. Лінгвістичні засоби втілення євроскептицизму в німецькомовному електоральному дискурсі. Література та культура Полісся. Вип. 90. Серія «Філологічні науки». № 7. Ніжин, 2018. С. 268–276.
2. Лук'янець Г. Г. Колороніміка англomовного новинного Інтернет-дискурсу: когнітивно-риторичний аспект : автореф. дис. ... канд. філол. наук; 10.02.04. Київ, 2016. 21 с.
3. Міщенко Т. В. Когнітивно-риторичні функції фразеологізмів в англomовному журнальному дискурсі : дис. ... канд. філол. наук; 10.02.04. Ніжин, 2017. 262 с.
4. Набок А. І. Виявлення ефектів об'єктивного і суб'єктивного представлення простору в текстах англomовних інтернет-новин: когнітивне підґрунтя. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2019. № 40. Том 3. С. 110–113.
5. Потапенко С. И. Когнитивная медиа-риторика: бытование конфликта-кризиса в англоязычных интернет-новостях : монография. Киев : Издательский центр КНЛУ, 2021. 299 с.
6. Потапенко С. И. Когнитивная риторика потребностей: стратегии построения англоязычных текстов новостей. *Одеський лінгвістичний вісник*. 2014. Вип. 2. С. 126–137.
7. Талавіра Н. М. Конструкційна основа представлення інаугураційної промови в новинних текстах. *Південний архів (філологічні науки)*. 2020. № 81. С. 81–85.
8. Щербак О. М. Дискурс німецькомовних інтернет-новин: лінгвориторичний аспект : автореф. дис. ... канд. філол. наук; 10.02.04. Одеса, 2016. 20 с.
9. Lykina V., Potapenko S. Rhetoric of direct and indirect notation of concepts: the procedure of transformation of an idea into an effect. *Amazonia Investiga*, 2022. 11 (50), 152–160.
10. Potapenko S., Shcherbak O. Conflict – Crisis Hierarchy in English News Discourse: Cognitive Rhetorical Perspective. *Research in Language*. Volume 18, Issue 4 (2020). Pp. 53–67.

REFERENCES:

1. Blazhko, M. I. & Katolyk, T. O. (2018). Lnhvistychni zasoby vtillennia yevroskeptytsyzmu v nimetskomovnomu elektoralnomu dyskursi [Linguistic means of embodying euroscepticism in German-speaking electoral discourse]. *Literatura ta kultura Polissia – Literature and culture of Polissya*, 90, 268–276. [in Ukrainian]
2. Lukianets, H. H. (2016). Koloronimika anhlomovnoho novynnoho Internet-dyskursu: kohnityvno-rytorychnyi aspekt [Coloronyms of English-language news online discourse: cognitive-rhetorical aspect]. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv. [in Ukrainian]
3. Mishchenko, T. V. (2017). Kohnityvno-rytorychni funktzii frazeolohizmiv v anhlomovnomu zhurnalnomu dyskursi [Cognitive-rhetorical functions of phraseology in English journalistic discourse]. Candidate's thesis. Nizhyn. [in Ukrainian]
4. Nabok, A. I. (2019). Vyiavlennia efektyv obiektyvnoho i subiektyvnoho predstavlennia prostoru v tekstakh anhlomovnykh internet-novyn: kohnityvne pidgruntia [Identifying the effects of objective and subjective representation of space in English-language online news texts: a cognitive basis]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu – Scientific Bulletin of the International Humanities University*, 40, 3, 110–113. [in Ukrainian]
5. Potapenko, S. I. (2014) Kognitivnaia ritorika potrebnosti: strategii postroeniia angloiazychnykh tekstov novostei [Cognitive rhetoric of needs: Strategies for constructing English-language news texts]. *Odeskyi lnhvistychnyi visnyk – Odessa Linguistic Bulletin*, 2, 126–137. [in Russian]
6. Potapenko, S. I. (2021). Kognitivnaia media-ritorika: bytovanie konflikta-krizisa v angloiazychnykh internet-novostiakh [Cognitive media rhetoric: Conflict-Crisis in English online news]. Kyiv : Izdatelskii tsentr KNLU. [in Russian]

7. Shcherbak, O. M. (2016). *Dyskurs nimetskomovnykh internet-novyn: lnhvorytorychnyi aspekt* [Discourse of German-language Internet news: linguistic-rhetorical aspect]. Extended abstract of candidate's thesis. Odessa. [in Ukrainian]
8. Talavira, N. M. (2020). *Konstruktivna osvova predstavleniia inahuratsiinoi promovy v novynnykh tekstakh* [Constructive basis for the presentation of the inaugural speech in news texts]. *Pivdennyi arkhiv (filolohichni nauky) – Southern Archives (philological sciences)*, 81, 81–85. [in Ukrainian]
9. Lykina, V., & Potapenko, S. (2022). Rhetoric of direct and indirect notation of concepts: the procedure of transformation of an idea into an effect. *Amazonia Investiga*, 11 (50), 152–160. <https://doi.org/10.34069/AI/2022.50.02.15>
10. Potapenko, S. & Shcherbak, O. (2020). Conflict – Crisis Hierarchy in English News Discourse: Cognitive Rhetorical Perspective. *Research in Language*. Volume 18, Issue 4 (2020). Pp. 53–67.

UDC 378.14+372+378.4

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-33>

Tetiana YABLONSKA

Doctor of pedagogical sciences, professor of the Department of West and Oriental Languages and Methods of Their Teaching, State Institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky”, 34 Staroportofrankivska Str., Odessa, Ukraine, 65020

ORCID: 0000-0002-6801-8704

RESEARCH ID: I-532402018

Darya IORDANOVA

Bachelor Student in Secondary Education (Turkish Language), State Institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky”, 34 Staroportofrankivska Str., Odessa, Ukraine, 65020

ORCID: 0000-0002-7724-9520

RESEARCH ID: AAJ-4571-2021

To cite this article: Yablonska, T., Iordanova, D. (2022). Rol klishe ta stalyh vyraziv u inshomovnyh gazetno-publitsistychnyh tekstah (na materialy angliiskykh ta turetskykh ZMI) [The role of cliché and set phrases in the foreign newspaper and publicistic texts (based on the material of English and Turkish Media)]. *Current Issues of Foreign Philology*, 16, 226–233, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-33>

**THE ROLE OF CLICHÉ AND SET PHRASES
IN THE FOREIGN NEWSPAPER AND PUBLICISTIC TEXTS
(BASED ON THE MATERIAL OF ENGLISH AND TURKISH MEDIA)**

The relevance of the use of language standards and clichés in the study of foreign languages is highlighted in the article. First, it is stated that learning a foreign language is always insufficient. Secondly, it happens due to the need to properly apply it in a given situation. Third, when a foreigner enters an authentic language environment, the so-called psychological barrier often arises and the person faces great difficulties in the process of selection appropriate words in a non-native language, even with a sufficient stock of lexical units and knowledge of rules closely related to sentence construction. A person gets lost and begins to feel insecure when he finds himself in an unfamiliar environment and in another country for the first time. After all, there are many situations in which you just need to communicate with native speakers. It is in such critical situations when standard phrases, constant expressions and clichés help.

The article defines the role of clichés and constant expressions in foreign language newspaper and journalistic texts (based on the material of English and Turkish Media). To achieve the set goal, the following methods of teaching were applied: generalization – to specify clichés in English and Turkish; descriptive – for a general description of the specifics of the use of clichés in the both languages; contextual – to identify the semantic meaning of clichés in both studied languages. It was proved that the cliché is an integral part of the newspaper and publicistic texts, since they are characterized by stability, conciseness, clear structuring and focus on the concretization and emphasizing of the main opinion. Cliché terms are also often used to express evaluation, which is one of the characteristics of a newspaper text. It is also possible to say with confidence that clichés, on the one hand, have a communicative effect, and on the other hand, contribute to the assessment of specific situations and relationships between people, etc.

Key words: cliché, set phrases, English Language, Turkish Language, publicistic style, newspaper style, communicative function.

Тетяна ЯБЛОНСЬКА

доктор педагогічних наук, професор кафедри західних і східних мов та методики їх навчання, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», вул. Старопортофранківська, 34, Одеса, Україна, 65020

ORCID: 0000-0002-6801-8704

RESEARCH ID: I-532402018

Дар'я ІОРДАНОВА

здобувачка вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем зі спеціальності 014 Середня освіта (турецька мова), Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», вул. Старопортофранківська, 34, Одеса, Україна, 65020

ORCID: 0000-0002-7724-9520

RESEARCH ID: AAJ-4571-2021

Бібліографічний опис статті: Яблонська, Т., Іорданова, Д. (2022). Роль кліше та сталих виразів у іншомовних газетно-публіцистичних текстах (на матеріалі англійських та турецьких ЗМІ). *Актуальні питання іноземної філології*, 16, 226–233, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-33>

**РОЛЬ КЛІШЕ ТА СТАЛИХ ВИРАЗІВ
У ІНШОМОВНИХ ГАЗЕТНО-ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТАХ
(НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКИХ ТА ТУРЕЦЬКИХ ЗМІ)**

У статті обґрунтовано актуальність використання мовних стандартів та кліше під час вивчення іноземних мов. По-перше, через те, що просте вивчення іноземної мови завжди є недостатнім. По-друге, через необхідність правильного її застосування у тій чи іншій ситуації. По-третє, коли іноземець потрапляє до автентичного мовного середовища, нерідко виникає так званий психологічний бар'єр і людина стикається з величезними труднощами у процесі підбору доречних слів нерідною мовою, навіть при наявності достатнього запасу лексичних одиниць і знання правил, тісно пов'язаних з побудовою речень. Вперше опиняючись у незнайомій обстановці та у іншій країні, людина губиться та починає почувати себе невпевнено. Адже існує безліч ситуацій, при яких просто необхідно контактувати з носіями мови, не дивлячись ні на що. Саме за таких критичних ситуацій і приходять на допомогу стандартні фрази, сталі вирази та кліше.

У статті визначено роль кліше та сталих виразів у іншомовних газетно-публіцистичних текстах (на матеріалі англійських та турецьких ЗМІ). Для досягнення поставленої мети було застосовано такі методи навчання, як узагальнення – для конкретизації кліше у англійській та турецькій мовах; описовий – для загальної характеристики специфіки використання кліше у вищезазначених мовах; контекстуальний – для виявлення семантичного значення кліше в обох мовах, що вивчаються. Було доведено, що кліше є невід'ємною частиною газетних текстів, оскільки їм властива стійкість, лаконічність, чітка структурованість та спрямованість на конкретизацію та підкреслення головної думки. Для вираження оцінки також часто вживаються терміни-кліше, що виступають однією з характеристик газетного тексту. Також можна з упевненістю стверджувати, що кліше, з одного боку, мають комунікативний ефект, а з іншого, сприяють оцінюванню конкретних ситуацій та стосунків між людьми тощо.

Ключові слова: кліше, сталі вирази, турецька мова, англійська мова, публіцистичний стиль, газетний стиль, комунікативна функція.

The relevance of the research. Foreign languages play an important role in the life of an educated, persistent and purposeful person. With their help, we have every chance to broaden our horizons, communicate with people from other countries, join foreign culture, raise the career ladder and look at the world in a new way. English language is compulsory studied in higher educational establishments and a second foreign language (either Western or Oriental) is also

widespread and is no longer an optional subject, as we all understand the importance of foreign languages in our lives.

In today's world, knowledge of a foreign language is extremely necessary in many spheres; for example, law, economics, education and many others. All large companies that have foreign partners require their employees to speak pure English (at least!). As for specialists who speak several foreign languages they have much more

brilliant opportunities to “take a place under the sun”. However, the use of a foreign language is important not only in a professional sense as it also helps in everyday life. To begin with, most instructions for goods bought abroad often do not have any translation into the native language. On the other hand, most information is written in English, and it is pleasant to read and translate it instead of using an electronic translator or dictionary. Knowledge of any foreign language will be useful on the move, you can always ask for a way, if you are mistaken, understand road signs, ask the seller about the goods you are interested in, order food in a cafe and simply pleasant to communicate with local residents and increase your level of knowledge of the required language.

English (and not only!) is spoken in the Internet, in various forums and online games, where you cannot feel ashamed when communicating with strangers. Turkish is also becoming increasingly important in professional activities and daily life due to its important role in communication chains around the world. The role of Turkish in the modern world is growing and it is becoming more and more popular for future professionals. Nowadays, Turkey is considered to be one of the most economically strong countries. We can also claim that, Turkey has many opportunities for business and cooperation with other eastern countries. All these significant factors require future professionals with high command of foreign languages (this applies to both Western and Oriental languages).

Unfortunately, today there is an opinion that to think with stamps and clichés, to use standard phrases is considered to be meaningless. But can this “wonderful” idea be applied to those who study a foreign language, namely schoolchildren, students (bachelors, masters, graduate students) etc.? What is better in terms of mastering the culture of any language when learning a foreign language? Is it really good when a student or a graduate student reproduces beautiful but foreign language patterns that he has fixed in his memory? Whether is it good when he uses so-called “irrelevant” phrases and expressions? We believe that language standards and clichés give literacy to any language, make it beautiful, clear, concise and understandable to others. When studying a foreign language, it is quite difficult, even at the highest stage of its understanding, to formulate one’s thoughts quickly and correctly.

The problem becomes more urgent in producing spontaneous speech. The hardest thing is to start a conversation. The language barrier is one of the global problems of modern youth. Why is it so? The answer to this question is the following: it is not enough to simply learn a foreign language, it is necessary to use it correctly in a given situation. When a foreigner gets into an authentic language environment, there is practically always a situation of confusion. It is difficult to find words in a foreign language, even with a sufficient supply of lexical units and rules of sentence construction. For the first time, being in a new situation, a completely foreign country, a person gets lost. After all, there are many situations in which you just need to contact native speakers, and in such situations standard phrases can help. This problem is especially acute during spontaneous speech (this applies even to experienced teachers). To develop the skills and abilities to quickly formulate one’s thoughts in the sentence, i. e. to speak fluently, it is necessary to use communicative clichés in the language. Why is it so necessary? First of all, due to ready-made communicative phrases, the language is always well-designed, all lexical and grammatical constructions and sentences are logically connected, and, of course, such speech is very pleasant to listen to. Secondly, in this case there is a great opportunity to bring the knowledge of ready-made phrases and constant expressions to automatism. This suggests that each student, using a cliché, thinks about how best to build the next sentence. Thus, with the help of communicative clichés it is very easy to get rid of the so-called linguistic stuttering. This is especially true of newspaper articles (in our case, English and Turkish).

The range of business English, as well as Turkish, is very wide. It includes both standard constructions and special vocabulary for business communication. And here it is worth mentioning this fact, even if future specialists have sufficient level of the spoken English (Turkish) language, that the business letter is capable of anyone to enter into a chair. Of course, you can find a lot of ready samples in the Internet, but it is much better to have the necessary skills and to make letters on your own.

Analysis of recent research and publications. English is known to be the most international (universal) language. Its ambiguous words,

numerous synonyms, antonyms, homonyms, set expressions and phrasal verbs, which it abounds in, attract many people striving to make a brilliant career (Chaenkova, 2019). The same applies to the Turkish language. It is also attractive due to its grammatical features (“agglutination” or “gluing”). In turn its set phrases, proverbs and sayings are of real interest to future professionals to immerse themselves in the world of this wonderful language and they learn it with pleasure. It’s naturally because Turkish is today one of the most popular languages in modern intensive life. The information function of language in the works of newspaper and publicistic style determines standardization which ensures the rapid transfer of information. This standard helps to respond quickly to events and creates a neutral style background (Matsak, 2009).

Clichés (from the French *cliche* – imprint) are standard examples of word usage, typical schemes of phrases and syntactic constructions, as well as general models of language behavior in specific situations. Speech clichés are standard phrases, stamps, which are easily produced in certain conditions. Clichés are speech formulas that allow us to reproduce information quickly (Romaniuk, 2016).

A cliché is any ready-made conversational formula, the criterion of which is the regularity of its detection in repetitive speech situations. The term “cliché” is used to denote set phrases. These phrases are constantly repeated and lose their original verbal meaning, from the point of view of the famous national linguist and specialist in lexicology, stylistics and rhetoric I. V. Arnold (Arnold, 2012).

According to the Webster’s dictionary, a cliché is a banal expression or idea (Webster, 1975, p. 237). The Longman’s dictionary states, a cliché is an idea or phrase that has been used so often that it is no longer effective and no longer matters (Longman, 2006, p. 258). Using communicative phrases makes it much easier to start a conversation and get the information you need. The speech will be beautiful, concise, clearly structured, and there will be an opportunity to immediately reflect the next phrase. Thus, language clichés are an excellent means of communicating in a foreign language in an unfamiliar authentic environment.

The most important function of a cliché is to demonstrate consent or protest. If the cliché is used as consent, it is also an indication of the affiliation

of someone who is currently or in general refers to a particular social group, which is expressed in the existence of a large number of speech clichés (e. g. slang). Extensive use of language clichés is a feature of political language (for example, “gloomy forecasts”, “crisis of confidence”, “backroom deals”, “iron curtain”, “yellow press”, etc.). Their goal is to give a brief assessment of political actors or phenomena.

Another type of cliché used by all segments of society are phrases addressed to children and young people for educational purposes, namely “no shame, no conscience”, “shame on you” and others. These statements children remember for a lifetime.

Here are some examples of the most common clichés in English:

The article (paper, book, etc.) deals with...

As the title implies the article describes...

It is specially noted...

A mention should be made...

Basic information on ... is presented...

The text gives a valuable information on...

The paper consists of ... parts (chapters). The paper contains the following parts...

The article is of great help to...

The article is of interest to...

It (the article) gives a detailed analysis of ..., contains the data on...

Special attention is given (paid) to...

It should be stressed (emphasized) that...

The method proposed...

The author poses (puts forward, considers, sets out, discusses)... a problem...

N. M. Romaniuk states that, the so-called “cliché phenomenon” should be considered, first, as a separate linguistic entity. Secondly, from the standpoint of intercultural communication and ready-made standardized language units, it can help to save speech effort and facilitate the connection between thinking and speaking (Romaniuk, 2016).

The purpose of the research. The purpose of the research is to determine the role of clichés and set expressions in foreign language newspaper and publicistic texts (based on the material of English and Turkish Media).

The main material presentation. Let us consider the examples of English-language publicistic texts and find the appropriate clichés that facilitate future professionals’ perception

of appropriate information in the languages of the text being studied (English, Turkish) and aim them at understanding the relevant context.

Text № 1

World Water Day

World Water Day is observed on March 22 since 1993. It was declared as such by the United Nations General Assembly. This day was first formally proposed in Agenda of the 1992 United Nations Conference on Environment and Development (UNCED) in Rio de Janeiro, Brazil. Observance began in 1993 and has grown significantly ever since.

The UN and its member nations devote this day to implementing UN recommendations and promoting concrete activities within their countries regarding the world's water resources. Each year, one of various UN agencies involved in water issues takes the lead in promoting and coordinating international activities for World Water Day.

In addition to the UN member states, a number of NGOs promoting clean water and sustainable aquatic habitats have used World Day for Water as a time to focus public attention on the critical water issues of our era. Every three years since 1997, the World Water Council has drawn thousands to participate in its World Water Forum during the week of World Day for Water. Participating agencies and NGOs have highlighted issues such as a billion people being without access to safe water for drinking and the role of gender in family access to safe water.

There are standard set expressions in the text, such as it was declared; this day was first formally proposed; in addition; to highlight issues; to focus public attention on.

Text № 2

The Great Wall of China

The Great Wall of China, one of the greatest wonders of the world, was first built between 220–206 BC. In fact, it began as independent walls for different states when it was first built, and did not become the “Great” wall until the Qin Dynasty. Emperor Qin Shihuang succeeded in his effort to have the walls joined together to serve as fortification to protect the northern borders of the Chinese Empire from invasion. Afterwards it was rebuilt and maintained over the years, between the 5th century BC and the 16th century.

One of the myths associated with the Great Wall of China is that it is the only man-made structure that can be seen from the Moon with the naked eye. The legend originated in Richard Halliburton's 1938 book *Second Book of Marvels*. However, this myth is simply not true. Richard Halliburton's claim was contradicted by astronauts Neil Armstrong and Yang Liwei. A more plausible assumption would be to say that the Great Wall can be visible from a low orbit of the Earth which is not unique in this regard as many other artificial constructions can be seen from that height.

There are also standard set expressions in this text, such as in fact; that can be seen from the Moon with the naked eye; however; claim was contradicted by; can be seen from that height.

In the texts of the printed periodicals, language clichés provide conciseness and capacity in the nomination, as well as with the help of ready-made structural content blocks clearly represent linguistic and stylistic features of media discourse, namely adequate information, mass media, basic argument.

In academic circles, there are clichéd phrases used to evaluate the quality of work, which are successfully used when writing reviews. A neutral connotation is peculiar to them. For example, the manuscript builds on a good body of research on this topic; as the authors astutely indicate or the study uses a large dataset, with reasonable coverage and this study also provided various descriptive statistics; in my opinion, the manuscript contributes substantial insight to; the conclusions are mostly well supported by the results; the authors make clear the intended practical application of the research).

Negative evaluation of scientific work can be conveyed by such language material: there is important information missing; the major weakness; the single biggest problem; there are substantial flaws in the manuscript; the authors should change the focus of their analysis to; the only figure is rather disappointing; the predicted values may also have systematic errors; I am not sure that the results will be judged novel or important enough for... (Pilyk, 2007, p. 13).

It is known that the press has been and is one of the most important means of promoting political ideas, shaping public opinion, disseminating various types of knowledge, as they are directly related to everyday life (Pilyk,

2007, p. 13). The emergence of newspaper style in the Turkish language was greatly facilitated by both European culture and domestic events in the country, including the activities of prominent educators and politicians, whose main goal was the problems of social equality and spiritual freedom of the individual.

Today, the press in Turkey, as in other countries, has a great influence on the country's foreign and domestic policy. However, its influence is determined not only by the informativeness of newspapers. An important contribution to this is made by the language inherent in the publicistic style. Various types of clichés include repetitive units, such as language etiquette formulas, stamps, aphorisms, phraseologies, idioms, winged words, some slogans, quotes, which are a feature of modern Turkish newspaper articles. Set phrases, which have the same communicative and verbal nature as clichés, differ from the latter in their stylistic features. As a result, clichés and, of course, set expressions have different communicative effect.

An example of clichés is Turkish proverbs, which are often used by journalists when writing articles related to the Turkish Prime Minister's political activities. Here are some examples:

Acınmaktansa haset edilmek evladır – Better be envied than pitied.

Allah sabırlı kulunu sever – God loves the patient.

Can cefadan da usanır, safadan da – The soul is tired of both sorrow and joy.

Dikensiz gül olmaz, engelsiz yar olmaz – There is no rose without a thorn.

Let us view clichés as a common phenomenon that often occurs in language that is studied under certain conditions and contexts, as well as helps to assess specific situations and relationships between people and so on.

For example, various terms are often used to describe various phenomena of social and political life, namely ruling elite – yönetici elit, official – resmi, media- medya, services – hizmetler, law enforcement – kolluk kuvvetleri, organized crime – organize suç, manipulation of public opinion – kamuoyunun manipülasyonu, socially unprotected groups – sosyal olarak savunmasız gruplar, problem solving – problem çözme, counter-terrorism – terörle mücadele, financial support – finansal destek, comprehensive

measures – kapsamlı önlemler, state of the environment – çevrenin durumu etc.

Regarding official and business communication, it is possible to use the following clichés. E. g. according to the order – sıraya göre, according to the order – düzene göre, according to the current legislation – yürürlükteki mevzuata göre, agenda – Gündem, ask questions – sorular sor, soru sormak, report – bilgi vermek, bilgilendirmek, to take into account – göz önünde bulundurmak, dikkate almak, to take measures – to take action place of main job – asıl iş yerinde, in connection with retirement – emeklilik ile ilgili olarak, enter into an agreement – bir sözleşmeye girmek, sözleşme yapmak, bear responsibility – sorumlu olun (Learn Turkish Everyday, 2015; Pokrovska, 2019).

Clichés are language units that have a constant composition of components, as well as their order and habit of sound, like for example according to the original – “aslına uygun olarak”, to participate – “-a katılmak”, to mean – “kastetmek”, I add to the statement – “ifadeye eklerim”, control over the execution of the order I reserve – “emrin yerine getirilmesi üzerinde kontrolü saklıyorum / sorumluluk bende”, etc.

The newspaper and journalistic reality of the Turkish language cannot “quietly” exist without common cliché expressions because, on the one hand, they are understandable to the entire readership and, secondly, do not take much time to work with them. Many journalists have a large collection of common phrases that confidently find their place in every article. Pattern expressions are often used to dramatize events.

Studies of modern Turkish newspapers have long shown that noun phrases called isafet (from the Persian ضافه ezāfe) are often used quite successfully in publicistic style. It is also often part of stable phrases that can convey messages concisely and instantly.

Turkish journalism uses language options that help identify or highlight the main idea, the idea that the author seeks to convey to the reader. For this purpose, special constructions are used, called the source of the message, which uses isafet, which has already been mentioned above: ...-nin bildirdiğine göre – as reported by..., bilindiği gibi – as we know, ...-nin sözlerine göre – according to..., söylediği gibi – as noted, gördüğümüz kadarıyla – in our opinion, etc. (Pylik, 2007, p. 12).

Clichés can be found on every page of a Turkish newspaper.

Here are some examples:

İstanbulun kültürel hayatının gelişimine katkı sağlamak amacıyla... – in order to contribute to the development of cultural life in Istanbul. Here we see an example of even two clichés in one sentence, namely to aim and contribute.

Bilgi paylaşımı – exchange of knowledge and experience;

...resimleri çizenlerin çoğunun kadınlar olduğu anlaşıldı – it is clear that the majority of those who wrote these paintings were women;

...daha büyük rol oynamış olabilirler – could play a bigger role;

Dünya Kupası – World Cup.

Conclusions and perspectives of further research. Thus, we can say with confidence that publicistic style is especially important today, and therefore our attention was focused on the publicistic style of speech as one of the functionally significant styles and, of course, the role of clichés and set expressions in foreign language newspaper and publicistic texts (based on the material of English and Turkish Media). The urgency of studying the language of newspaper and journalistic style is due, firstly, to the growing importance of periodicals and, secondly, to the ever-changing social and political living conditions around the world and the need for information in everyday life. We have come to the conclusion that the main features of the newspaper and publicistic style in English and Turkish, which together distinguish it from other functional styles, include

the following: conciseness of the presentation in combination with information content; selection of language media on the principle of their intelligibility (the newspaper is the most common type of mass information); the presence of social and political vocabulary, phraseology, rethinking the vocabulary of other styles (including terminology) for the needs of journalism; the use of language clichés typical for the given style; the diversity of stylistic use of language: the ambiguity of words, resources of word formation, emotionally expressive vocabulary; combination of features of journalistic style with features of other styles (scientific, official, business, literary, artistic, conversational). This process is closely related to the diversity of topics.

Due to the aforesaid, clichés are an integral part of the newspaper, because they are characterized by stability (reproduction does not take much time), the focus on concretization and emphasis on the main idea. Cliché terms are often used to express evaluation, which is also one of the characteristics of a newspaper text. These terms are found everywhere, but, fortunately, journalists have a great tendency to enrich texts, and in no case overload them with excessive use of clichés. Cliché is different from the concept of “stamp”. The latter often consists of the accumulation of unnecessary words and is assessed as a negative phenomenon in speech. In addition to clichés, Turkish newspapers use regular expressions or phrases that confirm the author’s ability to speak. The study of these constant expressions will be the perspective of our further research.

BIBLIOGRAPHY:

1. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка : учеб. пособие. 2-е изд., перераб. М. : ФЛИНТА : Наука, 2012. 376 с.
2. Мацак Ж. Г. Лінгвістичні особливості газетного стилю [Електронний ресурс]. Режим доступу: URL: <https://www.ukrnauka.com> (дата звернення: 10.08.2009).
3. Пілик В. В. Лексико-граматична структура турецького газетного тексту : автореф. дис. ... канд. філ. наук: 10.02.13. Київ, 2007. 17 с.
4. Покровська І. Л. Ділова турецька мова : навч. посіб. Київ : Ліра-К, 2019. 120 с.
5. Романюк Н. Особливості становлення термінологічної бази поняття «кліше». *Zbiór artykułów naukowych : konferencji Międzynarodowej NaukowoPraktycznej “Filologia, sociologia i kulturoznawstwo”*. Współczesne tendencje w nauce i edukacji (Warszawa, 30–31.01.2016). Warszawa : Wydawca: Sp. z o.o. Diamond trading tour, 2016. С. 61–64. ISBN: 978-83-65207-67-8.
6. Часнкова О. К. Лінгвокультурна специфіка фразеологізмів у процесі перекладу (на матеріалі української, турецької та англійської мов). Мова. Науково-теоретичний часопис. № 31 (2019), Україна. Одеса. ISSN: 2307-4558eISSN: 2414-9489. С. 41–54.
7. Learn Turkish Everyday. URL: <https://www.facebook.com/groups/EverydayTurkish/> (дата обращения: 13.09.2015).

8. Longman Exams Dictionary, Pearson Education Limited, England, 2006. 1831 p.
9. Romaniuk N. Stylistics types of English language cliches and their Ukrainian equivalents. *Massachusetts Review of Science and Technologies* / ed. G. Hall. Massachusett : Massachusetts Institute of Technology, 2016. Volume VII. № 1 (13). ISSN: 0025-487X. P. 488–494.
10. Webster's New World Dictionary, William Collins+World Publishing Co, Inc, 1975. 2129 p.

REFERENCES:

1. Arnold, I. V. (2012). Leksikologiya sovremennogo angliyskogo yazyka : ucheb. posobiye. 2-izd. pererab. FLINTA: Nauka (Modern English Lexicology: Teaching Manual. 2nd Edition. Revised. FLINTA: Science). [in Russian]
2. Matsak, Zh. G. Lingvistichni osoblyvosti gazetnogo stylu (Linguostylistic features of newspaper style) [Elektronnyi resurs]. Rezhim dostupu: URL: <https://www.ukrnauka.com> (Last accessed: 10.08.2009). [in Ukrainian]
3. Pilyk, V. V. (2007). Leksyko-gramatychna struktura turets'kogo gazetnogo tekststu [Lexical and grammatical structure of the Turkish newspaper text]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv. [in Ukrainian]
4. Pokrovska, I. L. (2019). Dilova turetska mova: navch. posib. Kyiv : Lira-K (Business Turkish Language: Teaching Manual. Kyiv : Lira-K). [in Ukrainian]
5. Romanyuk, N. (2016). Osoblyvosti stanovlennya terminologichnoyi bazy ponyattya "cliché". Features of the formation of the terminological basis of the concept of cliché. *Zbiór artykułów naukowych : konferencji Miedzynarodowej NaukowoPraktycznej "Filologia, sociologia i kulturoznawstwo"*. Współczesne tendencje w nauce i edukacji (Warszawa, 30–31.01.2016). Warszawa : Wydawca: Sp. z o.o. Diamond trading tour, 2016. C. 61–64. ISBN: 978-83-65207-67-8. [in Ukrainian]
6. Chaenkova, O. K. (2019) Lingvokulturna spetsyfika frazeologizmiv u protsesi perekladu (na materialy ukrainskoyi, turetskoyi ta angliyskoyi mov). *Language. Scientific and Theoretical Journal*. № 31., Ukraine. Odessa. 41–54. (Linguocultural Specificity of Phraseological Units in Translating Process (on the Material of Ukrainian, Turkish and English Languages). [in Ukrainian]
7. Romanyuk, N. Stylistics types of English language cliches and their Ukrainian equivalents. *Massachusetts Review of Science and Technologies* / ed. G. Hall. Massachusett : Massachusetts Institute of Technology, 2016. Volume VII. № 1 (13). ISSN: 0025-487X. P. 488–494.
8. Learn Turkish Everyday. URL: <https://www.facebook.com/groups/EverydayTurkish/> [in Turkish]
9. Longman, T. (2006). Exams Dictionary, Pearson Education Limited, England.
10. Webster, N., Collins, W. (1975). New World Dictionary, World Publishing Co, Inc.

ЗМІСТ

Оксана ГАЛЯН, Оксана МАРТИНЮК, Ольга ХІРОЧИНСЬКА ФОРМУВАННЯ ТА СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ФРАНЦУЗЬКОЇ НАУКОВОЇ ЛЕКСИКИ.....	3
Тетяна ГОРОДІЛОВА ЯВИЩЕ ПОЛІНЕГАЦІЇ В ІСТОРІЇ НІМЕЦЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ: ВИПАДОК НАДЛИШКОВОСТІ.....	10
Олексій ДЕЙКУН ЛІНГВОРИТОРИЧНА СТРАТЕГІЧНА ІЄРАРХІЯ ПЕРЕКЛАДУ (НА МАТЕРІЯЛІ УКРАЇНСЬКИХ ТЛУМАЧЕНЬ ЗАГОЛОВКІВ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ІНТЕРНЕТ-НОВИН).....	18
Наталія ДЕМЧЕНКО, Наталія БЕРЕГОВЕНКО АНГЛОМОВНІ НЕОЛОГІЗМИ У СУЧАСНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ ДИСКУРСІ.....	25
Христина ДУДОК ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ НЕОЛОГІЗМІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТЕРМІНОСИСТЕМІ МОБІЛЬНИЙ ЗВ'ЯЗОК.....	33
Наталія ЄВТУШЕНКО СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІДІОМАТИЧНИХ ОДИНИЦЬ АНГЛІЙСЬКОЇ І УКРАЇНСЬКОЇ МОВ.....	38
Катерина ЖУКОВА СЕРІЯ МУЛЬТИПЛІКАЦІЙНИХ ФІЛЬМІВ 中国唱诗班 «ХОР КИТАЙСЬКИХ ПОЕЗІЙ» НА ЗАНЯТТЯХ З ЛІТЕРАТУРИ КИТАЮ.....	44
Юрій ЗАБЛОЦЬКИЙ КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В ПЕРЕДВИБОРЧИХ ПРОМОВАХ ДЖО БАЙДЕНА ТА ДОНАЛЬДА ТРАМПА.....	51
Ольга ЗАГОРОДНЯ, Андрій ВОРНАЧЕВ, Марина ГОРЮНОВА ТРЕНДИ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ В ЕПОХУ ПАНДЕМІЇ.....	60
Марія ІВАНЧЕНКО АНГЛОМОВНІ РЕКЛАМНІ СЛОГАНИ ОРГТЕХНІКИ: ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ.....	67
Марина КАМІНСЬКА, Росина ЛЮЗАК ІМПЛІЦИТНА МАНІПУЛЯЦІЯ ТЕМОЮ COVID-19 У ПОЛІТИЧНОМУ МУЛЬТИМОДАЛЬНОМУ ДИСКУРСІ ВІДЕОХОСТИНГУ YOUTUBE.....	72
Наталія КІЩЕНКО, Магдалена ЗАБЄЛЬСКА МЕТАФОРИЧНЕ ВІДОБРАЖЕННЯ ВІЙНИ В УКРАЇНІ ЛЕКСИЧНИМИ ЗАСОБАМИ (НА МАТЕРІАЛІ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ).....	80
Ірина КОРОБОВА КОМУНІКАТИВНИЙ МЕТОД ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	85
Ірина КОСТАНДА КОДИФІКАЦІЯ СТИЛЮ «ВЕНЬТІ» (文体) У КИТАЙСЬКІЙ ЛІНГВІСТИЧНІЙ ІДЕОЛОГІЇ.....	91
Viktoriiа KOSTENKO, Iryna SOLOHOR INTERACTIVE METADISCOURSE MARKERS IN INFORMED CONSENT TEMPLATES FOR DENTAL TREATMENT.....	99
Вікторія КУЛИКОВА, Марина ШЕВЧЕНКО СОЦІАЛЬНА ОБУМОВЛЕНІСТЬ ФРАНЦУЗЬКОГО МОЛОДІЖНОГО МОВЛЕННЯ: ЛІНГВОПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	108

Юлія КУПЧИШИНА, Денис ДМИТРОШКІН ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АМЕРИКАНСЬКОГО СПОРТИВНОГО КОМЕНТАРЯ ЯК МОВЛЕННСЬКОГО ЖАНРУ.....	115
Ольга ЛИНТВАР ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВСТВО ЯК НЕОБХІДНА ОСВІТНЯ КОМПОНЕНТА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ.....	122
Ірина ЛОСЄВА МЕТОНІМІЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ПОЛЕМІКИ.....	128
Олена МЕНЬШИКОВА СИНТАКСИЧНА НЕКОНІЧНІСТЬ ЯК МАРКЕР ЕМОЦІЙНОГО РОЗМОВНОГО МОВЛЕННЯ: УКРАЇНСЬКО-НІМЕЦЬКІ ПАРАЛЕЛІ.....	134
Liudmyla MOSHKOVSKA TRANSLATION OF TRANSPORT TERMINOLOGY IN ACADEMIC TEXTS OF COMPRESSED TYPE.....	143
Катерина НІКОЛЕНКО РІЗНОВИДИ ТОЧОК ЗОРУ В РОМАНІ «ЕНН ІЗ ОСТРОВА ПРИНЦА ЕДВАРДА» Л. М. МОНТГОМЕРІ.....	150
Ірина ОРЕЛ ОБРАЗ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНОГО ЗНАЧЕННЯ.....	157
Руслана ОРОБІНСЬКА МОВНІ ТА ПОЗАМОВНІ ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕМОЦІЇ РАДОСТІ В НІМЕЦЬКОМУ КІНО.....	165
Svitlana OSTAPENKO, Mariia KUTS LEXICO-SEMANTIC TRANSFORMATIONS IN THE UKRAINIAN TRANSLATION OF “MATILDA” BY ROALD DAHL.....	172
Людмила ПАСИК, Лариса РИСЬ, Олена БОНДАРЧУК ДИСКУРСИВНІ КОНФІГУРАЦІЇ КОНЦЕПТУ KRIEG У НІМЕЦЬКОМОВНОМУ ІНТЕРНЕТ-ДИСКУРСІ.....	179
Роксолана ПОВОРОЗНЮК СТРАТЕГІЇ ВІДТВОРЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ МАТЕРІАЛІВ З НАДАННЯ ПЕРВИННОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ПІД ЧАС ВОЄННИХ ДІЙ.....	186
Valentina TYMKOVA, Natalia LEBEDIEVA FORMATION OF FUTURE MANAGER’S PROFESSIONAL COMMUNICATIVE CULTURE.....	193
Ольга ЧЕРНЕНКО ТИПОЛОГІЯ КОНФЛІКТИВІВ У СУЧАСНОМУ АНГЛІЙСЬКОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ.....	200
Olena SHAPARENKO SOCIOLINGUISTIC PECULIARITIES OF FRAMES OF RUSSIAN-UKRAINIAN WAR OF 2022.....	207
Olga SHEVCHENKO, Olga OGURTSOVA BASIC PRINCIPLES AND LIMITATIONS OF NEURAL MACHINE TRANSLATION.....	215
Олена ЩЕРБАК ЛІНГВОРИТОРИЧНІ СТРАТЕГІЇ ЗОБРАЖЕННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ 2022 РОКУ (НА МАТЕРІАЛІ ПОВІДОМЛЕНЬ НІМЕЦЬКОМОВНОГО САЙТУ TAGESSCHAU.DE).....	219
Tetiana YABLONSKA, Darya IORDANOVA THE ROLE OF CLICHÉ AND SET PHRASES IN THE FOREIGN NEWSPAPER AND PUBLICISTIC TEXTS (BASED ON THE MATERIAL OF ENGLISH AND TURKISH MEDIA).....	226

CONTENTS

<i>Oksana HALYAN, Oksana MARTYNIUK, Olha KHIROCHYNSKA</i> FORMATION AND SYSTEMATIZATION OF FRENCH SCIENTIFIC VOCABULARY.....	3
<i>Tetiana HORODILOVA</i> POLYNEGATION IN THE HISTORY OF GERMAN AND ENGLISH LANGUAGE: THE CASE OF REDUNDANCY.....	10
<i>Oleksii DEIKUN</i> RHETORICAL STRATEGIC HIERARCHY OF TRANSLATION (A CASE OF UKRAINIAN EQUIVALENTS OF THE HEADLINES OF ENGLISH ONLINE NEWS TEXTS).....	18
<i>Nataliia DEMCHENKO, Nataliia BEREHOVENKO</i> ENGLISH NEOLOGISMS IN MODERN ECONOMIC DISCOURSE.....	25
<i>Khrystyna DUDOK</i> FEATURES OF THE FUNCTIONING OF NEOLOGISMS IN THE ENGLISH TERMINOLOGY OF MOBILE COMMUNICATION.....	33
<i>Natalia YEVTUSHENKO</i> STRUCTURAL AND SEMANTIC FEATURES OF IDIOMATIC UNITS OF ENGLISH AND UKRAINIAN LANGUAGES.....	38
<i>Kateryna ZHUKOVA</i> CHINESE ANIMATION SERIES 中国唱诗班 “THE CHOIR OF CHINESE POETRY” IN CHINESE LITERATURE TEACHING.....	44
<i>Yurii ZABLITSKYI</i> COMMUNICATIVE AND PRAGMATIC PECULIARITIES OF ECONOMIC TERMINOLOGY FUNCTIONING IN ELECTION SPEECHES OF JOE BIDEN AND DONALD TRUMP.....	51
<i>Olha ZAHORODNIA, Andrii VORNACHEV, Maryna HORIUNOVA</i> PANDEMIC ERA TRENDS IN THE STUDY OF FOREIGN LANGUAGES.....	60
<i>Mariia IVANCHENKO</i> ENGLISH ADVERTISING SLOGANS OF OFFICE EQUIPMENT: TRANSLATION ASPECT.....	67
<i>Maryna KAMINSKA, Rosyna LIUZAK</i> COVID-19 IMPLICIT MANIPULATION IN YOUTUBE’S MULTIMODAL POLITICAL DISCOURSE.....	72
<i>Nataliia KISHCHENKO, Magdalena ZABIELSKA</i> METAPHORICAL REPRESENTATION OF THE WAR IN UKRAINE BY LEXICAL MEANS (BASED ON POLITICAL DISCOURSE).....	80
<i>Iryna KOROBOVA</i> COMMUNICATIVE METHOD OF STUDYING ENGLISH AT HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS.....	85
<i>Iryna KOSTANDA</i> CODIFICATION OF THE WENTY STYLE («文体») IN CHINESE LINGUISTIC IDEOLOGY.....	91
<i>Viktoriiia KOSTENKO, Iryna SOLOHOR</i> INTERACTIVE METADISCOURSE MARKERS IN INFORMED CONSENT TEMPLATES FOR DENTAL TREATMENT.....	99
<i>Viktoriiia KULYKOVA, Maryna SHEVCHENKO</i> SOCIAL CONDITIONALITY OF FRENCH YOUTH SPEECH: LINGUISTIC AND PRAGMATIC ASPECT.....	108

Yulia KUPCHYSHYNA, Denys DMYTRSOHKIN	
LINGUISTIC FEATURES OF AMERICAN SPORTS COMMENTARY AS A SPEECH GENRE.....	115
Olha LYNTVAR	
LINGUOCOUNTRY STUDIES AS A NECESSARY EDUCATIONAL COMPONENT OF THE TRAINING OF FUTURE TRANSLATORS.....	122
Iryna LOSYEVA	
METONYMIC MODELING OF POLITICAL DEBATE.....	128
Olena MENSHYKOVA	
SYNTECTIC NONCANONICAL AS A MARKER OF EMOTIONAL SPEECH: UKRAINIAN AND GERMAN SOURCES.....	134
Liudmyla MOSHKOVSKA	
TRANSLATION OF TRANSPORT TERMINOLOGY IN ACADEMIC TEXTS OF COMPRESSED TYPE.....	143
Kateryna NIKOLENKO	
DIFFERENT POINTS OF VIEW IN “ANNE OF THE ISLAND” BY L. M. MONTGOMERY.....	150
Irina OREL	
IMAGE AS A BASIS FOR THE FORMATION OF PHRASEOLOGICAL MEANING.....	157
Ruslana OROBINSKA	
THE LINGUISTIC AND EXTRALINGUISTIC MEANS OF REALIZING THE EMOTION OF JOY IN THE GERMAN FILMS.....	165
Svitlana OSTAPENKO, Mariia KUTS	
LEXICO-SEMANTIC TRANSFORMATIONS IN THE UKRAINIAN TRANSLATION OF “MATILDA” BY ROALD DAHL.....	172
Liudmyla PASYK, Larysa RYS, Olena BONDARCHUK	
DISCOURSIIVE CONFIGURATIONS OF THE CONCEPT KRIEG IN THE GERMAN LANGUAGE INTERNET-DISOURSE.....	179
Roksolana POVOROZNYUK	
STRATEGIES OF RENDERING INFORMATION MATERIALS ON PRIMARY HEALTHCARE PROVISION DURING HOSTILITIES.....	186
Valentina TYMKOVA, Natalia LEBEDIEVA	
FORMATION OF FUTURE MANAGER’S PROFESSIONAL COMMUNICATVE CULTURE.....	193
Olha CHERNENKO	
TYPOLOGY OF CONFLICTIVES IN MODERN ENGLISH FICTION DISCOURSE.....	200
Olena SHAPARENKO	
SOCIOLINGUISTIC PECULIARITIES OF FRAMES OF RUSSIAN-UKRAINIAN WAR OF 2022.....	207
Olga SHEVCHENKO, Olga OGURTSOVA	
BASIC PRINCIPLES AND LIMITATIONS OF NEURAL MACHINE TRANSLATION.....	215
Olena SHCHERBAK	
LINGUORHETORIC STRATEGIES OF DEPICTING RUSSIAN-UKRAINIAN WAR IN 2022 (A SAMPLE OF NEWS TEXTS OF THE GERMAN SITE TAGESSCHAU.DE).....	219
Tetiana YABLONSKA, Darya IORDANOVA	
THE ROLE OF CLICHÉ AND SET PHRASES IN THE FOREIGN NEWSPAPER AND PUBLICISTIC TEXTS (BASED ON THE MATERIAL OF ENGLISH AND TURKISH MEDIA).....	226

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Випуск 16

Коректура • Ірина Миколаївна Чудеснова

Комп'ютерна верстка • Олена Сергіївна Данильченко

Формат 60x84/8. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсет. Цифровий друк. Ум.-друк. арк. 27,67. Замов. № 0622/262. Наклад 300 прим.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглєзі, 6/1
Телефон +38 (048) 709 38 69,
+38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.